

אוצר הספרים

מאגר ספר?

אתה יודע את האוצרות הטמונים בו!
בא לגלות אותם לכולם!

חדש ממערכת "קובץ גליונות"
למחברי ספרים ותופשי התורה
מערכת 'קובץ גליונות' מבשרת
למחברי הספרים בכל מקצועות התורה
על פתיחת מדור חדש 'אוצר הספרים'
במדור תנתן סקירה מקיפה על ספרים וסופרים.

לפרטים נוספים
פנה למערכת 'קובץ גליונות'

הקבצים הבאים

הקובץ הבא יצא לחג הסוכות
ויופץ החל מיום ראשון ז' תשרי במוקדים.

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900

פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לרפואה

לרפואת הרב 'צחק ברכיה
בן ביילא בתושח"י
ולרפואת יעל חיה ביילא
בת פריידל בתושח"י

לעילוי נשמת

ר' יעקב בן ר' פנחס ז"ל
תנצב"ה

לעילוי נשמת

הר"ר מאיר ב"ר אריה אנגלרד ז"ל
מוקיר רבנן ומכבדם ואוהב את התורה
במסירות רבה קבע עיתים לתורה
נלב"ע כו באלול תשס"ח
תנצב"ה

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:
יש לבחור בלחצן קופות נוספות,
חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262
ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע. ר.

במלאת שישים שנים להסתלקותו של
מרן אור עולם רבי יצחק זאב הלוי
סאלאווייציק זיע"א
הגאב"ד דבריסק.

מערכת 'קובץ גליונות' בשיתוף 'מכון דעת
סופרים' המכון לתיעוד ושימור שמועות ונהגות
מבית בריסק- מביאים לפני יראי ה' ליקוט
נדיר מתורתו בענייני ימים נוראים.
ובעת זו אנו בקריאה קדושה לכל מי שיש תחת ידו
שמועות ותורת מבית בריסק שיואיל בטובו לזכות
את הרבים לשלחם אלינו דרך הדוא"ל
daassofrim@gmail.com
וזכות הרבים תלוי בו.

רשימות תלמידים

ממרן הגרי"ז הלוי סאלאווייציק זיע"א
הגאב"ד דבריסק

~ימים נוראים~

אין להעתיק/לפרסם בכל צורה בלא אישור בכתב
ממכון דעת סופרים בארה"ק

**מכון דעת
סופרים**

סליחות

וזחלים ורועדים מידם בראך חלים כמבכירה מעברת משאך (סליחות ליום א').

הפחד וחרדת ימי הדין, משל למה הדבר דומה, לאדם עשיר שנצרך להעביר את כל רכושו ממדינה אחת למדינה אחרת על ידי הברחת הגבול, והנה העשיר הלז חודשים רבים טרוד ממנוחתו מרוב דאגתו האם וכיצד יצליח להעביר את רכושו, אמנם בעל העגלה שהעשיר שכרו על מנת להעביר את אוצרו אינו דואג ומיצר כלל, במנוחה ושלווה הוא יושב על מקומו, ורק בעת תחילת נסיעתו דואג וחושש הוא בלבו שמא יתפסוהו ויתנהו במאסר. אמנם הסוסים המוליכים את העגלה גם כשהם מסיעים את העגלה אינם דואגים ופוחדים כלל.

כן הוא הדבר ג"כ בר"ה שהוא יום הדין, דהצדיקים ויראי ה' מתחילים לדאוג ולפשפש במעשיהם כבר מר"ח אלול, ופשוטי העם עדיין אינם דואגים, אך עכ"פ כשמגיעים ימי הסליחות ויום הדין עצמו מתחילים גם הם לדאוג על מעשיהם, אבל הסוסים גם ביום הדין עצמו אינם דואגים כלל, וזו התביעה על האדם שלא יהא נמשל כבהמות נדמו¹.

עשה למען הרוגים על שם קדשיך, עשה למען טבחים על יחודך, עשה למען באי באש ובמים על קידוש שמך (סליחות).

צ"ב הא שלשתן 'קידוש ה' ולמה שלש העניין. והנראה, דהנה איתא בש"ס מאי 'כי עליך הרגנו כל היום', ח"א אלו ארבע מאות ילדים וארבע מאות ילדות שהפילו עצמם בים שהובילו אותן לקלון. וח"א זה חנה ושבעת בניה. וח"א אלו תלמידי חכמים שמראין בעצמם הלכות שחיטה. ולפי"ז נראה דזהו חילוק הלשונות, 'עשה למען באי באש ובמים על קידוש שמך' אפ"ל שהם התינוקות, שאע"פ שעבשו עוד לא היה מעשה דכעת לא עשו בהם קלון אלא דהובלו למקום לשם זה, וזהו קדוש ה' סתם. וחנה ושבעת בניה היו מ'טבחים על יחודך', דייחדו בשעת מעשה את שם השם דעל זה נטבחו. ו'הרוגים על שם קדשיך' הם התלמידי חכמים שמראים בעצמם הלכות שחיטה, דהיינו ע"ש קדשיך הם נהרגים באופן כללי לא כהקודמים².

סדר התרת נדרים

הרי אני מוסר מודעה לפניכם וכו'.

מרן זיע"א היה סומך על מסירת המודעה בעניין מנהג טוב שנהג ג' פעמים היות וזה לא נדר גמור, אלא דמדרבנן דינו כנדר³.

תפילת שמו"ע לר"ה ויוה"כ

בספר חיים וכו' נזכר ונכתב לפניך אנחנו וכל עמך בית ישראל (תפילת שמו"ע - ימים נוראים עש"ת).
הג"ר יוסף לייס זצוק"ל שאל את מרן זיע"א על מה שאנו אומרים בתפילה 'נזכר ונכתב לפניך אנחנו וכל עמך בית ישראל', מה הם שני הדברים אנחנו וכל עמך בית ישראל. ואמר לו מרן זיע"א ד'אנחנו' הכוונה שמבקשים על כל יחיד מצד עצמו, ואח"כ מוסיפים וכל עמך בית ישראל' היינו בקשה מצד הכלל כולו⁴.

שמחה לארצך וששון לעירך וצמיחת קרן לדוד עבדיך ועריכת נר לבן ישי משיחך במהרה בימינו (תפילת שמו"ע לימים נוראים).

מרן זיע"א העיר מה טיבה של שמחה לארצך שאנו מתפללים עליה. ותירץ דביכורים אינם באין אלא בזמן שמחה דוקא, ע"כ מבקשין 'שמחה לארצך'⁵.

¹ הגרמ"ד הלוי, קונטרס המועדים.

² כתבי תלמידים.

³ הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל, כתבי תלמידים.

⁴ אילת השחר עה"ת, ימלא פי תהילתך, הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל. ועיי' בתפילת יעלה ויבוא.

ובכן תן פחדך ה' אלקינו על כל מעשיך ואימתך על כל מה שבראת (תפילת שמו"ע לימים נוראים). בעבודת ה' ישנן שני דרגות, יש העובד מיראה ויש העובד מאהבה. אמנם מי שאינו עובד מאהבה כיון שעובד מיראה הרי מכיר בקב"ה שהוא מלך, אבל מי שאינו עובד מיראה ואינו מיוחד כלל, מראה שאינו ממליך את הקב"ה עליו, דאילו חושב את הקב"ה למלך, איך לא ירא מפניו. וכמש"כ (מלאכי א' ו') 'בן יכבד אב ועבד את אדוניו ואם אב אני איה כבודי ואם אדונים אני איה מוראי' וכו', והיינו דאם האדם מכיר בהקב"ה שהוא מלך ע"כ צריך שיירא מלפניו, ולפי"ז נראה דזהו השייכות לתפילת 'ובכן תן פחדך' לראש השנה, שמבואר בבית יוסף שהיא כנגד מלכויות, דכיון שאנו מתפללים היום על המלכות הקב"ה, אומרים ובכן תן פחדך.

וידאך כל המעשים וישתחוו לפניך כל הברואים ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם (שמו"ע לימים נוראים).

שאלתי את מרן זיע"א דלכאורה בשלמא ישראל שיש להם מצות עשה, שייך אצלם הלשון 'לעשות רצונך' דהיינו לקיים המצות עשה, אך הגויים שיש להם רק מצוות בני נח שעיקרן ל"ת מה שייך בהם הלשון 'לעשות רצונך'.

ואמר לי מרן זיע"א דאח"כ שייך הדבר כשייתגורו. ועוד דאולי גם אצל הגויים שייך 'לעשות רצונך' בהקרבנות קרבנות (מנחות עג:). וכן בתפילה כדכתיב בקרא (ישעיה נ"ז) כי ביתי בית תפילה יקרא לכל העמים. [ועי' ברמב"ם (מלכים פ"ה ה"י) בן נח שרצה לעשות מצוה משאר מצות התורה כדי לקבל שכר אין מונעין אותו לעשותה כהלכתה וכו']⁶.

ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה (תפילת שמו"ע לראש השנה). בתהילים (כב כט) 'כי לה' המלוכה ומושל בגוים'. ובעובדיה (א כא) אמר עוד 'ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשיו והיתה לה' המלוכה והיה ה' למלך על כל הארץ'. והביאור הוא כי עכשיו הקב"ה הוא 'מלך' רק על ישראל, כי רק הם המליכו אותו ברצון, אבל על הגויים אינו אלא מושל בלא רצונם. אבל כשיעלו מושיעים וכו' וגם האומות יכירו אז בהקב"ה וימליכוהו עליהם ברצון, אז 'והיתה לה' המלוכה והיה ה' למלך על כל הארץ'. וזה גם הביאור בתפילת ראש השנה 'ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה, כי רק ישראל קבלוהו למלך, אבל בכל הוא 'מושל' – ומלכותו בכל משלה⁷.

ה' אלקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה (תפילת שמו"ע לראש השנה). הנה בתהילים (מז ב- ח) איתא כל העמים תקעו כף הריעו לאלקים בקול רינה כי ה' עלינו נורא מלך גדול על כל הארץ, ידבר עמים תחתינו ולאומים תחת דגלינו וגו' כי מלך כל הארץ אלקים וגו'. והיינו שהקב"ה ידבר עמים תחתנו והיו הגויים תחת שליטת בני ישראל ועבדים להם, וכיון שישראל עבדי ה' הם ממילא תהא ממשלתו גם על הגוים מדין מה שקנה עבד קנה רבו, ואז יהיה מלך כל הארץ.

⁵ ובספר גבורת יצחק כי שלפי"ד מרן זיע"א אפשר לפרש המשך הבקשה 'וששון לעירך' דהיינו על ניסוך המים דכתיב ב' ששון, 'ושאבתם מים בששון'. אולם האבודרהם בסדר תפילת ראש השנה ופירושה כתב: 'שמחה לארצך' ע"ש ותגל הארץ (תהילים צו יא), והעיקר ע"ש רצית ה' ארצך שבת שבות יעקב ע"כ מתפלל תשב שבות יעקב, ואז תשמח ארצך. ששון לעירך ע"ש 'ששון ושמחה ימצא בה' (ישעיה נא ג).

⁶ שיעורי הגרמ"ד הלוי דרוש ואגדה. ועי' משנכ"ת צפניה ג ט.

⁷ עי' ביאור הגר"א זיע"א למשלי (כו כז) שקדם בביאור זה. ומרן הגר"ח הלוי זיע"א ביאר מה שאמר במשלי (כב ז) 'עשיר ברשים ימשול ועבד לזה לאיש מלוה' כלומר, דעשיר בעני מושל שלא ברצון העני [ומיירי באופן שאין העני נצרך להעשיר, אלא שכן טבע הבריאה שהעשיר מושל] אך 'עבד לזה לאיש מלוה' כלומר כשהוא נצרך למלוה הרי המלוה מושל בו ברצון. [והגרמ"ד הלוי ביאר לפי"ז המשך הפסוקים שם 'זורע עולה יקצור און ושבט עברתו יכלה'. טוב עין הוא יברך כי נתן מלחמו לדל' דמה שאמר 'זורע עולה וגו' זה קאי על העשיר ברשים ימשול. ואח"כ אמר 'טוב עין הוא יברך' וגו' זה קאי על עבד לזה לאיש מלוה דהוא טוב עין 'כי נתן מלחמו לדל'].

ולפי זה מבואר הלשון 'ה' אלקי ישראל מלך' דאף לעתיד שהגויים יקבלו את מלכות ה' עליהם, עדיין תהיה מדרגתם פחותה משל ישראל, ולעולם יקרא ה' אלקי ישראל דמלכות ה' עליהם היא רק מכח ישראל, ובדומה לגדר עבדים שקנו עבדים.⁸

אלוהינו ואלהי אבותינו מלך על כל העולם כולו בכבודך, והנשא על כל הארץ ביקרך וכו' כי אתה אלוהים אמת ודברך אמת וקיים לעד. ברוך אתה ה' מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הזכרון (תפילת שמו"ע ר"ה). צ"ב מה שייך 'ודברך אמת וקיים לעד' הנאמרת בחתימת הברכה לפתיחה 'מלך על כל העולם כולו בכבודך' והלא בכל הברכות בעי' חתימה מעין הפתיחה. והביאור הוא עפ"י מה שביאר רש"י עה"פ 'ברוך אברהם לקל עליון קונה שמים וארץ (בראשית יד יט) ע"י עשייתו קנאן להיות שלו', ובנפש החיים (ש"ג פ"א) ביאר עניין בעשרה מאמרות נברא העולם, דכידוע הוא ודבורו חד, וכל דיבור ומאמר במעשה בראשית שאמר ויהי הוא נפש וחיות אותו הדבר שנברא בו, וכל רבי רבבות המינים שבו עם המזלות הממונים עליהם ומלאכים הממונים על אתם מזלות ושרשם ושרשם למעלה למעלה, ומאז והלאה עוד כל ימי עולם דברו יתברך נצב בהם להאירם ולקיימם בכל רגע ורגע, בכל פרטיהם ענייניהם ושינויהם וסדר מצבם, וכל הבריאה מוסיפה להתקיים עתה, מכל אותם מאמרות, והוא עניין שם אלקים וכו' עיי"ש. ולכן שייך 'כי אתה אלקים אמת ודברך אמת וקיים לעד' לתחילת הברכה 'מלך על כל העולם כולו' שעניינה מלכות ה', כי 'דברך אמת' היינו דיבורו של הקב"ה בבריאת העולם וקיים לעד' ע"י הדיבור של אז, ולכן הוא 'מלך על כל הארץ' כי ע"י עשייתו קנאן להיות שלו.⁹

יראתי בפצותי שיה וכו' ומאימת הדין נפשי תבחיל (חזרת הש"ץ שחרית של ראש השנה). פעם הלך מרן זיע"א לטייל [לצורך בריאותו] ואמר מרן הגרי"ז זיע"א לבנו [הגר"מ הלוי זצ"ל] ווען איך דערמאן זיך אז נאך אביסל איז ר"ה באקומט מיר גארנישט א-ט ווי שטייט אין פייט, 'ומאימת הדין נפשי תבחיל'.¹⁰

לקל עורך דין וכו' לפועל רחמיו בדין (פיוט לר"ה ויו"ה). צריך ביאור הלשון 'לפועל רחמיו' דהלא הקב"ה רחום וחנון א"כ מהו ה' פעולה כאן. ואמר הגר"ח זיע"א דהביאור הוא דהנה באמת לא שייך אצל הקב"ה עניין רחמים כלל, שכל אלו המידות מצויות רק בגופים, אבל הוא ית"ש מרומם מכל זה, רק בשעה שהקב"ה שופט את עולמו ורואה שנוקדין לרחמים אז הוא פועל רחמיו ומרחם עליהם, וזהו לפועל רחמיו בדין דבשעת הדין הרחמים נפעלים מאתו.¹¹ [יעוי' בחידושי מרן זיע"א פר' נח].

⁸ שיעורי הגרמ"ד הלוי דרוש ואגדה.

⁹ בספר תורת זאב מובא בשם הגר"ד צ'ציק זצ"ל ששמע ממרן הגרי"ז סאלאוויציק זיע"א שכשהיה אביו מרן הגר"ח הלוי זיע"א אומר בקידוש של ראש השנה מקדש ישראל ויום הזכרון היו הקירות מזדעזעים, [האבן די ווענט גיטער ייסעלט].
¹⁰ מהגר"מ הלוי זצ"ל, וסיפר שפעם היה מרן הגרי"ז בדאטשע ברי"ה ובאותו בנין בחדר הסמוך שהה אדמו"ר אחד זצ"ל, וביום ר"ה שלח לו האדמו"ר [נע"י הגבאי] כוס יין להגרי"ז, וכשראהו הגרי"ז אמר 'וואס? ר"ה וויין?!!'. [ואגב, אמר הגרי"מ הלוי זצ"ל שמרן הגרי"ז זיע"א לא שתה יין כלל בכל השנה מצד מצב בריאותו, וקידוש הי' עושה על חלות, והבדלה הי' עושה על יין ונותן לאחר לשתותו, מלבד בליל פסח שהי' דוחק את עצמו לשתות ד' כוסות יין. נולא כמו שכתב בא' הספרים החדשים שמרן זיע"א הי' שותה מיץ ענבים, ואינו אמת שהגרי"ז לא שתהו בכל השנה].

¹¹ יעוי' בספר אפיקי מים [שיעורי הגר"מ שפירא בעריכת הגרמ"ר שמעלצער] שהרחיב בביאור דברי הגרי"ז בשם הגר"ח הנ"ל, ואלו דבריו שם בקיצור: הנה בפרקי דר"א (פרק שלישי) יעד שלא נברא העולם היה הקב"ה וישמו הגדול בלבד, ועלה במחשבה לברוא את העולם, והיה מחריט [לשון מחוקק, ר"ל קובע תכנית העולם] את העולם לפניו ולא היה עומד, משלו משל למה הדבר דומה למלך שהיה רוצה לבנות פלטרין שלו, אם אינו מחריט יסודותיו בארץ וכו' אינו מתחיל לבנות, כך הקב"ה החריט לפניו את העולם ולא היה עומד עד שברא את התשובה וכו' עכ"ל.
וביאר הר"ד' בפירושו שהכוונה בזה היא כמ"ש מתחילה עלה במחשבה לברא את העולם במידת הדין ראה שאין העולם מתקיים עמד ושיתף עמה מידת הרחמים, דכשהיה הקב"ה מחריט יסודות העולם, לא היה מתקיים תחילה במידת הדין, ורק לאחר שברא את התשובה היה אפשר להתקיים דתשובה היא השיתוף של רחמים.
הרי שיש ב' מהלכים בעצם הבריאה שתחילה היה הסדר במידת הדין לבד ולא היה עומד, ורק ע"י חידושה של תשובה נתבסס העולם, והוא השיתוף של רחמים בהדה.
ונראה דכשהקב"ה פועל רחמים בדין אין הפירוש שמתעורר לפניו ית' מדת הרחמנות למרות שיש דין, דא"כ היה בזה משום שינוי בעצם תכנית הבריאה דהא אין מרחמים בדין, אלא הפירוש הוא שגם הרחמנות היא בכלל מהלך הבריאה, ובתוך 'ההחריט לפניו' גופא חלה שיתוף דרחמים ודין בסוד 'אני מקבלו', שהרי בעומק פנימיות מהלכי התורה טמונה אפשרות של קיום העולם גם כשסדר ההנהגה הקבוע מחייב חורבנה, וזוהי תיקונה של תשובה.

ומרן זיע"א הוסיף בזה דכן הוא מפורש בסוף הסליחות לערב ר"ה (ד"ה ואתה ה' חשבת) וז"ל 'כי לא אפסו לנצח חסדיך ולא כלו רחמיך כי המה חדשים לבקרים יחולו בכל עת ובכל רגע' ע"כ. וזהו דאמר דרחמי ה' חדשים לבקרים דלעולם מתחדשים הם בשעה שהעולם נזקק לרחמים¹².

לקל ערך דין וכו' להוגה דעות בדין (פיוט לר"ה ויוה"כ).
מרן הגרי"ז זיע"א אמר שבעת אמירת התורה 'להוגה דעות בדין' נופלת עליו חרדה גדולה¹³.

השמיני בהמלו ערלת בשרים בעשור לחדש ביום הכפורים (פיוט אשר מי יעשה כמעשיך ליום ב' דראש השנה).
איתא בפרקי דרבי אליעזר (פ' כ"ח) דמילת אברהם הייתה ביום הכיפורים. וכן הוא בפיוט (יום ב' דר"ה) 'השמיני בהמלו ערלת בשרים בעשור לחדש ביום הכפורים'.

ובפרקי דרבי אליעזר שם איתא עוד, דמילת אברהם הייתה ע"י שם בן נח אבל אברהם לא מל עצמו. וצ"ע בטעם מה שנימול ע"י שם ואם משום יום הכיפורים איך הותר זאת לשם.

ואמר מרן הגרי"ז זיע"א עפ"י דברי הגמ' דסנהדרין (נח): אמר ריש לקיש עכו"ם ששבת חייב מיתה. והקשו המפרשים א"כ איך שמר אברהם אבינו את השבת והלא היה עליו דין עכו"ם לחומרא. והנה כתב הרמב"ם (מלכים פ"ה ה"ט) 'עכו"ם שעסק בתורה חייב מיתה. לא יעסוק אלא בשבע מצות שלהן בלבד. וכן עכו"ם ששבת אפילו ביום מימות החול. אם עשהו לעצמו כמו שבת חייב מיתה. ואין צריך לומר אם עשה מועד לעצמו. כללו של דבר אין מניחין אותן לחדש דת ולעשות מצות לעצמן מדעתן. אלא או יהיה גר צדק ויקבל כל המצות. או יעמוד בתורתו ולא יוסיף ולא יגרע' וכו'. עכ"ל.

ומבואר בדברי הרמב"ם ששם האיסור אינו 'שביתת העכו"ם' אלא בזה שהוא 'מחדש דת' לעצמו שלא כמו שציווה ה'.

ומש"כ גבי אברהם ודאי לא שייך לחייב מיתה על שביתתו ואין כאן שום איסור שהרי ודאי הייתה דתו 'דת ישראל', ושם ישראל היה עליו, וכן מבואר בגמ' בקידושין (יח). שעשוי בן בנו ישראל מומר היה. וכן הוא ביבמות (קז): דאמר ליה רחמנא לאברהם לא תנסום עכו"ם ושפחה דלא לזיל זרעך בתרה. ומבואר דכששמר אברהם אבינו את השבת לא היה זה מכח דת חדשה אלא מכח דת ישראל, ומש"כ אין בזה שום איסור¹⁴.

פסוקי מלכויות (מוסף לראש השנה - מלכויות).

מרן הגרי"ז זיע"א תמה למה בשמו"ע באבות 'אלקי אברהם' הוא חשוב מלכויות, במקום מלך העולם, דהדין דבכל ברכה בע"י שם ומלכות, וזה מתקיים בשמו"ע ע"י 'אלקי אברהם' שהוא במקום מלכות, ועי' תוס' ברכות (מ: ד"ה אמר אביי)¹⁵. ויל"ע א"כ למה בשמו"ע דר"ה לא סגי בפסוקים שמוזכר בהם אלקי אברהם למלכויות, דמאי שנא מלכויות של שמו"ע של כל השנה ממלכויות של ר"ה, וצ"ע¹⁶.

ולפ"י מרן הגרי"ז זיע"א כולל בדבריו כאן דאמנם ליכא שום מציאות בעולם חוץ מן הדין, שהדין הוא עצם תכנית הבריאה שא"א לזוז ממנה, וכל נטייה כל שהוא חוץ ממה שהחריט לפנינו מחייב כליה כמי שמושיט ידו באש, וחידוש דרחמים הוא שגם זה מקרי קיום דדין. וממילא כל רחמים רק נפעל מן הדין אבל אינו קובע שם לעצמו כרחמנות בעלמא. ובהו יתבאר מה דבכל השי"ס נקראת התורה ע"י 'רחמנא' וכדאמר 'רחמנא אמר תקעו' ו'אמר רחמנא' וכדומה רבות, אשר לכא'י פלא דהא בקרא כתיב (תהילים עז) 'משמים השמעת דין ארץ יראה ושקטה' ובגמ' (שבת פח.) דריש לה על קבלת התורה, שהתורה נקראת 'דין', וא"כ היכי קרו לה בגמ' ע"י הרחמנות.

אכן להנ"ל נראה דודאי גם השם 'רחמנא' אינו אלא דין כיון שהוא מצורף אל הדין באופן שמתחייב הנהגה של רחמים ע"י דין, ונמצא שהדין מתבטא ע"י הרחמים.

ולפ"י ביאר מה שאין בחתימת הברכה של יום הכיפורים משום חתימה בשתיים שהרי אותו גילוי של 'מלך' שמחייב חתימת הדין, ובדומיא דשם מלך ברי"ה, הוא הוא הגילוי של 'מוחל וסולח' שהרי הסליחה שמכח מדת רחמיו יתברך הוא בקיום הדין, וממילא השם 'מלך' שמחייב דין, מחייב גם 'סליחה' שהרי לאחר ששיתף הקב"ה רחמים לדין הלא גם הסליחה שמכח הרחמים אינה אלא קיום בדין, ואין כאן משום לפני משורת הדין.

¹² והגרי"ד הלוי צוק"ל הוסיף בזה עוד דזה הביאור בכתוב באיכה (ג כב) 'חסדי ה' כי לא תמנו כי לא חלו רחמיו' דלשון

תמנו משמע על דבר ידוע וכמו תם הכסף, או תמה זכות אבות, אמנם לא רק זאת דלא תמו חסדיו, אלא כי לא כלו רחמיו, והיינו דרחמיו נפעלים מאתו בשעת הדין ומתחדשים תמיד. - קונטרס המועדים.

¹³ הגרי"א גורביץ, וענפיה ארזי אל. ובמק"א נרשם 'שלשון זה מפחידו יותר מכל שאר לשונות שנאמרות ברי"ה'.

¹⁴ כתבי תלמידים. ככה"נ חסר כאן.

¹⁵ ז"ל התוס' בתו"ד שם 'וברכות של שמונה עשרה אין בהן מלכות דאינן באין בפתיחה ובחתימה אין שייך מלכות אבל

אלהי אברהם הוי כמו מלכות דאברהם אבינו המליך הקב"ה על כל העולם שהודיע מלכותו ומעין שבע דמצלי בשבת הואיל

זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון (מוסף לראש השנה- זכרונות).
[ע"י ר"ה כז.] וקאי על בריאת האדם שהי' בראש השנה. וצ"ב איזה שייכות ישנה לתפילת ראש השנה
דהאינא, דצריך לאומרה.

ונראה דהנה בריאת האדם הי' ע"י דין, כמו דאיתא בילקוט (בראשית) הה"ד 'חסד ואמת נפגשו צדק ושלוש
נשקו' חסד אומר יברא שהוא גומל חסדים, אמת אומר אל יברא דכולו שקר, צדק אומר יברא שהוא עושה
צדקות, שלום אומר אל יברא שכולו קטטה, ע"ש. וכתוב 'ויאמר אלקים נעשה אדם' וגו', והיכא דכתיב
'אלקים' ביאורו, הוא, ובית דינו. הרי דעצם בריאת האדם הי' ע"י דין, והיו שאמרו יברא והיו שאמרו אל
יברא, והדין נפסק שיברא. ולזה דמשום דעצם בריאת האדם הי' דין, אמרי' בראש השנה ביום הדין 'זה היום
תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון', דכל יצירת האדם ביום זה הי' ע"י דין.

ובזה יבואר מה שאמרו באבות 'ואל יבטיחך יצריך שהשאל בית מנוס לך, שעל כרחך אתה נוצר, ועל כרחך
אתה נולד, על כרחך אתה חי, ועל כרחך אתה מת, ועל כרחך אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי
המלכים הקב"ה. וצ"ב מה שייך הע"כ אתה עתיד ליתן דין וחשבון לעל כרחך אתה נוצר, ולמש"כ הרי האדם
לא יוכל ליפטור עצמו מן הדין ולומר מה לי ולדין, וכאן תשובתו, הרי ע"כ אתה נוצר וכו' שכל חיותו ויצירתו
הי' ע"י דין, הכל מה שנעשה איתו הוא ע"י דין, נוצר, ונולד, חי, ומת. הכל ע"י דין ועל כרחך חשבון כל מעשיו
יבואו עתה גם כן בדין¹⁷.

וגם את נח באהבה זכרת ותפקדהו בדבר ישועה ורחמים. על כן זכרנו בא לפניך ה' אלקנו להרבות זרעו
כעפרות תבל וצאצאיו כחול הים ככתוב בתורתך ויזכור אלקים וגו' (מוסף לראש השנה- זכרונות).
הא דאמרינן בברכת הזכרונות וגם את נח באהבה זכרת וכו' על כן זכרנו בא לפניך ה' אלקינו להרבות זרעו
כעפרות תבל וצאצאיו כחול הים וכו'. וצריך להבין מהו כוונת דברים אלו שהזכיר כאן בענין ריבוי צאצאיו
זרעו דנח, ומה ענינם לענין הזכרונות.

והביאור בזה עפ"י הגמ' ב"ה דף לב דאעפ"י דלא אמרינן לזכרון דיחיד אמנם שפיר יש להזכיר הפסוק וה'
פקד את שרה דכיון דאתו מינה רבים כרבים דמיא, וא"כ ה"ה כאן י"ל כה"ג דאין הזכרון דנח נחשב כזכרון
דיחיד משום דאתו רבים מינה כרבים דמיא, וזהו דאמרינן בנוסח הברכה על כן זכרנו בא לפניך וכו'
להרבות זרעו כעפרות תבל וכו' והיינו דאתו רבים מינה וממילא הוא דנחשב כזכרון דרבים¹⁸.

זכרונות: איתא בתפילת ראש השנה 'וגם את נח באהבה זכרת ותפקדהו בדבר ישועה ורחמים וכו' להרבות
זרעו כעפרות תבל וצאצאיו כחול הים, שנאמר ויזכור ה' וגו'.

צ"ב למה הארכה זו, הו"ל למימר 'וגם את נח באהבה זכרת שנאמר ויזכור ה' וגו'. אבל כיון דאיתא ברמב"ם
דאין אומרים זכרונות על היחיד, לפי"ז לא הי' יכול לומר זכרונות על נח בעצמו, ומשום הכי האריך והביא גם
המילים 'להרבות זרעו וכו' דהוא רבים וארבים שפיר אמרינן זכרונות¹⁹.

הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים וגו' (מוסף לראש השנה- זכרונות).
הג"ר רפאל שפירא וצוק"ל שאל לנכדו מרן זיע"א מפני מה מכנה הנביא את ישראל בשם אפרים, וענה מרן
זיע"א דמצינו בפיט שאומרים במוסף של יום ב' דר"ה לפני זכרונות 'תר איש תם במי זרעו יכונה, שכל ידיו
לאות וזכרון, תרפק משול אפרים, בשעשוע ילד ובן יקיר, הלא בכורי הוא חקת לזכרון'. והיינו דבשעה
ששכל יעקב אבינו את ידיו על ראש אפרים אז נקבע השם אפרים לכלל ישראל²⁰.

ויש בה האל הקדוש שאין כמוהו היינו כמו מלכות כמו שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד דהוי במקום מלכות ולפי מה
דפרישית דכל היכא דכתיב אלהי אברהם הוי כמו מלכות ניהא' וכו' עכ"ל.

¹⁶ חררי קדם.

¹⁷ כתבי תלמידים.

¹⁸ הגרמ"מ שולזינגר וצוק"ל. אמנם בכמה מחברות הוא ממרח הגרי"ח זיע"א, ולא ממרח הגרי"ז זיע"א.

¹⁹ כתבי תלמידים משמיה דמרן הגרי"ח זיע"א.

²⁰ קונטרס המועדים. ושם נוסף בהערה בזה"ל: מבואר דשם אפרים נקבע לבני ישראל ע"י יעקב אבינו, אך עדיין לא נתבאר
מפני מה שם זה דוקא, אמנם ע"י בדעת זקנים בעה"ת (בראשית מא נב) שהביאו עה"פ 'ואת השם השני קרא אפרים' וז"ל

ועקדת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור (מוסף לראש השנה - זכרונות).

ובאמת שיש כאן דבר פלא שאנו קוראים לזה עקידת יצחק ומתפללין בזכות אפר יצחק הצבור ומונח לפני כסא הכבוד והלא באמת לבסוף לא היתה עקידה כלל ולא היה אפר כלל, ואמר בזה מרן הגרי"ז דהרי ענין הקרבן הוא שהוא מבטל את כל רצונו האישי ומתמסר כל כולו למען השי"ת, וגם כאן עשה אברהם מציודו כל מה שיכל לבטל רצונו ולא היה לפניו כי אם רצון ד' והשיג את התכלית המכוון מכל הקרבנות, ולכן מתייחסים אנו כאלו היתה עקידה וכאילו שיש אפר יצחק.²¹

ועקדת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור (מוסף לראש השנה - זכרונות).

הנה בשו"ע (או"ח סי' תקצא ס"ז) בענין נוסח תפילת ראש השנה 'ועקדת יצחק היום לזרעו תזכור כך היא הנוסחה המפורסמת, והמדקדק לומר לזרע יעקב תזכור משנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות ואינו אלא טועה'. הרי מבואר דגם מכלל זרע יצחק נתמעטו עשו ושאר אומות ובשביל כך אין צריך לומר 'לזרע יעקב תזכור' כיון שמזרעו של יצחק כבר נתמעטו שאר אומות יעו"ש במ"א.

ולפי"ז אמר מרן הגרי"ז הלוי לבאר הפסוק (בראשית כח ה) 'וישלח יצחק את יעקב וילך פדנה ארס אל לבן בן בתואל הארמי אחי רבקה אם יעקב ועשו' וכתב רש"י: 'אם יעקב ועשו איני יודע מה מלמדנו ע"כ. ואמר הגרי"ז דהפסוק בא ללמדנו דבכלל זרע רבקה כלולים עשו ויעקב והנודר מזרע רבקה אסור בעשו ויעקב, ואילו הנודר מזרע אברהם ומזרע יצחק אין עשו כלול בהם 'כי ביצחק יקרא לך זרע' ביצחק ולא כל יצחק, יצא זרעו של עשו. אולם בזרע רבקה גם עשו בכלל.²²

תקעו בחדש שופר וגו' כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב (מוסף לראש השנה - שופרות).

הרמב"ם (תשובה פ"ג ה"ד) אע"פ שתקיעת שופר בר"ה גזירת הכתוב רמז יש בו כלומר עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו מעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם וכו'. ולפי זה ש לבאר הפסוק בתהילים (פא ד) 'תקעו בחדש שופר וגו' כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב', והוא דב' סיבות למצוות תקיעת שופר, האחד כי חוק הוא דהיינו גזירת הכתוב, ועוד דהוי נמי משפט דהיינו מלתא בטעמא לעורר עצמם מתרדמתם.²³

ובאו האבדים מארץ אשור והנדחים בארץ מצרים (מוסף לראש השנה - שופרות).

הנה בישעיה (סו, כ-כב) אמר 'והביאו את כל אחיהם מכל הגוים מנחה לה' וגו', וגם מהם אקח לכהנים ללוים אמר ה'. 'כי כאשר השמים החדשים וגו' כן יעמוד זרעכם ושמכם'. וצ"ב מאי קמ"ל בזה שגם מהם אקח לכהנים, מנ"פ אם כהנים הם למה לא יקח מהם, ואם אינם כהנים איך יקח מהם. ועוד צ"ב דבילקוט איתא על סוף הפסוק הנ"ל 'אמר ה' הדא דכתיב 'הנסתרות לה' אלקינו. והדברים סתומים וצ"ב. והנה מסיים שם (כב) 'כי כאשר השמים החדשים וגו' כן יעמוד זרעכם ושמכם. וצ"ב הכוונה ב'זרעכם' וב'שמכם'.

והנה בישעיה (כו יג) 'ובאו האבדים מארץ אשור והנדחים בארץ מצרים', וביאור 'אובדים' ו'נדחים' נראה דאובדים קרי לאלה מישאל שהתבוללו בגוים, והובטנו שגם הם יחזרו לעם ישראל בביאת המשיח, ואליהו הנביא יצרפם ויברכם כמו שאמר 'וישב מצרף וכו'.

ועתה לפי"ז נתבונן בדבר זה, איך יהיה חזרתם של אלה, ולמשל אם ההתבוללות היתה בשעת החורבן ואם אחד מישראל נשא נכרית הרי אז הדין הוא לפי מה דקי"ל דהולד כמותה, והולך אחריה. זרעו עתה כבר

ע"ש אבות אברהם ויצחק שנאמר בהם אפר, אברהם שנאמר 'ואנכי עפר ואפר' יצחק כאפר ע"ג המזבח, דאפרים משמע שתי אפרות, ולכן נקראו ישראל ע"ש אפרים שנאמר 'הבן יקיר לי אפרים'.

²¹ הגרי"ד טורציין.

²² באר בשדה.

²³ והגרי"ד הלוי וצוק"ל ביאר עוד דהנה ברמב"ן במלחמות (סוף ר"ה) כתב דבתקיעות שתוקעים בר"ה תרתי איתנייהו ביה, דתקיעות דמיושב הוי משום גזיה"כ דרחמנא אמר תקעו, והתקיעות שתוקעים על סדר הברכות הם בתורת קיום של תפילה וזעקה. ולפי"ז י"ל בביאור הפסוק 'תקעו בחדש שופר וגו' כי חוק לישראל הוא דקאי על אותן תקיעות שתוקעין משום גזיה"כ דרחמנא אמר תקעו, 'משפט לאלקי יעקב' כנגד התקיעות שתוקעין משום תורת תפילה וזעקה. – קונטרס המועדים.

אבודים לגמרי לעם ישראל, הנכרים המה. ואם להפך הוא דבת ישראל תשנא לנכרי ובוזה דולדה יהיה כמותה וישראל הוא, אכן בשביל שכל ולד וולד עד הדור האחרון יהיה ישראל צריך שכולם יהיו בכל הדורות בת אחרי בת, שאילולא כן והיה באמצע בן, הרי הבן כשישא נכרית יהיו בניו כמותה, וגוים הם ונפסקה השלשלת ישראל מהם, וכגון דא על אלה צאצאי הבת הראשונה שנטמאה בין הגוים שם שבט לא יהיה עליהם דהא רק משפחת אב הוי משפחה, ואמנם איך יוכל להיות דבר כזה שיתבוללו בין הגוים וישאר שם שבט על צאצאיהם, הוא כגון שיהיה בטעות שיחשוב שהוא לוקח נכרית ובאמת היא תהיה ישראלית, וכו' יהיה טעות זה בבניו ובניו בניו עד ביאת הגואל שיחשבו שכולם נושאים נכריות, ובאמת יהיו ישראליות. וזהו ביאור כוונת הפסוק, 'וגם מהם אקח לכהנים ולויים אמר ה', שהנסתרות לה' אלוקנו כדאי' במדרש, והיינו דהוא יודע שכל הזמן בכל הדורות היה בטעות אצלם, מה שהם חשבו שנשאו נכריות ובאמת הם נשאו ישראליות, ונשארו צאצאיהם כהנים כשרים. וגם מאלה יהיו כהנים ולויים, אע"פ שהתבוללו בין הגוים. וזהו החילוק בין 'זרעכם' ל'שמכם', דזרעכם היינו דישאר רק הזרע ישראל, כמו דיהיה בת אחרי בת, ו'שמכם' היינו דישא שם השבט, וכמו שכתבנו. וזהו שאמר הכתוב 'כן יעמוד זרעכם ושמכם' דבהבטחה שלא יהיה כלה שבטא, גמירי בזה לא רק שזרע השבט ישאר לתמיד אלא שגם שם השבט לא יסוף. ולזה כיון הרמב"ן במש"כ שיעמוד זרעם ושמם. בין זרע השבט ובין שם השבט וכמש"כ.

[עוד כוונה ב'אמר ה' נראה, דהיינו דהיחוס הזה של שבטים לעתיד לבא יהיה ברוח הקדש מדין הלכה מיוחדת דהרי בק"מ בעיני שני עדים כמש"כ הרמב"ם (מלכים פי"ב עיי"ש)].

***

'הנידחים' הם סתם יהודים שנדחו למרחוק, אבל 'האובדים' הם יהודים שנאבדו מתוך כלל ישראל, דהיינו שנתבוללו בגוים, ונתנה ההבטחה שגם הם יוחזרו לתוך כלל ישראל לעתיד לבא. וזה גם ביאור הפסוקים (שם כ-כב) והביאו את כל אחיהם מכל הגוים מנחה לה' וגו' וגם מהם אקח לכהנים ולויים וגו' [עיי' בחידושי מרן זע"א בראשית מח טז]²⁴.

כי אתה שומע קול שופר ומאזין תרועה ואין דומה לך, ברוך אתה ה' שומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים (מוסף של ראש השנה - שופרות).

הנה תקיעת שופר מלבד שהיא מצוה על דיניה ופרטיה, עוד נאמר בה שיש בה קיום דין וסגולה של תפילה, ובוזה יבואר קרא (במדבר כג כא) 'ה' אלוקיו עמו ותרועת מלך בו' ונחלקו הראשונים בפירושו, יש המפרשים 'תרועת' מלשון רעות, כלומר שבחן של ישראל שהקב"ה מחבבן והוא להם כביכול בהנהגת רעות. אך יש מפרשים דהכוונה היא לתרועת שופר, ועויין ברמב"ן שהכליל פסוק זה בשופרות [לא במלכויות]. ולכאורה יפלא מה גדולה ושבח מצאנו במצוה זאת טפי מבשאר מצוות, מדוע בחרה הברכה דווקא במצוה זאת של תקיעת שופר לשבח את ישראל. והביאור הוא דהגדולה היא בכך שסגולת השופר מתורת תפילה וצעקה, קיימת רק בכלל ישראל ולא באומות העולם. שהרי עצם הסגולה של תפילה קיימת גם אצל אומות העולם כדחזינן בנינו, ומקרא מפורש הוא בתפילתו של שלמה המלך בבנותו את בית המקדש (מלכים א' ח) אעפ"כ אין הדברים אמורים אלא כשהמדובר הוא בתפילה בפה, אבל התפילה הקיימת בשופר, זה אינו קיים אלא אצל ישראל.

[ועיי' ברמב"ם (ריש תענית) שכתב שהמצוות עשה לזעוק ולהריע על כל צרה שלא תבא, היא מהנאמר 'והרעותם בחצוצרות' ומזה ילפינן דעל 'הצר הצורר אתכם' יש לזעוק ולהריע, הרי להדיא ד'והרעותם' כולל תרתי, גם את עיקר התקיעה, וגם את הזעקה. הוא הדין שאף התרועה האמורה אצל תקיעת שופר בראש השנה כוללת אף את הצעקה אל השם, היא היא התפילה וסגולתה, זה הוא הפירוש של 'ותרועת מלך בו' היינו שהתרועה מתורת תפילה, אף היא אינה אלא 'בו' בכלל ישראל ולא באומות].

ובזה מפורש גם מה שמסיימים את השופרות 'כי אתה שומע קול שופר ומאזין תרועה ואין דומה לך ברוך אתה ה' שומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים' וצ"ב מה העניין של שומע ומאזין, וכמו"כ מה שייכת שמיעת השופר לרחמים. ולפי הנ"ל יתבאר שהכוונה היא לדין וסגולת התפילה שיש בשופר, על זה ודאי דשייכו שמיעה והאזנה, ושפיר יש לשבח את הקב"ה על שהוא מקבל תפילה זאת ברחמים²⁵.

²⁴ שיעורי הגרמ"ד הלוי דרוש ואגדה.

²⁵ הגר"מ אורחי, משמיה דהגר"ד פינקל וצוק"ל. ועיי' פרי מגדים (א"א סי' תקצב סק"א) בשם רבינו חיים כהן ראפפורט ז"ל אב"ד דק"ק לבוב והגליל, שומע קול שופר - פשוט, צדיק מעיקרא. 'ומאזין תרועה' - בעל תשובה, ליבו נשבר, [מאזין לו]

תקיעת שופר, תפילת מוסף.

אם אחד יכנס לצבור לשמוע תקיעות על הסדר פשיטא דאין זה על הסדר כיון שלא התפלל עם צבור זה, ואצלו אין זה על הסדר, וכמו"כ אם מתפלל עם הצבור ולא שמע ברכה אחת מן המעכבות את התפלה דכיון שאינו יכול לצאת בתפלה זו אין זה אצלו על הסדר, ואינו מקיים מצות תקיעות עה"ס, אלא דממ"נ כיון שאין לו חזרת הש"ץ ואינו מצורף לצבור אזי הוא יחיד ואינו חייב בתקיעות עה"ס.

ולפ"ז צריך להזהר שהצבור לא יקדימו לומר אמן בשעה שהש"ץ מושך בניגון סוף התיבה שאינם שומעים את סוף הברכה ואינם מקיימים מצוה דעל הסדר, ודקדוק זה נמצא אח"כ ברי"צ גיאות שכתב שצריך לעמוד אחורי הש"ץ לשמוע שיהי' על הסדר, ומש"כ שיעמוד אחורי הש"ץ זה משום דבעי' שישמע כל התפלה כדי שיהי' לו על הסדר.²⁶

כי אתה שומע קול שופר ומאזין תרועה ואין דומה לך וכו'. ארשת שפתינו יערב לפניך (מוסף של ראש השנה - שופרות).

בביאור הנוסח 'שומע קול שופר ומאזין תרועה' הנה חלוקה מצות ק"ש ממצות תפילה דשמונה עשרה, דבקריאת שמע המצוה היא אמירת תיבות הפרשה, משא"כ בתפילת שמו"ע אינו רק קריאת התיבות אלא תפילה עיקרה עבודה שבלב ושפיכת הנפש אל ה'.

והנה בתקיעת שופר יש גם כן הענין של תפילה וכמש"כ בקרא בפרשת בהעלותך (במדבר י ט) 'וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם והרעתם בחצוצרות ונזכרתם לפני ה' אלקיכם ונושעתם מאויבכם'. ולכאורה למה מתקיים 'ונזכרתם' וגו' 'ונושעתם' ע"י השופר, אלא משום שיש בשופר ענין תפילה. וכן משמעות לשון הרמב"ם במנין המצוות קודם הל' תעניות שכתב שם 'מצות עשה אחת והיא לצעוק לפני ה' בכל עת צרה גדולה שלא תבא על הציבור, ע"כ. וצעקה היא מלשון תפילה, ומשמע שהמצוה היא להתפלל לה'. ואח"כ כתב הרמב"ם (שם א א) 'מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הציבור, שנאמר על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות, כלומר כל דבר שייצר לכם כגון בצורת ודבר זעקו עליהן והריעו', ע"כ. הרי שסיים שהמצוה עשה היא התקיעה בחצוצרות. ושם (ה"ד) כתב 'ומדברי סופרים להתענות על כל צרה שתבא על הציבור עד שירוחמו מן השמים ובימי התעניות האלו זעקו בתפילות ומתחננים ומריעין בחצוצרות בלבד, ואם היו במקדש מריעין בחצוצרות ובשופר וכו', שנאמר 'בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה', ע"כ.

ומבואר שבכל תקיעת שופר מלבד עצם קיום המצוה ע"י שמיעת קול השופר, יש בזה גם קיום תפילה. וזו הכוונה 'כי אתה שומע קול שופר' דהיינו עצם קיום דין התקיעות ושמיעת קול שופר, וגם 'ומאזין תרועה' היינו הקיום ענין התפילה שיש בשופר.

ולפי זה מבואר מה שנאמר בפיוט ארשת שפתינו וכו' מביט ומקשיב לקול תקיעותינו, דמביט היינו על עצם קיום המצוה דשופר, ומקשיב היינו הקיום תפילה שיש ע"י השופר, דבכל תקיעת שופר יש ב' ענינים אלו.²⁷

יום הכיפורים

אבל אנחנו ואבותינו חטאנו (וידוי).

יותר מקרוב, על דרך 'האזינו השמים ותשמע הארץ', האזנה מקרוב ושמיעה מרחוק, 'ואין דומה לך' מלך בו"ד אין משתמש בכלים שבורים, ודפח"ח. ע"כ.

והנה לכאן זה מבואר ברש"י (ראש השנה כו): אמאי דאמר שם במשנה 'שופר של ר"ה של יעל פשוט' ופרש"י מפרש טעמא בגמ' דמידי דתפילה בעי' פשיטות. וכן בגמ' שם כשנחלקו אם שופר של ר"ה כפוף או פשוט, ואמרו בטעם מה שכפוף עדיף משום דבר"ה כמה דכופף איניש דעתיה טפי עדיף, ובטעם מה דפשוט עדיף משום דכמה דפשיט איניש דעתיה עדיף, וברש"י 'כמה דכיוף איניש טפי בתפילתו' פניו כבושין לארץ טפי עדיף, משום והיו עיני ולבי שם כל הימים הלכך דבר"ה דלתפילה ולהזכיר עקידת יצחק בא, בעינן כפופין. ושם עוד בדעת מ"ד דבעינן בר"ה בפשוט כתב רש"י 'כמה דפשיט טפי מעלי משום נשא לבבנו אל כפים, הלכך בר"ה בפשוטין דלתפילה היא. [ועי' יבמות (קא): המתפלל צריך שיתן עינו למטה שנאמר והיו עיני ולבי שם כל הימים, וחד אמר עיניו למעלה שנאמר נשא לבבנו אל כפים וכו'].

²⁶ כתבי הגרי"ז. ובספר אעלה בתמר, ליקוטים מהגרא"ל שטיינמן זצוק"ל העיר עוד בזה: ויש המקפידים שהחזן יאמר מודים בקול רם מה"יט, שלא יפסידו השומעים ברכה זו, ובפרט יש להזהר בתחילת ברכת מודים שישמעו גם את תחילת הברכה. וכמו"כ יש להזהר בתחילת השמונה שעל פי הרוב הש"ץ מנגן ומושך תיבת ברוך אתה, והרבה פעמים מתחילים לשמוע רק את המילה השניה או השלישית של הברכה ומפסידים עניין זה.

²⁷ שיעורי הגרמ"ד הלוי דרוש ואגדה.

אמר מרן זללה"ה לבאר דהנה כתיב בויקרא (כו לט) והנשאים בכם ימקו בעונם בארצות אויביהם ואף בעונות אבותם ימקו. והתוודו את עונם ואת עון אבותם וגו', וי"ל דהנה איכא וידוי יחיד שכל אדם מתודה על עונות עצמו, ויד עוד וידוי רבים ככהן גדול שמתוודה על כל ישראל, לכן י"ל דמה שמתוודים אף על עונות אבותינו, זה מדין וידוי רבים ואף המתים בכלל זה. ומה שמתוודים דוקא על עונות של אבותינו ולא על עונות דשאר מתים, הוא מפני שבעון אבותם אתם ימקו, דהיינו כיון שנעשים אף על העונות של האבות, ולכן מתוודים אף על עונותיהם.²⁸

אשמנו בגדנו וכו' (וידוי).

ברמב"ם (תשובה פ"ב ה"ז) ז"ל 'יוהכ"פ הוא זמן תשובה לכל וכו', לפיכך חייבים הכל לעשות תשובה, ולהתוודות ביום הכיפורים וכו', וחוזר ומתוודה בליל יום הכיפורים ערבית, וחוזר ומתוודה בשחרית, ובמוסף, ובמנחה, ובנעילה, והיכן מתוודה, יחיד אחר תפילתו, ושליח ציבור באמצע תפילתו בברכה רביעית 'עכ"ל. כן מפורש ביומא (פז:): אבל אינו מפורש מפני מה נשתנה לענין זה היחיד מתפילתו בציבור.

ושמעתי מכבוד הגאון ר' זאב (שליט"א) זצ"ל כי כבוד אביו הגאון זצ"ל אמר הא דמפורש ביומא (פז:): דבתחילה נחלקו אמוראי רב יהודה ורב זוטרא אם צריך לפרט החטא, דא"ר יהודה רב רמי כתיב 'אשרי נשוי פשע כסוי חטאה' וכתיב 'מכסה פשעיו לא יצליח' לא קשיא הא בחטא מפורסם הא בחטא שאינו מפורסם, רב זוטרא בר טוביא אר"נ כאן בעבירות שבין אדם לחבירו, כאן בעבירות שבין אדם למקום. הרי דלרב זוטרא אין צריך לפרט החטא אפילו בחטא מפורסם. ואח"כ בסוף העמוד מביא הש"ס מחלוקת התנאים בזה בין ר' יהודה בן בבא ורבי עקיבא דשנינו וצריך לפרט החטא, שנאמר 'אנא חטא העם הזה חטאה גדולה' וגו', דברי ר' יהודה בן בבא, רבי עקיבא אומר אין צריך שנאמר 'אשרי נשוי פשע כסוי חטאה'. והוא תימה אמאי לא הביא בתחילה המחלוקת תנאים. ואמר על זה כי יש נ"מ בין יחיד לציבור, די"ל דלעולם ביחיד צריך לפרט אבל בציבור אין צריך לפרט.

וי"ל דזהו הטעם דביחיד דהוא מתודה אחר התפילה או אין הפסק בתפילה, ע"ז יכול להתוודות ולפרט כל חטא שעשה דאין כאן הפסק, אבל בציבור דאיכא הפסק בתפילה או אין צריך לפרט כל החטאים משום הפסק בתפילה דהוא מתוודה בתוך התפילה דוקא.²⁹

את הגלויות לנו כבר אמרנו לפניך והודינו לך עליהם ואת שאינם גלויות לנו לפניך הם גלויות כדבר שנאמר הנסתרות וגו' וכו' (וידוי).

וצ"ע דמה שלפניך גלוי וידוע אין זה וידוי, ואי אפשר להתוודות כי אם על הגלויות, וא"כ מ"ש לפניך ע"כ סלח ומחל וכו'.

ונראה דודאי וידוי לא שייך על זה כלל, אלא דבאם חטא לאחד הרבה דברים ויבקש מחילה בדרך כלל על הכל, אין זה מחילה גמורה, דמחילה גמורה צריך להיות על כל פרט ופרט ביחוד, ולא בדרך כלל, וכן לגבי המבקש, צריך ג"כ על כל פרט. [ועי' בר"י בשע"ת דשייך לידע כל חטא, אבל סתם תשובה אין זה מן המובחר דחסר בחרטה ע"ש]. ולפי"ז זהו שאומרים לפניך הם גלוים וידועים ע"כ סלח ומחל דאין מחילה גמורה על כל פרט ופרט הגם שאצלנו אין שייך כל פרט במה שאינו גלוי לנו.³⁰

ומעביר אשמותינו בכל שנה ושנה.

מטו לה משמיה דמרן זיע"א הביאור בזה, דיום הכיפורים עולה לו ממש כהבאת קרבן, וזה 'אשמתינו'.³¹

אם תבקש לעוונתי אברת ממך אליך (ר"ש אבן גבירול - פיוט כתר מלכות).

²⁸ מאורי המועדים.

²⁹ נתיבות הקודש. ובמגיה במעתיקי שמועה (עמ' ט) כי ובתשובת הגאונים הביא בשם רב האי גאון טעם ההבדל בין יחיד להשי"ץ, שהיחיד כשעושים לו מקום מיוחד אחר התפילה מכין דעתו יותר, אבל השי"ץ כיון שסיים התפילה לא נשארה לו השליחות, והיינו דלאחר התפילה לא הוי שייץ ואינו וידוי בציבור. ועי' בתוספת יוה"כ משי"כ בזה.

³⁰ כתבי תלמידים.

³¹ מפי השמועה.

רבי שלמה אבן גבירול בפיוט כתר מלכות כותב 'אם תבקש לעונוי אברח ממך אליך'³² ולכאורה מה שייד בריחה ממנו אליו. אכן גם הרמב"ם בפיה"מ (שלהי ר"ה) משתמש באותו לשון³³. והביאור הוא שהרי מידת הבטחון מקומה דוקא כשהמצב כל כך חמור שנראה כמיואש ובאין תקוה, אף על פי כן בוטח הוא שביד הקב"ה להושיעו, אבל כאשר האדם שלו ורגוע מפני שחושב ויודע שעל פי הטבע יושע אין זה בכלל בטחון להאמין שהקב"ה יושיעו, ועל זה נאמר שר"ה הוא מברח ומנוס אליו, שכן בר"ה כולנו עומדים במצב של סכנה מחמת הדין דהיינו מחמת הריחוק שהתרחקנו מהרבש"ע ומן הסכנה של הדין אנו בורחים, ולאן אנו בורחים אליו, אל הקב"ה בעצמו מתדבקים ומתקרבים אליו וזה בוטחים שיושיענו, אבל אם לכתחילה אין מפחדים כלל מיום הדין הרי אין כלל בטחון, מה מקום יש לבטחון כאשר האדם אינו מפחד כלל, מי שאינו מרגיש בסכנה הרי אינו בורח, ואם אינו בורח איך יצליח³⁴.

יעלה ענויינו מערב ויבא סליחתנו מבוקר, ויראה כיפורנו עד ערב (סליחות ליל יום הכיפורים). הקשתי לפי"מ דמבואר בכריתות (ז). דיוה"כ אינו מכפר אלא ביום ולא בלילה, וא"כ בליל יוה"כ דאנו מתפללין ומבקשים סליחה, וגם מתוודים ואומרים על חטא, וזהו מדינא דגמ', וכמו דמפורש ביומא (פז). ואע"פ שהתוודה ערבית יתוודה שחרית. אלמא דצריך להתוודות ערבית. וקשה כיון דבלילה אין מתכפר כלל ולא נסלח כלל א"כ מאי מהני הוידוי שלו.

והגאון הצדיק ר' זאב (שליט"א) זצ"ל תירץ דהתפילה והוידוי דהשתא מועיל על מחר בבוקר כשיבא היום מחר בבוקר יהיה תיקף טהור לפני ד' ית'.

וצ"ל פירוש לדבריו אע"ג דאין יוה"כ מכפר אלא בסוף היום וכמו שמבואר בתוס' שבועות (יג:) דתניא חומר בשעיר מביום הכפורים שהשעיר מחפר מיד ויוה"כ עד שתחשך למוצאי יום הכפורים. י"ל דעכ"פ סליחה מיהא הוי בתחילת היום אלא דכפרה גמורה לא הוה אלא עד סוף היום. וכה"ג מפורש שם בתוס' דהיום בלא שעיר המשתלח מכפר קצת ואין כאן כרת גמור. וזה"ל הכא דענין סליחה נסלח הוא אף מבוקר, אלא דכפרה גמורה ל"ה אלא עד סוף היום.

ואמנם כן מבואר בנוסח הסליחות בליל יוה"כ 'יעלה ענויינו מערב, ויבא סליחתנו מבוקר, ויראה כפורנו עד ערב' וזהו ממש כדברי הגאון הנ"ל דתועיל התחנונים מערב למען שיבא הסליחה מבוקר, וגם הוא מבואר כפי שאמרתי דכפרה גמורה ל"ה אלא עד ערב³⁵.

והכהנים והעם העומדים בעזרה כשהיו שומעין את וכו' היו כורעין וכו' (סדר העבודה - מוסף ליום הכיפורים).

והעיר מרן הגרי"ז זלה"ה מאי נפק"מ היכן היו עומדים אי בעזרה או חוץ לעזרה. והוכיח מכאן דכל ההלכה של השומע את שם המפורש שצריך להשתחוות, היינו דוקא אי עומד במקום של השראת השכינה. ולכן

³² ז"ל רבי שלמה אבן גבירול שם: 'אם תקטלני לך איחל, ואם תבקש לעונוי אברח ממך אליך ואתכסה מחמתך בצלך'.

³³ זה לשון הרמב"ם (ר"ה פ"ד) 'לפי שהם ימי עבודה והכנעה ופחד ומורא מהשם ויראה ממנו ומברח ומנוס אליו, ותשובה ותחנונים ובקשה כפרה וסליחה ובכל אלו הענינים אינו הגון השחוק והשמחה'.

³⁴ הגרא"מ שך זצוק"ל בהספדו על מרן זיע"א (מכתבים ומאמרים ח"ג עמ' קמז) סיפר שבימי האחרונים של מרן זיע"א כמה ימים לפני ר"ה נכנס אליו ומצאו נרעד ונפחד מר"ה המתקרב והזכיר לו הגרא"מ את דברי המדרש 'יודעים שהקב"ה יעשה להם נס' וכו'. והשיב לו מרן זיע"א בדברים הנזכרים למעלה.

והגרמ"ש שפירא זצוק"ל (קובץ משלחן מלכים) העיד זכורני שמרן הרב מברסק זצוק"ל הגיע לבני ברק לר"ה, נכנסתי אליו בליל ר"ה והיה לבד ושאלתי אותו כפי מה שנשמע בואלוז'יו בשעתו לא היו מרבים בהכנות לחדה ופחד מיום הדין כמו שנהגים היום בשיבות, פתח הרב זצוק"ל פרוש המשניות לרמב"ם בשלהי ר"ב והראה לי מה שכתוב ברמב"ם וכו' דמבואר עשרה לשונות של פחד ומורא, ומחמת שזה המצב שאנו צריכים להיות בו לא אומרים הלל. ואמר הרב זצוק"ל שזה מספיק בשביל להבין איזה פחד ומורא צריך, עכ"ל.

בשו"ע (תקפד א) כתב 'אין אומרים הלל בראש השנה ויום הכפורים'. ובמשנה ברורה (שם) הביא דברי הגמ' שהוא לפי שספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו. וכתב עוד 'ואע"ג שאנו בטוחים שנצא זכאים בדין, מכל מקום צריך להיות ירא וחרד מאימת הדין, ועל ידי זה נזכר לזכות, ע"כ'.

³⁵ נתיבות הקודש. ובהמגיה למעתיקי שמועה (עמ' י) כי וכו"ה בעיטור בחל' יו"כ וז"ל 'חומר שעיר מביהכ"פ ששעיר מכפר מיד, ויוה"כ אינו מכפר עד שתחשך, כלומר, אינו משלים הכפרה מכל וכל עד שתחשך, אבל מכפר הוא כל היום. וכו"כ בגבוי"א (יומא פה:). ובמנח"ח נקט נמי כן בדעת הרמב"ם. וע"ע בטור (סי' תרכ) שהביא מבעל העיטור דבלילה אינו מתוודה, אמנם בלבוש (סי' תרז) כתב דעיקר מצות וידוי בלילה משתחשך, ע"ש.

דוקא הכהנים והעם העומדים בעזרה היו כורעין ומשתחוין, אבל אלו שעמדו מחוץ למקום של השראת השכינה ליכא כלל דין השתחוואה.³⁶

שחווה אחז פר, ושעיר קרע, שלף אימורים וגויות קלע לשרוף (סדר העבודה – מוסף ליוה"כ). מנחות ע"ז ע"ב אלא מעתה דכתיב ואת כל חלבו ירים ממנו התם מאי מחובר איכא כדרב חסדא אמר אבימי דאמר רב חסדא אמר אבימי שלא ינתח בשר קודם שיטול אימורין, וכ"ה ברש"י עה"ת פרשת ויקרא קפיטל ד' פסוק ח' וז"ל ירים ממנו מן המחובר שלא ינתחנו קודם הסרת חלבו, תו"כ, עכ"ל. ואמר בזה מו"ד הגרי"ד זצ"ל בשם מרן הגרי"ז זצ"ל דחזינן מזה שאכן ישנו קיום ודין הפרשת האימורין מיתר הבהמה, ואי"ז סתם מפני שמוכרח לקחתן כדי להקריבן, רק הוא דין מעשה הרמת האימורין, ושייך בזה הלכות, כהלכתא שצ"ל הפרשה והרמה מהמחובר דהיינו מבהמה שלמה (שלא תהא מנותחת קודם הסרת האימורין). והביא מרן הגרי"ז זצ"ל ראי' לזה מסדר העבודה שאנו אומרים ביוה"כ וז"ל 'שחווה אחז פר ושעיר קרע, שלף אמורים וגויות קלע לשרוף' ע"כ. ומבואר דהכה"ג הוציא את האימורין, ואי נימא שאין כלל קיום ודין של הוצאת האימורין מאי שייטא דכהן גדול בכאן, שהוא עצמו שלף אימורים, ומחורתא כשנ"ל³⁷.

אחר גמר מצוי אכול דצוי ורצוי (פיוט למנחה של יום הכיפורים). פעם שאל אחד את מרן הגרי"ז זיע"א על הא דאי' במדרש שבמוצאי יום הכיפורים בת קול יוצאת ואומרת 'לך אכול בשמחה לחמך', ולמה צריך בת קול על זה, הלא ידוע שכל אחד שרוי בשמחה במוצאי יום הכיפורים.

והשיבו מרן זיע"א שכשעורכים חשבון הנפש ביום הכיפורים ורואים אז מ'האט אלעס בנקרוטירט [שעשו פשיטת רגל מוחלטת] 'הרשענו ופשענו לכן לא נושענו' – ואפילו שזוכים ביום הכיפורים למחילת עוונות, אחרי כזה חשבון נפש אי אפשר להיות בכלל בשמחה, ולכן יוצאת הבת קול, ומה שרואים שבאמת כולם בשמחה במוצאי יום הכיפורים – הלא הוא באמת בגלל הבת קול³⁸.

בחילוק חינוך לתענית שעות בין יוה"כ לתעניות.

הק' הגאון רבי אברהם [ישראל] משה סלומון זצוק"ל מחרקאב בעל 'נתיבות הקודש' קמיה מרן זיע"א מ"ט לא נאמר דין 'תענית שעות' לקטנים שהוא מדין חינוך, אלא רק ביום הכיפורים כמבואר ביומא (פב). ולא בתשעה באב.

ותירץ הרב בעל נתיבות הקודש דלא שייך דין חינוך אלא בדבר שכשיגדיל יתחייב מעיקר הדין, ומשום כך לא שייך לחנכו לעינוי בט' באב כי אנו מקווים שעד שיגדל כבר יבא משיח³⁹.

ומרן הגרי"ז אמר תירוצו אחר, לפי המבואר ברמב"ם (תעניות פ"ה ה"א) שעיקר ויסוד דין התענית הוא 'כדי לעורר הלבבות לפתוח דרכי התשובה ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים וכו' שבזכרון דברים אלו נשוב להטיב' וכו'. וממילא נמצא שקטן שלא שייך אצלו 'תשובה', גם לא שייך אצלו תענית, מה שאין כן ביום כיפור שהעינוי הוא בו מצוה דאורייתא, ואינו שייך למצוות התשובה שנצטוונו בו ביום [כמפורש ברמב"ם תשובה פ"ב ה"ז] בזה שייך חינוך לקטנים⁴⁰.

³⁶ מאורי המועדים. ועיי' עוד משנכ"ת בראשית מז לא. ושמות כד, א-ב.

³⁷ אוצר חיים ממה ששמע מהגרי"ד הלוי זצוק"ל.

³⁸ ועיי' בתוס' שבת (קיד: ד"ה ואמאי).

³⁹ והעיר שם: צ"ע על תירוצו זה ממה שפסק המחבר (או"ח סי' תקנא סעי' יד) שאסור לגדולים לספר את הקטנים, ובמשנה ברורה (שם סקפ"א) פירש בשם אחרונים משום דקטנים שייך בהם חינוך, או משום אבילות או משום עגמת נפש. [ואגב, מרן זיע"א אמר פעם לאי על המושנה ברורה שאינו ספר 'ליקוטי' נאחר דאס איז אפגעלערנט אורח חיים] [ספר הבנוי על לימוד שו"ע אורח חיים].

⁴⁰ עמודי שש, תולדות הגרשי"ש קרליץ זצוק"ל.

גיליון מס' 347 ראש השנה
תש"פ שנה שביעית

להצלחת עמותת
"עזרת ישראל"

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

נודב ע"י בני הרה"צ רבי נח חפץ שליט"א ממקורבי רבינו שליט"א לרפואתו השלמה במהרה

ביאורים בתפילת ראש השנה

בספר חיים וכו' לחיים טובים ולשלום.

גם לאחר שנכתב בספר חיים וכו', מבקשים שוב "לחיים טובים ולשלום". ונכון לפרש כי הרי יש עושר שמור לבעליו לרעתו (קהלת ה' זב), ומבקשים בנפרד שהחיים והברכה והשלום כו' יהיו לחיים טובים ולשלום! ועו"ל שמוסיפים לבקש **שישאר קץ לתמיד**.

ופרנסה טובה.

היינו פרנסה כשרה בלי רמאות, ולא חלילה פרנסה רעה כרגיל בעוה"ר. ומה שמזכירין כאן "פרנסה טובה" בין הדברים העיקריים, "פרנסה" הולך גם על תורה, שזו פרנסתנו. ומה שמבקשים על "חיים" ו"מזונות" ולא על "בנים" – הוא בכלל "חיים" חיי העולם. (עיין רבינו בחיי פ' וירא דתיבת "חיים" כוללת רפואה).

נזכר ונכתב לפניך.

נזכר ועו"ל נכתב. והלשון "נכתב לפניך" משמע שאחרים כותבין לפניו, והיינו כמו שאמרו חז"ל (מדרש רות ה' ו') על הפסוק "ויכתב ספר זכרון לפניו" (מלאכי ג' ט"ז): משה ואלהיו כותבים והקב"ה חותם על ידן, ודייקו כן מדכתיב "לפניו", ע"ש. אך צ"ע ממה שבתפילת נעילה אומרים "ונחתם לפניך" והרי החתימה בוודאי שהיא רק על ידי הקב"ה, כדאיתא להדיא בירושלמי (סנהדרין פ"א ה"א), והלשון מורה שנחתם ע"י אחרים? – הקב"ה מהרהר וזה נחתם.

לחיים טובים.

בג' ברכות אחרונות מבקשים על חיים "טובים", כי כבר ביקשנו על "חיים" בג' ברכות ראשונות. (ועיין מ"ב ס' תקפ"ב סקט"ז ובס' "משך חכמה" ריש פ' ברכה). (שי"ח שפתותינו)

עלי שי"ח

שנה טובה ומתוקה

בימים אלו מגיעים יהודים רבים מכל גווי הקשת אל בית רבינו, בפי כולם משאלה דומה: לקבל ברכה לשנה טובה, הכל מעוניינים בשנה של שפע וישועה. תכלה שנה וקללותיה ותחל שנה וברכותיה.

מעניין, כי רבינו סבור וממליץ לעשות מאמץ ושנוי כל שהוא כדי לזכות לקבל שפע משמים. לאנשים רבים הוא מבקש לקבל איזה קבלה קטנה, כגון לגדל זקן, להתלבש כראוי בלי שרוולים קצרים ועל ידי זה יזכו שיהיה להם שנה טובה.

*

סח רבי נתן איינפלד שליט"א. ששמע מרבינו באחד השנים, בליל ראש השנה אחרי שעברו לפניו אלפי איש לקבל את ברכת ההג, שאמר לו: 'היו כמה אנשים שעברו ואמרו שנה טובה אבל משום מה לא השבתי להם, הרגשתי שלא הולך להשיב להם'. כי אכן דבר ה' בפיו וכמו שמצינו (ברכות ז"ד ב') אצל רבי חנינא בן דוסא שאמר, אם שגורה תפילתי בפי יודע אני שהוא מקובל ואם לאו יודע אני שהוא מת, ויעזור ה' שנכתב כולנו ונחתם לשנה טובה ומבורכת.

*

רבינו אמר כי בראש השנה נוסח הברכה איש לרעהו אינו 'גוט יום טוב' כמו כל חג, אלא רק לשנה טובה תכתב ותחתם כמו שהביא הרמ"א סוף סימן תקפ"ב.

בכרכה שנכתב כולנו 808 שנה טובה
31 תמוז 5780

ירח האיתנים

לשותפינו היקרים שיח

ימים אלו הם ימים של חשבון נפש, כל אחד ואחד לעצמו על כל מה שעבר בשנה האחרונה, גם אנחנו אם נסתכל לאחור א"א לתאר ולשער את הצמא הגדול ההולך וגובר מדי שבוע איך שרבים מבקשים עוד ועוד ללמוד מתורתו של רבינו שליט"א, וב"ה זוכים אנו לסיים את השנה עם סיפוק גדול של סייעתא דשמיא בהוצאת הגליון מדי שבוע בשבוע והפצתו בבתי הכנסת ובהיכלי התורה כאן בארץ ישראל ובמדינות רבות ברחבי העולם.

זו גם ההזדמנות להודות לכל אותם שותפים בהפצת דברי התורה ע"י הדפסת הגליון והפצתו במקום מגוריהם ובפרט לגרים מעבר לים אשר מדפיסים מדי שבוע את הגליון ומזכים את הרבים, וכן אלו שנדבה ליבם להיות שותפים בהוצאות לזיכוי הרבים במשך השנה.

לקראת הימים הנוראים וימי החגים הבעל"ט יצאו לאור אי"ה קבצים מורחבים במיוחד, מתורתו של רבינו וגדולי ישראל.

כל אחד ואחד שירים את תרומתו בסך 20 ₪ יועבר שמו למרן שליט"א לברכת השנים ולברכת שנה טובה, בימים הנוראים הבעל"ט.

השבוע ציינו בכלל ישראל את הסתלקותו של מרן בעל המשנה ברורה והחפץ חיים ונשאל רבינו: מה יש לומר לתורמים על ענין החזקת התורה?

ואמר רבינו: שהחפץ חיים (שמירת הלשון שי"ג פ"ו) כתב שהללו המחזיקים תורה לעתיד לבוא הם יידעו ללמוד, שהרי כתוב שיישבו במחיצת תלמידי החכמים - "בצל החכמה בצל הכסף" ואם לא יידעו ללמוד איזה שכר יש להם בכך, זה עונש, על כורחך שיידעו ללמוד. רבנו אמר זאת בשמחה גדולה רבה כמי ששמח בשבילים - כמה טוב יהיה להם שיידעו ללמוד!

ואשרי הזוכה להיות שותף בהפצת דברי תורתו של רבינו שליט"א

ניתן לפנות למס': 053-3145900

וכן ניתן להעביר גם באשראי דרך קהילות / נדרים בבתי הכנסת

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com

ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"ג, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, וש"ת מרבינו.

על ההדף

ביאור מתני' דיומא "וכבש עשו לו מפני הבבלים שהיו מתלשים בשער"

מעילה י"א ב' משום דה"ל תרודה ואיברי שער המשתלח ב' כתובין הבאין כאחד (שמועלין א"ל דנעשית מצותן) ואין מלמדין הניחא למ"ד אברי שער המשתלח אין נהנין אלא למ"ד נהנין וכו' מבו' דעכ"פ עד שלא נעשית מצותו לכר"ע מועלין בשעיר המשתלח. ויל"ע מהא דתנן ביומא ס"ו א' וכבש עשו לו מפני הבבלים שהיו מתלשים בשער ואומרים לו טול וצא וראיתי בפי' רבינו אליקים שמפרש בשער של השעיר (וע"ש ברש"י ובשיח יצחק מש"כ) אמנם במאירי פ' דהכונה בשער של האיש המוליכו ועשו כבש כדי לא לצער את האיש המוליכו ולכא' דבריו מוכרחים דהא השעיר אסור בגיזה ועבודה שקדוש קדוה"ג ויש בו מעילה וגם תולש אסור עכ"פ מדרבנן כמ"ש הר"מ פ"א ממעילה ה"י ועוד שהרי אסור לתלוש ביה"כ בין מאדם בין מבהמה עכ"פ מדרבנן ואף דה"ל מלאכה שא"צ לגופה מ"מ מדרבנן אסור וע"כ צ"ל דאין הכונה שהיו תולשין ממש רק שהיו מושכין בשער, ועדיין ק' הרי אסור להזיז שער של בע"ח ביה"כ שהוא מוקצה כמ"ש בבה"ל (סי' ש"ב ס"א ד"ה מקנחה בשם התוס') וע"ש שפקק בזה ונשאר בצ"ע וע"כ דמירי באדם, אמנם י"ל דשעיר המשתלח כיון שניתן להוליכו אינו מוקצה כלל אכן התוס' בסוכה (מ"ב ב' ד"ה טלטול) כ' גבי לולב דאע"ג דעומד למצותו בו ביום מ"מ שלא בזמן מצותו הוא מוקצה ושמא יש לחלק בין שעיר שעדיין לא נעשה מצותו ומותר לסייע להמשלח וזו ד' רבנו אליקים, שו"מ בפסקי הרי"ד שכ' שהיו מתלשין בשער והיו עוברין שאסור לתלוש מבע"ח ביה"כ ומבו' שהוא מפרש שהיו תולשין מהשעיר וס"ל דהוא תלישה ממש ולכן עשו כבש שלא יכשלו באיסור. (שקל הקדש פ"ד מהל' שקלים ה"ח בה"ל ד"ה כבש)

מענייני ראש השנה

בקשו לשאול. מה לדבר בכינוס לפני ראש השנה, בענין בין אדם לחברו? מדת הויתור זה הדבר החשוב ביותר, ושדברו על כך, יש בזה בדברי חז"ל. אבל יש לדעת שכאשר מתנהג בויתור, לפעמים אסור לוותר, והכוונה ברוחניות. אבל בענייני העולם הויתור הוא החשוב ביותר, ויועיל הרבה ליום הדין. סיפר רבינו: בערב ראש השנה הייתי עושה סיום על קידושין והחזון איש ביקשני שאכנס אליו בשעת סיום כי יש ענין של תענית באותו יום, ואף שאסור לו להתענות אבל מהיות טוב, למה שלא יהיה בסיום. בליל ראש השנה נכבה אחד מנרות יו"ט וכן ביום כיפור נכבה אחד מנרות היום טוב? מסתמא נהיה סדק בדלת ונשב אויר. ואם יבררו שלא זו הסיבה? אין בזה כלום. (כל משאלותיך)

הלימוד בערב ראש השנה

אמר רבינו שכאשר לומד גיטין [בסדר לימודי הש"ס שלן מריחים את ראש השנה [דבער"ה מסיים רבינו קידושין בלימוד של שמונה דפים ליום]. דכו של רבינו לסיים את הש"ס בכל שנה זמן הסיום הוא בערב פסח, אמנם גם בערב ראש השנה נוהג רבינו לסיים חצי ש"ס [שאז גומר סדר נשים], וכדי לעמוד בזמן זה הנהיג רבינו לעצמו ללמוד במסכתות נדרים וסוטה הספק דפים כפול, דהיינו שש עשרה דף ליום, משום שבלא זה לאיספיק לסיים סדר נשים עד ערב ראש השנה, וביאר רבינו הטעם שעושה כן דווקא במסכתות נדרים וסוטה, מפני שבמסכת נדרים יש עמודים קטנים. ובמסכת סוטה יש הרבה אגדות. (החובות)

החובות של רבינו בערב יום הדין

בשנה שחלפה בערב יום כפור אחה"צ אמר רבינו לנכדו חביבו הרה"ג רבי גדליה שליט"א "יש לי חובות" שאלו נכדו הרי בבוקר סבא סיים את כל הספק לימודיו כשישבת על ידו וכידוע שרבינו קורא להספק לימודיו חובות. אמר רבינו יש לי חובות לחזור בתשובה צריך לזרוק את כל העברות ולחזור בתשובה יהי רצון שנזכה כולנו לחזור בתשובה שלמה.

מספר הודעות לקראת ראש השנה

אמירת הסליחות בבית הכנסת לדרמן בהשתתפות

מרן רבינו שליט"א כל בוקר בשעה 05:15 בבוקר

בער"ה בשעה 03:55

בעשרת ימי תשובה בשעה 05:10

צום גדליה 04:50

ערב יו"כ 05:40

רבינו שליט"א יקבל בליל יו"ט א' דר"ה אחרי תפילת מעריב את כלל הציבור לברכת שנה טובה רבינו שליט"א יסיים כמנהגו את מסכת קידושין בערב ראש השנה לאחר תפילת שחרית.

יפה מראה

הלכות תקיעת שופר

בדרך כלל רבינו אינו מקפיד על 'חומרות' למיניהן, או דקדוקים שונים, אין לו כמעט דרישות מאחרים, הוא נוהג סעיף אחר סעיף על פי שולחן ערוך, בלי התחכמויות ומה שמכונה כיום 'נערווען', העיקר לקים את המצווה כהלכתו. יוצא מכלל זה תקיעת שופר.

במצוה זו של שמיעת קול שופר, הוא מקפיד על החיבור בין השברים לתרועה שיהיה כמו שרצה מרן החזון איש זצ"ל. לדעתו, ההפסק בין השברים לתרועה בתקיעות דמיושב לא צריך מורגש כלל, ובתקיעות דמעומד ההפסק הוא 'משהו' של פחות מכדי נשימה, וזה מהדברים הבודדים שביקש רבינו שליט"א להחמיר לעצמו לצאת שוב ידי חובה.

במשך שנים רבות, היה מבקש רבינו שליט"א לשמוע אחרי התפילה שוב את התקיעות כפי רצונו, כי לא היה מרוצה כ"כ ממה שתוקעים בבית הכנסת. בשנים האחרונות החלו לדקדק בזה יותר וזה לשביות רצונו, וכבר שוב לא מבקש לשמוע אחרי התפילה תקיעות נוספות.

וכאמור לעיל, אין לו ענין לשמוע אחרי התפילה תקיעות כמנהג עדת תימנים או ספרד וכדו', כי אחר שיצא את המצוה, שוב אינו מחפש חומרות נוספות.

בתמונה:

שני שופרות המצויים באמתחת גנזיו של רבינו שליט"א. את השופר הימני קנה רבינו לפני עשרות שנים, והוא כשר לתקיעה, והשופר השמאל המאורך השחור, הוא שופר שאחד הילדים מצא לפני שנים רבות והילדים נהנו לתקוע בו, ולתקיעות מצוה רבינו לא רצה לצאת בו כי חשש שמא הוא שופר שאינו של איל.

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

053-3145900 ☎ 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 - שלוחה 1586

קהילות 073-2757000 - שלוחה 4310

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

שיחת מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א • עשרת ימי תשובה

התועלת בחיזוק שנחלש במשך השנה

כל שנה באלול וימים נוראים יש חיזוק, אבל אחר כך במשך השנה החיזוק נחלש, ובסוף השנה שוב עוד פעם מתחזקים, ואחר כך שוב השנה עוברת ונחלשים. ולכאורה יש כאן מקום לייאוש, מה מועיל החיזוק, ומה הענין בזה אם אחר כך החיזוק נחלש.

אבל באמת התועלת בזה פשוטה מאד, כי לולי החיזוק הרי הייתה הירידה נמשכת יותר, והיו יורדים ויורדים ומי יודע להיכן היו מגיעים, וכשיש חיזוק בכל שנה לכל הפחות עומדים באיזה דרגה, ונמצאים במצב של קצת חיזוק, אבל אם לא היו מתחזקים בזמנים האלה מי יודע לאן שהיו מגיעים. זהו דבר אחד.

ועוד ענין יש בזה, שכתוב בספרים, שאם אדם עשה תשובה עם כל גדרי התשובה, חרטה ועזיבת החטא, ואחר כך במשך הזמן שוב חזר לאותם העבירות שעכשיו עשה תשובה עליהם – ולכאורה הרי כתוב ברמב"ם (הלכות תשובה ב, ב) שבעל תשובה נקרא מי ש"יעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם", וכאן שחזר לאותו החטא לכאורה בטלה תשובתו והוא כמו שלא עשה תשובה.

אבל כתוב ומפורש בהרבה ספרים שזה לא כך, אלא התשובה היא תשובה, ומה שאחר כך חזר לאותו החטא זה חשבון חדש, כי בשעת התשובה היה בדרגת יראת שמים גדולה שלא היה שייך שיחטא, ואז באמת היה בעל תשובה גמור וכדברי הרמב"ם שיעיד עליו יודע תעלומות וכו', רק אחר כך נהיה מצב חדש שהתגבר עליו היצר, וזה חשבון חדש שאינו מבטל את התשובה הקודמת [ענין בית אלוקים להמבייט שער התשובה פי"ו ובחיבור התשובה להמאירי מאמר א' פי"ט].

לכן יש תועלת בחיזוק ובתשובה של הימים האלו, שאם חוזרים בתשובה שלמה, אפילו אם אחר כך התגבר היצר וחזר לאותו החטא, זהו חשבון חדש, וכל החטאים הישנים נמחקו כלא היו, וכבר יש עליהם מחילה סליחה וכפרה, ומה שנחלש החיזוק במשך השנה זהו חשבון חדש ואינו מבטל את התשובה הקודמת.

אך כמוכן יש לראות גם כיצד להמשיך את החיזוק, ולהתבונן מה הם הדרכים שאדם יהיה במצב קבוע שהחיזוק יימשך, ואדרבה כל שנה ושנה תהיה עלייה נוספת, ולא יצטרך עוד פעם להתחיל מחדש את כל העבודה, מה הדרך שהחיזוק יהיה קיים ולא ייחלש.

ההתעוררות מעשרת ימי תשובה

רבינו יונה בשערי תשובה (בשער השני) מבאר את דרכי התשובה, מה הם הדרכים המעוררים את האדם לתשובה, והדרך החמישית שכתב שם היא "עשרת ימי תשובה", שהוא זמן המעורר לתשובה. וכיצד מתעוררים? רבינו יונה מתחיל ומבאר: "הירא את דבר השם, לבו יחיל בקרבו, בדעתו כי כל מעשיו בספר נכתבין, ובעת ההיא האלוקים יביא במשפט את כל מעשה על כל נעלם אם טוב ואם רע, כי האדם נידון בראש השנה וגזר דין שלו נחתם ביום הכיפורים".

ההתחלה היא להיות "ירא את דבר השם", ומי שיש לו יראת שמים, אם הוא יודע את האמת שעכשיו יש דין, והאלוים יביא במשפט את כל מעשיו, אזי בדרך הטבע "לבו יחיל בקרבו" ויש פחד מהדין.

ושני דברים נצרכים לזה, ראשית שיהיה בדרגה של ירא את דבר השם, שהיראת שמים שלו היא כמו שצריך, וגם לדעת שיש דין, ואז ממילא לבו יחיל בקרבו ויש פחד ואימת הדין. אבל אם היראת שמים היא חלשה ויש חיסרון ביראת שמים, אזי אפילו כשיודע שיש דין ומשפט, הוא לא מפחד מזה, והידיעה אינה משפיעה על המעשים, הידיעה לבד אינה מספקת, וצריך גם שתהיה יראת שמים.

וביראת שמים יש הרבה מדרגות, יש יראה "מלומדה" שבילדותו שמע וקיבל ויודע, אבל צריך גם להוסיף ולחזק את היראה, ואם לא מחזקים

את היראה הרי היא נחלשת, ורבינו יונה כתב בכמה מקומות בשערי תשובה (ענין ש"א יז, כ, ושי"ג טו) שצריך להוסיף יראת שמים בכל יום, ואם לא מוסיפים יראה אזי להיפך – יש ירידה, כידוע שכך היא המציאות ברוחניות, שאם לא עולים, יורדים.

והנה רבינו יונה מדבר על יראת שמים מצד התשובה, כדי שיחזור בתשובה ויעזוב את החטא, וכדי שייחשב תשובה, שיעמוד בניסיון ולא ייכשל שוב באותו החטא, צריך לזה יראת שמים.

אבל באמת היראה היא גם מצות עשה מצד עצמה, כמו שכתוב (דברים י, כ) את השם אלוך תירא, וכתב רבינו יונה (ג, יז) שזה מהמעלות העליונות שנמסרו במצוות עשה, שיש לכל אחת מהם הרבה מדרגות, וחייבים בזה מצד המצוה של יראת שמים, רק בנוסף יש גם צורך ביראה כדי שלא להיכשל בחטאים וכנ"ל.

עבודת התשובה בימים אלו

ובעשרת ימי תשובה מי שהוא ירא את דבר השם ויודע שיש דין, ממילא הוא מפחד ולבו יחיל בקרבו. ומה היא העצה, מה הדרך ומה אפשר לעשות כדי לזכות בדין? רבינו יונה ממשיך ומבאר: "וראו לכל ירא אלוים למעט בעסקיו ולהיות רעיונו ניהתים, ולקבוע ביום ובלילה עתים להתבודד בחדרו ולחפש דרכיו ולחקור, ולקדם אשמורות ולהתעסק בדרכי התשובה וכישורן המעשה".

הדבר הראשון הוא "להיות רעיונו ניהתים", שירגיש פחד ואימת הדין, והדבר השני "לקבוע ביום ובלילה עתים", לא מספיק פעם אחת ביום, אלא צריך גם ביום וגם בלילה, לקבוע זמנים "להתבודד בחדרו ולחפש דרכיו ולחקור", לדעת מה הם המעשים שהוא צריך לתקן, צריך חקירה ודרישה בשביל זה, וצריך זמן לזה.

והדבר השלישי, אחרי שכבר חיפש ומצא מה צריך לתקן, צריך לחזור בתשובה ולתקן, וכיצד מתקנים? צריך "לקדם אשמורות ולהתעסק בדרכי התשובה וכישורן המעשה", יש עשרים עיקרים של תשובה, וצריך להתעסק בהם, לדעת איך חוזרים בתשובה, יש הלכות, ויש דרך, איך התשובה תהיה תשובה, והם עשרים עיקרי התשובה שביאר רבינו יונה בשער הראשון, וצריך לעסוק בהם.

ועוד דבר רביעי הוסיף רבינו יונה "ולשפוך שיח ולשאת תפילה ורינה ולהפיל תחינה, והעת עת רצון והתפילה נשמעת בו כענין שנאמר בעת רצון עניתך וגו', ואמרו ז"ל (ר"ה יח, א) דרשו השם בהימצאו אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים". ימים אלו הם זמן שהתפילה מתקבלת, ובייחוד על רוחניות התפילה מתקבלת, וצריכים לנצל את הזמן הזה כדי לקבל הצלחה ברוחניות.

אך כל זה הוא על היסוד וההקדמה שכתב רבינו יונה "הירא את דבר השם" – שהיראת שמים היא בשלמות ולא חסר ביראה.

אם כן כבר יש לנו עבודה קשה מאד, לעסוק בכל עיקרי התשובה, ולהוסיף יראה, זוהי עבודה גדולה וקשה מאד, וכיצד אפשר להספיק בעשרה ימים, בפרט עכשיו שסמוכים יותר ליום כיפור, איך אפשר להספיק לעשות את כל העבודה הגדולה שביאר רבינו יונה.

קבלה להתייצב על דרך טוב

אבל באמת יש כלל שכתוב בכל הספרים, שאם אדם מקבל קבלה, קבלה בלב שלם, להתייצב על דרך טוב, ולהתקדם להיות בשלמות, שזו עבודה גדולה וגם איטית, אבל הוא מוכן לזה [ובאמת זו לא עבודה קשה כל כך כמו שחושבים, כי יש סייעתא דשמיא, ורק צריכים להתחיל] אם יש החלטה כזאת לקיים ולעשות מה שצריך לעשות, וללכת בדרך המוליכה לשלמות, אזי "מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה" (קידושין מ, א) ונחשב כאילו שכבר קיים, כיון שהמחשבה היא מחשבה

טובה, הקב"ה מצרפה למעשה, והבא ליטור מסייעין אותו, וגם אם לבסוף נאנס ולא הצליח לקיים, הרי אונס רחמנא פטריה, וכבר מעכשיו יש לו את השכר, את כל הזכות והדרגה כאילו עשה.

וכך גם לגבי מחילת העוונות ביום כיפור, **אדם שיש לו קבלה לעסוק בתיקון המעשים, אפילו שעכשיו הם לא מתוקנים עדיין, אבל כיון שיש לו קבלה לעסוק בהם הרי הוא נידון על שם סופו, ומתחשבים בה כאילו שכבר המעשים מתוקנים, והוא זוכה למחילה סליחה וכפרה של יום הכיפורים**, שכן מצונו בן סורר ומורה שנידון על שם סופו, ומידה טובה מרובה ממידת פורענות, לכן ודאי שגם במחילת העוונות נידון על שם סופו, ומאחר שקיבל עליו בהחלטה אמיתית לעסוק בתיקון המעשים נחשב כבר מעכשיו כאילו תיקנם.

ובאמת כן מפורש בשערי תשובה (ב, י) בדרך השלישית מהדרכים המעוררות לתשובה, שכתב: "כאשר ישמע מוסר החכמים והמוכיחים יקשיב וישמע וייכנע ויחזור בתשובה, ויקבל בלבו כל דברי התוכחות, ושלם יגרע דבר מדבריהם. והנה האיש הזה ברגע קטן יצא מאפילה לאור גדול, כי עת אשר יאזין ויסקיט ולבבו יבין ושב ויקבל ביום שמעו דברי המוכיח, ויקיים עליו להיות עושה ככל אשר יורוהו תופשי התורה מן היום ההוא ומעלה, להיזהר כאשר יזהירו יודעי בינה לעתים, עלתה בידו התשובה ונהפך לאיש אחר. ומעת אשר קיבל כזאת במחשבתו וגמר עליו ככה בלבבו, קנה לנפשו זכות ושכר על כל המצוות והמוסרים, ואשריו כי צדק נפשו בשעה קלה". עכ"ל.

ולמד לנו רבינו יונה כי אדם שמקבל עליו בקבלה אמיתית לשמוע דברי מוסר, ולא דווקא לשמוע, אלא גם ללמוד מוסר, ולקיים את כל הדברים שילמד, הרי הוא ברגע קטן יוצא מאפילה לאור גדול! שעל ידי הקבלה יש לו כבר זכות ושכר על כל המצוות והמוסרים שעדיין לא קיים אותם. "מצוות ומוסרים" הם שני עניינים: מצוות זה המצוות המעשיות, ומוסרים זה דרגות של שלמות פנימית.

והאדם המקבל עליו לשמוע מוסר החכמים, זוכה כבר מעכשיו בכל השלמות שהוא עתיד לקבל, כיון שיש לו קביעות ללימוד המוסר, והוא הולך בדרך שבסוף תביא אותו לידי תיקון כל המעשים בשלמות, שכן טבע האדם שהוא מושפע ממה שהוא שומע וממה שהוא לומד, והלימוד בספרי המוסר ישפיע עליו, ועל ידי זה כבר מעכשיו יש לו את הזכויות של כל המעשים הטובים וכל המדרגות הגדולות שעדיין לא הגיע אליהם – מכיוון שסופו להגיע אליהם.

השפעת המוסר – במשך הזמן

ולפעמים אדם לומד מוסר ומרגיש שזה לא משפיע עליו ולא משנה אותו, אבל האמת היא שבוודאי יש השפעה, וגם אם עכשיו אינו מרגיש, במשך הזמן ירגיש ויראה את ההשפעה. כמו שכתב בשערי אור (י, ז) בשם הגר"ם "אל יפול לב האדם בלמדו מוסר ואינו מתפעל ואין רושם בנפשו מוצאת לשנות דרכו, יידע נאמנה אם כי לא גלה לעיני בשר הרושם, עיני השכל רואות ברבות העתים בריבוי הלימוד מהתקבצות הרשימות הנעלמות לאדם אחר ייהפך ותאוותי נאסר לבל יפרצו הרבה ויש אשר יבטלו, והניסיון יעיד בהשקפה קלה על לומד המוסר אם מעט כו' ביתר שאת יעלה על בני גילו ברעיוניו וכל הנהגותיו".

לכן גם אם אדם לא מרגיש את ההשפעה, צריך לדעת כי במשך הזמן יצטרפו כל הרשמים החלשים שאינו מרגיש בהם עד שיגיע לדרגת השלמות, וכך המציאות, שאי אפשר לקפוץ בפעם אחת לדרגות גבוהות, אלא צריך להתקדם בשלבים, וכשם שיש דרך הטבע בגשמיות כך גם ברוחניות יש דרך הטבע אף שהאדם מקבל השפעה, וזה מוכרח להיות בהדרגה, להתקדם לאט-לאט, מדרגה אחר מדרגה.

יש קונה עולמו בכמה שנים!

ומצינו בגמרא (ע"ז דף י"ד ודף י"ח) שלושה מעשים באנשים שמתו מתוך תשובה ומעשים טובים וקנו את עולמם, ואיתא שם "בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת ויש קונה עולמו בכמה שנים", וצריך ביאור על מי בכה רבי, האם על מי שקנה עולמו בשעה אחת או על

הקונה עולמו בכמה שנים, ולכאורה מה יש לבכות על הקונה עולמו בשעה אחת, הרי אדרבה זוהי שמחה שזכה לעולם הבא.

וביאר בזה המהרש"א שם, שרבי בכה על הקונה עולמו בשעה אחת שלא זכה למדרגה היותר גדולה לקנות עולמו בכמה שנים, וכמו שאמרו קונה "עולמו", היינו העולם הבא המיוחד לו, שכל צדיק יש לו מחיצה ומדור בעולם העליון לפי הזכויות והמעשים הטובים שלו, כפי מה שהתאמץ בימי חייו, והקונה עולמו בכמה שנים זוכה לעולם הבא הרבה יותר גדול ממי שקנה עולמו בשעה אחת.

לכן אם מיישהו מרגיש שאינו מצליח ואינו מתקדם ומתעלה, צריך לדעת שזה דבר מובן, כי אי אפשר בשעה אחת להתעלות, וצריך עבודה ממושכת של כמה שנים, ויש דברים שצריך הרבה שנים עד שאדם מגיע למדרגה שלו ונעשה מושלם, ובפרט במעלות העליונות, שהם דברים התלויים בפנימיות, לוקח זמן רב עד שהפנימיות משתנה ונעשית מושלמת, ומי שעוסק בספרי מוסר אפילו אם אינו מרגיש תועלת מזה, אל יתייאש, כי במשך הזמן זה מוכרח להשפיע.

ולפעמים אדם רוצה לקנות עולמו בשעה אחת, אך לא זו הדרך, אלא צריך עבודה ממושכת וקבועה, וכבר הזכרתי ממו"ר הגה"צ ר"א"א דסלר זצ"ל שבכל מקום שמוזכר בגמרא יש קונה עולמו בשעה אחת זה נאמר על מי שחזר בתשובה ומיד מת, שאם היה ממשיך לחיות היה יורד ממדרגתו, כי מה שקונים בשעה אחת אין זו מדרגה יציבה וקבועה, ורק בעבודה ממושכת זוכים למעלה קבועה המתקיימת באדם.

הקבלות – זכות לטהרת יום כיפור

ועכשיו לפני יום כיפור, שזה זמן שמקבלים קבלות, אם מקבלים להתנהג בדרך של קונה עולמו בכמה שנים, זוהי הקבלה הכי טובה בשביל לזכות ליום כיפור, לטהרה של יום כיפור, שהקב"ה מטהר את ישראל, כמו שכתוב (ויקרא טז, י) כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם וגו', ועל ידי הקבלות האלה אפשר לזכות לזה.

ושנינו ביומא (פח, ב) אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים שנאמר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם וגו' ואומר מקוה ישראל השם מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל, והיינו כמו מקוה שמטהר את הטמאים על ידי הטבילה, כך הקב"ה מטהר את ישראל על ידי ההתקשרות והדבקות בהקב"ה.

וזה תלוי בנו, אם אנו מתקשרים ומתקרבים לאבינו שבשמים, על ידי המעשים הטובים שמביאים לקרבת אלוקים, אז הקב"ה מטהר את ישראל, ויש סיעתא דשמיא לזכות למחילת עוונות וטהרה.

ובאמת ידוע שאחרי יום כיפור יש הרבה אנשים שמרגישים הרגשה מיוחדת של טהרה, שהלב הוא יותר נקי, וזה מכוח השפעת הטהרה של יום כיפור, שהקב"ה מטהר את ישראל.

ולמעשה, מה הם הדברים המעשיים שצריך לקבל, נקצר בזה כעת, ורק נחזור על עיקרי הדברים שכבר דיברנו כמה פעמים.

העיקר הוא דבקות בתורה, בלי הפסקות, שהתורה תהיה עם המשך בלי היסח הדעת, וגם בבין הזמנים להמשיך את הדבקות בתורה, ולא להיות כתינוק הבורח מבית הספר. וכן תפילה, ובייחוד תפילה על רוחניות בדוק ומנוסה שהתפילה עוזרת. וגם הקביעות בספרי מוסר כדי לקבל שלמות. גם ראוי לזכור את ענין זיכוי הרבים, שהוא דבר גדול מאד כידוע, ומי שנמצא בציבור הוא תמיד מזכה את הרבים, שבכל דבר שהוא מתנהג כמו שצריך בשלמות באיזה משהו, הוא מזכה את הרבים ומשפיע על אחרים, ואין לשער גודל הזכות שבו.

הדברים האלה הם הזכויות לזכות ליום הדין לגמר חתימה טובה, ויהי רצון שנוכה כולנו לגמר חתימה טובה!

(מתוך שיחה ב"שיבת פוניבז', בין כסה לעשור תשס"ב)

לעילוי נשמת האשה הצדקנית
מרת **אלישבע שכטר** ע"ה
בת הגאון רבי **אורי שרגא קלמן** זצ"ל
נלב"ע י"ב תשרי תש"ן - תנצב"ה

לעילוי נשמת
ר' **נחמיה** ב"ר **שלום גיטלר** ז"ל
נלב"ע ו' תשרי תשס"ב
תנצב"ה

לעילוי נשמת
רבי **יוסף** ב"ר **יהודה היילברון** ז"ל
ורעייתו מרת **לאה** ע"ה
הנוצח ע"י בתם מרת רחל יהודית שתחי'

פניני חשוקי חמד

מאוצרותיו המתוקים של מרן הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
חבר מועצת גדולי התורה. רבה של שכונת 'רמת אלחנן' ב"ב. זראש כולל 'בית דוד' חולון

מעיקרו אבל עדיין צריך עיון, שהרי מהני תשובה
למומר שהיה קרוב ונתרחק.

ולמעשה בשאלה זו האריכו מאוד הרבה מרבתינו
האחרונים, יעוין במה שהאריכו בעין יצחק הנ"ל ובעוד
אחרונים, יש שתירצו שבתשובה מאהבה זדונות
נהפכים לזכויות, והוי כאילו שלא היה דחוי כלל, וכן
י"א שעל ידי תשובה הוא כתינוק שנולד, שלא היה
דחוי, וי"א שנפש ישראל מעולם לא נדחית לגמרי, ולכן
לא היה נחשב דחוי, יש אומרים שיומו של הקב"ה הוא
אלף שנה, ודחוי ליום אחד לא נחשב לדחוי, ויש
אומרים שבעלי חיים אינם נדחים, ואפילו למאן דאמר
שבעלי חיים נדחים, היינו דווקא בהמות שעומדים
לשחיטה, אבל אדם שעומד לתחיית המתים, לכולי
עלמא אינו נדחה.

ואולי אפשר להוסיף דתשובה המכפרת היא גזירת
הכתוב, ואינו דבר המובן מעצמו, וכיון דגזירת הכתוב
הוא לכן מועיל גם כשנראה ונדחה. (חשי"ח זבחים לד ע"ב).

תפילה שימות החולה המיוסר

**הַעֲדֹתִי בָכֶם הַיּוֹם אֶת הַשְּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמּוֹת
נִתְּנִי לַפְּנֵי הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה וּבַחֲרֵת בַּחַיִּים לְמַעַן תַּחֲיֶה
אֹתָהּ וְתִרְעָךְ. (ל-ט).**

שאלה: האם מותר להתפלל על חולה מיוסר שימות?
תשובה: נאמר בנדרים (דף מ ע"א) רב דימי אמר כל המבקר
את החולה גורם לו שיחיה, וכל שאינו מבקר את
החולה גורם לו שימות, מאי גרמא? אילימא כל המבקר
את החולה מבקש עליו רחמים שיחיה, וכל שאין מבקר
את החולה מבקש עליו רחמים שימות, שימות סלקא
דעתך? אלא כל שאין מבקר חולה אין מבקש עליו
רחמים לא שיחיה ולא שימות.

וכתב הר"ן דהכי קאמר פעמים שצריך לבקש רחמים
על החולה שימות, כגון שמצטער החולה בחליו הרבה,
ואי אפשר לו שיחיה, כדאמרין בכתובות (דף קד ע"א)
דכיון דחזאי אמתיה דרבי דקא מצטער, אמרה יח"ר
שיכופו העליונים את התחתונים, כלומר דלימות רבי,
ומש"ה קאמר דהמבקר את החולה גורם לו שיחיה
היינו שמועיל בתפלתו אפילו לחיות שזוהו ברוב החולים
וזוהו שצריך המבקר להתפלל ברובא דרובא פעמים, ומי
שאינו מבקר אין צריך לומר שאינו מועיל לחיות אלא
אפילו היכא דאיכא ליה [לחולה] הנאה במיתה אפילו
אותה זוטרתו אינו מהנהו, עכ"ד.

ועיון באגרות משה (חרי"מ ח"ב סימן עג) שדן בענין חולה
סופני שחיוו מלאים סבל ויסורים, וכתב שליתן לו סמי
רפואה שימות על ידי זה, או לעשות איזה פעולה
שיגרום לקצר אפילו לרגע אחת מחייו, חשיב כשפיכות

איך מהני תשובה הרי הוא נראה ונדחה

**וְשִׁבֶּתַּ עַד ה' אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל כָּל אֲשֶׁר אֶנְכִּי מֵצוּךְ
הַיּוֹם אֹתָהּ וּבְנִיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ. (ל-ב).**

שאלה: הקשה הפנים מאירות (בספרו במאורי אש, כתנות אור
פרשת נצבים) איך מהני תשובה שיתקרב החוטא להקב"ה,
הלא קיימא לן נראה ונדחה אינו חוזר ונראה [עין זבחים דף
יב ע"א], ואדם זה שהיה נראה תחילה, ובשחטא נדחה
מקדושתו, ואם כן איך יהיה חוזר ונראה בתשובה,
ובעין יצחק (בפתח השער) ביאר יתר את הקושיא, דבני
ישראל מיקרי קדושים, ובדבר שבקדושה שהיה נראה
ונדחה אין חוזר ונראה?

תשובה: תירץ הפנים מאירות: ונראה לי תירוץ נכון
דהא איתא בזבחים (דף לד ע"ב) גבי קיבל הכשר ונתן
לפסול יחזיר לכשר. ופריך ולהוי ליה דיוחוי? ותירץ רב
אשי כל שבידו לתקן לא הוי דיוחוי, ופירש רש"י שבידו
לתקן, אבל ההוא דמשתלח לאו בידו לתקן, דמי יימר
דיהבי ליה אחרינא, הרי לפניך שאם תולה בדעת
אחרים, לאו בידו לתקן, דמי יימר דיהבא ליה אחרינא.

וזוה פירוש הפסוק כי המצוה הזאת לא רחוקה היא, לא
בשמים היא לאמור מי יעלה לנו השמימה, ולא מעבר
לים היא לאמור מי יעבור לנו על עבר הים ויקחה לנו,
כלומר אילו היה צריך לאלו אכן לא הוי בידו לתקן,
דמי יימר שישמע לנו, ואז הוי נראה ונדחה ואין חוזר
ונראה, אבל המצוה הזאת קרוב עליך הדבר מאוד ובידו
לתקן, עכ"ד.

ולכאורה דבריו צ"ב, הרי כתבו התוס' בזבחים שם (ד"ה
כל שבידו): ...והפריש קרבן והמיר דת, דלעיל בפרק קמא
(דף יב ע"ב) אין זה קרוי בידו, כיון דאין דעתו לחזור.

כלומר בדף יב ע"ב מבואר בגמרא שאם הפריש קרבן
והמיר דתו, הקרבן פסול אפילו שבידו היה לחזור
בתשובה, ולא אמרינן שכל שבידו לא הוי דחוי, ותירצו
התוס' שמכיון שלא היה בדעתו לחזור בתשובה, לא
מיקרי בידו, ע"ש.

על כל פנים מבואר בגמרא (בדף יב ע"ב) ובתוס' בסוגיין,
שמומר מיקרי דחוי למרות שהוי בידו לחזור בתשובה,
ותשובה ודאי מהני אף במומר, ולפי תירוץ הפנים
מאירות הנ"ל, צריך עיון איך מהני תשובה במומר, ולא
אמרינן שהוי נראה ונדחה.

עוד יעיון תוס' (בדף יב ע"ב ד"ה אין נדחים) שכתבו שאם הפריש
קרבן כשהיה מומר וחוזר בתשובה הקרבן כשר, ולא
אמרינן שהוי דחוי מעיקרא, מפני שבידו לחזור בתשובה
בקל, ורק לענין נראה ונדחה אמרינן שלא הוי בידו. [ויעיון

במקדש דוד (סימן לג) מה שהאריך בגדרי דחוי ובידו].

ויתכן שזוהו כוונת הפסוק, שהמצוה של תשובה קרובה
מאוד, דהיינו שקל לחזור בתשובה, ולכן לא הוי דחוי

דמים, וצריך שיהיו בשב ואל תעשה, אבל אם איכא סמי מרפא שיקילו מהיסורין ולא יקצרו אף רגע מחייו צריך לעשות כשעדיין אינו גוסס. [וכן כתב הקריינא דאגרתא (אגרת קצ), כל מה שאפשר להאריך חיי שעה צריכים לעשות... ובמקום שעל יד זה יתוספו לו יסורים... יש להימנע, וכי' צע"ג, עכ"ד].

ונראה שכל מה שכתב הר"ן שמותר להתפלל עליו שימות היינו דווקא כשהנידון הוא רק לגבי החולה עצמו, אבל אם יש צורך חשוב שיחיה עוד קצת, אין להתפלל עליו שימות עד שיעבור הזמן, וכדלהלן:
א. אם יש מנין מצומצם לפרשת זכור, ואם ימות יתבטל המנין, ואי אפשר לנותרים ללכת לעיר אחרת נמצא שאם ימות ישארו בלי מצות "זכור".

ב. כאשר יש בדיוק שנים ועשרים אלף בישראל, ואם נתפלל שימות השכינה לא תשרה בישראל, כמבואר במסכת בבא קמא (דף פג ע"א).

ג. אדון שהכה את עבדו והוא מיוסר, ואם יתפללו שימות ולא יחיה יום או יומיים יענש האדון, כמבואר ברמב"ם (פ"ב מהלכות רוצח ושמירת הנפש ה"ב).

ד. ראובן מיוסר מאד ואין לו ילדים ואשתו במדינת הים ויש לו אח קטן, והבעל שלח גט כריתות לאשתו והשליח צריך ללכת שבוע, ואם נתפלל שהחולה ימות תשאר עגונה כי תצטרך להמתין עד שיגדל האח הקטן. בכל כיוצא בזה לא מתפללים שימות.

מה אמר הגרי"ש בבואו לבקר חולה קשה

מו"ח מן הגרי"ש אלישיב זצ"ל ביקר פעם חולה קשה, החולה אמר למו"ח זצ"ל קצתי בחיי כי הם קשים עלי, אמר לו מו"ח זצ"ל נאמר בתורה (דברים ל, יט) "ובחרת בחיים" והרבה פירושים נאמרו בזה, אבל אין מקרא יוצא מידי פשוטו, שאדם חייב לבחור בחיים גם כאשר הם לא נוחים לו, ולכן מצוה עליך לעורר בלבך רצון ואהבה לקיים רצון הבורא ולבחור בחיים.

והוסיף עוד, ומספרים על האדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל שלאחר השחרור ממחנות ההשמדה פנה לאחיו העצמות היבשות ושאל אותם איך אנו נאמר בוידוי "אשמנו, בגדנו, גזלנו" וכי היינו ברשות עצמנו וכי היינו יכולים לעשות מה שלבנו חפץ הרי היינו אנוסים על כל מעשינו ואם כן על מה נתוודה? השיב האדמו"ר ואמר, היו דקות שמאסנו בחיים, ועל זה עלינו להתוודות, ע"כ למדנו מכאן שאין למאוס בחיים בגלל איכותם הירודה, אלא להודות להשי"ת על כל רגע של חיים ובפרט אם אפשר לומר אמן או ברכה. (חשי"ח נדרים מ ע"א. ע"ש. וע"ע בחשי"ח כתובות דף קד ע"א).

ראש השנה

השופר שבו תוקעים בבית הכנסת, קצת שבו למעלה, האם לקנות חדש

שאלה: שופר שתוקעים בו בבית הכנסת שנפגם למעלה והקול לא נשתנה כלל, האם יש לקנות חדש, דאולי גנאי הוא למצוה, שיהיה פגום?

תשובה: נאמר בערכין (דף י ע"ב) תנו רבנן אבוב היה במקדש חלק היה דק היה של קנה היה ומימות משה היה צוה המלך וציפוהו זהב ולא היה קולו ערב נטלו את צפויו והיה קולו ערב כמות שהיה, צלצול היה

במקדש של נחושת היה והיה קולו ערב ונפגם ושלחו חכמים והביאו אומנין מאלכסנדריא של מצרים ותקנוהו ולא היה קולו ערב נטלו את תיקונו והיה קולו ערב כמות שהיה, מכתשת היתה במקדש של נחושת היתה ומימות משה היתה, והיתה מפטמת את הבשמים נתפגמה והביאו אומנין מאלכסנדריא של מצרים ותיקנוהו ולא היתה מפטמת כמו שהיתה נטלו את תיקונו והיתה מפטמת כמו שהיתה אלו שני כלים נשתיירו ממקדש ראשון ונתפגמו ולא היה להם ארוכה. וכתב על כך היעב"ץ בהגהותיו ח"ל: נטלו את תיקונו (של הצלצל), ש"מ אין כלי פגום פסול לשירה, עכ"ל.

ולכאורה הדברים צ"ע, דאמנם כלי פגום אינו פסול, אבל הרי זה גנאי לקיים מצוה ולשיר שיר במקדש בכלי פגום, וש"מ דאין בזה פגם. ואולי נלמד מזה לשופר שאין פגם בשופר פגום כל זמן שהוא כשר.

ויש לדחות, דשאני אבוב וצלצל שהיו מימי משה וחביבים מאד, ולכן השתמשו בו למרות שהיה פגום.

ואע"פ שבגמרא לא מחבר להדיא שהצלצל היה מימי משה, אכן בשטמ"ק הוסיף שגם הצלצל היה מימי משה, ובלאו הכי מבואר בגמרא שהוא נשאר מימי בית ראשון, וממילא מובן מדוע השאירו אותו למרות שהיה פגום, ואין להביא ראיה משם לגבי שופר שלא השתמשו בו צדיקים, שאולי יש להחליפו.

עוד יעוין בשיטה מקובצת שכתב ח"ל: הקשה הר"ר אלחנן היאך תקנה (את המכתשת), והא אמרינן בזבחים (דף פח ע"א) דכלי שרת שנפגמו אין מתקנין אותן, ומכתשת כלי שרת היתה.

ויש לומר מה שאין מתקנין היינו משום שאין עניות במקום עשירות ומתקנים חדשים, אבל הכא שלא היו מוצאין חדשה טובה כמותה, הוצרכו לתקנה, עכ"ל.

משמע מדבריו שבאמת אם היה אפשר להחליף היו מחליפים באחר, ומה שלא החליפו היינו מפני שלא מצאו אחר כמותו, ולפי זה בשופר, שאמנם אינו כלי שרת, מכל מקום יתכן שלא ראוי לתקוע בו, ואם אפשר להשיג אחר שקולו יהיה דומה, יש להחליפו.

ויעוין בלבוש (סימן תקפו ס"ז) שכתב ששופר שנפגם בנקב שיש בו חסרון, לכתחילה לא יתקע בו משום הקריבהו נא לפחתך, ויעוין עוד במשנ"ב (שם ס"ק ל) שכתב שבנפגם כשר בכל שהוא לכו"ע, ומ"מ אם ראהו קודם ר"ה טוב יותר לתקנו שלא יהיה נראה פגום, ע"ש. ויעוין עוד

בביאור הגר"א (שם ס"ז) שהביא את דברי הרוקח (הלכות ראש השנה סימן רג) שכתב: שופר צריך שיהא שלם למצוה כדאמרינן בפסיקתא רבתי (בפרשת הרנינו) ילמדנו רבינו שופר שניקב וסתנמו מהו שיהא כשר לתקוע בו כך שנו רבותינו אם מעכב את התקיעה פסול ואם לאו כשר מה טעם דכתיב וה' אלהים בשופר יתקע מה שופרו של הקדוש ברוך הוא שלם אף שופר של ראש השנה יהא שלם למה שבראש השנה הם נגאלים ממלאך המות, ע"ש.

ואם כן נראה שהוא הדין בעניינו, כיון שהוא נראה פגום, נראה שלכתחילה יש להחליפו באחר כדי שיהיה שלם (חשי"ח ערכין י ע"ב).

פניני חשוקי חמד

מאוצרותיו המתוקים של מרן הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
חבר מועצת גדולי התורה. רבה של שכונת 'רמת אלחנן' ב"ב. זראש כולל 'בית דוד' חולון

ע"ש ובביאור הגר"א שציין שמקורו הוא מהגמרא ביומא הנ"ל.

היתר של כבוד הציבור

מאידיך מצינו שמשום כבוד הציבור מותר לעמוד עם אחוריו לקודש, וכמבואר בסוטה (דף מ ע"א): אמר ר' יצחק לעולם תהא אימת צבור עליך, שהרי כהנים פניהם כלפי העם ואחוריהם כלפי שכניה, ע"ש.

ואם כן יש מקום ללמוד מכאן שכאשר דורש לציבור, מותר לעמוד כשאחוריו לקודש מפני כבוד הציבור.

ביאור תפילת הכהנים עשינו מה שגזרת עלינו

אכן נראה שאין היתר זה פשוט כל כך, דהנה בסוטה (דף ט ע"א) מבואר שכאשר הכהנים מחזירים פניהם להיכל אחרי ברכת כהנים, הם אומרים: רבון העולמים, עשינו מה שגזרת עלינו, עשה אתה מה שהבטחתנו, השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל, וכן נפסק בשו"ע אורח סימן קכ סעיף טו).

וביאר האור שמח (פ"ד מתפילה הי"ב) את נוסח התפילה 'מה שגזרת עלינו, וז"ל: לפי מה שמצאנו בסוף סוכה (דף נא ע"ב) שבבית שני היו אומרים: אבותינו היו פניהם כו' ואחוריהם למערב, ואנו כו' ועינינו כו', וכאן אמר הגמרא לעולם תהיה אימת הציבור עליך, שהרי כהנים פניהם כלפי העם ואחוריהם כלפי כו', לכן אמר כד מהדרי אפייהו מצבורא אומרים רבונו של עולם עשינו מה שגזרת עלינו, שאנו עשינו זה בהכרח, לפי שגזרת עלינו, עכ"ל.

מבואר בדבריו שמה שהכהנים עומדים עם הגב להיכל משום אימת וכבוד הציבור, הוא דבר שצריך לעשותו בהכרח ומתוך גזירת שמים, ומשמע מזה שבמקרים אחרים שהקב"ה לא גזר שיעמדו כך, שיש להיזהר שלא לעמוד עם הגב לקודש.

שיטת הט"ז בעמידה עם אחוריו לארון הקודש

עוד יעוין בטורי זהב (ו"ד שם סימן רפב סק"א) שכתב: נראה דהספר תורה צריך שתהיה גבוה מן האדם, אבל איפכא לא הוה דרך כבוד... ונראה דרבנים שעומדים לפני ארון הקודש אינן בכלל איסור זה שעומדים אחוריהם לארון הקודש, כיון שהספר תורה מונחת בארון הקודש הוה כמו ברשות אחרת.

משמע מדבריו בפשטות שמכיון שהספר תורה מונח ברשות אחרת אין חשש לעמוד עם הגב מולו, אלא שמצד שני כתב הטורי זהב עצמו (באורח סימן קכ סק"ב) לגבי סדר הישיבה בבית הכנסת שיוהרו שלא יעשו שום מקום לישיב עליו בין הבימה ובין ההיכל, באופן שיהיה פני היושב נגד הבימה ואחוריו להיכל, דגנאי הוא, ועוד שלא יפסיק בין המברך על הס"ת ובין היכל דנראה כמשתחוה לו המברך, ע"ש (והדברים הובאו גם במשנ"ב שם סק"ד),

דורש כשגבו מופנה לאחורון הקודש

לקח את ספר התורה הזה ושמעתם אתו מצד ארון ברית ה' אלקיכם והיה שם כך לעד (לא-כו).

שאלה: כשדורש לפני הציבור, האם ישתדל שלא יהיו אחוריו מול ארון הקודש?

תשובה: נאמר במשנה בתמיד (דף ל ע"ב פ"ד מ"א) וכך היתה עקידתו (של כבש התמיד) ראשו לדרום ופניו למערב, השוחט עומד במזרח ופניו למערב, ע"ש, וביאר התפארת ישראל (ס"ק ד-ה): ופניו (של הכבש) למערב, דמעקם את ראשה, כדי שיהיה פני הקרבן בשעת שחיטה לעומת ההיכל, כדכתיב ושחט אותו לפני ה', עומד (השוחט) במזרח ופניו למערב גם כן מטעם הנזכר לעיל, ועוד כדי שלא יהא אחוריו נגד ההיכל, עכ"ל.

הרי לפנינו שלמרות שהכהן עוסק במצוות הקרבנות, בכל זאת עליו להקפיד שלא לעמוד עם הגב להיכל, ולכאורה מכאן יש ללמוד שמי שדורש לפני הציבור, יקפיד שלא לעמוד כשאחוריו מול ארון הקודש, אלא ישתדל לעמוד בצד.

ציאת הכהן מהמקדש היתה דרך כניסתו

וכעין זה מבואר בגמרא יומא (דף נג ע"א): יצא (הכהן גדול מקודש הקדשים) ובא לו דרך כניסתו (כלומר יצא כמו שנכנס כשפניו כלפי הקודש), מנא הני מילי, אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן אמר קרא ויבא שלמה לבמה אשר בגבעון ירושלים, וכי מה ענין גבעון אצל ירושלים? אלא מקיש יציאתו מגבעון לירושלים לביאתו מירושלים לגבעון, מה ביאתו מירושלים לגבעון פניו כלפי במה כדרך ביאתו, אף יציאתו מגבעון לירושלים פניו כלפי במה כדרך ביאתו. וכן כהנים בעבודתן ולוים בדוכנן וישראל במעמדן, כשהן נפטרים לא היו מחזירים פניהן והולכין אלא מצדדין פניהן והולכין, וכן תלמיד הנפטר מרבו לא יחזיר פניו וילך אלא מצדד פניו והולך, ע"ש.

וכן פסק הרמב"ם (פ"ז מבית הבחירה ה"ד) וז"ל: כל שהשלים עבודה ונסתלק לו אינו יוצא ואחוריו להיכל אלא מהלך אחורנית מעט מעט ומהלך בנחת על צדו עד שיצא מן העזרה, וכן אנשי משמר ואנשי מעמד ולוים מדוכנן כך הם יוצאים מן המקדש כמי שפוסע אחר תפלה לאחוריו, כל זה ליראה מן המקדש.

אסור להחזיר את אחוריו לספר תורה

ועל פי זה פסק השולחן ערוך (ו"ד סימן רפב ס"א) שאין להחזיר את אחוריו לספר תורה, וז"ל: חייב אדם לנהוג כבוד גדול בס"ת, ומצוה לייחד לו מקום ולכבד המקום ההוא ולהדרו ביותר... ולא יחזור אחוריו, אלא אם כן גבוה ממנו עשרה טפחים, אלא ישב לפניו בכבוד ראש וביראה ופחד, שהוא העד הנאמן על כל באי עולם, שנאמר: והיה שם כך לעד (דברים לא-כו), ויכבדנו כפי כחו,

הרי שלמרות שהספר תורה ברשות אחרת, בכל זאת יש להקפיד שלא לשבת כשאחוריו להיכל.

ויעוין בפרי מגדים שם (הויד בשער הציון סי' יג) שעמד על סתירה זו, וכתב ליישב שיש לחלק בין כשעומד כך לפי שעה שמותר (כשהספר תורה ברשות אחרת) לבין כשעושה כן בקביעות שהוא גנאי שיהא אחוריו להיכל, ע"ש.

הרי לפנינו שלמרות שהט"ז התיר לעמוד כשאחוריו להיכל מכיון שהוא ברשות אחרת, בכל זאת אין הדבר חלק כל כך, ולכן לא התיר לעשות זאת רק כשעומד כך לפי שעה. וע"ע בערוך השולחן (יו"ד סימן רפב ס"ב).

דעת השערי אפרים שההיתר הוא רק לשם שמים

ובספר שערי אפרים (שער ג ס"ט, בפתחי שערים) כתב ח"ל: ומה שנהגים שהדורש ברבים עומד לפני ארון הקודש ומחזיר פניו כלפי העם, אין זה רק דרך ארעי, וכן כתב בפרי מגדים..., וגם בספר שו"ת תשובה מאהבה (ח"ב סימן רכח) להתנצל בזה, ע"ש. וכבר דשו בו רבים וגדולים שהחזיקו לעשות כן, ומנהג ישראל תורה היא.

והוסיף שם: אך מי שלא הוטל עליו חובה לדרוש לעם רק איהו דקא ממצי נפשיה, ויודע בעצמו שאין כונתו לדרוש לכבוד ה' וליקח תפארת תורה הקדושה, רק לכבוד עצמו הוא דורש - לאחוי חורפא או משום דרוש וקבל שכר, אין ספק כי מלבד שלא יקבל שכר על הדרשה, אלא ענוש יענש על שמיקל ראשו כלפי הקודש, 'אין לו תוך ויש לו אחוריים אל היכל ה', ושומר נפשו ירחק מזה, ע"ש.

נמצא שלמרות שהספר תורה מונח בארון הקודש ונמצא ברשות אחרת, בכל זאת יש איסור לעמוד כשאחוריו לארון הקודש, אלא שיש היתר לרב הדורש משום כבוד הציבור ומשום המצוה של לימוד תורה.

דעת האחרונים בשאלה זו

ויעוין עוד מה שכתב במקדש מעט (סימן רפב סק"ה) שאחר שהביא את סברות המתירים לעמוד עם אחוריו לארון הקודש כתב: ואני עני נזהר לצדד פני בשעת דרשה. ויעוין עוד במנחת יצחק (ח"ה סימן עח) ובחלקת יעקב (יו"ד סימן קלד). ע"ש.

סיכום

חייב אדם לנהוג כבוד גדול בספר תורה, ואסור להחזיר את אחוריו לספר תורה, אמנם כאשר דורשים בדברי תורה, התירו הפוסקים לעמוד עם אחוריו לארון הקודש מפני שהספר תורה מונח ברשות אחרת, וגם בזה לא התירו אלא באופן עראי או משום כבוד הציבור. ויש גדולים שהקפידו לצדד פניהם שלא יעמדו עם אחוריהם ממש לארון הקודש גם כשדרשו בדברי תורה לציבור. (חשי"ח מעילה ל ע"ב).

דף פ"פור

אנסוהו לעשות עבירה, אולי יעשנה

ביום הכיפורים כדי שיתכפר לו מיד

שאלה: גויים אנסוהו לעשות עבירה ביום הכיפורים, כגון ללבוש בגד שעטנז, ואם לא יבצע את העבירה הם יהרגוהו, והוא יכול לבקש דחייה למחר. האם ידחה למחר?

תשובה: לכאורה הסברא הפשוטה היא שיש לדחות את האיסור למחר, דגזירה עבידא דבטלה, ויש לדחות את

האיסור כמה שאפשר.

אולם יש צד לומר דאדרבא טוב לו לעשות העבירה כבקשתם דוקא ביום הכיפורים, כדי שיתכפר לו העבירה מיד, ויעוין במה שהארכנו בחשוקי חמד עמ"ס סנהדרין (דף מו ע"ב) לדון מתי יזה"כ מכפר בסוף היום, או בכל היום, עכ"פ בסוף היום הוא ודאי מכפר, ואם כן אם יעשה את העבירה ביום הכיפורים יתכפר לו מיד, מה שאין כן אם יעשה את העבירה למחרת הוא יצטרך להמתין שנה שלימה שתהיה לו כפרה שלימה.

והנה הקשו התוס' בחולין (דף יא ע"א ד"ה אבל) על סוגיית הגמ' מנלן דאזלינן בתר רוב, אמאי לא יליף מכל הקרבנות דדחו שבת, ולא חיישינן שמא ימצא קרבן טריפה ונמצא שחילל שבת.

ובבית שערים (יו"ד סימן ט) הביא את דברי השואל שהקשה בשם החתם סופר על קושיית התוס', דאין להביא ראיה משחיטת קדשים, דיתכן שהחיוב לשחוט בשבת הוא על ידי שני שוחטים ביחד ושנים שעשאו פטורים.

והבית שערים דחה קושיא זו, לפי מה שכתב בתשובות חכם צבי (סימן פב) דאע"ג דפטור מחטאת, אפשר דאפי' איסור דאורייתא איכא, והרי הוא בכלל כל מלאכה לא תעשו מידי דהוי אחצי שיעור דאסור מהתורה ואין לוקין עליו ע"ש, והקשה תוס' שפיר דמוכח דאזלינן בתר רוב דאם לא כן היתה השחיטה אסורה מהתורה שמא ימצא טריפה וחללו שבת באיסור דאורייתא.

אבל ביותר קשה על כך, דהא דרשינן בחולין (דף כט ע"ב) 'תזבח' שלא יהו שנים שוחטים זבח אחד, ואף דמבואר שם דבדיעבד כשר, מכל מקום מהיכי תיתי נאמר דציותה תורה להקריב קרבנות בשבת באופן דאסור לכתחלה, אלא ודאי דאזלינן בתר רובא ומותר לאחד לשחוט, ע"ש עוד מה שדן בסברא זו.

עוד הביא שם את מה שכתב השואל, דאכתי תקשי אמאי לא ילפינן רוב מפרו של אהרן, דכתיב ושחט את פר החטאת אשר לו, ושם אסור לשחוט על ידי שנים.

ודחה זאת הבית שערים, דהרי במנחות (דף יט) ילפינן מהאי מכלל דשחיטה בעלמא לא בעי בעלים ע"ש, ואי לא נילף רובא דליתא קמן רק מזה ולא משאר קרבנות, דאפשר בשנים ששחטו, אם כן צריך קרא דמותר לשחוט לבדו ולא יהיה מוכח מכלל דשחיטה בעלמא לא בעי בעלים, די"ל לעולם בעי בעלים והא דאיצטרך קרא היינו להתיר לו לשחוט לבדו ולאשמעינן דאזלינן בתר רובא ולהכי יליף רוב ממקום אחר ואייתר קרא לשחיטה בעלמא דלא בעי בעלים, ע"ש.

ויתכן לדחות קושיא זו באופן נוסף, דאפילו אם לא הולכים אחר הרוב, הרי החשש לטריפה הוא מיעוט קטן, והרי הכהן גדול חייב היום להקריב את קרבנות היום, ומה שחוששים מהחטא של הקרבת טריפה, אין לחשוש מזה כי יום הכפורים מכפר, ואם הוא מכפר כל היום, הרי שחטא זה יתכפר לו מיד, וצריך עיון בסברא זו.

ולמעשה נראה שבודאי ידחה את האיסור למחרת, דכל מה שאפשר לדחות את האיסור עדיף לעשות כן, ואין לחשוש לזה שאין לו כפרה גמורה, דהרי סוף סוף הוא אנוס על החטא, וכל מה שצריך כפרה בנידון זה הוא רק כדי שתהיה לו כפרה גמורה. (חשי"ח חולין-א יא ע"א).

י"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות"
ניתן לשלוח חידושי תורה מגדולי ישראל ל:
k.gilyonot@gmail.com

גליון תורת רבותינו

ליקוטים מתורת מרנן ורבנן גדולי ישראל זצוק"ל ויבדלחט"א

ראש השנה - יום כיפור תשע"ט

הערה נשגבה להנהגה ביום הדין

האיר הגאון רבי יהודה אריה רפפורט שליט"א רב קהילת ברכת יוסף בירושלים ומראשי ישיבת בית מתתיהו: בשו"ע סי' תקצ"א ס"ח כתוב לאמר, לא יתפלל יחיד תפילת מוסף בר"ה עד אחר ג' שעות היום, והטעם כתבו הנו"כ עי' מ"ב שם, שבשלשה שעות הראשונות הקב"ה דן את עולמו, ואם יעיינו בדינו ביחיד, מי יצדק לפניו בדין, אבל כשהוא מתפלל בציבור הן אל כביר לא ימאס, ועי' מ"ב ס"ק ט"ו בשם מ"א בשם מהר"ל, שלכן יזהר היחיד שלא יתקע תקיעת מצוה, עד אחר ג' שעות של היום, משום שיפקדו בדינו.

מבו' שלפי מעשיו בר"ה בשעת הדין, כך יתנהגו עמו, שאם יכלול עצמו עם הציבור לא יפקדו אותו ביחידות, אלא ביחד עם הציבור.

מכאן שאף שדנים אותו על כל מעשיו ותהלוכותיו כל הימים, בכל אופן תלוי צורת הדין לפי מצבו והילוכו בשעת המשפט, ומה מאד יסער הלב לאחוז בשעת הדין בר"ה, לא להזניח לרגע מעשיו ומחשבתו, שהרי נידון באשר הוא שם.

בפרט בענין זה להיות דינו עם דין הציבור, בזה גופא להתחזק לכלול עצמו עם כולם בחסד, ובקיום מצות ואהבת לרעך כפי עצת האריז"ל הקדוש, או בליבו לקבל ע"ע לדאוג לטובת השני ברו"ג.

וכמה יש להתעורר ממעשה השונמית, שאמר לה אלישע הנביא, מה יש לך לבקש מהמלך, והוא יביא ויסדר בקשתה, ופירשו חז"ל שכוונתו היתה למלכו של עולם, וביום ר"ה היה, וע"ז הציע לה שידאג להביא בקשתה לפני ה', וענתה לו השונמית בתוך עמי אני יושבת, שאינה חפיצה לבוא בפנ"ע על צרכיה רק יחד עם כל הכלל, [בפרט שהיתה עקרה וצמאה להיפקד, ומי היה עומד בפני נסיון כזה, ולא רצתה לבוא לבד].

והרי הלב יסער כמה רחוקים אנו מדרגא שכזו, שלעינינו אילו היה לנו כזו הזדמנות בר"ה, להיפקד ולהיוושע בצרכינו, מי היה מחמיץ, ובאה השונמית ללמדנו צורת הביאה לפני המלך ביום ר"ה, רק עם הכלל ומתוך ידיעה והרגשה ש"האני יושבת" שלה הוא בתוך עמי, שזו המציאות אצלה.

ויש להוסיף שלבוא יחד עם הכלל הוא מעצם ענינו של היום, שהרי כל מה שיש ביום ר"ה, נובע מחמת עיקרו של יום דהיינו המלכויות, ואין שם מלך על יחידים, אלא על עם, "אין מלך בלא עם", ואף מלכותו השורה עלינו בני ישראל, היא רק כשהיא ויהי בישורון מלך, ממילא אדם הבא יחיד, אינו עוסק בעניני ההמלכה, אלא בעניני הפרטיים ביום ההמלכה, וכדי בזיון וקצף הוא, והנפ"מ לדידן מכ"ז, אף שבשפלותינו, א"א לנו שלא נרצה ונבקש על הישועה הפרטית, וכמש"כ בשם הגרי"ס זצ"ל, אבל צריך לידע ולהבין, היאך אצלינו זה מורכב עם עבודת ההמלכה כפי ערכנו.

איך חוזרים בתשובה הרי אין אדם רואה נגעי עצמו

שח הגאון הגדול רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א ראש ישיבת י"ד אהרן' הנה בעיקר עבודתנו במצוות התשובה ישנם הנתקלים בקושי גדול, שהרי כידוע אדם אינו יכול להבחין בחסרונות ובבעיות שלו וכמו שכבר כתוב 'כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו' ואם כן איך שייך שאדם יראה היכן עומד ביחס להיכן שאמור היה לעמוד, כלומר שגם אם יתעורר לשוב וירצה לתקן את דרכיו כיצד יעשה זאת בעוד שהוא מנוע מלראות את הדברים שדוקא אותם עליו לתקן.

אך האמת היא שלא על כל דבר נאמר שאין אדם רואה נגעי עצמו, שהנה בשערי תשובה מבואר ישנם שני סוגי 'חוטאים', האחד הוא 'מי שחטא על דרך מקרה', והשני הוא 'המתייצב על דרך לא טובה', והחילוק ביניהם פשוט, שהמתייצב על דרך לא טובה הוא רגיל כבר בחטאים והוא אינו מתייסר במצפונו כאשר חוטא, ועליו הגמרא אומרת (קידושין כ.) 'כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה נעשית לו כהיתר', כלומר שאדם שרגיל לחטוא, החטא כבר אינו זר לו אלא זה חלק מהאדם עצמו, ובמצב כזה אכן אין אדם רואה נגעי עצמו, כי הוא כבר מרגיש שזו הצורה הרגילה שלו וכך הוא אמור להיראות ואינו רואה דבר זה כדבר מום שצריך לתקן, זה אצל המתייצב על דרך לא טובה.

אבל החוטא על דרך מקרה לעומת זאת על פי רוב נוהג כשורה אלא שפעם אחת גבר עליו יצרו ונכשל, והוא בכלל אלו שעליהם נאמר (סוטה ג.) 'אין אדם עובר עבירה אלא אם

דאיתא שם בגמ', א"ל זרעה חיטי ואזל הוא וזרעה שערי, ואשתדוף רובא דבאגא ואשתדוף נמי הנך שערי דיליה מאי, מי אמרין דא"ל אילו זרעתה חיטי הוה נמי משתדפא, או דלמא מצי א"ל אילו זרעתה חיטי הוה מקיים בי "ותגזור אומר ויקם לך", וכתב שם רש"י בד"ה ותגזור אומר וז"ל, מה שתבקש מן היוצר יעשה, ואני לא ביקשתי מן השמים בתחילת השנה שיצליחני בשעורים אלא בחיטין, עכ"ל.

הרי להדיא, שהיה מבקש לצורכו בתחילת השנה והיה נענה, ואכן שמעתי שהורו כן הגר"ח מוואלוז'ין זצ"ל ומרן החזו"א זצ"ל הלכה למעשה, להתיר לבקש בקשות פרטיות בראש השנה.

ואפשר אולי לומר סברא בדבר, כי זה עצמו שידוע כי רק הוא יתברך יכול לגזור עליו את דינו, וכל הצלחתו תלויה רק בו, ומכיר כי עתה הוא זמן דין ומשפט. הרי הבקשה היא חלק מההכרה במלכותו יתברך, וכעין הסברא שביארנו במקום אחר לגבי ענין הבקשה שהיא חלק מההודאה, כמש"כ הטור עה"ת בביאור הפסוק "הפעם אודה את ה'" (בראשית כ"ט ל"ה) שנענשה מיד בעונש של "ותעמוד מלדת" על שלא בקשה לעתיד, ובאמת כבר קדם לו האבן עזרא שם. וכבר ביארנו בדבריו שהבקשה היא חלק מן ההודאה. (ועיי"ש מש"כ באריכות בספר דביר קדשו מועדים בעניני בחנוכה בענין הלל, ובספר דביר קדשו עה"ת בראשית שם).

ונראה להוסיף וללמוד מגמ' זו, מה טוען כנגדו בעל השדה, הרי אם נגזר עליו להצליח יצליח בכל מה שיזרע וישים ידו עליו, ואין נפק"מ אם יזרע חיטין או שעורין. מוכח מכאן כיסוד הרמב"ן שכתב בכמה מקומות, שאם לא מבקשים אזי לא מקבלים, וזה שאמר ואני לא ביקשתי וכו'.

שמעתי משל נחמד לזה שמותר ואף צריך לבקש בקשות פרטיות בראש השנה. היה יהודי עשיר גדול מאד, וכשהזקין החליט לחלק את נכסיו בחייו למנוע מריבות של ירושה וכדו', וכן שיוכלו בניו להמשיך את עסקיו בחייו, ויוכל לעזור להם מתוך נסיונו העשיר. היו לו לאותו האב חמישה בנים, קרא לבנו הגדול ושאלו, מה רוצה הוא לקבל מתוך נכסיו. אמר לו, שרוצה את כל מפעליו, בתי חרושת ששייכים לו וכו'. קרא לבנו השני ושאלו כנ"ל. ענה לו, שרוצה הוא את כל עסקיו בנדל"ן שהיו חובקי עולם. קרא לבנו השלישי ושאלו מה הוא רוצה מנכסיו. אמר לו, כי רוצה את כל מניותיו שבכל בורסות העולם. קרא לבנו הרביעי שעמד שם עם שאר אחיו ושאלו מה הינו רוצה. ענה לו, כי הוא רעב ורוצה מנה פיצה עם כוס קולה קרה. נתמלא האב זעם, והוציאו החוצה תוך שצועק עליו כי טיפש גדול הוא.

היה לאותו יהודי בן נוסף שהיה מאושפז בבית החולים, כשהוא מחוסר הכרה כבר זמן מרובה, ובכל יום ויום היה מגיע אליו האב לדבר אליו ולספר לו מה שקורה בעולם ובמשפחה כמצות הרופאים, אולי הינו שומע וזה יעזור לו להחלים ולהתעורר ממצבו הקשה שנמצא בו.

ולכן לאחר כל הדין ודברים עם בניו, פנה האב לבית החולים וישב ליד מיטת בנו החולה, דיבר אליו וסיפר לו את כל מה שהיה עם אחיו, ולבסוף בנה אל בנו החולה, ומה הנך רוצה בני יקירי שאתן לך. לפתע נעשה נס גדול, הבן החולה פתח את

כן נכנסה בו רוח שטות', ומאחר ואדם זה אינו רגיל בחטא כל כך ואין דרכו לעבור על עבירה זו העבירה אינה נעשית כלל חלק ממנו, וודאי שלא על זה נאמר שאינו רואה נגעי עצמו, כי במקרה זה אדם רואה היטב את החטא והוא מרגיש בו ומצטער עליו.

ואולם שני מהלכים אלו הם לאו דוקא אצל שני אנשים אחד חוטא תמיד ואחד רק במקרה, אלא בכל אחד ואחד יש דברים שהם בגדר 'חטא על דרך מקרה' ויש דברים בהם הוא בגדר 'מתייצב על דרך לא טובה'.

אך נראה שהמקום שבו אדם יכול לבחון את עצמו זה ב'נקודת הניסיון' שלו, כלומר שלכל אחד ואחד יש נקודת נסיון שזהו המקום שבו עומד, זאת אומרת שאין בחור ישיבה אחד שהנסיון שלו אם לחלל שבת או לא, כי כבר מילדותו הוא התרגל בשמירת שבת ולכן חילול שבת הוא דבר מופקע אצלו וזה הרבה מתחת לנקודת הניסיון שלו, ולעומת זאת אין שום בחור שיש לו נקיפות מצפון על כך שהוא אינו החפץ חיים כי ברור לו לחלוטין שלהיות כמו החפץ חיים זה הרבה מעבר לשייכות שלו, וגם אם הוא כן מדמיין שיגיע לזה אי פעם אך עדיין אין לו ניסיון נקודתי אם להיות כך או לא, כי בדרגות שהאדם לא שייך אליהם הוא לא אמור לעבוד כלל, לא לצד הטוב וכמו"כ בדברים אלו אינו צריך לעבוד קשה כדי לא להיכשל.

אבל לכל אדם יש את אותם הדברים שבהם הוא כן מתנסה שפעמים קל לו יותר והוא מצליח, ופעמים שיותר קשה לו והוא נכשל וזו נקודת הניסיון שלו, ובדברים אלו הנפילות וההצלחות אינם כלליים לכל צורתו ודרכו בכלל, אלא הם נקודתיים יותר ושם הוא יכול לבחון את עצמו, כלומר שכאשר נכשל באותו דבר הוא לא בכלל מתייצב על דרך לא טובה לעניין זה כי על פי רוב הוא כן עומד בניסיון, אך יש מקרים שהוא כן נכשל באותם הדברים ואז יש לו ייסורי מצפון והוא מתחרט על המעשה, כי עד כמה שבחטאים אלו עומד מצד נקודת הניסיון שלו ממילא כאשר נכשל הוא בגדר חוטא על דרך מקרה, שאז החטא לא נעשה חלק ממנו, וא"כ כאשר נכשל אין זה בכלל 'אין אדם רואה נגעי עצמו', שמאחר ושם הוא עדיין מתנסה הוא כן יכול לשים לב ולבחון את עצמו עד כמה הוא עומד בעלייה או חלילה בנפילה.

ובימים אלו שחובתנו לבקר את דרכינו ולפשפש במעשינו עלינו לעבוד בדרך זו, ויהי רצון שנצליח לבקר את עצמנו כראוי בימים אלו ולמצוא מה צריך לתקן, ומתוך כך נזכה בעז"ה לשוב בתשובה שלימה.

בקשות פרטיות בר"ה

כותב הגר"ר יעקב גולדברג שליט"א בספר דביר קדשו על דברים: יש בנותן טעם להביא כאן בענין תפילת בראש השנה, כתבו הפוסקים, כי ראש השנה הינו זמן המלכת הקב"ה על עולמו, וממילא לא יבקש אדם בקשה פרטית כי אין זה זמנו לערב חול בקודש, חול של צורך פרטי לזמן המלכת הקב"ה על עולמו שהוא זמן קודש. וכבר כתב בזה הזוהר הקדוש, כולו צווחי הב לן חיי הב לן מזוני הב לן סליחה וכפרה, ואין איש שם על לב לבקש על עלבונה דמריה. וכבר מטו ראייה מגמ' בבא מציעא (ק"י ע"א) שלא כן, ומשמע שם שיכול אדם לבקש אף בקשה לגשמיית ולצורך פרטי, אף ובפרט בראש השנה.

אלא שלא תמיד אנו זוכים לראות את הטובה ולהרגיש אותה. הנה כתב השולחן ערוך (אורח חיים סימן רכב ס"ג): "חייב אדם לברך על הרעה בדעת שלמה ובנפש חפצה, כדרך שמברך בשמחה על הטובה, כי הרעה לעובדי השם היא שמחתם וטובתם, כיון שמקבל מאהבה מה שגזר עליו השם נמצא שבקבלת רעה זו הוא עובד את השם, שהיא שמחה לו", ע"כ.

הרי שלעובדי ה' גם אם באה עליהם רעה, הם מקבלים אותה בדעת שלימה ונפש חפצה שעובדים הקדוש ברוך הוא על ידי זה.

מעתה זו עניינה של בקשה זו, "שבענו מטובך", כי לפי האמת הכל הוא טובה ואין רעה היוצאת מלפני ה', אבל אנו רוצים גם להרגיש את הטובה ולא שתהיה הטובה רק בבחינת אמונה, אלא שנראה את הטובה בעיניים.

והנה הרי ידוע כי העיוור שאינו רואה, אף שאוכל כשאר בני אדם, מכל מקום אינו שבע מהאוכל, מאחר ואינו רואה את מאכלו, ועל כן אנו מבקשים כי אף שהכל הוא טובה, אבל אם איננו רואים את הטובה בעיניים, אין יכולים לשבוע מהטובה הזו, כשם שאין העיוור שבע ממאכלו, רק מבקשים אנו לראות הטובה בעינינו, ועל ידי זה נוכל לשבוע מהטובה, זהו תוכן בקשת "שבענו מטובך".

כיוצא בזה אומר דוד המלך (תהלים פה, ח): "הראנו ה' חסדך", לא רק שנבין בשכל שהכל הוא חסד ה', אלא הראנו ה' חסדך, שנוכל לראות את החסד בעיניים שלנו, עיני בשר ודם, נדע ונרגיש את החסד, ויהי חסדך ה' עלינו כאשר יחלנו לך.

וכתוב לחיים טובים כל בני בריתך.

בברכת שים שלום הסמוכה, מבקשים מאת ה' שיכתבנו בספר חיים, ואילו כאן לא מבקשים שיכתבנו בתוך ספר.

אלא **אומר הגה"צ רבי חיים עזרא ברזל זצוק"ל** ענין הכתיבה בתוך ספר, נועד שיהיו החיים שלנו קיימים לתמיד. וזהו המשמעות של 'ספר'.

ספרי חיים - לצדיקים שחיהם חיי-נצח. וספרי מתים לרשעים - אף שהם חיים אבל הם חיים חיי מתים רח"ל. ומבקשים מה' שיכתבנו בתוך הספר שיהיו חיינו חיים קיימים לנצח.

אבל כאן הבקשה היא שה' יכתוב את כל בני בריתך גם מי שאיננו ראוי להיכתב בתוך ספר, אבל ה' יכול לכותבו אצלו לחיים טובים מאיתו ית"ש.

מהו הניגון

כותב הג"ר יעקב גולדברג שליט"א בספר דביר קדשו על דברים: שמעתי משמיה דהגר"מ קופשיץ זצ"ל, שהוסיף כי כל דבר נשמע בצורה והניגון שאומרים אותו, והמחיש משמיה דאביו הגה"צ רבי הירש קופשיץ זצ"ל, דבליל שבת כשאומרים את תפילת קבלת שבת בניגון ובשמחה של שבת, "ארבעים שנה אקוט בדור ואומר עם תועי לבב הם והם לא ידעו דרכי אשר נשבעתי באפי אם יבואו אל מנוחת"י והם דברים נוראים ואעפ"כ נאמרים בניגון ובשמחה. ומאידך בראש השנה כשכולם רועדים וזוחלים מאימת הדין, וכשאומר בעל התוקע את הפסוק "זמרו לאלקים זמרו", כולם נאחזים בפחד נורא, אף שהם פסוקים של שמחה וזמרה לבורא עולם.

ללמדך כלל נפלא, שדברים כדרבנות יכולים להתקבל בשמחה

פיו וענה בקול חלוש, אבא, ושתק ושוב המשיך אני רוצה מעט מים קרים להרטיב את שפתותי היבשות.

התרגשות גדולה אחזה באב ובכל המחלקה, מיד רץ האב והתקשר לאשתו ולכל בניו וסיפר בהתרגשות מה שארע, כולם רצו מיד לבית החולים לבקר ולראות את החולה שנעשה לו נס. פנה הבן הטיפש אל אביו בטענה, אחי החולה ביקש רק מעט מים וכל כך התרגשתם, ואילו אני ביקשתי יותר ממנו, לא רק מים אלא קולה, ויותר מזאת ביקשתי גם פיצה וכל כך כעסת, מה צדק יש בדבר.

והנמשל ברור, בדורות הראשונים כשלא היו חולים והיו ישראל בדרגות גבוהות, היה לנו השגות בכבוד ובצער השכינה, בבנין הבית ובמלוכת הקב"ה על כל הארץ. ואם נבוא ונבקש בקשות קטנות על עצמינו, בכגון קצת גשמיות יהא זה כאותו האח המבקש פיצה וקולה. אולם בדור חולה של ימינו, כשאין מכירים ויודעים מאומה, לא יודעים מה זה שכינה ומה מעלת בית הבחירה וכו', אזי כשפונים ואומרים אבא, ואף מוסיפים בקשה גשמית, אזי זהו כמו הבן החולה המבקש מעט מים מהאבא היושב ליד מיטתו של בנו החולה.

לשנה טובה תכתב ותחתם

כתב הטור (או"ח סוף סימן תקפב) נוהגין באשכנז כל אחד מבקש לחבירו ואומר לו: 'תכתב בשנה טובה'. היה **הגה"צ רבי חיים עזרא ברזל זצוק"ל** מדקדק לכל הנקרים בדרכו בליל ר"ה, וחוזר בפניהם על לשון ההלכה 'מבקש לחבירו ואומר לו'. כלומר, זוהי תפילה לה'! כל אחד ואחד מתפלל בבקשה עבור חבירו שיכתב בשנה טובה. וזה לא רק איחולים וברכות כפי שדשו בני האדם, אלא זוהי תפילה. ויש כאן הרבה לימודים בהתייחסות נכונה בין אדם לבין חברו בפרט בעת הזו.

ביאור בקשת - "שבענו מטובך"

שבענו מטובך. הגרי"מ דרוק שליט"א בספרו החדש אש תמיד על המחזור כתב: יש לפרש את לשון "שביעה" הנאמר כאן, מה כוונת הבקשה בזה, וכמו כן מה הכוונה "מטובך" וכיצד ניתן לשבוע מטובו של הקדוש ברוך הוא.

מורי ורבי שר התורה הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א פירש כי מה שאומרים כאן "מטובך" הכוונה לתורה הקדושה, כי אין טוב אלא תורה כפי שאומרת הגמרא בברכות (ה ע"א) שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו.

ואמנם כבר ביקשנו על התורה רק קודם לכן "ותן חלקינו בתורתך", אבל המה שני בקשות נפרדות, תחילה מבקשים על עצם החלק בתורה שנזכה לו, ולאחר מכן מוסיפים לבקש, לא רק שנזכה לעצם עסק התורה, אלא שגם נשבע ממנו, זו תהיה השביעה שלנו, כי התורה משולה ללחם כמו שנאמר (משלי ט, ה): "לכו לחמו בלחמי", והיינו שזה יהיה הרעב שלנו והשביעה שלנו, לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי ה'.

זה הכוונה "שבענו מטובך", שכל הרעב שלנו לא יהיה אלא רעבון וצימאון לתורה, וממילא על ידי עסק התורה נבוא לידי שביעה.

שנזכה לראות הטובה בעיניים

עוד יש שפירשו כי באמת הלא כל מה שעושה ה' הכל לטובה,

מבקשים "העבר חטאתינו", דהיינו אותן השגגות העבר לגמרי, כיון שכבר נתהפכו לשגגות.

הן יעביר זדון למשוגה

על פי דברי קדשו של הגר"ח ק שליט"א הללו יש להוסיף ולבאר מה שאנו אומרים בתפילת יום כיפור "הן יעביר זדון למשוגה" כי לכל העם בשגגה, כלומר האפשרות להעביר את הזדונות לגמרי בלא שיהא רישומן ניכר כלל, זהו על ידי שמהפכים אותם תחילה מזדון למשוגה, ואחר שבאנו לידי כך ש"לכל העם בשגגה" אזי ניתן לכפר החטאים ולהעבירם לגמרי באופן שלא ישאר שום רושם כלל.

אנכי אנכי הוא מוחה פשעיך למעני וחטאתיך לא אזכור

דבר נוסף יש לבאר על פי זה מה שנאמר בנביא (ישעיהו מג, כה): "אנכי אנכי הוא מוחה פשעיך למעני וחטאתיך לא אזכור", גם כאן מזכירים תחילה את הפשעים בלשון "מוחה", ואחר כך את החטאים, ומעתה יהיה הביאור נפלא מאד, כי כך הוא תהליך כפרת העונות לפניו ברוך הוא, תחילה מוחה את הפשעים באופן של מחיקה כך שנשאר מהם רושם והיינו שנעשים כשגגות, ולאחר מכן "וחטאתיך לא אזכור", זה כמו "העבר חטאתינו" שלא נשאר אפילו רושם, לא אזכור כלל.

ואם נכון הוא זה הרי שיש כאן מקור נפלא למנהגינו שמקדימים הפשעים לחטאים, ואומרים "מוחה והעבר פשעינו וחטאתינו מנגד עיניך", ולא מתחילים מן הקל אל הכבד אלא אומרים כפי הסדר האמיתי של תהליך מחיקת והעברת העונות.

וכשהצעת הדברים לפני מרן שליט"א שמח בהם ונהנה מאד.

ונתנה תוקף ... ומוכיח ויודע ועד.

כתוב בגמ' (תענית ח.) אמר ריש לקיש, מאי דכתיב אם ישך הנחש בלא לחש ואין יתרון לבעל הלשון. לעתיד לבוא מתקבצות ובאות כל החיות אצל הנחש, ואומרים לו: ארי דורס ואוכל, זאב טורף ואוכל, אתה, מה הנאה יש לך? אמר להם: ואין יתרון לבעל הלשון.

המדבר לשון הרע, אומר **כבוד מו"ר מרן הגאון רבי דוד פוברסקי זצוק"ל**, הוא נידון בדיון ביחד עם הנחש, לפי שהוא 'מוכיח' אותו בדיון, מפני שהוא מאותה חבורה, לכן הנחש בא עם המספר לשון הרע להידון עמו את דינו. (שיחת כ אלול תשל"ה, מוסר-ודעת ב מאמר יב).

מהאמור בגמ' בתענית הנ"ל הוכיח **מרן המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל** בשיחתו, שמי שמתפלל במקום בתוככי הישיבה, במנינים של בעלי-בתים, אז גם הוא ידון איתם בכל דינו, כי שווה עמהם ואל מצבם.

ומלאכים יחפזון וחיל ורעדה יאחזון ויאמרו הנה יום הדין לפקוד על כל צבא מדרום בדין כי לא יזכו בעיניך בדין.

יש 'מלאכי השרת' שהם נבראו להיות עם האדם ועם מצוותיו שנבראו עמו (אבות ד, א), והם מצווים 'לשמרך בכל דרכיך'. ומפני מה המלאכים כה רועדים [הלואי שאנחנו נפחד כפי שהמלאכים שלנו פוחדים בשבילנו...].

אלא, אומר **כבוד מו"ר מרן הגאון רבי דוד פוברסקי זצוק"ל** שבדיוק כפי מצבו של האדם, כך מצב המלאכים שלו, לכן אפילו הם רועדים מפני יום הדין.

ובברכה, אם הם נאמרים בנחת וברוח טובה. ומאידך, גם דברים שהם נעימים מצד עצמם אם לא יאמרו בצורה נאותה וק"ו בדרך קשה שלא יתקבלו.

רמז נפלא שהלכה כחכמים שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפילה

מסוד חכמים ונבונים ומלמד דעת מבינים אפתחה פי בתפלה ובתחנונים.

הגרי"מ דרוק שליט"א בספרו החדש אש תמיד על המחזור כתב: מורי ורבי שר התורה הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א פירש מה שפותחים כאן במאמר זה של "מסוד חכמים", וכמו כן מה שנסמך תיכף ל"אפתחה פי בתפילה ובתחנונים".

כי הנה בגמרא בעבודה זרה (ז ע"ב) מובאת מחלוקת תנאים, "רבי אליעזר אומר שואל אדם צרכיו ואחר כך יתפלל, שנאמר תפילה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו, אין שיחה אלא תפילה שנאמר ויצא יצחק לשוח בשדה. רבי יהושע אומר יתפלל ואחר כך ישאל צרכיו שנאמר אשפוך לפניו שיחי צרתי לפניו אגיד".

בהמשך (ח ע"א) מביאה הגמרא את דעת חכמים שחולקים, "וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה, אלא שואל אדם צרכיו בשומע תפילה", והלכה כחכמים.

נמצא כי לפי דעת חכמים, אשר כך ההלכה, אזי יש לפתוח תחילה בדברי שבח ורק לאחר מכן בתוך התפילה יש לומר גם כן תחנונים, לכך אומרים בתחילת התפילה ש"מסוד חכמים" היינו מכיון שהלכה כחכמים בענין זה שיש להקדים השבח לשאלת הצרכים, מטעם זה אפתחה פי ב"תפילה", היינו שבח, וב"תחנונים", היינו הבקשה ושאלת הצרכים, שיש לאומרים בתוך התפילה ולא רק לאחריה.

טעם נפלא מדוע אנו מזכירים "פשעינו" קודם "חטאתינו"

אבינו מלכנו מוחה והעבר פשעינו וחטאתינו מנגד עיניך.

הגרי"מ דרוק שליט"א בספרו החדש אש תמיד על המחזור כתב: המשנה ברורה (סימן תקפד סק"ג) כתב: "צריך לומר מוחה והעבר חטאתינו ופשעינו, כי פשע גדול הרבה מחטא וצריך לבקש תחילה על הקל ואחר כך על החמור", ע"כ.

אכן אנו לא נוהגים בזה כמו שכתב המשנה ברורה, וכבר העירו כי גם המשנה ברורה בעצמו בספרו "**דבר בעתו**" (פרק יח) העתיק כפי הנוסח המצוי בידנו "מוחה והעבר פשעינו וחטאתינו מנגד עיניך", ואם כן מנהגינו צריך ביאור מטענת המשנה ברורה שלכאורה ראוי להקדים הקל תחילה שהם השגגות ורק לאחר מכן להזכיר הפשעים שהם הזדונות.

יש להפך הזדונות לשגגות תחילה כדי להעבירם לגמרי

וביאר מורי ורבי הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א בספרו "טעמא דקרא" ליום כיפור, על פי דברי הגמרא ביומא (פו ע"ב): "אמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נעשו לו כשגגות", משמע דשגגות נמחל לגמרי כשמתפלל ומבקש.

והנה "מוחה" הוא לשון מחיקה שנשאר רישומו ניכר, אבל "העבר" הוא שמעביר לגמרי, וכאן ה"מוחה" מקביל נגד פשעינו, ואילו "העבר" נגד חטאתינו, לכן תחילה אנו מבקשים "מוחה פשעינו", דהיינו שהזדונות יתהפכו לשגגות, ואחר כך

לפרשם לשון תהילה ושבח אלא לשון תוספת ורבו.

והכח הזה של תוספת וריבוי שייך רק אצל ישראל וכמו שדיבר מזה גם הנפש החיים שם (שער א' פ"ג), אשר בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מוסיפין כח בגבורה של מעלה כמו שנאמר "באלקים נעשה חיל", ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום כביכול מתישין כח גדול של מעלה שנאמר "צור ילדך תשי".

ממילא קשה מה שייך לשון זה של "ויברכו שם כבודך" אצל אותם אומות העולם, עמים לא ידעוך, הרי אין להם כלל שייכות אל הברכה.

מרון הגראי"ל שטיינמן זצ"ל אמר ליישב הערה זו בשני דרכים, האחד, שבאמת יתכן כי האף אמנם שתחילת הפיוט "ויאתיו כל לעבדך" משמע שכולל את כולם, וכן מההמשך וידרשון עמים לא ידעוך וכו', מכל מקום חלק זה "ויברכו שם כבודך" מתייחס רק אל ישראל ולא לאומות העולם, כי באמת רק ישראל יש להם הכח של הברכה ליתן תוספת וריבוי בפמליא של מעלה.

ובדרך נוספת אמר ליישב כי שמא לעתיד לבוא לאחר שיבואו כל העמים "ויאתיו כל לעבדך", אם כן בענין זה יגיעו הכל אל מעלת ישראל בדרגה זו של "ויברכו שם כבודך".

אכילת אתרוג בליל ראש השנה

שמעתי מפי הרה"ג רבי א"ו שליט"א, בשם אביו רבי אברהם דוב ויספיש זצ"ל שהגר"ז בהר"ן היה נוהג לאכול בליל ר"ה אתרוג, ולומר יה"ר שנכתב בספרן של צדיקים, [- שמשולים לאתרוג]. [והביא ד"ז בקובץ בית אהרן וישראל קובץ מט עמ' קלג]. וכנראה מקורו מדברי הטור (סי' תקפ"ג) דכ"י "אמר אביי השתא דאמרת סימנא מלתא היא יהא איניש רגיל למיכל בריש שתא 'אתרוגא' קרי רוביא כרתי סלקי ותמרי". ואמנם בב"י (שם) כ' "ומ"ש רבינו אתרוגא. ליתיה בגמרא בנוסחי דידן". ועי"ש בפרישה מש"כ לבאר את המנהג, וע"ע בשדי חמד מערכת ר"ה סי' ב' או' ד' מש"כ בזה. עכ"פ חשש הגר"ז לגריסת הטור. אמנם אחיו- הגר"ד בהר"ן לא נהג לאכול אתרוג בליל ר"ה.

ועוררני לבאר באופ"א דהנה בגר"א (סי' תקפ"ג) ביאר את המנהג שאוכלים תפוח בליל ר"ה, וז"ל "תפוח. ע"ש ופריו מתוק לחכי וכמ"ש כריח שדה ומתרגמין חקל תפוחים והיה בר"ה כידוע". והנה בגמ' בתענית כט, ב איתא "ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה' אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב כריח שדה של תפוחים". וכ' התוס' "של תפוחים - י"מ תפוחים כריח אתרוגים". וא"כ זכר להאי מעשה של הברכות צריך לאכול אתרוג.

[שו"ר בס' נאמנו מאד על ר"ה עמ' קכג שהביא כמה עדיות שכך היה מנהג הספרדים בירושלם לאכול אתרוג בר"ה ולבך עליו שהחיינו]. (ארח דוד הוספות והשלמות)

עשרת ימי תשובה

שח הגאון הצדיק רבי בנימין פינקל שליט"א: אנו בעצומם של הימים הנעלים ביותר ששייך, כדאיתא בר"ה (יח.) "והכתוב דרשו ה' בהמצאו, התם בציבור הכא ביחיד, ויחיד אימת אמר רבה בר אבואו אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ".

לכן, כאשר האדם חטא וברא מלאך שהוא קטיגור עליו, ויכול להתנוצץ אצלו הרהורי תשובה, אז גם המלאכים שלו ישתנו עמו. לכן הם רועדים מהשינויים של מציאותם. שייחפכו על ידי התשובה מקטיגור לסניגור.

וזהו היה חששו של יעקב אבינו, ששלח מלאכים ובכל זאת חשש רבות, 'ויירא יעקב מאד ויצר לו', ואף כי שלח מלאכים (פר' וישלח, בראשית לב, ד-ח). אבל חשש שאם הוא לא ראוי כי 'שמא נתלכלכתי בחטא' (רש"י שם יא), אז גם המלאכים שלי ישתנו עם חטאי, ולא יוכלו לשמור עלי עוד. כי גם הם ייהפכו ממלאכי זכות, למלאכי חובה רח"ל.

אבל ישנם מלאכים יותר קרובים, חיות הקודש, וה'מורא שמים' שיש להם מפני ה' כה גדול, עד כי הם מזיעים מפני הפחד ו'מזיעתן יוצא נהר דינור' (עין בכל זה בגמ' חגיגה יג:). וכי הם בני חטא שיש להם ממה לפחד בהתקרבות יום הדין?

אלא, אומר **המשגיח ד'מיר [רבנו ירוחם הלוי] זצוק"ל** שאפילו בהיותם שלוחים שם ה', ייכשלו אף הם בעצם שליחותם, בגאווה. כפי שאמרו המלאכים שבאו להשחית את סדום: 'כי משחיתים אנחנו' (בראשית יט, יג. וברש"י כב) ונענשו כאשר הוזקקו לומר אל לוט בהצלתו לעיר צוען: כי לא אוכל לעשות דבר, שהם אינם ברשות עצמם.

ומבאר **רבי דוד פוברסקי** שהם 'הושפעו' מהארץ שהיו שם בחטא ששייך רק בארץ, גאווה. ובדיוק במה שחטאו, תיקנו עצמם. ואיך הגיע אליהם ההשפעה שהביאה אותם לחטוא? כי אין להם תורה תבלין כנגד היצה"ר (קידושין ל:), ולימוד התורה מגן ומציל מידי חטא (סוטה כא:).

מחבר הפיוט וכל מאמינים

הגאון רבי מיכאל מאינץ שליט"א מרבני גבעת שאול הראה דבר חדש בס' מחזור הרמח"ל שנדפס מכת"י קדשו של הרמח"ל, שכותב שהמחסר של הפיוט וכל מאמינים זה עזרא הסופר. והוא דבר חדש ונפלא על רממות וקדמות הפיוט. [ולא כפי המקובל שחיברו הפיוט ינאי רבו של רבי אליעזר הקליר] והביא הגר"מ ראייה לזה דהנה בשער הכונות יש כונות לפיוט וכל מאמינים ולא מצינו דוגמא לזה שיש כונות בפיוטים רק בתפילות שתיקנו אנשי כנה"ג, וע"כ שזה פיוט קדום מזמן עזרא ושייך ע"ז כונות.

האם שייך המושג "ברכה" אצל הגויים?

ויאתיו כל לעבדך. ויברכו שם כבודך. ויגידו באיים צדקה. וידרשו עמים לא ידעוך. ויהללוך כל אפסי ארץ. ויאמרו תמיד יגדל ה'.

הגרי"מ דרוק שליט"א בספרו החדש אש תמיד על המחזור כתב: פיוט זה מדבר על הזמן שלעתיד לבוא ומבטא את הציפייה והערגה לכך שמלכות ה' תתפשט בכל העולם, לא רק אצל ישראל, אלא אף אצל שאר העמים שעד עתה לא ידעוך, כולם יבואו ויקבלו עליהם את עול מלכותו יתברך.

אלא שלשון זו הנאמרת כאן "ויברכו שם כבודך" יש להעיר בה לפי מה שהאריך **"נפש החיים"** (שער ב' פ"ב) בביאור משמעות לשון "ברכה" וכתב שאין זה לשון תהילה ושבח אלא לשון תוספת וריבוי, וכענין קח נא את ברכתי גו'. וברך את לחמך. וברך פרי בטןך וגו'. והרבה כיוצא במקרא. שאי אפשר

"עד דאתון חיין".

ואפלה, [וכיון שתשת חושך ויהי לילה, בו תרמוש כל חיותו יער (כבתהילים קד, כ). ושמע את קול הדובים והאריות וירא על נפשו וחיפש מקום מפלט עד שמצא את בית הבורגני.] חזר ובא לו אצל הבורגני והיה צועק ומבקש שיפתח לו, א"ל הבורגני אין דרכו של בורגני לפתוח בלילה ולקבל אדם בשעה זו, אני בקשתי להכניסך ולא רצית עכשיו אני יכול לפתוח לך.

כך אמר הקב"ה לישראל שובו בנים שובבים, דרשו ה' בהמצאו, ולא היה מבקש אחד מהם לשוב, (כיון שנמסרו למלכיות שנמשלו לחיות התחילו צועקים) [ואם לא מנצלים הזדמנות זו מתקיים ח"ו הפסוק] (תהילים י, א) למה ה' תעמוד ברחוק".

ע"כ עלינו לדעת ולזכור שעכשיו יש לנו הזדמנות כזו לבקש לזכות לחתימה טובה ולשנה מבורכת ולהינצל, ומלבד כל זה גם לזכות להיטהר ולהתנקות מכל העוונות. שאם האדם היה יודע מה גורם זוהמת וצחנת העבירה, [שכך כינהו הנביא (יואל ב, כ) "ואת הצפוני - זה יצה"ר (סוכה נב.) - ארחיק מעליכם וגו' ועלה באשו ותעל צחנתו כי הגדיל לעשות"] שהרי א"א לעמוד ליד אדם שמלא צחן, ובא אדם ומנקהו מזה, הרי אין לך חסד גדול מזה. והקב"ה מנקה אותנו בכל שנה "כי ביום הזה יכפר עליכם" [כדאיתא בגיטין (נו.) שכיפור הוא מלשון נקיון], א"כ עלינו לשמוח ביום זה שזכינו למתנה זו.

"כי קרוב הדבר אליך מאוד".

ואיך היא הדרך לשוב בתשובה באמת? שהרי ענין התשובה הוא גם לשוב אל ה', וכיצד מתקרבים אליו.

ומתחילה צריך לדעת מה שכתוב בפרשת ניצבים לאחר פרשת התשובה [שהיא עד ה' כמ"ש (דברים ל, ב) "ושבת עד ה' אלוקיך" -] "כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא, לא בשמים היא לאמור מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמיענו אותה ונעשנה, ולא מעבר לים היא לאמור מי יעבר לנו אל עבר הים ויקחה לנו וישמיענו אותה ונעשנה, כי קרוב אליך הדבר מאוד בפך ובלבבך לעשותו" (שם יא-יד).

ולדעת רש"י קאי על התורה בכללותה. אמנם לדעת הרמב"ן קאי על מצות התשובה. [שהלשון כי המצוה הזאת, משמע דקאי על מצוה מסוימת]. וביארו המפרשים (כלי יקר ועוד) שלא יאמר האדם כ"כ התרחקתי מאתו יתברך בעוונותי ואיך אחזור בתשובה. לפי שהתשובה קרובה מאוד, ודי בהחלטה אחת לזכות לתשובה, וכמ"ש בשע"ת (ש"ב י) ברגע קטן יצא מאפילה לאורה.

תשובה ע"י לימוד התורה.

ולאחר שהתברר לנו שמצות התשובה קרובה לנו מאוד, עלינו לברר איך עושים תשובה. שהרי יש הרבה עיקרי התשובה, ושרשם הם החרטה על העבר והקבלה על העתיד. ויש גם דרגה של 'יעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לחטא הזה עוד'. וגם צריך לדעת איך נוכל להישאר לעמוד בדרגה זו של התשובה ולא תמעד רגלינו.

והדבר הראשון הוא לימוד התורה. והוא משום שני טעמים: א' שאם לא ידע את הדינים וההלכות, כיצד יוכל לדעת את המעשה אשר ייעשה.

ב' משום שהיצה"ר תקיף באדם מאוד, וכל הזמן מנסה

ואמנם התרגום מבאר שבהמצאו היינו כל ימי חיותינו, שתרגם (ישעיה נה, ו) "תבעו דחלתא דה' עד דאתון חיין, בעו מן קדמוהי עד דאתון קימיין". [ולפ"ז מה שלא אמר בהמצאכם - שהוא כל זמן שאנו חיים, לפי שבא לומר שכל זמן שאתם חיים הרי הוא עמכם].

ומרן רה"י הגר"ח שמואלביץ זצ"ל אמר שכאן בזה העולם יכול לעצום את עיניו ולומר שהוא דבוק בקב"ה, אבל לאחר פטירת האדם מי שלא התקרב לקב"ה, ירצה וישתוקק להתקרב אליו ולא יוכל. וכמובא מהגר"א שבשעת פטירת האדם זוכה לגילוי שכינה ואח"כ מסתלק ממנו, וא"א לתאר את גודל שברון הלב שמרגיש אז מהריוח הנורא. אבל הצדיק זוכה שהגילוי שכינה ממשיכה ללוותו. וזה כוונת התרגום שכל ימי חיותנו הקב"ה אתנו ואפשר להתקרב אליו.

"בהמצאו".

אבל בגמ' מבואר שבהמצאו קאי על עשרת ימי תשובה. ואנו מאמינים בדבר השי"ת שאמר לנו ביד ישעיה הנביא, שבימים אלו כל יחיד שמתקרב אליו הקב"ה נמצא אתו. וימים אלו הם מתנה מיחדת שנתן לנו, ובסופם מגיעים ליום הכיפורים שהוא קץ סליחה וכפרה.

עדיין קודם גזר דין.

והגזירה בר"ה כ"כ מוחלטת היא, עד כדי כך דאמרינן בר"ה (טז.) "כמאן מצלינן האידינא אקצירי ואמריעי כמאן כר' יוסי" [דס"ל אדם נידון בכל יום]. והקשו תוס' דלרבנן דאמרי אדם נידון בר"ה וגזר דין שלו נחתם ביוה"כ, מי לא מצלינן רפאנו וברכת השנים. ותיצרו בכמה אופנים: א' שבר"ה נגזר רק מתי יחלה ולא מתי יבריא. ב' שמזכירין בתוך שאר חולי ישראל, וגזר דין דרבים נקרע. ג' כאיבעית אימא דא"ר יצחק יפה צעקה לאדם בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין.

אבל עכשיו אין צריך לכל התירוצים, אלא ברור שהשי"ת אתנו, ושומע תפילת כל יחיד ומקבל את תשובתו, שכל השערים פתוחים עכשיו.

אילו יוה"כ היה פעם בשבעים שנה.

ומתנה נפלאה זו שקיבלנו בימים אלו יש לנצלם כראוי. וכמו שהמחיש לנו הגרי"ס שאם היה ניתן לנו פעם בשבעים שנה כזו קירבת ה' לכל אחד באופן אישי, הרי לא היינו יודעים מה לעשות עם עצמנו, והיינו מתכוונים כבר עשר שנים קודם, והיה יוצא כ"כ הרבה ספרים ודרכים ועצות כיצד לנצלם כראוי. והקב"ה האב הרחמן ברוב רחמיו נתן לנו בכל שנה את הימים הנעלים הללו, כמה יש לנצלם כראוי.

"אין דרכו של בורגני לפתוח בלילה".

וכשלא מנצלים את הימים המאירים האלו התביעה יותר גדולה. וכדאיתא בילקוט ישעיה (סה) עה"פ נדרשתי ללא שאלו נמצאתי ללא בקשוני, שהקב"ה קרוב ולא מבקשים ממנו, "א"ר חוניא משל למה הדבר דומה לתייר שהיה מהלך בדרך וחשכה לו [שעמד להחשיך], בא לו אצל הבורגן וא"ל הבורגני הכנס לך לבורגן מפני חיה רעה ומפני הלסטים, א"ל אין דרכו של תייר ליכנס לבורגן, כיון שהלך בא לו אישון לילה

השלושה ספרים נפתחים ביאר שזה על עוה"ב וזה על עוה"ז
איך נעבור אותו.]

גם הגזירות הקשות הם מרוב רחמיו.

ומבקשים שיהיה ההתעוררות ע"י רחמים וחסדים ולא ע"י
גזירות קשות. שהרי רק בתקופה האחרונה היו כ"כ הרבה צער
ועגמת נפש. ויש לקב"ה צער כשאנו בצער, וכמ"ש "וידעת עם
לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלוך מוסר" והמשיל
ע"ז רבינו חיים מוואלוז'ין בדרשתו (? א"ה: עיין נפה"ח ש"ב פ"ב
ויל"ע אם לזה הכוונה). לבן מלך שחלה וקבעו הרופאים שהשניה
מסוכנת לחייו, ועמדו עליו להקיצו בכל מיני דרכים ואפילו
בדרכים מצערים [כגון מכות חשמל וכד'], והיה שם אדם אחד
שתמה מדוע מצערים את בן המלך, אמרו לו שוטה הלא את
טובתו אנו דורשים שלא ימות. וגם המלך רוצה שיצערורו כדי
שלא יישן ויסתכן, אבל בוכה ע"ז שבנו הגיע לכזה חולי שצריך
לצערו כ"כ.

כך הקב"ה האב הרחמן שכל מעשיו הם מרחמנות, ואפילו על
תשפוכת דם הרשעים אומר קלני מראשי (כמבואר בסנהדרין מו.),
וחפץ בטובתינו, וכשיוצאת השנה בטובה הרי הוא נחת רוח
לפניו וכדכתיב (תהלים ל, ו) "חיים ברצונו".

ועתה עבודתנו היא איך נוכל להיחתם לטובה שלא יארעו
מאורעות רעות רח"ל. שהרי אנו מוקפים בשונאים מכל
הכיוונים, ובכל מקום ישנם כפרים מבני ישמעאל ה", ורק
אתמול היה פיגוע באזור ירושלים, והקב"ה רוצה שנתעורר.
ויומיים לפני ר"ה נטבע אברך במים רח"ל. וכמה תאוונות יש.
ורצונו יתברך הוא שנתעורר ונקבל ע"ע להשתנות, ואז נתקרב
אליו.

ובל נשכח שבשנה זו היו גם הרבה דברים משמחים, כמה
עקרות נפקדו, וכמה מעוכבי שידוך התארסו, והכל ממנו
יתברך. ורצונו שיהיה לנו רק את החלק הטוב.

"מה נואלו היוצאים לפעלם".

וזה עבודתנו שלא להפסיד זמנים יקרים אלו. וכמו שמביא
רבינו יונה (שם) "מה נואלו היוצאים לפעלם ולעבודתם עדי
ערב בימים הנוראים ימי הדין והמשפט ואינם יודעים מה יהיה
משפטם". שאדם העומד לפני משפט - אפילו משפט ממון -
אינו רגוע ומחפש עיצות איך להנצל.

והמוטל עלינו הוא: א' לחפש איך להנצל. ב' כמשנ"ת שהקב"ה
הולך לנקות אותנו מהעוונות, והאדם כשהוא נקי הוא יותר
קרוב לקב"ה וכמ"ש הרמב"ם (בפ"ז מהלכות תשובה) איך נראים
מצוותיו של בעל עבירה שנקרא משוקץ ומרוחק ותועבה,
ולאחר התשובה נקרא אהוב וידיד שהקב"ה מצפה למצותיו.
ועלינו לברר איך עושים תשובה כהוגן וכהלכה.

"בחינת הקלות".

עיקר התשובה ידוע שהוא החרטה על העבר והקבלה על
העתיד. אבל אי אפשר סתם לומר שלא יכשל, לפי שצריך
לדעת מה הם מכשוליו, ומה גרם לזה, ואיך יברח ממה שגרם
לו להיכשל. וכגון מי שנכשל בלשה"ר ובפגיעה בזולת ובראייה
אסורה, יש לו לברוח מהמקום שגרם לו להיכשל. והנכשל
בכעס ובכל דבר האסור יתבונן איך יגרום שלא יכעס, ואם ח"ו
יכעס מה יעשה אז. וצריך להיכנס לפרטים ולפרטי הפרטים

להכשילנו, וכמ"ש החוה"ל (שער יחוד המעשה פ"ה) 'אתה ישן
לו והוא ער לך'. והעצה היחידה היא לימוד התורה, כדאיתא
בקידושין (ל): "ת"ר ושמתם נמשלה תורה כסם חיים, משל
לאדם שהכה את בנו מכה גדולה, והניח לו רטיה על מכתו,
ואמר לו בני כל זמן שהרטיה זו על מכתך אכול מה שהנאתך
ושתה מה שהנאתך ורחוץ בין בחמין בין בצונן ואין אתה
מתיירא ואם אתה מעבירה הרי היא מעלה נומי [צמחים -
רש"י, שיחלה וסכנה לכל גופו].

כך הקב"ה אמר להם לישראל בני בראתי יצר הרע בראתי לו
תורה תבלין ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו
שנאמר הלא אם תטיב שאת [ופרש"י אם תטיב - לקח טוב,
שאת - תתנשא על יצרך. ועה"ת כתב כתרמו פירוש, שאם
יטיב מעשיו ימחל לו ואם לאו יענש בעוה"ב]. ואם אין אתם
עוסקין בתורה אתם נמסרים בידו שנאמר לפתח חטאת רובץ
ולא עוד אלא שכל משאו ומתנו כך [שאין יום שהוא 'שוכח'
מאתנו, אלא כל משאו ומתנו הוא איך להכשיל אותנו. ובת"ח
יותר מכולם כדאיתא בסוכה (נב). לפי שכל הגדול מחברו יצרו
גדול הימנו]. ואם אתה רוצה [עסוק בתורה - רש"י] אתה מושל
בו שנאמר ואתה תמשל בו".

"ואם אתה רוצה אתה מושל בו".

ולכאורה יפלא הכפילות, שהרי כבר אמר מתחילה שאם
ילמד את הלקח טוב תתנשא על יצרך כפרש"י, ומדוע שנה
שוב ואם אתה רוצה אתה מושל בו. [ועיין במהרש"א מש"כ
בזה]. ומבארים בזה שמתחילה אמר שבלי לימוד התורה א"א
ונמסרים בידו, ועכשיו בא לומר שאפילו מי שכבר נמסר בידו
וכל משאו ומתנו בו, מ"מ אם אתה רוצה, גם במצב כזה אתה
יכול למשול בו. וזה לפי שהתורה קרובה אליך מאוד, ובכל מצב
אפשר להתעלות וללמוד ואזי למשול ביצר ובכל תולדותיו.

נמצא שרק ע"י עמל התורה אפשר להתגבר על היצר, הן מכח
קדושת התורה, והן מדיעת התורה.

ואפילו לשיטת הרמב"ן ש'המצוה הזאת' קאי על מצות
התשובה, מ"מ מודה שגם על התורה נאמר 'כי קרוב אליך
הדבר מאוד', שהרי למצות התשובה נצרך לימוד התורה
כמשנ"ת ואם התשובה קרובה מאוד בהכרח שגם התורה
'בפיך ובלבבך'.

[ובעירובין (נד). מבואר ג"כ ש'בפיך ובלבבך' קאי על לימוד
התורה, שמבואר שם שלימוד התורה צריך להוציא בפיו בקול.
{ואם אינו יכול שיהרהר בליבו}]

"בעת ההיא האלוקים יביא במשפט את כל מעשה".

וברגע אחד אפשר ליזכות לכזו קירבת אלוקים. ותמיד הוא
קרוב אלינו, אלא שבימים אלו הקרבת ה' גדולה ביותר,
כהבטחת הנביא 'בהמצאו'. וכמ"ש בשע"ת (ש"ב יד) "הדרך
החמישית [מתי צריך ביותר לחזור בתשובה] בעשרת ימי
תשובה, הירא את דבר ה' לבו יחיל בקרבו בדעתו כי כל מעשיו
בספר נכתבים, ובעת ההיא האלוקים יביא במשפט את כל
מעשה על כל נעלם אם טוב ואם רע, כי האדם נידון בר"ה
וגז"ד שלו נחתם ביוה"כ".

[סתם בזה שלא רק הבינונים ממתינים ליוה"כ לגז"ד, וכן
משמע בתפילת 'ונתנה תוקף', וכ"ה דעת הגר"א. ולגבי

בדבר שהאדם נכשל בו.

ברורה שידע את המעשה אשר יעשון [ואח"כ שאר ספרים].

לימוד ההלכה - מתייצב על דרך טוב.

וכשלומו הלכה בכל יום ומקיים את מה שלומד, אפילו שנכשל במה שעדיין לא למד מ"מ הוא הולך בדרך טובה.

ובלימוד הלכות שבת מקיימים גם את מצות "זכור את יום השבת לקדשו".

ומדי התעורר לו איזה שאלה בהלכה ידע היכן עליו לעיין. [ובדרך אגב יש להוסיף, שהלכה שברר כשהיה לו ספק בהלכה למעשה זוכרים יותר משאר הלכות, וע"כ בהתעורר לו שאלה ישתדל לברר ויהיה לו למזכרת]. והרי הוא נכנס במערכת של 'מקבל עליו' ואז יתעורר. וכן הוא בבין אדם לחברו שמקבל עליו ללמוד ולקיים, ואז הוא בדרך הנכונה.

ועוד יבדוק היכן נכשל ומה סיבת הכישלון, ויתרחק ממקומות התורפה לבל ישל עוד. ולזה נצרך הרבה התבוננות.

מצות האכילה בערב יום הכיפורים.

והנה אנו עומדים יום קודם ערב יום יום הקדוש שיש בו מצות עשה מדאורייתא להרבות בו באכילה. [ויש בש"ס ארבעה מקומות מצוה להרבות באכילה]. כדאיתא בגמ' (ר"ה ט. ועוד) "דתני חייא בר רב מדפתי ועיניתם את נפשותיכם בתשעה, וכי בתשעה מתענין והלא בעשרה מתענין, אלא לומר לך כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי". [ומקבל שכר כמצווה ועושה כמ"ש תוס' (בד"ה כאילו) "כמו שצוהו הקב"ה להתענות והתענה". וכ"כ בשע"ת "כאילו נצטוה להתענות תשיעי ועשירי והתענה בהם"].

וכתב המ"ב (תר"ד א) שע"כ נכתב בלשון עינוי ולא נכתב מצות האכילה להדיא, כדי שנקבל שכר כאילו מתענים. שהרי לפום צערא אגרא (אבות ה, כו) וטוב אחת בצער ממאה שלא בצער (כדאיתא באבות דר"נ), ונקבל שכר על האכילה כמו שצמנו.

ובפסחים (סו:) איתא שמר בריה דרבינא היה צם כולא שתא, מלבד פורים ושבועות וערב יוה"כ"פ [ולבי שבת יש נידון מה עשה, וי"א שצם תענית חלום. ולגבי תענית חלום בערב יוה"כ"פ דעת הט"ז (שם סק"ב) שאי"צ לצום, שהרי האכילה ביום זה נחשב ממש כאילו צם].

האכילה מראה על שמחתו בהגיע זמן כפרתו.

ובביאור מעלת האכילה ביום זה כתב בשע"ת (שער ד' ח-י) שלשה טעמים: א' שהרי יש ארבעה חילוקי כפרה, (כדאיתא ביומא פו.) שעל מצות עשה אינו זז משם עד שמוחלים לו מיד, ועל לא תעשה תשובה תולה ויוה"כ"פ מכפר, ועל כריתות ומיתות ב"ד תשובה ויוה"כ"פ תולים ויסורים ממרקים, ועל חילול ה' כולם תולים ומיתה ממרקת. וע"כ מי שעבר על לא תעשה מצפה ומשתוקק ליום זה מתי יבוא ויתכפר לו. וריבוי האכילה מראה על שמחתו בהגיע זמן כפרתו ותהיה לו לעדה על דאגתו לאשמתו ויגונותיו לעונותיו.

לשמחת המצוה, ולמען נחזק בתשובה.

והשנית כי בשאר ימים טובים אנחנו קובעים סעודה לשמחת המצוה כי יגדל וישגה מאוד שכר השמחה על המצות, ומפני שהצום ביוה"כ"פ נתחייבנו לקבוע הסעודה על שמחת המצוה בערב יוה"כ"פ.

ובעצם היה צריך קבלה על כל מצוה ממצוות התורה. וחדש לנו הגר"ס שגם קבלה על בחינות הקלות בכלל התשובה הוא.

"ברוך אשר יקים".

ויש להבין שהרי המקבל ע"ע לקיים את כל התורה כולה מלבד דבר אחד הרי הוא מומר, כמ"ש הרמב"ן ובשע"ת (א ו) ואת פושעים נמנה לפי שפרק עול אדוניו מעליו, וא"כ איך שייך קבלה על דבר אחד.

והביאור הוא שאם מקבל ע"ע דבר אחד ובשאר המצוות אינו חפץ, הרי הוא פורק עול. אלא שהקבלה כאן היינו שרוצה לקיים את כל דברי התורה, אלא שנכשל, ולכן מקבל עליו נקודות קטנות שעל ידם יבוא לכל, ואז אשריו ואשרי חלקו. וכמ"ש הרמב"ן ור"י ש"ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשותם" (דברים כח, כו) קאי על מי שמקבל לעשות הכל מלבד דבר אחד, אבל אם מקבל ע"ע לקיים את הכל כבר הוא בלל ברוך.

לימוד המוסר.

והגר"ס אמר שיקבל עליו ללמוד מוסר. ויש להבין שלימוד המוסר אינו דבר משונה, לפי שמוסר הכוונה להתקרב לקב"ה, וכל התורה היא מוסר.

והיינו שיש בלימוד המוסר שני חלקים: א' ידיעת ההלכה, שכמו שצריך לדעת הלכות שבת ויו"ט וריבית, כך צריך לדעת הלכות חנופה ולשה"ר ורכילות ומלבין פני חברו, כדי לדעת מה רצונו יתברך מאתנו. וע"כ המקבל עליו ללמוד שער ג' בשע"ת יראה את המצוות שעלולים להכשל בהם, ובמה שהוא נכשל יראה להתחזק. ואז הוא מתקדם כל הזמן וינצחו הסנגורים.

ב' והחלק השני במוסר הוא ההתעוררות שבו, וכמ"ש הגר"א עה"פ "לדעת חכמה ומוסר" (משלי א, ב) שחכמה היינו ידיעת התורה, ומוסר היינו ההתעוררות מהתורה. ולדוגמא הלומד את מעלת השבת וקדושתה ומתעלה מאוד, עכ"ז בלא ידיעת ההלכה למעשה לא ימלט מלעבור בכל שבת על כמה איסורים כידוע מהיערות דבש (וכ"ה במהרש"א בקיצור). וע"כ יש לדעת מתחילה הלכות שבת, ואח"כ להכיר גם בתועלתה ובחומרת המחללה שהוא כעובד ע"ז.

שמירת השבת מועילה למחילת עוונות.

ומדי דברנו בהלכות שבת יש לציין ששמירת השבת היא גם עיצה שיתקבל התשובה, כדאיתא בשבת (קיה:) "כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו". ותמה הט"ז (בריש הלכות שבת) ממ"נ אם חוזר בתשובה מה מועיל שמירת השבת, ואם בלא תשובה איך מועילה השבת למחול לו. וביאר דבודאי הכוונה עם התשובה, אלא שיש פעמים שלא מספיק תשובה כדמצינו (ביומא מו.) שיוה"כ"פ מכפר על ל"ת ולא על כריתות ומיתות ב"ד, אמנם המשמר שבת כהלכתו יתקבל התשובה אפילו על עבירות אלו.

ואף שבישיבה צריך ללמוד את סוגיות הגמ', אבל צריך שיהיה גם סדר ללימוד ההלכה. ומי לנו גדול בישראל ועמל בתורה כמרן בעל הקה"י זצ"ל, והוא כתב באיגרת שצריך לקבוע חצי שעה ללימוד ההלכה למעשה. ובודאי שמי שלומד ש"ס בעיון, ההלכה יותר ברורה לו, אמנם מתחילה צריך שילמד משנה

יכול שתשש כחו, ת"ל לא כהתה עינו, ולא נס ליחו אלא לא אוכל לצאת ולבוא בדברי תורה, מלמד שנסתמו ממנו מסורות ומעניות החכמה עכ"ל. ומבאר השפתי חכמים מדוע כדי שלא יצטער שנטלה גדולה ממנו ונתנה ליהושע דכיון דנסתמו ממנו מסורות החכמה למה לא חיים עכ"ל הרי שאנו רואים מהי מטרת החיים ומהו הטוב שבחיים חכמת התורה דהרי משה לא שכח כל חכמתו, דאחרי שנסתמו מעינותיו עוד אמר ג' פרשיות בתורה, שאפשר ללמד מהן, הרבה הלכות ומוסר, שלא נפסק כל חכמתו, רק שמוקדם הי' כמעין המתגבר, וכעת רק נסתם המעין אע"פ שכל חכמתו שידע מקודם, עוד זכר, רק שהיתה לו ירידה כבר אמר למה לי חיים ואם מקודם, אחז"ל שהתפלל הרבה לחיות על הפסוק ואתחנן אחז"ל שהתפלל כ"כ הרבה תפלות כמנין ואתחנן דהיינו תקט"ו וכעת רצה כבר למות, זהו למד גדול עבורנו שירידה מביאה להרגיש שאין טעם בחיים כי זהו עיקר החיים חכמה ויראת ה' כמש"כ ואתם הדבקים בה' אלקיכם, חיים כולכם היום שרק זה נקרא חיים הדבקות בה' ומזה יראה כ"א איך להתנהג בימים אלו שעד יו"כ, לשוב מדרכיו הקודמים כי אין יוה"כ מכפר אא"כ יש תשובה נתבונן ונראה, שכל מה שבא עלינו השנה כל אלו שנהרגו או אפלו נפצעו או שאבדו ממונם, זה נגזר עליהם ביו"כ שעבר, והרגשת כ"א צריכה להיות, שגם עתה ידינוהו, על השנה הזאת, ומה שיקרה לו, זהו מהגזר דין של יוה"כ, ואם יבינו זאת, וירגישו מהו הנקרא חיים רק חיים רוחניים ונצחיים, ולא שום דבר זולת זה, אבל היות, ואין אדם יכול להתקיים בלי גשמיות, והוא זקוק לפרנסה, הוא מוכרח גם לעבד להתפרנס אבל רק בשביל שיוכל להמשיך בחייו הרוחניים, כי זהו העיקר וגם מה שמבקשים זכרנו לחיים וכתוב לחיים וכל הברכות ה"גשמיות" שבשמו"ע, הן רק בשביל שיאפשרו לאדם, לעבד את ה' והחיי אדם כתב מה נואלו האנשים, העובדים בעשיית, והוא מתבטא נגדם, בכנוי נורא, טפשים, מה נואלו, שבאמת זו טפשות, לעבד, לדחות חיי עולם, מפני חיי שעה, במקום שבימים אלו, יוסיף ללמד, ויתחזק יותר ביראה, בשביל שיצא פס"ד לטובה.

הפטרת שבת שובה

לא הערוד ממית

שובה ישראל עד ה' אלקיך כי כשלת בעוונותיך.

מבאר **כבוד מו"ר מרן רבי דוד פוברסקי זצוק"ל**, שהאדם אשר אינו מכיר שמקור כשלונותיו בכל הענינים, אם בגופו, אם בשאר עניני העולם, באים אך ורק מעוונותיו, כנאמר (תהילים יט, י) משפט י ה' אמת צדקו יחדיו. כלומר, שהמעשה עם הדין והמשפט שעמו - צודק בהשתלבותו יחדיו, הרי שלא יגיע לעולם לידי חזרה בתשובה, כי הוא יחשוב לומר שהחטא-לחוד והכשלון-לחוד. אך לא כן הדבר, אלא החטא עצמו, הוא הכשלון והוא העונש.

ועל כך אמר ישעיהו הנביא (ישעיה נז, יד) ואמר סלו סלו פנו דרך הרימו מכשול מדרך עמי. כלומר, הדרך תהיה סלולה, כאשר ירימו משם את אותם המכשולים שבהם נופלים בדרך הרעה.

כאשר הקב"ה מנבא את ירמיהו לומר לפני עם-ישראל את אשר עתיד לקרות עמם בהמשך דרכם הרעה, (ירמיה ו, כא) לכן כה אמר ה' הנני נתן אל העם הזה מכשלים וכשלו במ אבות

והשלשית למען נחזק להרבות תפילה ותחנונים ביוה"כ"פ, ולשית עצות בנפשנו על התשובה ועיקריה. שאם נבוא בחלישות כבר מערב יוה"כ"פ, לא יהיה לנו כוח לצום, וע"כ יש לאכול כדי שיהיה כוח לעשות תשובה אמיתית, להתבונן היכן הוא עומד, ומה תכניותיו לגבי ההמשך.

הכנה פורטא קודם יוה"כ"פ.

ומי שאינו זוכר את עוונותיו, עליו יעץ המ"ב (תר"ג סק"ג) ללמוד חיי אדם (קמג) ודבריו קילורין לעיניים. וכן יש ללמוד את ה'על חטא' גופא, ולהתבונן מה עליו לעשות עתה. ובל נשכח שכל תשובה מועילה וכל תפילה פועלת. ואחד מעיקרי התשובה היא התפילה, להתפלל שנוכל לעמוד במה שמקבלים על עצמנו.

ועכשיו פתוחים כל השערים, אשרינו שהקב"ה נתן לנו כאלו זמנים יקרים שנוכל להתרצות אליו.

שימירת הנקיין.

ובהתקרב יום הדין לא ימוש מנגד עינינו שפעמי הגאולה כבר קרובים, ואיך נראה ואיך נשא את פני משיח צדקנו והאבות הקדושים, שהרי נבוש מהם. ועתה שאנו מתנקים, נשמור שנשאר נקיים, ואז נוכל לקבלם בלא שום בושה. אלו הזמנים היקרים שיש לנצלם, וכמה קרבת אלוקים ומתנות נתן לנו.

בכוונת הצום.

ועצה טובה יש מבעל היסוד ושורש העבודה (שי"א פ"י), שהרי עיקר המצוה ביוה"כ"פ הוא הצום, והשי"ת יתן שכולנו נוכל לצום. ולא לכולם קל לצום, [וכ"א כפי כוחותיו ולחציו] ויש שכבר חושב על האוכל בלילה, ומתי יאכל, ומחשב כמה זמן נשאר לסיום הצום... והיא מחשבת ריק שהרי כולם אוכלים בשווה, ולא תועיל לו המחשבה בעניין כלום. ומייעץ לנו שבשעה שיתעורר באדם הרגשת רעב וצימאון [שאע"פ שביוה"כ"פ אנו דומים למלאכים, סוף סוף נשארים בני אדם]. יחשוב שרוצה לאכול אלא שאינו אוכל משום שכך ציווה הקב"ה. וצום כזה מעולה היא מאוד, ועולה אלף פעמים על מי שלא חשב כן - אע"פ שנשאר רעב. [והוסיף שם שבשעה שכבר מותר לאכול יחשוב הלוואי שימשיך עוד מצוה זו, ואי"ז לדרגא שלנו.] ויש בזה מלבד מצות הצום, גם קירבת אלוקים ע"י הצום.

ועל נעילה כתב במשך חכמה שכל המקטרגים אינם יכולים להשטין, ואפשר אז לקרוע שערי שמים. (א"ה: עיין מש"כ עה"פ במדבר כט, ח, ויל"ע דהוא לכאורה על כל יוה"כ"פ.)

אשרנו שזמינו שהשי"ת נתן לנו כאלו זמנים טובים, ואשרי המנצלם, ובוודאי שהקב"ה ירחם עלינו ויקבל תשובותינו, ויורנו דרך תשובה, וילמדנו דרכיו, ויקוים בכולנו "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאותיכם לפני ה' תטהרו" (ויקרא טז, ל).

מה הם החיים

שח מרן הגרא"ל שטינמן זצ"ל בישיבת כפר סבא שק"פ וילך שובה ה' תשרי תש"ט: כתוב בפרשה ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה, אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבוא, ופרש"י

עד גמר כל המצוה.

ומעתה לא יהני מידי מה דישמע אח"כ שוב את הברכה, כיון דהרי ברכה ראשונה שפיר עלתה לו גם על התקיעות דמעומד, וא"כ מה שחזור וישמע הברכה אי"ז עולה לו כלל כיון דהרי אין צריך לחזור ולברך, ונמצא א"כ דסו"ס הפסיק בין הברכה לתקיעות דמעומד, דכיון דברכה הראשונה היא שעלתה לו הרי הפסיק בינה לבין התקיעות דמעומד.

אלא דיש לדון בזה עצה אחרת, דהנה הא דאין לאכול קודם התקיעות הוא משום האיסור אכילה קודם עשיית מצוה, וזהו משום חשש שמא ימשך באכילתו וימנע מעשיית המצוה, וא"כ יש לדון עצה לזה שקודם אכילתו ישמע התקיעות דמיושב בתנאי שאם לא ישמע אח"כ תקיעות אחרות הרי הוא יוצא בהם, אבל אם ישמע אח"כ התקיעות הוא מכיון עכשיו שלא לצאת בתקיעות אלו, דהשתא הרי שוב אין לחוש שמא ימשך באכילתו וימנע מעשיית המצוה, שהרי אם באמת ישכח ולא ישמע תקיעות אחרות שפיר קיים המצוה בתקיעות ששמע כבר, ונמצא דאין כאן חשש כלל. [ואף דתקיעות דמעומד לא שמע עדיין, מסתבר דע"ז אין איסור אכילה קודם עשיית המצוה, ויתכן אף שא"ז אלא חובת ציבור].

וכע"ז יש לדון לדעת הראשונים דאף לר"ע דמה"ת זמן אכילת מצוה כל הלילה, תיקנו חכמים שיאכל קודם חצות כדי שלא ישכח ויעבור הזמן, ע"י רא"ש סו"פ ערבי פסחים, ויש לדון אי מהני שיאכל כזית מצוה קודם חצות בתנאי שאם לא יאכל עוד כזית אח"כ הרי הוא יוצא באכילה זו, דהשתא אין לחוש שיתאחר וימנע מאכילת מצוה, שהרי אם ישכח ולא יאכל הרי כבר קיים המצוה מקודם, ונפק"מ בזה גם לענין אכילת אפיקומן, [עמש"כ בזה בעיונים בעניני חג הפסח].

אך נראה דיש לחלק בזה, דגבי אכילת מצוה קודם חצות אף דטעם התקנה הוא משום שמא ישכח וימנע מקיום המצוה מ"מ י"ל דהשתא לבתר דתיקנו חכמים לאכלו קודם חצות א"כ יש זמן להמצוה מדרבנן, ומדרבנן זמן קיום המצוה הוא קודם חצות, ולפיכך אף דבאופן הנ"ל אין לחוש שימנע מקיום המצוה מ"מ מדרבנן צריך לקיים המצוה קודם חצות, אבל באיסור אכילה קודם המצוה הרי כבר כתבו הפוסקים דמהני לזה אם יעמיד שומר שיזכירנו, וחז"י א"כ דכל האיסור הוא להביא עצמו לידי חשש ביטול המצוה, ולכן באופן שאין לחוש לזה וכגון ע"י העמדת שומר אין איסור לאכול קודם המצוה, וא"כ כ"ש דבאופן הנ"ל שישמע התקיעות על תנאי שפיר מותר לו לאכול כיון דאין בזה שום חשש שמא יבוא לידי ביטול המצוה, ולא גרע משומר.

^o נמסר ע"י מערכת עיונים

ובנים יחדו שכן ורעו יאבדו. ועד כדי כך היה הדבר הזה ברור לפנייהם, אשר ירמיהו הנביא מתריע לעם ישראל עוד טרם שחטאו ואומר להם תעשו הספד על עצמכם ! (ירמיה ו, כו) בת עמי חגרי שק והתפלשי באפר אבל יחיד עשי לך מספד תמרורים כי פתאם יבא השדד עלינו.

כי התקלה של החטא העומדת בפני האדם, היא מהווה בפניו את היסוד הראשי להגיע לידי חטא. ולכן מצינו שהורגים בהמה שהביאה חטא להאדם, כי היא התקלה שלו (סנהדרין מד.).

ואולם בזאת תגיע תשובתו עד ה' אלוקיו, אם יידע שלא הערוד ממית, אלא החטא ממית, כפי שלימדנו חז"ל (ברכות לג.). או אז יידע וישכיל שכל חטא, - ולו הקל ביותר, הריהו כשלון ! והינהו מזיק עבורו ! וזהו שאמר הקב"ה, ואמר, סלו סלו פנו דרך הרימו מכשול מדרך עמי (ישעיה נז, יד). ואז יעמוד איתן בבחינת המדרגה של ירא-חטא, ויעמוד בתשובתו שתהיה מעם בחינת ה' אלוקיו, הרוח המפעמת בתוכו, וימנע ממנו כל מכשול, כנאמר במיוחד על דרגת אוהבי-תורתך, שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול (תהלים קיט, קסה).

הגאון רבי ישראל אדלשטין שליט"א

שיבת בית מדרש עליון

אכילה בין תקיעות דמיושב לתקיעות דמעומד^o

ראיתי מי שכתב עצה למי שאינו יכול להמתין מלאכול עד גמר התפילה של ראש השנה, וואינו רוצה לאכול קודם התקיעות כיון שזה קודם לעשיית מצוה, וכתב דיש עצה לזה שישמע במנין א' התקיעות דמיושב עם הברכה ויצא בזה התקיעות דמיושב, ואז יאכל, ואח"כ יילך למנין מאוחר יותר ששם עוד לא תקעו תקיעות דמיושב וישמע שוב הברכה, ובכך תעלה לו הברכה על התקיעות דמעומד, דהשתא נמצא דיש לו ברכה על התקיעות דמעומד, [אלא שדנו בזה דכיון דהוא יצא כבר את התקיעות דמיושב נמצא דהברכה שישמע שוב על תקיעות דמיושב אינה נתפסת על התקיעות הסמוכות לה וא"כ כל התפילה הוי הפסק לדידיה בין הברכה לתקיעות דמעומד, ואפשר דהתפילה לא הוי הפסק].

אמנם לכא' נראה דאי"ז עצה כלל דהנה מש"כ הראשונים דאין להפסיק בין תקיעות דמיושב לתקיעות דמעומד, ע"י ר"ף ר"ה פ"ד ובר"ן שם, נראה דאי"ז משום דאם יפסיק יפסיד בזה את הברכה וצריך לחזור ולברך שנית, דבאמת כיון דהברכה חלה על תקיעות דמיושב שוב גם אם יפסיק אין מפסיד בזה את הברכה כיון דכבר חלה הברכה על התקיעות דמיושב, וכוונת הראשונים צ"ל שהוא דין לכתחילה דמ"מ כיון דהברכה קאי גם על התקיעות דמעומד לפיכך אין להפסיק בין הברכה

מסרן הגאון הגדול
רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א
ראש ישיבת 'יד אהרן'

עומק דעת

ראש השנה

הדין בר"ה הוא לחיות בחיים האמיתיים

א

איתא במסכת ראש השנה (טז): 'אמר רב כרוספדאי א"ר יוחנן שלושה ספרים נפתחים בר"ה אחד של רשעים גמורים אחד של צדיקים גמורים ואחד של בינונים, צדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר לחיים רשעים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר למיתה, ובינונים תלויים ועומדים מר"ה ועד יוה"כ, זכו נכתבין לחיים לא זכו נכתבין למיתה'.

ולכאורה התמיהה מתבקשת, שהרי כולנו רואים כ"כ הרבה אנשים שהם ודאי בגדר רשעים גמורים ועם כל זאת הם חיים שנים רבות ויש להם כל מה שהם רוצים ואילו הרבה שאנו מכירים כצדיקים גדולים דוקא עוברים הרבה צער וייסורים, ואם כן צריך להבין היטב מה כוונת הגמרא שצדיקים נחתמים לאלתר לחיים ורשעים לאלתר למיתה.

ונראה שזוהו שהוקשה לתוספות (שם ד"ה 'ונחתמין') ולכן כתבו 'וכל זה דקרי הכא גבי רשעים מיתה וגבי צדיקים חיים כלומר לחיי העולם הבא, וכע"ז בתוס' במס' קידושין (לט: ד"ה 'מתני') והוסיפו שם שבאמת הדין הוא על העולם הבא אלא שעל פי מה שמגיע לו לעוה"ב נקבע מה יהיה כאן בעוה"ז עיי"ש, וזאת אומרת שכן יש איזה קשר בין מה שפוסקים על האדם לעניין עולם הבא למה שיהיה לו בעוה"ז באותה השנה, וא"כ יש להתבונן מה באמת עניינו של הדין בראש השנה ואיך דין זה פועל ומשפיע גם על חיי העוה"ז, שהרי בגמרא כתוב (ביצה טז.) 'כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים' מבואר בזה להדיא שהדין בראש השנה הוא גם על עניני עולם הזה, ויש להבין מה הקשר של שני דינים אלו.

ולכאורה דברי הגמרא יותר מובנים לפי ביאורו של הרמב"ן (ריש שעה"ג) שכתב שבראש השנה הדין הוא רק על עניני העולם הזה שבשנה הקרובה, וכמו שתיקנו חז"ל בנוסח תפילת ראש השנה 'זה היום תחילת מעשיך... ועל המדינות בו יאמר איזו לחרב ואיזו לשלום איזו לרעב ואיזו לשובע ובריות בו יפקדו לחיים ולמות' וכו', שכל עניינו של ראש השנה הוא כיצד יהיו חיי העולם הזה, ובאמת נידון לפי זכויותיו כל אחד לפי מה שראוי לו אם ראוי לפי מעשיו שיחיה או שימות וגם אם יחיה לאיזה חיים יחיה עיי"ש, ואם נגזר על האדם למות מחמת איזה סיבה אז בשעה שנפטר ישנו דין נוסף מה בדיוק יהיה עמו בעולם הבא, אבל בראש השנה אין דין מה יהיה עמו לאחר שימות, כך שיטת הרמב"ן וכך הביא הר"ן משמיה דהרי"ד, אולם לפי התוס' צ"ב מה ענין זה אצל זה.

ב

ונראה בביאור הדבר, שהנה בענין הסליחות שקודם ראש השנה

כתב הר"ן שהטעם שמתחילים לאומרם בכ"ה אלול הוא מאחר שיום זה הוא תחילת בריאת העולם וביום השישי נברא האדם, דהיינו שהאדם נברא בא' תשרי שהוא יום ראש השנה, וכמו שכתוב שם בפסוקים שהאדם נברא 'בצלם א-להים', כי כל מטרת בריאת האדם היא כדי שיהיה אדם דקדושה ויהיה משכן לשכינה בתחתונים.

ובפרשת בראשית כתוב "וייצר ה' א-לוקים את האדם" פירש"י 'וייצר (בשני יודין) - שתי יצירות יצירה לעולם הזה ויצירה לתחיית המתים אבל בבהמה שאינה עומדת לדין לא נכתב ביצירתה שני יודין', כלומר שבשעת יצירתו של האדם הוא נוצר אם שני יצירות אלו, דהיינו שהיצירה שלו היא בעוה"ז אך כל תכליתה של יצירה זו ליצור אדם דקדושה שיגיע לעוה"ב, אך היצירה של עולם הבא היא אינה דבר שמגיע ע"י המעשים טובים בלבד שלכך אם אין מעשים טובים אין עולם הזה, אלא זה חלק מהותי מעצם יצירתו של האדם שהוא נברא עם יצירה לעולם הבא, ועליו מוטל להוציא את היצירה הזו לפועל ע"י מעשיו שבעולם הזה, וזה מה שפותח המסילת ישירים שיסוד החסידות ושורש העבודה שיתברר ויתאמת אצל האדם שכל כולו נברא בשביל חיי העוה"ב וכל העוה"ז זה רק אמצעי בשביל תכלית זו.

ולכן בראש השנה שהוא יום בריאתו של האדם כשדנים את האדם, הדין הוא עד כמה אכן עומד במטרה שלשמה הוא נברא, ואם מצבו הנוכחי וכלל דרכיו ומעשיו בעולם הזה הם כאלו שעל ידם הוא עומד באמת להגיע לתכליתו להיות 'בן עולם הבא' או שמא כל כולו חיי עולם הזה, וזה מש"כ התוספות שהדין הוא לחיי העוה"ב, שכמבואר מאחר והאדם נברא ביום זה לחיות חיי עוה"ב, דנים אם הוא עומד במטרתו וחי בעוה"ז חיי עוה"ב שאז פוסקים שהוא אכן בן עולם הבא, או חלילה להיפך ואז אינו זוכה לעוה"ב.

ומעתה הקשר של משפט זה לחיי העולם הזה בפועל הוא ברור שמאחר וכל יצירת האדם ביצירה של עולם הזה היא בעבור היצירה השנייה של העולם הבא, לכן אם נחתם על אדם שגם בעולם החומרי הוא 'בן עולם הבא' ופוסקים לו עולם הבא כלול בזה גם שיהיה לו שנה טובה מצד חיי העולם הזה כי אצלו היצירה של העולם הזה היא אמצעי בלבד ליצירה של עולם הבא, ולכן מיטיבים לו בחיי העולם הזה כדי שיוכל באמת עיי"ז להגיע יותר ויותר לחיי העולם הבא, כי שני יצירות אלו חייבים ללכת יחדיו ואם הוא חי חיי עולם הבא גם החלקים החומריים מגיעים לו בתור בן עולם הבא. ואמנם הסיבה שיש כאלו שאפילו שחוטאים לרוב וכמעט אין להם מעשים טובים ואפילו הכי זוכים לשפע של עולם הזה, זה מכיון שאנשים אלו הם באמת אינם חיים

עכשיו כבני עולם הבא ולא נפסק עליהם שהם בני עולם הבא לכן כל השכר שכן מגיע להם על מעט מעשים טובים שעשו גם אותם הם מקבלים בעולם הזה כי כל זמן שלא זכו להיות בני עולם הבא גם מעשים שכן שייכים לחיי עולם הזה מזכים אותם רק לשפע חומרי ולכן בעוה"ז יש להם כל טוב, ואומר הרמב"ן שזה כמאמר הכתוב "ומשלם לשונאיו על פניו להאבידו".

ג

ובשביל לחיות כבן עולם הבא צריך לחיות בהכרה גמורה שהעיקר אצלנו זה חיי הנשמה ולא חיי הגוף, וכמבואר בנפח"ח בכמה מקומות שקיום התורה והמצוות נותן חיות לנשמת האדם, וכשם שיש אוכל גשמי שהוא מזון לגוף וכאשר אדם אוכל כמו שצריך האוכל מחיה את גופו ונותן לו כח ובריאות, כך לעומת זאת לימוד התורה וקיום המצוות מהווה מזון לנפשו של האדם, ומפני זה כאשר אדם מקיים תורה ומצוות כדבעי הוא נותן חיים לנשמתו, וא"כ בשביל להיות בן עולם הבא צריכים לעבוד ולטפח יותר את חלק הנשמה להאכיל אותה ביותר לימוד תורה ומלאות אותה בקיום מצוות שזה מה שמחיה אותה, וככל שנותנים יותר חיים לנשמה ומעדיפים אותה על פני צרכי הגוף ותאוותיו נהיים יותר בני עולם הבא ומשתייכים וזוכים לחיי העולם הבא.

ובמהר"ל (חדו"א שם) ביאר את דברי הגמרא שצדיקים נחתמים לאלתר לחיים שמדובר על החיים האמיתיים, דהיינו שיש שני אופנים שהקב"ה משפיע חיים לבני אדם האחד שהוא משפיע מאתו חיים ונותן לאדם לחיות עד שייגמר ימיו, אך עיקר החיים הם החיים שבאים ישיר מן השי"ת שהוא יתברך נקרא 'מקור החיים' וממנו הם החיים כי רק דבר שמחובר אל מקור החיים נקרא חי, וכמו שיקראו המים שבאים ממקור נובע 'מים חיים' כמו שלומדים מהפסוק 'מים חיים אל כלי' (במד' יט) שצריך מים ממקור נובע, והשי"ת נקרא מקור חיים לפי שהוא נצחי והחיים שבאים ממנו הם נקראים חיים אמיתיים, ולפיכך רשעים אף בחייהם נקראים מתים, ואפילו אם יש להם חיים אין חיותם בא ממקור חיים, למה הדבר דומה לבור שיש בו מים הרבה ואין לבור מקור הרי זה לא נקרא חיים.

אבל הצדיקים שמתדבקים בו הם אפילו במיתתם קרויים חיים, למה דבר דומה למעיין שיש לו מקור רחוק נובע ופתאום נפל שם דבר שחוצץ אותו מן המקור ודבר זה אינו אלא לפי שעה שלא נסתלק מן המעיין הזה שם מים חיים, כי בהתגבר המקור על הדבר החוצץ יסולק החוצץ, ולכן המעיין גם בשעה שעומד החוצץ נקרא מעיין מים חיים כי עדיין יש לו מקור נובע.

וכן הצדיקים שדבוקים בהי"ת שהוא מקור חיים אף במיתתם נקראו חיים, כי מאחר והם דבוקים בעצם החיים אפילו שיש את הטבע שחוצץ בינם ע"י המיתה אבל זה רק זמני עד שהקב"ה יסלק את אותה המחיצה ויחיו המתים ולכן אף בזמן המיתה שאין את החיים בפועל אבל מ"מ כיון שבשעה שכן היו חיים היו דבקים בו בצורה מושלמת הדבקות הזו היא חיים גם במותם, וכדכתיב (דברים ד') "ואתם הדבקים בה" אלקיכם חיים כלכם היום", כלומר מצד הדבקות שאתם דבקים במקור החיים שאינו

פוסק אתם חיים לעולמי עולמים, כמו היום שאתם חיים, וזה החילוק בין מיתת הרשע והמיתה של צדיק, כי הרשע במיתתו נכרת לגמרי מן החיים ומסולק מהם, ואילו הצדיק הוא דבק בחיים אף במיתתו רק שאינו חי בפועל, אבל מצד הדבקות בחיים הוא אכן חי.

ואומר המהר"ל שזה מה שכתוב שצדיקים גמורים נכתבין לחיים לגמרי בר"ה, דהיינו שיהיו דבקים במקור חיים ואלו רשעים נכרתו ממנו, שהצדיקים זוכים ע"י מעשיהם הטובים שהם מתעלים ונעשים רוחניים יותר ועי"ז מתדבקים יותר במקור החיים ולכן זוכים לחיים האמיתיים, אך הרשעים שלא חיים ברוחניות ואינם מתעלים הם אינם יכולים להידבק בו ולכן הם נחתמים לאלתר למיתה, כלומר שיתכן שימשיכו לחיות פה בעוה"ז אבל ביחס לחיים האמיתיים של דבקות בקב"ה הם מתים לגמרי.

ועל זה הדין בראש השנה אם נזכה במשך השנה לחיות עם קרבה לקב"ה ולהיות דבקים בו ח"ו להיפך. וצריך לדעת שהתכלית הגדולה שיש בלהיות בן עולם הבא זה להיות דבוקים בקב"ה, וכך אומר רבינו יונה בשערי תשובה בעיקר הט"ז מעיקרי התשובה וז"ל, 'ועוד יתפלל בעל התשובה אל ה' למחות כעב פשעיו וכענן חטאתיו ושיחפוץ בו וירצהו ויעתר לו כאשר אם לא חטא... ותאות הצדיקים מן ההצלחות להפק רצון מה' ושיחפוץ בהם, ורצונו, החיים הקיימים והאמתיים והאור הגדול הכולל כל הנעימות כענין שנא' חיים ברצונו ונא' ה' אלקים צבקות השיבנו האר פניך ונושע ואמרו רז"ל אין לנו אלא הארת פניך והוא ענין ה'רצון'.

מבואר בדבריו שחלק מהתשובה על חטא, זה להתפלל לחזור חזרה למקור החיים, לדבקות בהקב"ה וכמו שכתב שהם החיים האמיתיים שאליהם מתאווים הצדיקים, שע"י שמתדבקים בקב"ה יש הארת פנים מיוחדת וזוכים לסיעתא דשמיא בכל העניינים בין ברוחניות ובין בגשמיות וזו הנהגה אחרת לגמרי.

ויעויין בדברי הרמח"ל במאמר החכמה שביאר באריכות שזהו כל ענין תקיעת השופר, שהרי קודם שחטא אדם הראשון הוא היה בדרגה עצומה של קרבה לקב"ה שאז נשמתו היתה בתוכו ממש, אך ע"י החטא נכנס כח הרע אל תוכו והוא התרחק מאוד מהקב"ה וכח השופר הוא להוציא את הכח הרע מתוכו ולהשליט עליו את כח הטוב ובכך לחזור למצב של אדה"ר קודם החטא עם הקרבה העצומה והדבקות שהיתה לו בקב"ה.

ולכן ביום ראש השנה שאנו נידונים על חיי העולם הבא על החיים האמיתיים חיי העולם הבא עבודתנו היא לקבל על עצמנו לחיות יותר כבני עולם הבא להשקיע יותר בתורה ובמצוות שמחיים את הנשמה ולא לחשוב כל היום רק על חיי הגוף דע"ז אנו נידונים כבני עולם הבא וזוכים לחיי עולם הבא, וכמו"כ להשתדל כמה שאפשר להתחבר יותר ללימוד התורה ולקיום המצוות שזה דרכנו להידבק בקב"ה וככל שנתחבר יותר ללימוד התורה ולקיום המצוות נהיה יותר רוחניים וכך נזכה בחיים האמיתיים ממקור החיים, ויהי רצון שיתקיים בנו מה שכתוב "ואתם הדבקים בה" א-להיכם חיים כולכם היום".

שיעור תשובה

מהגאון הגדול רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א

ראש ישיבת 'יד אהרן'

בגדר 'היודי' בדעת הרמב"ם והרבינו יונה

א. כתב הרמב"ם (בהל' תשובה פ"ב, ה"ב) 'ומה היא התשובה שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשה עוד וכו', וכן יתנחם על שעבר וכו', וצריך להתודות בשפתיו ולומר עניינים אלו שגמר בלבו, עכ"ל. וכ"כ שם (פ"א, ה"א) 'כיצד מתודים אומר אנא ה' חטאתי עויתי פשעתי לפניך ועשיתי כך וכך, והרי נחמתי ובושתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה'. ומבואר בדבריו שגדר היודי הוא, להוציא בשפתיו את מה שגמר בלבו, והיינו עזיבת החטא והחרטה.

אמנם רבנו יונה (שער א' אות מ') כתב וז"ל, 'היודי - שנאמר והתודה אשר חטא עליה, ויש עליו להזכיר עונותיו ועונות אבותיו, כי היה נענש עליהם באחזו מעשי אבותיו בידו, וכן כתוב והתודו את עונם ואת עון אבותם'. ולא הזכיר רבנו יונה מה שכתב הרמב"ם שצריך לומר בפיו שעזב החטא, וכן לא הזכיר שצריך לומר שמתחרט. ונראה מדבריו דס"ל שעיקר היודי הוא רק להוציא בשפתיו שחטא, ואין צריך להזכיר שמתחרט וכן אין צריך להזכיר שעזב החטא.

ובאמת דעיקר דברי הרמב"ם שצריך להוציא בשפתיו עזיבת החטא והחרטה, צ"ב מה הטעם בזה.

כתב הרמב"ם שם (פ"ב, ה"ז) 'יום הכפורים הוא זמן תשובה וכו', לפיכך חייבים הכל לעשות תשובה ולהתודות ביום הכפורים' וכו', ובהל' ח' כתב 'היודי שנהג בו כל ישראל אבל אנחנו חטאנו והוא עיקר היודי, עכ"ל. ומדויק מדבריו דלענין וידוי של יום הכפורים אין צריך להוציא בשפתיו, ואף מהות היודי חלוק מוידוי של שאר ימות השנה, שהרי לענין וידוי של יוה"כ לא הזכיר הרמ"ם שצריך להזכיר את עזיבת החטא והחרטה וכיודי של שאר ימות השנה, אלא סגי לומר חטאתי בלבד, וצ"ב דמה החילוק בין היודי של כל השנה לידוי של יום הכפורים.

ב. והנה שיטת הרמב"ם היא שאין מצות עשה מיוחדת על תשובה, אלא המצות עשה היא וידוי, אלא שמצות עשה זו נוהגת רק בזמן שעושה תשובה. דז"ל הרמב"ם שם (פ"א, ה"א) 'כל מצוות שבתורה בין עשה בין לא תעשה אם עבר אדם על אחת מהן בין בזדון בין בשגגה כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתודות לפני האל ברוך הוא, שנאמר איש או אשה כי יעשו וגו' והתודו את חטאתם אשר עשו זה וידוי דברים, עכ"ל. ומבואר בדבריו שהמצות עשה היא 'וידוי', אלא שמצות עשה זו שייכת רק כשיעשה תשובה וישוב מחטאו¹.

ומת"ד למדנו עוד, שוידוי אינו חלק מהתשובה, אלא יש מצות עשה של וידוי, ומצוות עשה זו נוהגת כשאדם עושה תשובה, אבל אין היודי בכלל התשובה, אלא ב' עניינים הם, א. מעשה תשובה ב. מצוות וידוי.

אמנם מדברי רבינו יונה נראה דפליג ע"ד הרמ"ם בתרתי חדא, דהתשובה היא מצוה מה"ת, וכמש"כ (ש"א אות א') וז"ל, 'היטיב השם יתברך עם בראיו וכו', ולמדם והזהירם לשוב אליו כי יחטאו לו וכו', והוזהרו על התשובה בכמה מקומות בתורה. וכ"כ (ש"ד אות י"ז) וז"ל, 'כי מה שנאמר "לפני ה' תטהרו" מצוות עשה על התשובה, שנחפש דרכינו ונחקורה ונשובה אל ה' ביום הכפורים. ואף על פי שנתחייבנו על זה בכל עת החיוב נוסף ביום הכפורים', וא"כ מפורש בדברי רבינו יונה שהתשובה עצמה היא מצות עשה. ודלא כדברי הרמ"ם דליכא מצוה בייחוד על התשובה.

ואף לגבי מצות היודי פליג רבינו יונה על הרמ"ם, דס"ל דמצות היודי היא חלק מחלקי התשובה, שתשובה כוללת חרטה עזיבת החטא וידוי, והיא אינה מצוה נפרדת שזמן קיומה הוא בזמן עשיית התשובה וכשיטת הרמ"ם, שכתב (באות י"ט) וז"ל, 'כי יסודות התשובה שלשה החרטה, והיודי, ועזיבת החטא וכו', ואין תשובה פחותה משלשה אלה. ומבואר בדבריו דהמצות עשה היא התשובה, והיודי הוא מיסודי וחלקי התשובה.

ג. והנה בעיקר שיטת הרמב"ם דס"ל דיש ב' עניינים א. תשובה ב. וידוי. אלא דזמן קיום מצות היודי הוא בשעת עשיית התשובה, נראה דהבי' בזה הוא, דהנה בפשטות נראה דתשובה וכפרה הם דבר אחד, שע"י התשובה באה הכפרה, דכל שהוא שב מחטאו הרי ממילא חטאתו מתכפרת. אכן נראה דבאמת הם ב' עניינים נפרדים, דגדר התשובה הוא לשוב מחטאו, והדרך לזה הוא ע"י חרטה ועזיבת החטא, שבזה שמתחרט ועוזב את החטא הרי הוא שב מחטאו, וזהו מעשה התשובה, אבל בזה אכתי לא נתכפר לו החטא שעשה מכבר, אלא רק קיים את המצוה של התשובה לשוב מחטאו. אכן עניינו של היודי הוא, לא שייך לעזיבת החטא, אלא עיקרו בא כדי להתרצות ולהתכפר, שהיודי מכפר ומרצה על חטאתו דהיודי הוא מעשה פיוס, וענינו הוא כעין ריצוי ופיוס

¹ וכן כתב בספר המצוות (מצוה ע"ג) 'היא שצונו להתודות על החטאים והעונות שחטאנו וכו', ולאמר אותם עם התשובה, עכ"ל. ומבואר א"כ דהמצוה היא להתודות, אלא שוידוי זה דינו נוהג עם התשובה, אך על תשובה עצמה אין מצות עשה.

של אדם לחבירו, וכמו שהדרך לרצות ולפייס את חברו הוא באופן שאומר לו חטאתי ואני מתחרט על מעשי ולא אעשה כן עוד, ובלא שהוא עוזב ומתחרט ממעשיו הרי פשיטא שחבירו לא ימחל לו, ה"נ לגבי וידוי לא סגי בזה שאומר חטאתי דבזה אין כלל ענין ריצוי ופיוס, ולהכי ס"ל לרמ' שהוא צריך עוד בדבריו להתחרט ולעזוב את החטא דבזה הוא מתרצה ומתפייס לפני קונו.

ויסוד זה שוידוי עניינו פיוס וכדרך פיוס חברו מתבאר עוד מדברי הב"ח שכתב (סי' תר"ו ד"ה 'מצאתי') וז"ל, 'מצאתי המבקש מחילה שפשע כנגדו צריך לפרש בשעת המחילה אותה פשיעה דרשות מהר"ש (סי' של"ג). וכן עיקר, דלמאי דכתבין לקמן בסי' תר"ז דצריך לפרט החטא בוידוי לפני המקום הוא הדין נמי בוידוי לפני חבירו, דבהא אין לחלק בין עבירות שבינו לבין המקום לבינו ובין חבירו'. ומבואר בדבריו דאותו דין שיש בוידוי בבן אדם למקום זהו אותו דין מחילה שיש בבין אדם לחבירו, וכשם שבוידוי הוא צריך לפרט את החטא, כך במחילה בבין אדם לחברו הוא צריך לפרט את החטא, וזה כמש"נ לעיל דענין הוידוי הוא כדמיון בקשת המחילה מחבירו, דעיקרם הוא ריצוי ופיוס למי שהוא חטא כנגדו.

ובאמת דהמקור לזה שוידוי עניינו פיוס, וכפיוס חבירו, הוא מדברי הגמ' ביומא (פ"ו, ב). דהכי איתא התם, 'אמרי במערבא משמיה דרבה בר מרי בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, מדת בשר ודם מקניט את חבירו בדברים ספק מתפייס הימנו ספק אין מתפייס הימנו, וא"ת מתפייס הימנו ספק מתפייס בדברים ספק אין מתפייס בדברים, אבל הקב"ה אדם עובר עבירה בסתר מתפייס ממנו בדברים שנאמר קחו עמכם דברים ושובו אל ה' וכו"'. והנה הא דאמרינן, "אדם עובר עבירה בסתר מתפייס ממנו בדברים שנאמר קחו עמכם דברים ושובו אל ה'" הכוונה היא לוידוי, וכמש"כ רבנו יונה (אות מ"א) שקרא ד"קחו עמכם דברים" קאי על וידוי. ומלשון הגמ' 'מתפייס' מבואר שוידוי הוא מדין פיוס, וכמו שמדמי לה בגמ' פיוס של בין אדם לחברו לוידוי בין אדם למקום. וזה כמש"כ לעיל דעיקר הוידוי הוא ריצוי והתפייסות לפני המקום שיתרצה בתשובתו וימחל לו חטאו.

ד. והנה ע"כ ביארנו את דעת הרמב"ם שס"ל דוידוי אינו חלק ממעשה התשובה אלא וידוי עיקרו בא לצורך ריצוי ופיוס, ולהכי צריך הוא להתודות דרך פיוס וריצוי להזכיר חטאיו ולהתחרט עליהם. אמנם דעת רבנו יונה היא שוידוי הוא חלק ממעשה התשובה, הרי שאין בוידוי עניין של כפרה אלא רק תשובה מחטאו, והכי סובר רבנו יונה שסגי בזה שאומר חטאתי, שבזה שמודה שנהג שלא כשורה יש תשובה, ואי"צ להזכיר טפי כיון שהוידוי הוא חלק ממעשה התשובה ואינו שייך לכפרה, ועיקר התשובה נעשית בזה שהוא מודה שחטא.

באופן שנמצא שפלוגת הרמב"ם ורבנו יונה אם צריך להזכיר בוידוי שמתחרט ושעוזב החטא, תליא עוד בפלוגתם האם וידוי הוא חלק ממעשה התשובה, או שוידוי הוא עניין בפני עצמו לצורך כפרה וריצוי.

ה. והנה לגבי וידוי על קרבנות גם אליבא דהרמב"ם אין חיוב להזכיר ולומר שמתחרט ושעוזב החטא, דז"ל [מעשה הקרבנות ג, טו: 'כיצד מתודה אומר חטאתי עויתי פשעתי ועשיתי כך וכך וחזרתי בתשובה לפניך וזו כפרתי'. הרי שהרמב"ם לא הצריך לומר שמתחרט ושעוזב החטא [ומה שאומר 'חזרתי בתשובה' אינו דין הזכרת החרטה והעזיבה², אלא משום שאומר על הקרבן "זו כפרתי" צריך לומר קודם לכן "חזרתי בתשובה"]], וצ"ב מ"ש וידוי על הקרבן שאין צריך להזכיר שמתחרט ושעוזב חטאו, לבין וידוי שנעשה דרך תשובה שצריך להזכיר ענין החרטה ועזיבת החטא.

ולמבואר י"ל, דשאני וידוי שבתשובה דהוא עניין של ריצוי לצורך הכפרה, הרי להכי צריך להזכיר החרטה כי כן הוא דרך ריצוי ופיוס וכמש"נ. אכן בוידוי על הקרבן, הרי בזה אין הוידוי בא לרצות ולכפר, שהרי עצם הקרבן מכפר דע"י הקרבן יש כפרה, וכל הדין וידוי שבקרבן הוא רק שצריך להודות בזה שחטא וכדין הוידוי שיש בתשובה אליבא דרבנו יונה, שוידוי זה הוא חלק ממעשה התשובה

ו. כתב החינוך (מצוה שס"ד) 'אמרו ז"ל שאפי' החטאים שחייבה התורה קרבן עליהם צריך האדם אף הוידוי עם הקרבן וכו'. ועובר על זה ולא התודה על חטאיו ביום הכפורים שהוא יום קבוע מעולם לסליחה וכפרה ביטל עשה זו'. הנה בחינוך מבואר, שחיוב הוידוי ביום הכפורים הוא משום שיום הכפורים הוא יום כפרה, וכפרה מחייבת וידוי, שכיוון שיו"כ הוא יום קבוע לסליחה וכפרה לכן יש חובה להתוודות ביו"כ. ומדבריו נראה, שחיוב וידוי ביום הכפורים הוא כמו חיוב וידוי כשמביא קרבן, שכשם שקרבן שהוא מכפר מחייב וידוי כן יום הכפורים שהוא יום כפרה מחייב וידוי.

ומאחר שנתבאר שדין וידוי ביום הכפורים דומה לדין וידוי על הקרבן. א"כ כי היכי שבוידוי שעל הקרבן אף אליבא דהרמב"ם אין צריכים דברי ריצוי שהם חרטה ועזיבת החטא, כיון שהכפרה באה מחמת הקרבן ולא משום הוידוי וכמש"כ לעיל, א"כ אף וידוי דיוה"כ דינו כן שאין צריך בזה להזכיר חרטה ועזיבת החטא שהם דברי ריצוי, דביום הכפורים עיצומו של יום מכפר, וא"כ רק צריך להתוודות שחטא וכמו בוידוי על קרבן, שהרי הכפרה באה אף בלא הוידוי וכמו שנתבאר.

ומעתה מיושבים היטב דברי הרמב"ם, דאף שוידוי שבא עם תשובה כתב הרמב"ם שצריך להוציא בשפתיו העניינים שגמר בלבו, מ"מ ביום הכפורים לא הצריך הרמב"ם להוציא בשפתיו העניינים שגמר בלבו. שרק במקום שהכפרה באה מחמת הוידוי ס"ל להרמב"ם שהוידוי מכפר רק בדרך פיוס, אבל בקרבן וכן ביום הכפורים שהקרבן מכפר וכן יום הכפורים מכפר סגי רק להודות על החטא, דבהני בעינן וידוי של תשובה ולא וידוי של ריצוי, ודו"ק.

² שבוידוי רגיל שאל"ב דהרמב"ם צריך להזכיר שמתחרט ושעוזב חטאו, לא סגי שיאמר 'חזרתי בתשובה', ועל כרחך שדין אמירת 'חזרתי בתשובה' ודין 'כיצד מתוודים אומר... והרי נחמתי ובשתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה', ב' דינים שונים הם.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

ראש השנה תש"פ

תשובה - מקור כח וקיום לשב מחטאי

בירושלמי סוף פ"ב דמכות הביא המקור להדין דמורים הדרך לערי מקלט, מהפסוק בתהלים, ד'שוב וישר השם, על כן יורה חטאים בדרך, דמיירי מענין תשובה, ומבואר דעיר מקלט ותשובה שניהם ענין אחד הם, ויש להתבונן מה השייכות בין ענינא דרוצח הנם לעיר מקלט, לענין התשובה.

ונראה לבאר, דהנה עיר מקלט עניינו הוא, דבעצם כיון שהרוצח איבד נפש מיישראל, אפילו שהיה זה בשוגג, הרי שאין לו מקום בבריא, ועל כן יש כח ביד גואל הדם להרגו בכל מקום, כי אין לרוצח דמים, והפסיד את כל מציאות הווייתו בבריא, וכמו שמצינו אצל קין, שלאחר שהרג נפש, נענש שנעשה נע ונד בארץ, וברשי' בפרשת בראשית (ד', ט"ז) כתב, דכל מקום שהולך היתה הארץ מזדעזעת תחתיו, וביאור הדבר שהארץ מזדעזעת תחתיו, היינו כי הארץ אינה מקבלת עליה רוצח, ואין לרוצח מקום בבריא.

וזהו ענינו של עיר מקלט, שחידש הקב"ה ממידת טובו וישרו, בריאה מיוחדת, וברא עולם בפני עצמו ותחת עיר בפני עצמה, שבו יהיה מקום לרוצחים, שבמקום זה יהיה לרוצח יכולת לדור ולחיות, אך כל זכות קיומו הוא אך ורק במקום זה, ואם יצא יצא מעיר מקלטו, הרי שוב ממילא אין לו דם, כי כל כח חיותו הוא רק באותו מקום.

ועל פי זה מבואר היטב מה דאמרינן בגמ' במכות (דף י' ע"א), דרש רבי שמלאי, מאי דכתיב 'אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן מזרחה שמש', דאמר לו הקב"ה, הוצח שמש לרוצחים, איכא דאמר, דכשהבדיל משה ערי מקלט, אמר לו הקב"ה, הוצחת שמש לרוצחים. וצריך ביאור מהו הענין שבהבדלת ערי מקלט, יש הוצחת שמש לרוצחים.

ומבואר דרוצח, אפילו שהיה זה בשוגג, כיון שהרג נפש, אין לו שמש שזורחת לו, דהיינו שאין לו מקום תחת השמש, ואין לו מקום ושייכות לכל עניני הבריא, ובהבדלת עיר מקלט, בזה נעשה בריאה ומציאות חדשה, שבמקום זה יש מקום וקיום לרוצחים, וא"כ בהבדלת ערי מקלט, יש בזה הוצחת שמש לרוצחים, דהיינו שע"י הערי מקלט, יש להם מקום חיות וקיום תחת השמש.

וזהו גם ענינה של התשובה, דבאמת החוטא הרי בחטאיו עקר עצמו ממקור חיותו, וכיון שחטא אין לו תקנה, וכמו דאיתא בחז"ל, שהחכמה אמרה שהחוטא, חטאים תרדוף רעה, ושאלו לנבואה ואמרה, הנפש החוטאת היא תמות, כי כיון שחטא איבד את נפשו, וכך מצינו בנביא ביהזקאל (פ' ל"ג, פס' י"א), שלאחר שחטאו ישראל, לא חפצו לשוב בתשובה, ופירש רש"י שם, שהיו סבורים שלא תועיל להם תשובה, והקב"ה הבטיחם בשבועה ששייך תשובה, וכדכתיב בקרא "אמור אליהם הי אני נאום ד' אם אחפין במות הרשע כי אם בשוב רשע מדרכו ויהיה, שובו שובו מדרכיכם הרעים וגו'", והיינו, כי מצד השכל הישר ושורת הדין, הרי זה כסברת

החכמה והנבואה, שאין מקום לתשובה כלל, וכיון שחטא ימות ותרדפנו רעה, וכל ענין התשובה הוא חידוש של מציאות קיום חדשה, שחידש הכורא ממידת טובו וישרו, שע"י תשובה יהא שייך חיות וקיום על אף החטאים.

וכזה מבואר דתשובה ועיר מקלט, שניהם ענין אחד הם, דשניהם הם המצאת מקום קיום וכח חיות, למי שבמעשיו איבד את כח חיותו ועקר עצמו מכל קיומו.

ראש השנה

הפוח שער לדופקי בתשובה.

יש לומר בזה עפ"י מה דאיתא בחז"ל פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם, וזהו 'שער', היינו השער הגדול כפתחו של אולם, ודופקי בתשובה' היינו בדפיקה בעלמא, ור"ל דבשביל שהקב"ה יפתח את השער הגדול, אין צריך אלא דפיקה גרידא, וכבר הקב"ה פותח פתח כפתחו של אולם.

אשר בקהל עם אשירה עוזו אביעה רננות בעד מפעליו.

יש לפרש כפילות הדברים, ד'אשירה עוזו' ו'אביעה רננות', על פי מה שביאר בחידושי מרן רי"ז הלוי על הכתוב בתהלים 'שירו לה' שיר חדש', דתרי מיני 'שירות' איכא, דיש שירה 'שהיא שבה והלל על גבורות ה', ויש שירה 'שהיא הודאה ושבח על הטובות שמקבל. ועל פי זה יש לפרש, דזהו דנקט חכא תרתי, ד'אשר בקהל עם אשירה עוזו', זהו שבה והלל על גבורות ה', דעוזו היינו כוחו וגבורתו. ו'אביעה רננות בעד מפעליו', היינו הודאה על הטוב שעשה לנו, וזהו בעד מפעליו, דמפעליו היינו פעולותיו שפעל עמנו שהיטיב לנו, וע"ז באה ההודאה והשבח.

אתה נגלית בענן כבודך על עם קדשך לדבר עמם וכו', ונגלית עליהם בערפלי טוהר.

היינו הערפל שהיה במתן תורה, כמו שכתוב 'שבעת מתן תורה היה הושך ענן וערפל. אך צריך ביאור מה הכונה ערפלי 'טוהר'. ובפשטות הכונה לטהרה רוחנית. ויש לומר דנכלל בזה גם טהרה מקבלת טומאה, והוא על פי דברי הגמ' בסוכה דף י"א ע"ב, דענני כבוד אינם מקבלים טומאה, ויש לומר דזהו הכוונה 'בערפלי טוהר', שהם טהורים מקבלת טומאה.

גם כל העולם כולו חל מפניך ובריות בראשית חרדו ממך.

צריך ביאור מאן נינהו בריות בראשית שעליהם אומרים שחרדו בעת מתן תורה.

ויש לומר הפירוש, דהנה במתן תורה כתוב בפרשת יתרו (י"ט, י"ט), 'ויחרד כל ההר מאד', והנה איתא בגמ' בברכות דף נ"ד ע"א, דעל ההרים ועל הגבעות מברך עושה מעשה בראשית, הרי דהרים וגבעות מיקרי מעשה בראשית, ויש לומר דזהו ובריות בראשית

חרדו ממך, דוה קאי על ההרים והגבעות שחרדו מפני ה' במתן תורה.
והנה בנביא שופטים (פרק ה') כתוב, 'ה' בצאתך משעיר ארץ רעשה גם שמים נטפו הרים נזלו מפני ה' זה סיני, וזה קאי על מתן תורה, וכמו שפירש רש"י שם. ומבואר דארץ רעשה וחרדה, והרים נזלו, ושמים נטפו, וכל אלו חשיבי בריות בראשית, וכל אלו חרדו מפני ה' במתן תורה. וויש להוסיף דהא דאיתא בפסחים דף קית. דהקרא דכתיב ההרים רקדו כאלים גבעות כבני צאן, קאי על מתן תורה, כל זה הוא מכלל החרדה שחרדו ההרים.

וכל באי עולם יעברון לפניך וכו' ותחתוך קצבה לכל בריותיך.
הדברים האלו מוסבים ע"ד המשנה בר"ה דף ט"ז ע"א, בארבעה פרקים העולם נידון, בפסח על התבואה, בעצרת על פירות האילן, בראש השנה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון, ובחג נידונין על המים.

והנה צריך ביאור שינוי הלשון והענין במשנה, דבהשלושה פרקים אמר על מה נידון העולם, ואילו לגבי ראש השנה לא אמר על מה נידונין, רק אמר מי נידון, שכל באי עולם נידונין.

והנה הר"ן שם הקשה דכיון שהאדם נידון בר"ה על כל מאורעותיו ותבואותיו ופירותיו, א"כ איך נידון בפסח על התבואה ובעצרת על הפירות, הרי כבר נידון על הכל בר"ה. ותירץ הר"ן דבשלושה פרקים הדין הוא לכל העולם בכלל, אבל בראש השנה כל באי עולם עוברין לפניו אחד אחד, וגוזרין עליו חלקו מהדברים הללו.

ולפי דבריו מבואר היטב דברי התנא, דבהשלושה פרקים נקט העולם נידון, דזהו דין כללי על כל העולם, אבל בראש השנה הוא דין פרטי על כל יחיד על חלקו מהדברים הללו, וזהו שלא אמר על מה נידונין, דנידונין על הכל, רק אמר מי נידון.

ולפי זה יש לבאר דזהו שאומרים 'וכל באי עולם יעברון לפניך כבני מרון וכו', ותחתוך קצבה לכל בריותיך, דבראש השנה הדין הוא על הקצבה שכל אחד ואחד מקבל מתוך מה שכבר נגזר על כל העולם בשאר הימים שהעולם נידון בהם.

בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה'.

צריך ביאור למה שינה הכתוב, דבחצוצרות הזכיר את הכלי, ובשופר הזכיר את הקול, ולא אמר בשניהם בשוה, או בחצוצרות ושופר הריעו, או בקול חצוצרות וקול שופר הריעו.

והנה בנפש החיים (שער ב' פי"ד) כתב, שדיבור האדם נקרא נפש, שכל דיבור שהאדם מוציא מפיו יוצא מפיו רוח והכל הלב, וכל תיבה היוצאת מפיו היא כח וחלק מנפשו. ואולם זה הוא עצם הדיבור, אבל גמר הדיבור, הוא בכלי המעשה של הפה, שמחתך הדיבור ומוציא מלים ואותיות, וזה הוא דבר גשמי ככל פעולות האדם.

ונראה דתקיעת שופר עניינה הוא שאין בה אלא חלק זה של עצם הדיבור שיוצא מפיו רוח והכל הלב, וע"י מחיצות השופר הוא

נשמע, ועניינו שהוא השמעת קול זעקה מעומק נפש האדם בלי תערובת פעולה גשמית, אלא קול רוחני בלבד.

ולפי זה יש לומר, דזהו הטעם דשינה הכתוב מחצוצרות לשופר, דבחצוצרות נקט להכלי, ובשופר נקט להקול, דבחצוצרות שהוא כלי שיר, והכלי מסייע בגוף הקול, לכן נקט להכלי, משא"כ בשופר, דעצם הקול הוא מהאדם לבד, ורק שע"י מחיצות השופר הוא נשמע, לכן נקט לקול שופר, שזהו העיקר בו ולא הכלי.

והנה במקדש דוד (ס' נ"ד ג') הביא מתוספתא, דשופר אינו מקבל טומאה, והקשה דמאי שנא שופר מכינורות ונבלים דמקבלים טומאה, דגזרו בכלי שיר שמקבלים טומאה.

ולפי המבואר יש ליישב, דשופר שאני משאר כלי שיר, דהשופר אינו מכלל כלי שיר, שאינו מסייע לעצם הקול, ואינו אלא משמיע את קול האדם.

יום הכיפורים

וכך היתה תפילתו של כהן גדול בצאתו מבית קודש הקדשים.

והיינו שהיה מתפלל רק אחר שיוצא מבית קודש הקדשים, וזהו כדאיתא בגמ' ביומא דף נ"ב ע"ב, ומתפלל תפלה קצרה בבית החיצון.

ויש לעיין בטעם הדבר אמאי צריך להמתין מלהתפלל עד שיצא מקודש הקדשים, והרי שהה בקודש הקדשים עד שנתמלא כל הבית כולו עשן, וא"כ הרי בזמן ששהה בפנים היה יכול להתפלל, והרי כשהתפלל בבית החיצון לא היה מאריך בתפלה, כדי שלא להכביע את ישראל, וא"כ בודאי שהיה מן הדין שיתפלל כבר בעת ששהה בתוך קודש הקדשים, ולא להמתין עד שיצא.

ויש לומר, דהנה גמר מצותה של הקטורת הוא כשנתמלא כל הבית עשן, כדכתיב בקרא 'וכסה ענן הקטורת את הכפורת' וכל זמן שלא נתמלא הבית עשן, לא נשלמה מצות ההקטרה.

אשר לפי זה י"ל, דכל זמן שלא נגמרה מצות הקטורת, גם לא נשלמה כפרת הקטורת וריצויה, ובגמ' ביומא דף מ"ד ע"א מבואר דהקטורת באה לכפר כפרה ששזה לו ולאחיו הכהנים ולכל קהל ישראל, וא"כ יש לומר דמשום הכי לא התפלל בעודו שוהה בתוך קודש הקדשים, דעדיין לא נתמלא הבית כולו עשן, ואם כן לא נשלמה ההקטרה, וע"כ היה ממתין עם תפילתו עד שתגמר ותושלם כפרת הקטורת, דאז הוא הזמן הראוי לתפילה.

כורד הנתון בתוך גנת חמד.

הנה כל העניינים הנזכרים הם עניינים רוחניים, וצריך לבאר מאיזה וורד ומאיזה גינה מיייר.

ויש לומר דקאי על הורדים שיש בגן עדן, כדאיתא בגמ' בבבא בתרא דף פ"ד ע"א, דחמה סמקא בצפרא דחלפא אבי וורדי דגן עדן, הרי דאיכא וורדים בגן עדן, וזהו שאומר דמראה חכה גדול בצאתו מבית קודש הקדשים היה כמראה וורד שבגן עדן, וזהו 'גינת חמד' דהיינו גן עדן.

השיעור נדפס לזכר ולעילוי נשמת אבינו מורנו עטרת ראשנו הרב החסיד המפו' יקר יקרים בבית ישראל

רבי **אברהם יוסף** ב"ר פנחס **שפירא** זצ"ל

ענף עץ אבות תפארת אבותיו הצדיקים הקדושים זצוק"ל

הונצח ע"י בניו וחתניו שליט"א

הארה מוסהיר

גליון
ראש השנה

עומק דבר ולקח טוב במהות הפרשה מאוצר שיחותיו של המשגיח
הגה"צ רבי משה אהרן ברורמן שליט"א

פרשת
נצבים

‘הנה זה עומד אחר כותלנו’ עומדים כבר ‘סמוך ונראה’ לראש השנה ליום הדין, ובוודאי שכל אחד ואחד יודע ומרגיש שזה מחייב חיזוק, ושמענו מרבתינו זצ"ל דאין מושג כמה אפשר לזכות בכל התחזקות ובעיקר בכל התחזקות בתורת הכנה לראש השנה, כי ההכנה לראש השנה יש לה מעלה בפני עצמה, מלבד התיקון שהתחזקות מעוררת ומביאה כי בזה מראה שהוא מכיר במלכות שמים ובהנהגתו ומכיר שיש דין ויש דיין על האדם ועל כל מעשיו, בעוד שמי שאין טרוד בהכנה הרי שחסר לו בהכרה במלכות שמים ובמשפטו ית"ש.

ראש השנה קירוב או משפט

יש שאלה בעניין ראש השנה שעמדו עליה כבר הקדמונים הרי ראש השנה הוא יום ראש וראשון לעשרת ימי תשובה, אשר עליהם דרשו חז"ל המקרא ‘דרשו את ד’ בהמצאו, קראוהו בהיותו קרוב’, הם ימים שבהם אפשר לדרוש אותו לבקשו, (מלשון עד דרוש אחיך אותו, למצוא אותו) כי הוא ממציא כביכול את עצמו לדורשיו ומבקשיו וכן לקרא אותו, היינו לקבל שייכות וקשר עמו כביכול וזאת כי הוא קרוב אלינו. ואם כן ראש השנה שהוא יום דין ומשפט הרי זה הפך הנהגת קירוב והמציא עצמו, איך הוא כלול בעשרת ימי ‘תשובה’, ומשמע שהם באים כאחת ואין זה נוגד וסותר ואיך מתפרש הדבר.

אמנם ההבנה הנכונה והאמיתית שהדין והמשפט דראש השנה הוא מהלך של ‘קירוב’ כביכול בין הקדוש ברוך הוא לבין עמו ישראל, והקירוב הזה הוא עיקר תוכנו מציאותו ועיצומו של יום ראש השנה. הקירוב הזה מורה ומלמד על גודל רוממות עם ישראל ועל ייחודם מבין כל האומות ומכל

יושבי תבל. ולא בכדי קבעו לומר לפני תקיעת שופר, מזמור מ"ז בתהילים, אשר שם נאמר "כל העמים תקעו כף הריעו לאלוקים בקול רינה" פירש רש"י: התערבו יחד עם זה "להריע לאלוקים בקול רינה" וזאת מחמת ההתגלות "כי ד' עליון נורא מלך על כל הארץ" – "ידבר עמים תחתנו ולאומים תחת רגלינו, יבחר לנו את נחלתנו את גאון יעקב אשר אהב סלה".

כי בא, כי בא!

ופירשו לנו זאת חז"ל ממקראות מפורשים הוא האמור בתהלים (ס"פ צ"ו) "ישמחו השמים ותגל הארץ, ירעם הים ומלואו, יעלוז שדי וכל אשר בו לפני ד' כי בא כי בא לשפוט הארץ" ואמרו חז"ל (ויקרא רבה ל, ד) "לפני מי, לפני ד' למה כי בא בראש השנה, כי בא ביום הכפורים" – "ישפוט תבל בצדק ועמים במישרים" הרי למדונו חז"ל כי עצמיות המשפט הוא בכך "כי בא" שבא כביכול בהתגלותו אל כל בר ישראל שהאדם מתעורר בלבו שהוא שייך אליו יתברך שמו. וזה עצמו מהווה תביעה נוראה זה עצמו הוא בירור שיש בו דין ומשפט על האדם, איך

הוא משתייך לגילוי זה, באשר הוא מרגיש מה זה מחייב אותו. מה מחויב הוא מהיותו מבאי ביתו של המלך ואף יכול להיות מרואי פניו, נמצא שזהו כלל הדין של האדם בראש השנה, איך הוא יכול לקבל התגלותו יתברך שמו אליו, אך בשורשו זה עידן דקירוב ממנו יתברך שמו על האדם. "כי בא, כי בא".

וזה כלול במאמרם ז"ל במשנה דראש השנה ש'באחד בתשרי כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון' הרי שמהות ועניין הדין והמשפט הוא בכך שהאדם הוא לפניו יתברך שמו. והיינו שזהו ה'עיצומו של יום' וזה קדושתו ורוממותו של יום. שמושפע על כלל ישראל הרגשת התקדשות והתעלות מתוך השייכות לגילוי השראת השכינה. ובכך הוא "לפניו" יתברך כביכול. ובכך הוא עומק ונוראות משפטו יתברך שמו.

תוקף קדושת היום

וקבעו לנו בתוך התפילה אמירת ותפילת פיוט "ונתנה תוקף" ושם נאמר "ונתנה תוקף קדושת היום" היינו נשפוך שיחנו פחדנו ומוראנו מתוקף קדושת היום וזאת "כי הוא נורא ואיום" היינו פירש רבינו ירוחם זצ"ל ש"הנורא ואיום" הוא מצד "קדושת היום" אשר בהתגלות קדושתו הוא יסוד המשפט ודינו של יום וזאת "כי בו תנשא מלכותך" בכך הוא קדושתו ש"שזה היום הוא תחילת מעשיך" של הבריאה ושל האדם, שיצירתם ובריאתם היא התקרבותו יתברך שמו כביכול אליהם וכן בראש השנה "בו תינשא מלכותך" בו התגלות גדולה ומופלאה התגלות כבוד מלכותך בכך הוא כביכול מתנשא על כל ההשפעות של עולם הזה.

והנה קבעו מטבע הברכה בעשרת ימי תשובה 'המלך המשפט' ובט"ז (קי"ח סק"א) העיר שהיה

ראוי לומר 'המלך השופט' והביא תירוץ מרבינו מנוח שאצל הבורא יתברך שמו אין זה כאצל האדם שהאדם פעולותיו ומעלותיו דבר נפרד ממנו אלא שסיגל מעלה זו לעצמו כגון שסיגל לעצמו חכמה על ידי שקנה חכמה או גבורה על ידי שלמד טכסיסי מלחמה אבל להבדיל אלף אלפי הבדלות כביכול שהחכמה והגבורה בעצמותו יתברך, וכן כאן אין הוא פועל המשפט אלא שהוא עצמו המלך המשפט, וכלול בזה שבהתגלותו יתברך שמו עצמו, הוא המשפט שמתהווה מכוח התגלותו כמבואר. הרי שהמשפט של ראש השנה הוא ממעלת עם ישראל שהוא "עם קרובו" שראויים ושייכים להתקרבותו יתברך שמו אליהם.

יום טוב של ראש השנה

והנה במשנה אמרו הלשון "יום טוב של ראש השנה" ובתורה בפרשת כל ה'מקראי קודש' המועדים של כל השנה נכלל מועד דראש השנה ואומרים בתפילה ובקידוש היום "זכר ליציאת מצרים" ומקרא כתוב (נחמיה פ"ח ט, י) 'היום קדוש לד' אלוֹקֵיכֶם' (פרש"י: ראש השנה) "לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים כי קדוש היום לאדוננו וגו' כי חדות ד' מעוזכם". והיינו כנ"ל ששמחתכם ביום זה הוא בד' יתברך, שהוא 'קדוש לאדוננו' שבו מתגלה קדושתו ואז "חדוות ד' היא מעוזכם" היא המעוז, הגבורה, והמעלה של כלל ישראל שביום זה "חדוות ד'" דהיינו התגלותו יתברך שמו לנבראיו, כנאמר "ישמח ד' במעשיו" וזה מעוזם ורוממותם של ישראל "את גאון יעקב אשר אהב סלה" כי ביום זה כולכם במעלת לפניו יתברך שמו.

ובזה יש לנו פתח להבין מעלת היום ועבודת היום שהרי אמרו ז"ל "אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם" וכבר הוזכר שמסדרי התפילה למדו שזה

ההמלכה מחייבת את יום הכיפורים

ומעלה זו ועניינה היא הקוטב והשורש של עבודת ראש השנה והמשך ימי התשובה עד יום הכיפורים, שמזכירים בברכה 'המלך הקדוש' ו'המלך המשפט' שתוכנם הוא הכרזה והכרה שהוא המלך. ואי אפשר לקרוא עליו יתברך שם מלך אם דבקים ואדוקים במעשים שהם היפך מלכותו יתברך. הרי שזה עצמו מחייב הפרדה וניתוק מכל אלו כמובן.

ומזה מתהווה יום הדין, שאי אפשר למלכות וחטא לדור בכפיפה אחת וממילא בראש השנה הוא יום ההמלכה והוא יום הדין. ועל ידי התשובה מתהווה ביטול ופירוד לאותו כח של רע בנפשו. ותחילתו של דבר הוא בראש השנה והלך ונמשך "כל ימי עשרת ימי תשובה" שהם ימים של העמקת והגדלת מלכותו יתברך, דהיינו יותר התנתקות מהחטאים עד כדי עשיית תשובה, שהוא ביטול לגמרי השפעת החטאים והרע כדי שתושלם מלכותו יתברך.

ובהמשך ובהשלמה הוא יום הכיפורים שהוא יום העשירי של עשרת ימי תשובה, ובו יש מצוות עשה מיוחדת לעשיית התשובה ולהתוודות ביום הכיפורים וכן כתב רבינו יונה: "ומצוות עשה מן התורה להעיר האדם את רוחו לחזור בתשובה ביום הכיפורים שנאמר "מכל חטאותיכם לפני ד' תטהרו" כי מה שנאמר 'לפני ד' תטהרו' זו מצוות עשה על התשובה שנחפש דרכינו ונחקרה ונשובה אל ד' חיוב נוסף ביום הכיפורים, והטהרה אשר בידנו הוא התשובה ותיקון המעשים' ובהמשך כתב: "על כן הזהירנו הכתוב שנטהר לפני ד' בתשובתנו והוא יכפר עלינו ביום הזה לטהר את נפשותנו"

עיקר עבודת היום והמיוחדת שביום זה, שהרי בברכה האמצעית דקדושת היום שאומרים בכל שמונה עשרה במשך יומי דראש השנה "אלוקינו ואלוקי אבותינו" הנוסח הוא "מלך על כל העולם כולו בכבודך" וסיומו "ברוך אתה ד' מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הזיכרון" וכדי לקיים את ה"אמרו לפני מלכיות" תיקנו אמירת עשרה פסוקים מתורה נביאים וכתובים שאמור בהם שם מלך על הבורא יתברך שמו.

וכבר דובר מאחר שיש מצווה של קבלת עול מלכות שמים באמירת קריאת שמע פעמיים בכל יום מהי המצווה המיוחדת של "תמליכוני עליכם"? אמנם כבר הוזכר מה שאמרו חז"ל בגמרא ראש השנה (ל"א). ממשנה דמסכת תמיד, טעם דשיר של יום בבית המקדש היא פרק "ד' מלך גאות לבש לבש עוז התאזר אף תיכון תבל בל תמוט" שביום השישי גמר מלאכתו ומלך עליהם, היינו שעד שנברא האדם הרי כל הנבראים הגדולים והנפלאים וריבויים הגדול לאין מספר לא היה מי שיגלה שיש להם מי שמולך עליהם שיש מלך לעולם לבריאה, וזה הושג רק משנברא האדם שהוא זה כאשר נברא ועמד על רגליו וראה את כל העולם כולו וכמו שכתוב בפרקי דרבי אליעזר (י"א) שראה מסוף העולם ועד סופו, פתח פיו ואמר "ד' מלך גאות לבש לבש ד' עוז התאזר" ואמר לכל הנבראים כולם "בואו אני ואתם נלך ונלביש גאות ועוז ונמליך עלינו מי שבראנו" דהיינו שמעבר למעלת ההמלכה של האדם על עצמו שזה מקיים בקריאת שמע, יש עניין מיוחד בהמלכת הקדוש ברוך הוא על כל העולם כולו, על כל הבריאה כולה, והמעלה הזו של האדם שהוא ממליך את הבורא, בזה עצמו הוא מתקרב אליו שזה עצמו הוא הקירוב אליו יתברך.

כל קבלה אין ערוך לה

ובודאי שאין זה דבר פשוט לעשות תשובה, ובפרט למי שעומד לפניו לשון הרמב"ם: "ומהי התשובה שיעזוב החוטא חטאו, ויסורו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם" ואף שדבריו צריכים ביאור ופירוש, אך ברור שאין זה מהדברים הקלים והפשוטים אך כבר כתב מרנא הגר"ס זיע"א באגרתו "אכן גם המעט טוב מאד, אין ערוך לה בענייני התבל, לראות שתהא איזה קבלה על להבא ביום הכיפורים, ובכל בחינה קטנה שבקטנות אשר יכין האדם את עצמו להגדיל בחינת יום הכיפורים אצלו אין ערוך ואין באר הצלת נפשו להנצל מצרות רבות ונצורות ואין לנו ריווח גדול מזה".

הרי מה שראוי להזכיר לעצמנו עד יום הכיפורים בכל רגע ורגע ואף ביום הכיפורים עצמו עד השלמת תפילת נעילה, ששייך עניין של מעט לזכות במעלת וקדושת יום הכיפורים, ושייך בחינה של "קטנה שבקטנות" שמגדיל האדם בחינת יום הכיפורים שלו. היינו לזכות לקדושת וטהרת יום הכיפורים באשר בכך הוא נכלל בשם "בעל תשובה" וכלשונו המסולא מפז "ובכלל עושה תשובה ימנה".

לפני מי אתם מטהרים

אמנם אף שעניין התשובה הוא מסור בידי האדם שהרי הכול תלוי בבחירה שלו, והיינו חרטה על העבר וקבלה על העתיד וחיוב וידוי בפיו אך גילו לנו חז"ל שיש בעשרת ימי תשובה וביותר ביום הכיפורים סיוע מלעילא להתעורר בתשובה ולעבודת התשובה "בהמצאו ובהיותו קרוב" כלשונו של התנא רבי עקיבא "לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם"

דהיינו שבהתעוררות כל שהוא לתיקון עצמו, מתוך שרוצה לעזוב דרכו ירגיש בעצמו בפנימיותו התעוררות יתר של כוח ורצון להתנתק מהחטא ומהרע.

כאשר "אתם מטהרים" הרי "מטהר אתכם" מי "אביכם שבשמים" שמושפע לאדם שייכות יותר ויותר לקדושה ורוחניות וימצא יותר ויותר רצון וטעם בזה, ואף שכל השנה כדי להגיע לניתוק ופירוד מהרע המסובבו יש עליו לעמול ויגיעה פנימית, הכלולה במקרא 'והשבות אל לבבך' הרי ביום הכיפורים יגיע לו זאת בנקל יותר מתוך שמושפע קדושה לכלל הבריאה כולה ולכלל ישראל בפרט ולכל אחד ואחד. והאמת שעיינו רואות איך כלל ישראל מתעורר בדרך פלאית ביום הכיפורים, ומעשה באחד שסר מן הדרך רחמנא לצלן, ולאורך שנים רבות היה כל יום הכיפורים מתייסר על מצפוניו ולא יכול היה להירגע מזה ואם כך בעוברי עבירה קל וחומר לשבים בתשובה.

אשר זה עניין ה"מקווה שמטהר את הטמאים" שבכוח המקווה לטהר ולסלק מעל הטובל טומאתו, על ידי שחלה עליו קדושה שמסלקת ומבטלת את הטומאה שעליו כך השפעת הקדושה שבאה מ"עיצומו של יום" מסייעת ומביאה לידי ערעור והקטנת השפעת הרע שבאדם מצד מעשיו, ומתעוררת הקדושה הטמונה בלב כל אחד ואחד מישראל מצד קדושת האבות. ואפשר לזכות להגיע לתשובה אמיתית ושלמה מה שכל השנה ירחק ממך הדבר מאד. ומובן מה שקבעו ליום הכיפורים תואר "יום השם" שהוא יום אחד של הקדוש ברוך הוא ושל "יחידו של עולם" כי ביום זה מתגלה מציאותו יתברך ביתר גילוי ובאופן כולל שכל מי שרוצה יכול להיתפס.

עניין נוסח הווידוי

ובזה יש לנו תפיס ומהלך בעניין אמירת הווידוי ביום הכיפורים בלא פעולות חרטה וקבלה בעתיד, וכן החזרה על הווידוי במשך יום הכיפורים שכתב בטור שהוא כנגד עשר שמות שמוזכר על ידי הכהן גדול בעבודת יום הכיפורים, וצריך ביאור מה עניין וידוי באופן כזה, ולכאורה אין לזה שום עניין ותועלת בעבודת התשובה שצריך האדם להתוודות על חטאיו בפירוט מלא.

אמנם שמענו מרבותינו זצוק"ל וכן המשמעות בקדמונים שביום הכיפורים יש מעלה גם אם אין מתמלאים כל תנאי התשובה, ואחד מהפנים שבעניין הוא שהנה מעלת החרטה והקבלה לעתיד עיקר עניינם הוא שבזה האדם מפריש עצמו מעניין החטא שמכיר שהוא דבר פחות שאין רוצה בו ויותר היה נוח ליה אם לא היה נכשל ולא היה מתאוה לחטא זהו עניין החרטה והקבלה לעתיד, אשר אז שייך וידוי לפני ד' יתברך שמו.

אמנם זה שייך בוידוי של כל השנה, אך ביום הכיפורים גם אם עדיין לא התחרט בפועל וגם לא קיבל על עצמו על העתיד הרי מצד קדושת יום הכפורים מתעורר אצל כל אחד ואחד לפי מדרגתו מציאותו הפנימית של הקדושה שיש בנפשות כלל ישראל מכוח האבות שרואה בכל אשר הפך לאמת וקדושה הפנימית דבר שאינו חפץ בקיומו. ואדרבה על ידי הווידוי שאמר באותו רגע מרגיש את החיסרון שבדבר ורואה בזה חטא הרי הוא משריש בנפשו הריחוק מהחטא ומענפיו. נמצא שכוח הווידוי ביום הכיפורים שהווידוי מעורר את הרצון ובכוח עיצומו של יום שהתעוררות זו תנקה אותו מחטאיו.

עניין הווידוי על ראש השעיר

והנה בתורה יש פרשה נפלאה המלמדת ומגלה נפלאות מעלת כלל ישראל שבאה לידי גילוי וביטוי ביום הכיפורים והוא מה שנאמר בתורה בפרשת עבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים בפרשת אחרי מות "וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר החי והתוודה עליו את כל עוונות בני ישראל ונתן אותם על השעיר וגו' ונשא השעיר עליו את כל עוונתם"

מפורש כאן במקרא שבווידוי של אהרן הכהן את עוונות בני ישראל הוא נותן העוונות על ראש השעיר, נמצא שאין העוונות חלים על ראש בני ישראל אלא על ראש השעיר ומיהו השעיר? מפורש ברמב"ן בשם המדרש וזה לשונו: "ונשא עליו השעיר" זה עשיו שנאמר הן עשיו אחי איש שעיר, "את כל עוונתם" עוונות – תם, שנאמר "ויעקב איש תם" ולכאורה איך שייך שמשהו אחר ישא את עון החטאים של אחר, ואיך מטילים את העוונות של יעקב על עשיו? אמנם המכוון הוא על עשיו היינו על אומות העולם והשפעותיהם להחטיא את כלל ישראל בשעבוד הגוף והנפש שמשעבדים את כלל ישראל, ואשר שורשם ומקורם הוא בעשו ומלכות אדם שהוא ראש למלכותם ואחר התשובה שכלל ישראל עושים ומצורף אליהם יום הכיפורים בזה הם מתנתקים מהחטאים שחטאו ואז החטאים נחשבים ונקראים רק על מי שגרם אותם וזה אומות העולם.

וכך הוא גם לגבי השעיר שהוא היצר הרע והוא השטן, שבזה שעם ישראל חוזרים בתשובה, מיד העון נטפל על היצר שהשיא אותם לחטוא וזהו "ראש השעיר".

הארה מוסרית

משירותיו של המשגיח הגה"צ רבי משה אהרן ברוורמן שליט"א

ויהי ממחרת...

המשך מעלתם וקדושתם של הימים המקודשים והנוראים, יש בזה בודאי מעלה שלפחות מצידנו עשינו מה שביכולתנו נוכח המצב הזה. וכידוע שזה תנאי וסיבה לסייעתא מן שמיא כדי שיתקיים בנו 'ה' יצילנו מידו' - מידו 'הצופה' רשע לצדיק ומבקש להמיתו' כי רק אם האדם מפקח עצמו, אז הקב"ה עוזרו וניצול מן יצה"ר, אבל אם אין מפקח עצמו ודאי שהקב"ה לא יפקח עליו כמבואר בסוף פר' שני ב'מסילת ישרים'.

היציאה מהקודש לרשות הרבים

אחת הסיבות העיקריות ואולי העיקרית והמסוכנת של כלל הסיבות, הוא שהימים הם ימי הכנה למועד דסוכות ומצות ארבעת המינים והכנה זו מחייבת בתנאי זמנינו יציאה לרחובה של עיר להפגש עם יושבי קרנות אשר כל ענינם ומהותם הוא חילין שבחולין, ורוחם ולשונם קלות שבקלות. מצב זה מפיג רבות מהשפעת הקדושה של הימים הקודמים שהיו בהם שתולים באהל ה' בסביבה של עוסקי תורה ועבודה ומבקשי רוחניות ועיה"ב. סיבה זו חמורה היא ויש בה סכנה מרובה כידוע בשם הגר"א (עיין פירושו למשלי י"ח י"א) וע"ע אדרת אליהו דברים א. א. אבן שלמה פ"ג י"ח) שיש שני יצר הרע אחד מבפנים ואחד מבחוץ והוא העולם, והקשה שבשניהם הוא להתגבר על ההשפעה מבחוץ, יותר מהקושי להתגבר על היצה"ר שבפנים האדם עכ"ל וכאן הרי נתחלף לגמרי מעמדו של האדם, קודם עסק בעיקר עם יצר הרע שבפנים להכניעו וליראו, ועכשיו לא זו בלבד שצריך להמציא בחוץ בסביבה שהיא הפך לרוחניות והתעלות, אלא שצריך שיהא לו שיח ושיג עמהם לעסוק עמהם במשא ומתן בזמן ממושך, ולפעמים רצוף, הרי בודאי שמורגשת מיד שינוי מדרגה אצל האדם ואף נפתח פתח לירידה ח"ו.

סיבה זו היא גשמית ונראית לעין כל רואה. אך מלבדה יש גם סיבה נוספת והיא רוחנית, וגם מי שיכול להבצל מהסיבה הראשונה עדיין אינו בן חורין מענין הסיבה הנוספת הרוחנית, הסיבה הנוספת הרוחנית היא, השינוי. המעבר הפתאומי ללא הדרגה וללא זמני ביניים מהכנה אחת להכנה

מה עושים למחרת יום הכיפורים? שאלה זו מהדהדת בקול דממה דקה, אצל אלו שעבדו ועמלו בימי ההכנה דאלול ועשרת ימי תשובה ובראש השנה ויום הכיפורים. כל מי שהרגיש איזה קנין פנימי ברוחניות ואחיזה במדרגה של שייכות לבית"ש, אצל כל אלו מתלווה השאלה מה יהיה למחרת יום"כ כאשר שבבים הימים הרגילים והשנה נכנסת למסלולה. איך מפיקים תועלת מהקנינים שקנו וזכו בהם ואיך מונעים את הפסדם והפסקתם ואף שהשאלה היא כללית יותר היינו לא רק כלפי הימים שלמחרת יום הכיפורים אלא לגבי המשך כל ימות השנה איך ומה עושים שהקנינים הרוחניים שקנו והותחל בהם בימים אלו אכן יהיו ברי קיימא ויהיה להם המשך, ובודאי ששאלה זו חייבת תשובה, אך עיקר התייחסותנו כאן היא כלפי הימים שלמחרת יום הכיפורים ממש.

נקודת הכובד בשאלה זו האם אין עצה ואין תבונה כנגד מצב זה, האם אין אפשרות למנוע או לפחות להקטין את שינוי המדרגה הגדול כל כך, שמתהווה למחרת יום הכיפורים הרי 'לא ניתנה תורה למלאכי השרת' (ברכות כה) ו'אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו' (ע"ז ג) ואם כן בודאי יש אפשרות להציל עצמנו ממצב זה ולכאורה מה שמוטל עלינו הוא לברר את הסיבה או הסיבות למצב זה כי יתכן ובכך אפשר יהיה למנוע או להקטין את ההפסד הגדול הכרוך בימים הללו.

וכבר לימדנונו חז"ל שלא עליך המלאכה לגמור, עם כל זאת ו'לא אתה בן חורין להפטר ממנה' מתוך רצון לזיכוי הרבים נעשה נסיון להעלות על גבי הכתב בסייעתא דשמיא, כמה סיבות הנראות לכאורה שהם המה הגורמות ומביאות למה שכולנו רואים וחשים. וכמו כן מן הראוי לפרט עצות שאפשר לנקוט ולאתחז בהם כדי להבצל ולהשמר מההפסד הכרוך בסיבות ובעקבותיהם וישמע חכם ויוסיף לקח להתבונן באלו אולי יגלה סיבות נוספות ועוד עצות מאלו שיוזכרו וגודל הרווח בזה הוא, מלבד שיתכן ונזכה שמירה על

שונה הימנה. מהכנה לדין ומשפט שלפני ימי הדין ותשובה אל ההכנה האחרת שלפני זמני מועד שמחה וששון ובידאי שאין דומה הכנה אחת לרעותה, לא מצד המעשים החיצוניים ולא מצד הבחינה הנפשית והפנימית ומאחר שהמעבר הוא בא כאחד, זה יוצא וזה נכנס, רוב בני אדם נשארים ללא הנהגה והכונה עצמית, ונוצר הפסק וחלל בזמן. ובמצב של חוסר שמירה עצמית וחוסר תשומת לב לעבודה מסודרת, דהיינו מחז למצא דרך ומהלך של הכנה נכונה להימים ההולכים וקרובים הם מועדי הסוכות והימים הנלווים עליהם הושענא רבא, שמיני עצרת ושמחת תורה וכל המצוות התלויות בהם. ומאידך להתאמץ ולהתחזק במעמד הרוחני שזכו לקנות ולהשיג בעבודת ימי אלול וימים הנוראים, לכל אלו חסרה לאדם מצד עצמו הכנה וממילא נוצר חלל ריק אשר אין כסכתו לעבודה רוחנית.

מחשבות בעצה תיכון

סיבות אלו בלבד זיזים לגרום לאדם שתקטע עלייתו שהתחיל בה בימים הנוראים, ובידאי שיש לסיבות אלו עוד תולדות ותוצאות המצטרפים לשינוי מעמדו ומצבו של האדם, וכבר הודיענו החכם מכל אדם במקרא במשלי (ב י"ח) 'מחשבות בעצה תכון ובתחבולות עשה מלחמה' וכתב בביאור הגר"א איד לילך בדרך ה' צריך להתיעץ עם חכמים וצדיקים וכו' וללחום עם היצה"ר צריך בעצמו תחבולות וכו' ע"ש הרי שזקוקים לעצה ולתחבולה כדי להצליח בעבודת ה' להנצל ממכשולי היצר ולעמוד כנגד המפריעים לעליה רוחנית ומאחר שעמדנו על סיבות שהם לכאורה עיקריות וגורמות חסרון וחולשה באלו הימים, זקוקים אנו לטכס במחשבה נכונה וברוב יועץ איך זוכים לעבור את הימים הללו, רק בלא הפסק והפסד ברוחניות אלא אף לזכות בתוספת והמשך העליה וההתקדשות ברוחניות.

ומן הראוי להעיר שמצינו בחז"ל שקבעו סימנים ורמזים אודות הסכנות והחששות של ימים אלו ואף רמזו על עצות להמלט מהם. בשולחן ערוך סוף הלכות יום הכיפורים כתוב 'המזדקקים מתחילים מיד במוצאי יו"כ בעשיית הסוכה כדי לצאת ממצוה למצוה והוסיפו ע"ז בח"א וקיצושו"ע כדי לקיים 'ילכו מחיל לחיל' וכן איתא בפוסקים מובא בקיצושו"ע ובבאר היטב ביום שלאחר יום הכיפורים נהגים להשכים לבית הכנסת וביאור הטעם שלא יהא קטרוג על האדם שאתמול נהג עצמו כמדרגת מלאך ומלאכה עכ"ל וכ"ה במ"ב סק"ד. הרי שרמזו לאדם שצריך

לשית לבו שלא תפסק עבודת עלייתו שזכה בה ביוה"כ, ולהמשיך לילך מחיל לחיל, מיד עם צאת יום הכיפורים שעלול הוא למצוא את עצמו הפך מדרגתו ביום הכיפורים, וזה מהורה קטרוג ח"ו על האדם וצריך לעשות מעשה בפרעל של חיבור ושייכות למדרגות של אתמול.

יום הכיפורים במקצת

גדולה מזו מצינו אודות ימים הללו והוא המבואר בשולחן ערוך תרכ"ד סוף הלכות יום הכיפורים וז"ל: 'אין אימרים תתנון ולא צדקתך צדק מיוה"כ עד חג הסוכות וכתב ע"ז בביאורי הגר"א וזה לשונו: 'משום דהוי יום טוב כמו יום הכיפורים במקצת כמ"ש במדרש עה"פ ולקחתם לכם ביום הראשון וכו' מכאן ואילך וכו' והוא במדרש תנחומא (אמור כב) 'ולקחתם לכם ביום הראשון' וכו' ראשון הוא והלא ט"ו יום הוא, ואת אמרת ביום הראשון, אלא ראשון הוא לחשבון עוונות, רבי מני וכו' משל למה הדבר דומה למדינה שהיתה חייבת ליפס למלך וכו' המלך זה מלך מלכי המלכים הקב"ה ית"ש, בני המדינה אלו ישראל וכו' ישראל נוטלין לולביהן ביו"ט ראשון וכו' והקב"ה אומר: 'ויתרתי לכם את כל עוונותיכם הראשונות אבל מעכשיו הוא ראש חשבון' וכו' ע"ש והם ימי חנוכה הבית (בימי שלמה הע"ה חנכו את בית המקדש בימים אלו כמבואר בגמ' ועיי' פ"ק דמז"ק ט' ובשבת ל' עכ"ל.

הרי שגדולה מאד מעלת הימים הללו וקראים יום טוב כמו יום הכיפורים במקצת. והיינו שיש בהם כפרת עוונות כיוה"כ במקצת. והגר"א סמך זאת ממה שנאמר במדרש שחשבון עוונות הוא רק מיום ראשון דסוכות, משמע שעד יום זה אין ענין של חשבון על העוונות, שיש להם כפרה מחמת יום הכיפורים במקצת עד יום זה. והוסיף לזה שהם 'ימי שמחה' שמחת חנוכה בית המקדש הראשון ועיי' בשל"ה ריש מסכת סוכה שכתב בתו"ד זה לשונו: 'בחמלת ה' על ישראל שנתן לנו יו"כ לכפר על עוונות שישראל מסגלין כל השנה, וניתן יום זה לכפר, כך אלו ד' הימים הם ענפים מיום הכיפורים לכפר עוונות של השנה שעבר, בזכות שטורחים ועוסקים במלאכת שמים ועם התעוררות הלב אז יש בימים בעצמם מעין מחילה וסליחה - ענפים מיום הכיפורים האמיתי וכו' ע"ש.

הרי מבואר בדבריהם גדול מעלת הימים הללו שבין יוה"כ לסוכות שנמשכת עליהם קדושת יוה"כ וכת כפרת יום קדוש זה, וכפי שהגר"א

קראם 'יום הכיפורים במקצת' והשל"ה הכתירם כ'ענפים מיום הכיפורים'. גם יש ללמוד מתוך דבריהם שורש לעצות איך לנהוג בימים האלו ולהתאים עצמנו למעלתם ולמדרגתם אך דבריהם נאמרו באופן של כללים והוראות דרך, אבל אנו זקוקים ביותר לפרטים ואף לפרטי פרטים אשר נמשכים ונלמדים מהכללים שלהם, אי לזאת בשורות הבאות יפרטנו כו"כ עצות פרטיות אשר יש בהן ענין של שמירה וחזוק בימים אלו.

עצות מעשיות

העסק בבנין הסוכה כהלכתה וכדינה בכל חלקיה כולל גי סוכה העסק בניית ארבעת המינים חייבים שישאו אופי של עבודת הכשרה והכנה של האדם עצמו למועדים הקרבים והולכים, לא רק 'הכשר מצוה' לקיום מצוות הימים הבאים אלא גם הכנתו של האדם והכשרתו במדרגה ובמעלה לקראת קדושת ימי חג הסוכות, זמן שמחתנו לקראת האדם והכשרתו במדרגה ובמעלה לקראת קדושת ימי חג הסוכות זמן שמחתנו לקראת עבודת ליל ויום דהושענא רבה ולשוש ולשמחת ביום שמחת תורה.

העמל והיגיעה בגוף ונפש סביב עניני המועד והחג, צריכים שיעשו מתוך רצון וכונה שיהיו ממשיכי קדושה על העוסק בהם, וזאת מחמת עצם ההתעסקות בעניני מצוות ועשיית רצונו ית"ש. ומחמת ההרגש שעוסק בהכנת כלים לגילוי קדושתו ית' בעולם ועל כלל ישראל שהם תוכן מועדי ישראל בכלל ובפרט. כמוש"כ הרמח"ל (דרך ה' ח"ד פ"ז) 'וכמו כן העסק באלו מאפשר ומהווה סיבה ראיה ונכונה לכא"ל לקיים בפועל שימוש תלמידי חכמים ובעלי הוראה ומרגיל את האדם בדקדוק הדין ובאופני העסק בקיום מצוות מתוך התמסרות ועמל לקיום נכון יותר ושלם יותר של מצוות התורה.

מאחר שידוע מה שהולך לעסוק בו היא עבודה עבודת השי"ת הרי ברור לו שזו אי אפשר שתעשה מתוך פריקת עול ח"ו, וללא שימת לב שיהיו באופן הראוי לכך, היינו שלא יהא מעורב בהם כל ענין שהוא ניגוד והפך עבודת השי"ת, בבחינת מצוה הבאה בעבירה ח"ו מי שיעסוק במחשבה זו ויתעמק בה בנקל יגיע להכרה שזקוק הוא לסיוע מן שמיא כדי לזכות שיגיעו אליו תפצי המצוה הכשרים ביותר והמהודרים שרוצה בהם ויעמוד לפניו מאמרם ז"ל (ב"ר נ"ג י"ד) 'ויפקח את עיניו' אמר רבי בנימין הכל בחזקת סומין עד שהקב"ה מאיר את עיניהם, מן הכא ויפקח אלוקים את עיניה ותלך ותמלא את החמת

עכ"ל, וזה דבר שהנסיון יעידהו שלפעמים ירחיק וינודד אדם בחיפשי ארבעת המינים ולבסוף מתברר לו שהם מצויים ממש בסמוך לו והוא עבר עליהם 'בחזקת סומין' ורק כאשר 'ויפקח עיניו' הרי הוא משיג מה שחיפש ולפעמים ביותר מעלה וביתר עוז ממה שחשב שיוכל להגיע.

ומזה עצמו יבין שלקראת צאתו לרחובה של עיר וההכרח להפגש עם ריבוי אנשים שבדאי יש בהם כמה דרגות של קלות הדעת, חייב להכין את עצמו כראוי שלא יפגום בהכנתו עצמו ובהכשרת עצמו למועדים והזמנים ההולכים ובאים לקראתו.. ואף יבדוק לעצמו עד כמה הוא מוכרח להיות בדיוקא עם פחותי דרגה והיינו שיתכן שאפשר לו להשיג מה שזקוק אצל בעלי מעלה יותר ובמקומות צנועים ומקודשים יותר וכשאין מוכרח לא יצא מתחמו וישאר במחיצתי מחיצת הקודש כמה שאפשר יותר.

יקדים תפילה ומוסר

ויש לזכור מה שכתב בשם מרנא הגר"ח מראזליץ זצ"ל בכתר ראש את ע"ג וזה לשונו: 'שיקדים תפלה לצרה קודם הליכתו בין בני אדם או נסיעתו לאיזה מקום או בהשכמתו בבוקר יאמר רבש"ע הנני הולך בגיא צלמות הצילני מיצה"ר ומחשבות ומעורבות אלו וכו' וירבה בזה מקורות לבבו ויושיעוהו ה' עכ"ל (וע"ע בשאלות שבסוף תוספת מעשה רב) ופשוט ומוכן שיכלול בזה תוספת תפילה שיומן לו השי"ת בנקל וביתר כשרות כל הארבעה מינים. ומה שמוטל עליו לעסוק בהכנות למועד המקודש ההולך ובא לקראתו עצה גדולה ללכת בצוותא עם חבר טוב שיחליט מראש שישתדלו בהליכתם לעסוק בדברי תורה בכלל ובפרט בדיני סוכה וארבעת המינים ועל זה אמר החכם מכל אדם קהלת ד' ט. 'טובים השנים מן האחד' ופירש הטעם פסוק י' 'כי אם יפלו האחד יקים את חברו ואילו האחד ואין שני להקימו' כי עפ"י שניים יקום דבר.

ומה טוב שיקבע לימוד מוסר דבר יום ביומו כפי שהיה באמנה אתו במשך ימי האלול.

שיעורים בדיני סליחות, ראש השנה, תקיעות, יום טוב ויו"ט ב' מהראב"ד הגאון הגדול רבי שריאל רוננברג שליט"א

בכתב ע"פ הכנת הכותב

סליחות

♦ הספרדים מתחילים לומר **סליחות** מאחרי ר"ח אלול, והאשכנזים ממוצאי שבת שקודם ר"ה, ואם אין ד' ימים בין שבת לר"ה מקדימים למוצאי"ש שלפני כן.

♦ אין אומרים תחנונים **בלילה שהוא זמן דין**, [וביחוד"כ אין הדין שולט ולכן מותר לומר סליחות בלילה], בשו"ע סי' א סי"ב כתב דשליש הלילה הוא ג"כ עת רצון, אך השע"ת הביא סי' ו' מהרמ"ז שאין להקדים קודם חצות, לכן י"א סליחות בחצות הלילה וי"א באשמורת הבוקר, כיום נוהגים הרבה לאחר ולומר סליחות קודם התפילה.

♦ המשכים לסליחות צריך לומר **ברכת התורה**, ואפי' אם דעתו לחזור ולישן אחר הסליחות קודם עה"ש מ"ב מז' כט.

♦ אם משכים קודם עה"ש צריך **ליטול ידיו**, אך לגבי ברכת על נטי"י עדיף להמתין עד זמן התפילה ואז נפנה לנקביו ומברך ענטי"י ואשר יצר, וגם אם בירך קודם עה"ש צריך לחזור וליטול ידיו אחרי עה"ש ויכול להמתין עד אחר הסליחות.

♦ **שאר ברכות השחר** יכול לברך גם קודם שיאור היום, **רק ברכת 'אשר נתן לשכוי'** וכו' עדיף לכתחילה לברך אחרי עה"ש שו"ע מז' יג וכן פרשת התמיד והמשניות, ואם קם קודם חצות משמע במ"ב מז' סי"ק ל' דלא יאמר הברכות בסי"ק לא כתב לענין ברכת 'אשר נתן לשכוי' שקודם חצות לא יצא אפי' בדיעבד וצ"ע לגבי שאר הברכות.

♦ אם השכים לסליחות קודם עה"ש **ודעתו לחזור ולישן שנית קודם עה"ש** לא יברך 'אלוקי נשמה' רק בלא חתימה וכן לא הימעביר שניה' רק כשיקום אח"כ, לגבי ברכת התורה, י"א שחזור ומברך אחר שקם משנתו וכן נוטה דעת המ"ב מז' כט.

♦ לגבי **אכילה ושתייה קודם הסליחות** אם הגיע כבר עה"ש אסור סי' תקפ"א מ"ב כא, וגם חצי שעה קודם עה"ש אסור משנ"ב פט כז.

♦ **מים** מותר לשתות פ"ט ג', לגבי **תה וקפה** עם סוכר ע"י משנ"ב פט כב, והעולם נוהג להקל. בחצי שעה קודם עה"ש נראה דבדאי מותר. **ע"פ הקבלה** אין לאכול כלל קודם עה"ש ואפי' קודם חצי שעה באה"ט תקפ"א יב.

♦ **סליחות קודם זמן ציצית** אין מתעטף בטלית, השי"ץ מתעטף ולא מברך, וכתב בחו"ש פרק א' באם ממשיכים הסליחות אחר שיגיע זמן ציצית יתעטף השי"ץ בטלית שלו ולא יקח מאחר וכשיגיע זמן ציצית ימשיך בציצית ויברך.

סדר סליחות

♦ לפני כל סליחה אומרים פסוקים, אח"כ כרחם אב וכו', ואח"כ הפיוט. אומרים שהפסוקים האלו קדמו לפיוטים והפיוטים נוסדו על הפסוקים הללו, ועכ"פ אין לדלג הפסוקים. לגבי אמירת כרחם אב הגר"א אמר זאת רק בסליחה הראשונה ולפני עקידה [שאומרים בערב ר"ה ובעש"ת], ואפשר דלפני העקידה אומרים כרחם אב ולא מסיימים סלח נא וגו'.

♦ **באמירת י"ג מדות** יש לעמוד, ומי שיכול יעמוד כל הסליחות, אין לומר י"ג מדות ביחיד רק כקורא בתורה, וצריך להבין פירוש הדברין מה הן הי"ג מידות.

♦ **כששומע י"ג מדות בציבור** יפסיק ממה שהוא אומר ויאמר עם הציבור.

♦ **באמירת וידוי** ג"כ חייב לעמוד, הוידוי צריך לומר בכוונה ומתוך חרטה שלא יהא חוטא בוידוי פה.

♦ **נפילת אפיים** יאמר עם הציבור.

♦ **הבקשות בארמית** אין אומרים אותם ביחיד.

תעניות בימי הסליחות.

♦ יש מתענים בא' דסליחות ובערב ר"ה.

♦ אין צריך לקבל התענית כי כן המנהג, ומי מי שאינו רגיל להתענות והשנה רוצה להתענות י"א שצריך לקבל התענית [אם אין דעתו להשלים התענית עד סוף היום צריך להתנות כן בפירוש, כי המקבל תענית סתם חייב להשלים].

♦ נוהגים שאין משלימים התענית רק מתפללים מנחה גדולה ואומרים עננו ואח"כ אוכלים.

♦ גם נוהגין שאם יש **סעודת מצווה** כגון ברית מילה ופדה"ב שאוכלים בסעודה ולא מתענים.

ערב ר"ה

♦ **א"א תחנון בער"ה** רק בסליחות ואפי' אומרים הסליחות אחר שהאיר היום.

♦ **אין תוקעין בשופר** אחר התפילה **בער"ה** ונהגו שאפי' יחיד בביתו אינו תוקע, ואם צריך להתלמד יתקע בחדר סגור, **בליל ער"ה** ג"כ לא תוקעים באה"ט תקפ"א יד.

♦ **התרת נדרים** נוהגים לעשות אחר התפילה בער"ה, ויש להתיר בפני ג' גדולים מן התורה דהיינו בני י"ג שנתמלא זקנם.

♦ **מופלא סמוך לאיש** צריך להתיר ג"כ נדרים והוא בן משנת יב ובת משנת יא [והמופלא וכן בן יג שלא נתמלא זקנו מתירים נדריהם בפני אחרים ואין הם יכולים לחזור ולהתיר לאותם שהתירו להם].

♦ לכאורה אין מקום לחלק בין **נשים** לגברים לענין הצורך בהתרת נדרים, אך רוב הנשים לא נהגו להתיר הנדרים בערב ר"ה וסומכות על ההיתר ד"כ נדרי' להולכות ליכל נדרי', ויש שעושות את הבעל שליח והוא מבקש מאותם המתירים לו שיתירו גם לאשתו, ודוקא בעל יכול להיות שליח אך אחר לא.

♦ התרת נדרים גם **בקרובים**, רק הבעל אינו יכול להיות דיין להתיר נדרי אשתו.

♦ אחר התרת נדרים נוהגים **למסור מודעא** על כל הנדרים שידור שלא יהיו נדר [וזה יכול לעשות גם ביחיד בביתו בינו לבין עצמו] ולמעשה מי שנדר איזה נדר אינו סומך על מודעא זו לבטל הנדר לחוש לדעה שהביא השו"ע דמהני מודעא רק אם נזכר תוכ"ד ומיד מתחרט על זה שנדר יו"ד ריא א.

♦ נוהגים **להסתפר** בער"ה להראות שאנו סמוכים שהקב"ה יוציא אותנו זכאים בדין, וכן נוהגים לגזור הצפרנים.

♦ נוהגים **לטבול במקווה**, וכתב הח"א דאין להקדים הטבילה יותר משעה לפני חצות.

♦ יש לזכור **להכין פרי חדש** לצורך ברכת שהחיינו בליל ב' דר"ה ע"י להלן לענין הדלקת נרות בליל יו"ט שני ומה שיכול להכין מער"ה לצורך ליל יו"ט שני ראוי להכין.

♦ **לובשים בגדי יו"ט** אך לא בגדי משי ורקמה ובכלל זה שלא להתקשט בתכשיטים.

♦ יראה **לשוב בתשובה** ביום זה, ונזכר בספרים ללמוד ביום זה את **יסוד התשובה** לרבינו יונה.

♦ יראה **לפייס חבירו**, לתקן מה שחטא בין אדם לחבירו ולא ימתין לערב יוה"כ.

נרות יו"ט

♦ יש כמה מנהגים בענין הדלקת נרות בערב יו"ט, אם הוא כמו ערב שבת או שיש הבדל [אם חל יו"ט בשבת מדליקים הנרות כבע"ש].

♦ מנהגנו **להדליק הנרות בעיו"ט** כמו בע"ש ולא אחר כניסת היו"ט, אמנם כשחל במוצ"ש או בליל יו"ט שני שא"א להדליק מבע"ש מדליקין הנרות ביו"ט עצמו אחר צאת הכוכבים.

♦ מנהגנו בהדלקת נרות יו"ט לברך ואח"כ להדליק [לא כמו שנוהגים בשבת להדליק ואח"כ לברך], שהרי ביו"ט יכולה להדליק אפי' אם תמצ' לומר שקבלה על עצמה יו"ט בשעת הברכה, **ויש לזהר לא לכבות הגפרור** שמדליקה בו הנרות שאם קיבלה יו"ט אסור לכבות, על כן תניח הנר בזהירות על מגש עד שיכבה.

♦ רוב הנשים נוהגות לברך שהחיינו של יו"ט בהדלקת הנרות [ביו"ט שמברכין בו 'שהחיינו' למעט ז' של פסח], ולכן **אין הנשים יכולות להתנות** לא לקבל יו"ט בהדלקת הנרות כיון שברכו 'שהחיינו', ויזהרו להתפלל מנחה קודם ההדלקה שאחר שמקבלת יו"ט אינה יכולה להתפלל מנחה.

♦ כתב בחו"ש יו"ט א' ס"ק א' שביו"ט חובת הדלקת נרות היא רק **במקום אכילה** משום כבוד יו"ט, ואין את הטעם של 'שלוש בתי' שלא יכשל וכדו' שיצטרך להדליק בכל מקום שמשמש בו שהרי יכול להעביר נר כל פעם שצריך אור באיזה מקום.

הנפ"מ **מי שאוכל בליל יו"ט אצל אחרים** צריך להדליק דוקא שם במקום אכילה ואינו יוצא ידי"ח במה שמדליק בביתו שהוא מקום לינה [גם לענין שבת כתב בחו"ש שבת פרק פג ס"ק ט דבהדלקה שלא במקום אכילה לא מהני תוספת אורה וא"כ לא מועיל הדלקת נרות במקום לינה אלא א"כ אין שם אור אחר].

♦ מותר לקחת אש מנר יו"ט כדי לחמם אוכל ליו"ט שגם זה בכלל מצות יו"ט.

הדלקת נרות ביו"ט

♦ כשמדליקין נרות ביו"ט [כגון ב' דר"ה או שחל יו"ט בע"ש או במוצ"ש וכדו'] יש לזהר בכמה דברים בהכנת הנרות ולכן ראוי להכניס מערב שבת.

♦ מותר להכין **'פתיל צף'** ביו"ט, אמנם עדיף להכין מעיו"ט מספיק כדי ההדלקות שצריכים ביו"ט. בסוגים שהנקב לא מנוקב אלא ע"י השחלת הפתילה לכאורה זה דבר שאסור ביו"ט.

♦ מותר **לנקות מהזכוכית** את שארית הנרות חו"ש יו"ט פ"א ס"ק ב', ואין בזה משום תיקון מנא, וגם אין בזה משום מוקצה, שמסיר השיירים מהכלי [וכמשי"כ הרע"א לענין שיירי פתילות].

♦ אפשר לשים **שכבה דקה של חול** [שהכין מעיו"ט] לכסות את הפתית הדבוקה לשולי הכלי ואז מניח ע"ז את הנר ואין צורך להוציא את הדיסקית של הנר הקודם [במלח יכול להיות שיש בע"ש של מבשל וצ"ע].

♦ **אסור לגרד בסכין** את הנר כדי שיוכל להיכנס אל הפמוט אבל לדחוף אותו בחזקה מותר אף שע"ז מתקלף קצת מהנר.

♦ **אסור לחמם את הנר** ולהדביקו לפמוט משום ממחך.

♦ המדליקים בשמן עם פתיל צף ונותנים מים בכוסית, א"כ אחר שכבה הנר נשאר בכוסית מים ועליהם צף הפתיל צף, מסתבר שאין כאן חשש ברירה להוציא הפתיל הצף מעל המים, [כמו דס"ל לחזו"א לענין זבוב במשקה], אך יכול לשפוך המים

עם הפתיל צף, ובזה אין כלל שאלה לא של בורר ולא של מוקצה.

תפילת עשי"ת

♦ בעשי"ת חותמים ברכה שלישית של תפילת העמידה **'המלך הקדוש'**, ולא 'הקל הקדוש', אם טעה: תוך כדי דיבור יכול לתקן [אם לא התחיל עדין ברכה שאחריה], אם לא תיקן חוזר לראש התפילה.

♦ גם **ש"ץ שטעה** ולא תיקן תוכ"ד חוזר לראש התפילה, ואומרים עוד הפעם קדושה.

♦ מי **שספק** לו אם אמר 'המלך הקדוש' או 'הקל הקדוש' חוזר, דמסתמא אמר כפי הרגלו.

♦ בברכת 'השיבה שופטינו' חותמים **'המלך המשפט'** ולא 'מלך אוהב צדקה ומשפט', אם טעה יכול לתקן תוכ"ד, אם לא תיקן לרמ"א אין הוא מעכב, וכיון שעבר תוכ"ד או שהתחיל ברכת ולמלשינים אינו חוזר ס"י ק"ח, ודעת השו"ע שהוא מעכב, וכ"ז שלא סיים התפילה חוזר ל'השיבה שופטינו', ואם סיים ועקר רגליו חוזר לראש תקפה א'.

♦ ברכת **'שים שלום'** אנו נוהגים לא לשנות את החתימה.

♦ **בסוף התפילות ובסוף הקדיש** אומר 'עושה השלום' ולא 'עושה שלום'.

♦ מוסיפים בברכת **'אבות זכרנו לחיים וגו'** ובברכת גבורות **'מי כמוך וגו'**, ובברכת ההודאה **'וכתוב וגו'**, ובברכת 'שים שלום' **'בספר חיים וגו'**, הוספות אלו אינם מעכבות ואם לא אמר והתחיל לחתום 'ברוך אתה ה' אינו חוזר.

♦ יש דעה בתוס' ברכות יב: ד"ה והלכתא שאזכרות אלו מעכבות וא"כ יזהר מאד שלא לטעות בהן שהרי אין הוא יכול לתקן אם עיוות.

♦ בר"ה ויו"כ מוסיפים בברכה שלישית ובכן וכו', ותוספת זו אינה מעכבת, ואם שכח והתחיל לחתום בא"י אינו חוזר [לדעת הרמב"ם מוסיפים כן בכל תפילות עשי"ת פ"ה תפלה הי"ט].

♦ מי שאמר **'ובכן תן וכו'** ואח"כ הסתפק לו אם חתם **'המלך הקדוש'** או **'הקל קדוש'**, אינו חוזר, מכיון שאמר בכך ולא כנוסח הברכה כל השנה אין הוא למוד לומר 'הקל הקדוש' תקפב ד.

♦ י"א **דבליל ר"ה** אם חתם **'הקל הקדוש'** אינו חוזר, דאין מקדשין החודש בלילה כמו דין 'יעלה ויבוא' בליל ר"ח דאינו לעיכובא, ובשעה"צ כתב דה"מ אם התפלל כל התפילה של חול, אך אם הוא מתפלל תפילת יו"ט הוי תרתי דסתרי תקפב ד.

לע"י צבי הירש בן דוד ורבקה קנדר
נפטר יו"ט תשרי תש"מ

ליל ר"ה

• נוהגים לברך **איש את רעהו** בברכת לשנה טובה וי"א 'תכתב ותחתם' ונהגו להוסיף 'לאלתר לחיים טובים ולשלום'. ביום ר"ה מברכים בגמר חתימה טובה' וכן בליל ב' דר"ה וכל עשיית.

• נוהגים לאכול **הסימנים** המוזכרים בגמרא, תמרי כרתי סילקא רוביא וקרא, וכן מה שנוצר בפוסקים תפוח בדבש ורימון וראש דג ועוד.

• הביא המ"ב תקפ"ב מהשל"ה "יתעורר אדם בתשובה כשיאמר יהי רצון ויתפלל ע"ז בלב שלם". נוהגים **לומר היה"ר בלא להזכיר השם**.

• **תמרים ותפוח** הם דברים שאינם באים מחמת הסעודה ולכן צריך לברך עליהם בפה"ע לפני האכילה [וכשאוכל שניהם יברך על התמר שהוא מין שבעה]מ"ב תקפ"ג.

שאר הסימנים שהם ירקות כתב בכה"ח יב שהם דברים הבאים מחמת הסעודה ואין צריכים ברכה, וי"א שמכיון שבאים לסימן ולא לסעודה צריך לברך ולכן נוהגים לברך תחלה על בננה או אננס **לפטור הידקות**.

• אם חושש באיזה מין **מ'תולעים'** אין לאוכלו שיצא שכרו בהפסדו, ויש ענין להביא את המין הזה לראותו בלבד כה"ח ו'.

• המ"ב הביא **"שיזהר מאד שלא יכעוס** בימים האלו מלבד גודל האיסור כדי שיהיה לסימן טוב רק יהיה שמח לבו ובטוח בד' עם התשובה ומעש"ט" תקפ"ה.

• בכתבי האר"י ז"ל כתבו טוב ללמוד פרק משניות בכל סעודה מד' סעודות ר"ה ובוודאי דגם זה סימן טוב.

• מובא בירושלמי שהישן בר"ה ידמיו מזליה' והכוונה לשינה ביום, אך בלילה יכול לישון, וכתב בכה"ח שצריך להשכים קום קודם עה"ש שלא יהא ישן ביום, ועדיף להשכים קודם עה"ש ולישן אחר חצות שבוזה יש מקילין כה"ח תקפ"ה ס"ק לט.

החיי אדם כתב שמי שאינו יכול עדיף שישן ביום ויתפלל בכוונה, ופשוט שמי שאם ישכים קום לא יוכל לכוין בתפילת השחר שעדיף שיקום יותר מאוחר.

• מנהגו שאוכלים **הסימנים גם בליל ב' דר"ה**.

תפילות ר"ה והתקיעות

• יש המערערים על המנהג **שמפסיקים בניגון** בין 'ברכו' ל'את ה' המבורך' ולכן מנגנים קודם שאומר הש"ץ תיבת 'ברכו'.

כמו"כ מקפידים שלא לנגן בקדיש לפני התיבות ואמרו אמן' ולכן מנגנים לפני 'דאמירן בעלמא'.

• המנהג הוא שהש"ץ אומר תיבת **'המלך'** במקומו שהוא יושב בו ואח"כ הולך לפני התיבה, ואומר 'יושב וגו'', [ואומרים בר"ה וביו"כ **'המלך יושב'** ולא 'המלך היושב'].

• וכשאומרים **בפי ישרים** וכו' אומרים 'תתרומם... תתברך... תתקדש... תהלל...', כסדר בנוסח ספרד שהוא ר"ת 'רבקה'.

• מה שפותחים ארון הקודש בחלקים מסוימים של חזרת הש"ץ הוא לעורר את הציבור שכאשר פותחים את ארה"ק כולם עומדים ומתעוררים.

• מי שתש כוחו וקשה לו לעמוד אין הוא מחויב לעמוד כל פעם שפותחים את ארה"ק.

• כתבו הפוסקים שיש ענין להשתדל שיהא לו עליה בר"ה ויו"כ, וגם אם מוכרים עליות בכסף יתאמץ לקנות לו עליה, ויותר משובח מי שקונה בכסף ממי שמקבל עלי' בלא תשלום.

• אומרים שהמפטיר ביום א' דר"ה הוא סגולה להיפקד בבנים לחשוכי בנים כמו שנפקדו שרה אמנו וחנה.

• סדר התפילה הוא שתוקעים מיד אחר שמסיימים תפילת השחר, אך מכיון שמאריכים בתפילה נוהגים ברוב המקומות להחזיר את הס"ת למקומו ועושים הפסקה קצרה עד התקיעות.

• מי שחלש ליבו נהגו להקל שיקדש ויטעם מעט ואסור לאכול יותר מכביצה פת, או פת הבאה בכיסנין כיון שהוא לפני תפילת מוסף.

תקיעת שופר

• תקיעת שופר היא **מצוות עשה שהזמן גרמא** ונשים פטורות, אכן נוהגות הנשים להקפיד לשמוע תקיעת שופר אע"פ שאין הן חייבות בה.

• מותר לתקוע לנשים וכן מתירים **לטלטל השופר ברה"ר** לצורך תקיעת נשים [ויש פוסקים האוסרים בזה].

• לדעת הרמ"א נשים השומעות תקיעת שופר מברכות על המצווה כמו האנשים, דהיינו ב' ברכות 'לשמוע קול שופר' ו'שהחיינו', ולדעת המחבר אין נשים מברכות על מ"ע שהז"ג אך בתקיעת שופר י"א שנהגו לברך, ועל כן נכון שתשמע התקיעות בציבור ויוצאות בברכת הש"ץ.

• צריך לשמוע קול השופר מתחילה ועד סוף, אם התוקע מתחיל או מסיים בקול נמוך שאינו נשמע לעומדים מרחוק לא יצאו ידי חובה.

• צריך התוקע לכוין להוציא את השומעים ידי חובה, והשומעים צריכים לכוון לצאת ידי חובה, אך אין הם צריכים לכוון מה התקיעה, אם תשר"ת או תש"ת ואם התקיעה שלפני או של אחרי וסומכין דעתן על מה שתוקע התוקע.

• **התוקע ליחיד** ושמע גם אחר את התקיעה אין הוא יוצא ידי חובה, שהרי התוקע לא כיוון להוציא, אבל **התוקע לציבור** סתם דעתו על כל מי שישמע התקיעות ולכן גם מי שחוץ לביהכנ"ס יכול לצאת ידי"ח אם כיוון ליבו ושמע התקיעות כראוי.

• התוקע לתוך הבור וכו' לא יצא, שחוששים שמא שמע קול הברה, ודעת הט"ז **שהעומד חוץ לביהכנ"ס** צריך לחוש שמא הוא שומע קול הברה, אא"כ הוא עומד קרוב לחלון ביהכנ"ס. **בעזרת נשים** שפתוחה לביהכנ"ס אין חוששין לקול הברה.

• מנהג אשכנז שאין תוקעין בתפילת לחש רק בחזרת הש"ץ.

• מנהגו לתקוע 'תשר"ת תש"ת תר"ת' למלכויות וכן לזכרונות וכן לשופרות, ואחר קדיש תתקבל תוקעין ל' קולות, ואחר 'אין כאלוקינו וכו' עוד עשר קולות [ויש נוהגים לתקוע ה' קולות אחר 'אין כאלוקינו וגו' וי' קולות אחר 'עלינו'].

• לכתחילה ראוי **שלא להפסיק בדיבור** עד אחר הי' תקיעות האחרונים, רק מענין התפילה והתקיעות.

• דעת מרן הגרי"ז זצ"ל שלצאת ידי חובת תקיעות על סדר הברכות יש **לשמוע כל חזרת הש"ץ**, ואם חיסר ולא שמע איזה תיבות שהן לעיכובא לא יצא ידי חובה של תקיעות על סדר הברכות, ומרן החזו"א זצ"ל חולק שאם שומע עם הציבור יצא בכל ענין.

בהלכות יו"ט

♦ מלאכת אוכל נפש מותרת ביו"ט, ונפסק שרק מלאכות שמלישה ואילך אבל קצירה וברירה וכדו' אסור, ונחלקו בזה דשיטת הרשב"א דהוי דאורייתא שמסרן הכתוב לחכמים איזה מלאכה כן ואיזה לא, אבל ברמב"ם משמע שהוי דרבנן. והטעם שלא כל יום אדם קוצר שדהו אלא פעם בשנה אבל מלישה ואילך זו מלאכה שעושים כל פעם כמות מסוימת ולכן חשיב אוכל נפש.

♦ דבר שאפשר לעשותו מעיו"ט אפי' שהוא אוכל נפש צריך לעשותו מעיו"ט, ואפילו שלבשל אפשר גם מעיו"ט מכיון שתבשיל טרי הוא יותר משובח מותר, אבל לליל יו"ט יש כאלה שמחמירים שיהיה מבושל לפני מכיון ששם אין הבדל בין שעה אחת קודם או שעה וחצי. אבל לחמם וודאי מותר ביו"ט.

♦ כתב הרמב"ם מלאכת הוצאה והבערה התירו לצורך היום גם לא לצורך אוכל נפש, כגון לקחת מחזור לביהכ"נ או תינוק, אבל מה שלא לצורך אסור כגון שצריך מפתח ובצורר אבל יש שם גם מפתח של האוטו שלא צריך לו ביו"ט לא יטלטלו, וכן להיזהר להוציא מהעגלה של התינוק דברים שלא צריכים.

♦ יש היתר של ריבוי שיעורים ביו"ט והיינו דווקא שמרבה בדבר עצמו באותו מעשה, ועל כן בצורר מפתחות חשיב הוצאה בכל מפתח ולכן אסור לטלטל את כולם אבל קופסת גפרורים כיון שכולם ראויים לו מותר להוציא, ועל כן גם שצריך רק חלק מהתבשיל יכול לבשל הרבה. ועוד היתר אמרו בבישול בשר ודגים שיכול להרבות מכיון שהתוספת משביחה את התבשיל.

♦ כתב הרמב"ם שיש לאכול סעודה שלישית גם ביו"ט כמו בשבת, וכתוב במעשה רב שלא נהג הגר"א לאכול מלבד שביעי (אחרון) של פסח משום חיבוב המצה, ויש להסתפק בשנה שהוי ע"ש אי הוי עדיף מסעודה בע"ש אחר חצות.

♦ מותר להעביר אש ולהדליק הגז, ובגז החדשים שיש מצת בהדלקת הגז לא ידליק, אבל יש עצה לנתק החשמל.

♦ יש בעיה בגז שיש בו שסתום בטחון שחום האש מייצר חשמל (אלקטרו מגנט שגורם להחזקת הקפיץ וכשמכבה האש החשמל מפסיק) ועל כן גם להדליקו יהיה אסור. אבל מי שנכבה לו הגז יכול לומר לגוי להדליק, שהוא לא מתכוון ואפי' שזה פ"ר באמירה לעכו"ם הרמ"א מתיר פסיק רישא.

לע"נ שלמה ורגיניו בן גולילמו אברהם ז"ל
ורוניקה לאה בת משה הירש ע"ה

♦ המנהג הוא לתקוע התקיעות של מיושב [שלפני מוסף] תשרית **בנשימה אחת**, ובתקיעות שעל סדר הברכות בב' נשימות.

למ"ב נשימה אחת היינו הפסק כל דהו, וב' נשימות בהפסק מצומצם כדי נשימה ולא יותר, ולחזו"א נשימה אחת היינו ללא הפסק כלל, וב' נשימות בהפסק כל דהו.

[בכולל חזו"א המנהג לתקוע במיושב כהחזו"א, וע"ס הברכות ב' נשימות כהמ"ב, ואחר התפילה בהפסק כל דהו שהוא נשימה אחת למ"ב וב' נשימות לחזו"א].

יום ב' דר"ה

♦ מדרבנן עושים ב' ימים ר"ה כיון שבזמן שקדשו ע"פ הראי' לא ידעו אם היום הראשון קודש או השני.

♦ גם בא"י עושים ב' ימים יו"ט שהרי גם בא"י לא יכלו לדעת מתי יו"ט.

♦ **חמור דין יו"ט ב' דר"ה** משאר יו"ט שני של גלויות שפעמים שהיו ב' הימים קודש בוודאי מדרבנן, כגון שבאו העדים מן המנחה ולמעלה לקדש החדש [ונתנו לב' הימים דין של יומא אריכתא שא"א לערב ביום א' לדרום וביום ב' לצפון עירוב תחומין, וביצה שנולדה בראשון אסורה גם בשני].

♦ מה שמחשיבים את ימי ר"ה כ**יומא אריכתא** היינו בין לחומרא ובין לקולא בדרבנן, אך בדאורייתא אין מקילים להחשיבים כיום אחד, ולכן א"א לבשל או להדליק הנר ביום א' ליום ב', שהרי מכין מיו"ט לחול [לכן יש מקומות שמאחרים קצת התפילה בליל ב' דר"ה שהיא מספיק זמן להתחיל להכנות של סעודת ליל ב', שהרי א"א להכין לפני צאה"כ של יום א'].

♦ נחלקו הראשונים לגבי ברכת **'שהחיינו'** ביום ב' דר"ה, אם דינו כשאר יו"ט ב' של גלויות שחוזרים ומברכים 'שהחיינו' שאע"פ שברכו ביום א' הרי אנו עושים יום ב' משום ספק דיום א' הי' חול, וא"כ לא יצאו ידי חובה בברכת 'שהחיינו' ביום א', או שר"ה שונה שהוא יומא אריכתא ובוודאי כבר יצא ידי"ח ב'שהחיינו' של יום א'.

לכן נהגו להכין **פרי חדש** לקידוש ליל ב' דר"ה, שמברך שהחינו לפטור את הפרי החדש, ויוצא גם ידי חובת היום אם צריך, ואין כאן חשש ברכה לבטלה. ואע"פ שאינו אוכל מיד הפרי מ"מ עיקר הדין הוא שמברכים 'שהחיינו' על ראיית פרי חדש ואפי' אינו אוכלו.

[מיהו יש לעיין על הצד שהיום אינו מחייב בברכת 'שהחיינו' רק הפרי החדש, א"כ הוא מפסיק בברכה זו שלא לצורך בין ברכת הגפן לשתית היין של קידוש, ועי' גאון יעקב עירובין מ:].

♦ נשים הנוהגות לברך 'שהחיינו' של יו"ט בהדלקת הנרות יש להן ג"כ את הנידון הנ"ל, אם לברך בליל יו"ט ב' דר"ה וצריכות ג"כ לכיין על פרי חדש [או אם יש להם בגד חדש].

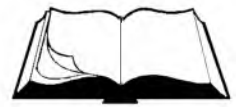
♦ לגבי ברכת **'שהחיינו' בתקיעת שופר ביום ב'** דעת המחבר שאין מברכים, ודעת הרמ"א שמברכים, וכתבו האחרונים שטוב לכתחילה שילבש התוקע בגד חדש לברך עליו 'שהחיינו' סי' תר סע"ג.

[וכל זה כשחל יום א' בחול ותקעו בשופר ואמרו 'שהחיינו', אך אם יום א' חל בשבת ולא תקעו בשופר פשיטא שמברכים 'שהחיינו' ביום ב'].

נשים השומעות תקיעת שופר אחר התפילה ומברכות לעצמן, צריכות ג"כ לכתחילה ללבוש בגד חדש, והנוהגות כהמחבר אף בדיעבד אין מברכות 'שהחיינו' אם אין להם בגד חדש.

מִי יֵדָע

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גליון 375

מהלכות סליחות, ראש השנה, עשי"ת

תשרי תש"פ

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

לע"נ

הרה"ח נתן ב"ר משה עקשטיין ז"ל
נלב"ע י' באייר תשע"ט

עניני סליחות

העברת ס"ת לצורך סליחות

▲ **שאלה:** האם מותר להעביר ס"ת לחדר שמתפללים בו סליחות כדי שיהיה שם בשעה שפותחין הארון ל"שמע קולנו" ו"אבינו מלכנו"?
תשובה: כל שהוא צורך הציבור מותר להעביר ס"ת, דנחשב לדבר מצוה לכבוד התפילה (הגר"נ קרליץ שליט"א, והגר"ח קניבסקי שליט"א).

ראש השנה

אכילת סימנים

▲ כתוב בשו"ע (ס' תקפ"ג י"א) וזהו לשון גמ' הוריות י"ב): יהא אדם רגיל לאכול בראש השנה רוביא וכו', דהיינו אכילת הסימנים. ויש להעיר מהו לשון "יהא רגיל", אם אוכל רק בלילה הראשון אלא משמע שיש לעשות כן גם בלילה השני (כן מדייק ה"בן יהודע"). וכ"כ בשע"ת ס"ק ג' בשם "אלה רבה" ומח"ב להחיד"א) וגם בסעודת היום יש מקום לאכול הסימנים הנזכרים לאכילה בלילה ר"ה אם יש לו רוצה בכך ("מטה אפרים" ס' תקצ"ז סעיף ד').

סימנים עם חשש תולעים

▲ **שאלה:** בכמה מהסימנים יש חשש תולעים וקשה לבדוקם, מה צריכים לעשות?
תשובה: אע"פ שאין לאוכלם מ"מ יניחם לפניו ויאמר את ה"יהי רצוני", רק על ראייתם, מכיון שאין זו ברכה אלא תפילה בלבד ובקשת רחמים, שאפשר לאומרה אפילו בלי אכילה וראיה ("כף החיים" ס' תקפ"ג ס"ק ו').

איזו תפילה עדיפה

▲ חולה שקשה לו להתפלל את כל התפילות שמתפללים בראש השנה, ויכול להתפלל רק תפילה אחת, צריך להתפלל תפילת מוסף, מפני שתפילה זו כלול גם מעין תפילת שחרית, וגם ברכות של מלכויות, זכרונות ושופרות (בעל "שבט הלוי" זצ"ל).

שתיית מים לפני התפילה

▲ אלו שלא עושים קידוש לפני התקיעות, ראוי לכתחילה לשתות מים לפני התפילה כדי שלא יתענו עד לאחר חצות היום. (ועי' משנ"ב תקפ"ד ס"ק ה', ו"ערוך השולחן" ס' תקפ"ח סעיף א', וב"אלף למגן" ס' תקצ"ב ב', וספר "דרכי יוסף צבי" ס' ה').

ניגון באמצע הקדיש

▲ כתב במשנ"ב (ס' נ"ו ס"ק ב' וס' קכ"ד ס"ק ל"ה), שאם החזן מאריך בניגון של "ואמרנו אמן", יאמרו הקהל מיד "אמן" כי הניגון הוא הפסק, וצריך לענות מיד לאחר בקשת "ובזמן קריב", או אחר תיבת "דאמירן בעלמא", ע"ש. ולפי"ז העירו על מה שבישיבות הקדושות נוהגים בשחרית של הימים הנוראים להאריך בניגון לאחר "בעגלא ובזמן קריב" וכן בנעילה של יום כיפור, ויש להזהר בזה (הגר"ח קניבסקי שליט"א). וכבר כמה שנים שבישיבת פוניבז' נזהרים לעשות את הניגון אחרי מילת "בעגלא" ואח"כ החזן ממשיך "ובזמן קריב". וי"א שאין זה נחשב ככל 'מאריך בניגון' משום שזה הנוסח ומותר לעשות כן (הגר"ש"א איערבך זצ"ל).

תשלום שליח ציבור

▲ חזן המקבל שכר עבור תפילתו בימים הנוראים, יזהר להתפלל עוד תפילה אחת חשובה כגון סליחות וכד', בכדי שיהא שכר יו"ט בהבלעה (וכמבואר בשו"ע ס' ש"ן, ומשנ"ב ס"ק כ"ד). אבל אם מתפלל רק מנחה רגילה של חול, אין להקל בזה, דכו"ע יודעים שאין נותנים שכר עבור זה (הגר"ש"א איערבך זצ"ל מובא בשש"כ פי"ב כ"ח קמ"ה).

תקיעות

השתנה הקול באמצע התקיעה

▲ איתא בשו"ע (תקפ"ו ו') כל הקולות כשרים בשופר, ע"כ. ולפי"ז ה"ה כן אם תוך כדי התקיעה השתנה הקול מעב לדק או לצרוד או מקול

חזק לקול חלש, ואף אם חוזר חלילה לקול חזק כשר, כיון שנשמע הכל ברצף אחד בלי הפסק ("ארחות רבינו" ח"ב עמ' קפ"ג בשם מרן ה"חזון איש" ובעל ה"קהילות יעקב" זצ"ל, שלא הקפידו על כך, ועי' ספר "קיצור הלי' מועדים" עמ' נ"ה שכן משמע ב"לקט יוסף" עמ' קכ"ה). אמנם היו גדולים שדקדקו שיהיה הקול ישר מתחילתו ועד סופו, ואם היה משתנה באמצע היו מצווים לתקוע שנית (מהרי"ל דיסקין זצ"ל, מובא בספר "שאלות שלמה" ח"ב ס' נ"ה).

אבל רוב ישראל לא נהגו לדקדק בכך, ומ"מ נכון שבעל התקוע ירגיל עצמו לתקוע בקול אחד מתחילה ועד סוף (עי' "אשל אברהם" תנינא ס' ק"צ, ובספר "מועדים וזמנים" ח"א ס' ה').

הפסיק באמצע תקיעה או תרועה

▲ איתא בשו"ע (תקצ"ד ז') ג' שברים צריך לעשותם בנשימה אחת, וכתב ב"שו"ע הרב" (סעיף ד' וז') שה"ה כל תקיעה וכל תרועה חייב לעשותם בנשימה אחת.

והנה מצוי שבאמצע שתוקע, אינו מצליח להשמיע קול שופר, ויוצא נפחה של אויר בעלמא לתוך השופר, ושוב חוזר ומשמיע קול שופר (וזה מצוי בתרועה), אם יש בו שיעור כדי נשימה נחשב כהפסק.

תוקע תרועה קצרה

▲ **שאלה:** בתקיעות של תשרי"ת או תר"ת עשה תרועה של ג' נקודות ונפסק, האם מספיק לחזור ולעשות תרועה חדשה?
תשובה: בשו"ע (תקצ"ז סעיף ג') יש ב' דעות מהו שיעור תרועה, ולפי דעה ראשונה שיעור תרועה הוא ג' כוחות, ע"ש. וא"כ בנד"ד מעיקר הדין יצא, אמנם לכתחילה חוששין לדעה שנייה לעשות תרועה של ט' כוחות (משנ"ב ס"ק י"ב). ולכן לא מספיק לתקוע תרועה שלימה פעם שניה, דנמצא שעשה פעמיים תרועה שנחשב להפסק (שו"ע שם סעיף ה', ומשנ"ב ס' תקפ"ח ס"ק ח'), ולכן עליו לחזור על כל השורה, ותוקע עוד פעם מתקיעה ראשונה.

חסרה תקיעה באמצע

▲ **שאלה:** לאחר שגמרו את כל שלוש התקיעות, העירו כמה מהשומעים שבתשרי"ת השני, הבעל תוקע עשה רק תקיעה אחת בין השני לשלישי, מה עליו לעשות?
תשובה: נמצא שחסר תשרי"ת אחד, לכן יש לחזור ולתקוע עוד פעם אחת תשרי"ת, ואין זה מעכב מה שעשה תשרי"ת ותרי"ת באמצע, העיקר שלא להפסיק באמצע תשרי"ת עצמו.

תקרה אקוסטית בתקיעת שופר

▲ **שאלה:** בבית כנסת שיש בו תקרה אקוסטית שמעבירה את הקול לרחבי האולם, האם כשר לתקיעת שופר?

תשובה: כתב השו"ע (ס' תקפ"ז א') אם שומעים קול הברה ולא קול השופר, לא יצא יד"ח, ע"ש. אולם בנד"ד שתקרה אקוסטית עשויה לפזר את הקול הטבעי של השופר עצמו, לכל צדדי האולם, ונחשב כקול השופר עצמו ולא כקול הברה (הגר"נ קרליץ שליט"א, "חוט שני" ראש השנה פ"ג ס"ק ג').

אבל אם פותחים עוד חדרים לתפילה ומעבירים את התפילה מביהמ"ד המרכזי ע"ש שדבריו, מכיון שאם בין הברכה לתחילת המצוה (אע"פ שהיה אוסר ואפילו פקוח נפש סו"ס זה שלא לצורך המצוה) צריכים לחזור ולברך, ולכן צריך אחד שיברך ויוציא את כולם בברכה, ובנד"ד הבעל תוקע שחיכה ולא דיבר, לא יברך אלא יבקשו מה"מקריא" שיברך להוציא את כולם.

טיפול במתעלף לפני התקיעות

▲ **שאלה:** מעשה באחד מבתי הכנסת, לאחר שבירכו על השופר (ב' ברכות) התעלף אחד מהשומעים, כולם צעקו ו"הצללה" הגיעו, ורק לאחר כעשר דקות רצו לתקוע, האם צריך לחזור ולברך?

תשובה: אלו שדיברו, מכיון שאם בין הברכה לתחילת המצוה (אע"פ שהיה אוסר ואפילו פקוח נפש סו"ס זה שלא לצורך המצוה) צריכים לחזור ולברך, ולכן צריך אחד שיברך ויוציא את כולם בברכה, ובנד"ד הבעל תוקע שחיכה ולא דיבר, לא יברך אלא יבקשו מה"מקריא" שיברך להוציא את כולם.

שמיעת תקיעות שופר באמצע שמו"ע

▲ מי שנמצא באמצע שמו"ע של מוסף, והשי"ץ כבר תוקע, יפסיק שישמע התקיעות, ואין בזה חשש הפסק, וגם יוצא בזה ידי חובתו (שו"ת אגרות משה" או"ח ח"א ס' קע"ג).

בית הוראה ע"י ביהכ"נ "דברי שיר", רח' זכריה 4, בני ברק. פתוח בימות השבוע (א'-ה') :

אחא"צ, בין השעות 13:45 - 14:15. טל': 03-6194741

הפסיד חלק מתקיעות דמעומד

◀ מי שהלך לצרכיו בשעה שתקע השי"ץ תקיעות דמעומד, אינו צריך להשלימם אח"כ, כי תקיעות אלו נתקנו לציובור ולא ליחיד (עי' "חזון איש" או"ח סי' קל"ז ס"ק ד').

"אשר יצר" ותהילים בין התקיעות

◀ מותר לברך ברכת "אשר יצר" לפני גמר התקיעות דמעומד ואי"ז הפסק, (מנחת יצחק ח"ד סי' מ"ד, "שבט הלוי" ח"ז סי' ע"ט). וכן מי שגמר שמו"ע של לחש יכול לומר תהילים ("ארחות רבינו" ח"ב עמ' קצ"א שכן נהג בעל ה"קהילות יעקב" צ"ל, והגרי"ש אלישיב צ"ל).

המתנה באמצע תפילת לחש

◀ **שאלה:** בן ספרד השומע תקיעות בלחש (בסוף כל ברכה וברכה), מומחה עד שתוקעים משום שמתפלל מהר, ואצלו זה שהיה כדי לגמור כולה, האם יש לחכות שם?

יסוד השאלה הוא, לדעת השו"ע (סי' ס"ה א') אם שהה כדי לגמור כולה אפילו באונס, לא מפסיד הברכה, ולפי הרמ"א אם היה באונס מפסיד הברכה, ולכו"ע אסור לכתחילה לעשות כן.

תשובה: כיון שזה לצורך הברכה, דהיינו זוהי צורת המצוה לשיטתם לתקוע בתוך תפילת לחש, יכול לחכות שם עד התקיעות (הגר"ח קניבסקי שליט"א), וכמובן עדיף להתפלל יותר לאט כדי להגיע לתקיעות בזמן.

חיוב חינוך

◀ **שאלה:** ילד בן תשע שנים חולה, ואינו יכול ללכת לביהכ"נ בראש השנה, מה הדין לענין תקיעת שופר?

תשובה: מצות שופר הוא חיוב על כל אחד ואחד, ולכן היות שהגיע כבר לגיל חינוך חייב עכ"פ מדרבנן לשמוע שופר, ואביו יתקע עבורו, ואם לא יכול לתקוע, יביא אחר לביתו שיתקע עבורו.

לומר לאביו מה להתפלל

◀ **שאלה:** המתפלל ליד אביו שהוא זקן, וצריך לומר לו מה להתפלל (ולא מספיק להראותו בפנים), האם מותר גם באמצע תקיעות דמעומד?

תשובה: איתא בשו"ע (סי' תקצ"ב ג') לא ישיח לא התוקע ולא הציבור בין תקיעות דמיושב לתקיעות דמעומד, אבל מענין התקיעות והתפילות לא נחשב הפסק. וכן כל סוגי התפילות לא נחשבות כהפסק. וכן מי שגמר שמו"ע של לחש יכול לומר תהילים ("ארחות רבנו" ח"ב עמ' קצ"א, שכן נהג בעל ה"קהילות יעקב" צ"ל, והגר"ש אלישיב צ"ל). וכן מותר לומר ברכת "אשר יצר" (שו"ת "מנחת יצחק" ח"ג סי' מ"ד, ושו"ת "שבט הלוי" ח"ז סי' ע"ט).

וכן לעזור לאביו בענין התפילה בודאי נחשב צורך, ומותר לומר לאביו מה להתפלל (הגר"ח קרליץ שליט"א).

להשתמש בשופר חברו עבור אשה

◀ **שאלה:** האם מותר לקחת שופר של חברו בלי דעתו לצורך תקיעת אשה?

יסוד השאלה הוא, דכתב המשנ"ב (סי' תקפ"ו ס"ק ט') בשם אחרונים דמותר ליטול שופר של חברו בלא ידיעתו לתקוע בו, משום דניחא ליה לאינש למיעבד מצוה בממונו, ובודאי היה מתרצה בזה. אמרינן ניחא ליה לאינש למיעבד מצוה בממונו, האם דוקא במצוה חיובית כגון לולב (רמ"א סי' תרמ"ט ה'), תפילין, תלמוד תורה, שופר לאיש, אבל למצוה קיומית אולי לא.

תשובה: מסתבר שגם לצורך מצוה קיומית אמרינן ניחא ליה לאינש וכו', וראיה לדין זה דאיתא בשו"ע (סי' י"ד ס"ד) שמותר ליטול טלית חברו ולברך עליה, אע"פ שהמנהג ללבוש טלית בשעת התפילה אינו חיוב אלא מנהג טוב (שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"ב תש" ק"ו, ושו"ת "התעוררות תשובה" ח"א תש" קע"ז).

ויש להוסיף שכן משמע במשנ"ב (שם) שכתב שמותר לתקוע כל מאה הקולות אע"פ שאינו מדינא, כיון שנהגו כן בודאי לא ימחה.

תקיעת שופר לחולה אלצהיימר

◀ **שאלה:** האם יש לתקוע בשופר בראש השנה עבור חולה אלצהיימר?

תשובה: אם הוא בספק שמא יודע קצת מותר לתקוע עבורו, אבל אם לא יודע כלל ואומר שיש כאן רעש של מכונית, אין ענין לתקוע לפניו, ואדרבה, אסור לתקוע בחינם משום שבות (עי' שו"ע או"ח סי' תקצ"ו, והגר"ש אלישיב צ"ל, ספר "קב ונקי" סי' קע"ג).

הבאת שופר לחולה בראש השנה

◀ **שאלה:** חולה שנמצא בבית חולים וסיכס עם חברו שיבוא בראש השנה לתקוע לו בשופר ע"י עירוב תחומין שיעשה מערב יו"ט, ובדרך לבית החולים יעבור דרך הבית של החולה לקחת את השופר לו המונח שם כדי לתקוע בו, האם אפשר לעשות כן?

תשובה: יש דין שכליו של אדם ה"ה כמו בעליהם, וכל מקום שלבעלים מותר ללכת מותר להביא את כליו לשם, וכמבאר בשו"ע (סי' שצ"ז סעי' ג'), ולכן לבעל תוקע שיעשה עירוב תחומין מותר ללכת לבקר את החולה עמ"י ההיתר של העירוב שיעשה, אבל הוא לא יוכל לקחת עמו את השופר של החולה, היות שלגבי החולה הוא מחוץ לתחום, ואסור

לאדם אחר לקחת חפציו לשם. וא"כ לא יכול הבעל תוקע להביא לחולה את השופר שלו, כיון שיש בזה איסור תחומין.

אולם יש לדון דאיתא בשו"ע (שם סעי' י"א) השואל כלי מחברו בערב יו"ט אפילו לא לקחו אלא בלילה, הרי"ז כרגלי השואל, ומפי המשנ"ב אפילו שלא משך את הכלי מערב יו"ט ועדיין לאו ברשותיה, מ"מ כיון שהבטיחו לשאלו, לענין עירוב נחשב כברשותו, ע"י שם. ולפי"ז כיון שהחולה כבר אמר לבעל תוקע שיקח את השופר ביו"ט שמא נחשב ברשותו מערב יו"ט, והרי"ז כרגלי הבעל תוקע.

ואמנם י"ל שכאן לא נחשב הבעל תוקע כשואל, מכיון שהרי הוא מביאו לצורך הבעלים ותוקע לצורך הבעלים, ואין זה נחשב כשואל, נמצא שבין השמשות של יו"ט הוא עדיין ברשות החולה ואסור לו להביא את השופר עמו לבית החולים. והעצה היא לעשות עירוב תחומין גם עבור החולה באופן שיהיה מותר לחולה ללכת לביתו ביו"ט, ואז יכול להביא את השופר ביו"ט.

כריעה בתפילת "עלינו"

◀ בתפילת "עלינו" שאומרים באמצע תפילת מוסף בלחש המנהג הוא לכרוע קצת כשאומרים "ואנחנו כורעים ומשתחוים", ואין בו משום איסור להוסיף על הכריעות, שעיקר האיסור הוא בשעת התחלה וסוף של ברכות שמו"ע, אבל בשאר המקומות יכול לכרוע (עי' משנ"ב סי' קי"ג ס"ק ט'), הגר"ח קניבסקי שליט"א).

ואפילו לדעת הגר"א (סי' נ"ו ס"ק ד') שאין לכרוע בקדיש משום שאין להוסיף על הכריעות אפילו שאינו בתפילת שמו"ע, מ"מ בשעת אמירת "ואנחנו כורעים" כל השנה וגם בתפילת ר"ה יש לכרוע, מכיון שאמר "ואנחנו כורעים", ואם אינו כורע הוי כמו דובר שקרים ולכן גם לדעת הגר"א יש לכרוע כאן (הגר"ש אלישיב צ"ל).

יום שני של ראש השנה

יומא אריכתא

◀ יש לדעת שהחשש לכך שראש השנה הוא יומא אריכתא, היינו דוקא לחומרא, אבל לא לקולא. ומטעם זה מבואר בשו"ע (סי' תק"ג) שאין לבשל מיום טוב אחד לחברו ואפילו מיום ראשון של ראש השנה ליום שני, ע"י שם. וכן אין להביא מחזור ביום ראשון לצורך מחר, ואין להניח שתיה במקרה לצורך מחר, ואין לגלול ספר תורה ביום הראשון לצורך יום שני של ראש השנה.

ברכת "שהחיינו" בליל שני

◀ לכתחילה יש ללבוש בגד חדש או להניח פרי חדש לאמירת "שהחיינו" בליל שני, ואם אין לו בגד או פרי חדש, יאמר "שהחיינו" גם בלא זה (שו"ע סי' ת"ר סעי' ב'), וה"ה לנשים בשעת הדלקת נרות שמברכות אז "שהחיינו" (משנ"ב ס"ק ד').

וכן הבעל תוקע ילבש בגד חדש בשעת התקיעות ביום השני ומ"מ אף אם אין לו יברך "שהחיינו" (למנהג בני אשכנז).

השומעים בנוגע לפרי חדש

◀ בני הבית שיוצאים בקידוש של בעה"ב, יוצאים גם בברכת "שהחיינו" שמברך לצורך קדושת היום, ומכוון גם על הפרי, וע"כ לא יברכו "שהחיינו" כשיאכלו את הפרי (קובץ "מבית לוי", ובכה"ג אינם חייבים לאכול מהפרי החדש, אלא שאם לא אוכלים יכוונו לצאת רק על הצד שחייבים משום קדושת היום).

אכילת פרי חדש שברכו עליו "שהחיינו"

◀ אשה שמדליקה נרות בליל שני בבית, ובשעת ברכת "שהחיינו" כיוונה על פרי חדש שמונח לפניה, אם הולכת אח"כ לאכול בבית אחר, לכתחילה יש לה לקחת הפרי עמה ולאכול שם, כיון שבירכה על הפרי.

מתי אוכלים את הפרי החדש

◀ אוכלים את הפרי החדש מיד לאחר קידוש לפני נטילת ידים לסעודה ("מטה אפרים" סי' ת"ר סעי' ו'), ונכון להקפיד לאכול פחות מכזית, וגם לא יהא בריה, שלא להיכנס לחשש ברכה אחרונה ("מטה אפרים" שם סעי' ו'), ולאילו הנוהגים כהרמ"א (סי' רע"א) שנטילים ידים לפני קידוש יאכלו את הפרי החדש מיד לאחר אכילת "המוציא". אולם מנהג העולם לכו"ע לאכלם לאחר המוציא.

עשרת ימי תשובה

שכח "המלך הקדוש"

◀ **שאלה:** שכח לומר "המלך הקדוש" ונזכר בברכת "אתה חונן" וחזר לברכת "אתה קדוש", והמשיך עד הסוף, האם יצא או לא?

תשובה: בדיעבד לא יצא (שהרי חייבוהו לחזור לתחילת שמו"ע), ויש לו לחזור ולהתפלל (וכדאי להתנות שאם יש צד שהוא כבר יצא, שיהיה תפילת נדבה).

שכחו לומר י"ג מידות

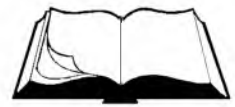
◀ **שאלה:** שכחו לומר י"ג מידות בשעת הוצאת ספר תורה (בעשרת ימי תשובה), ונזכרו רק לאחר שספר התורה היה מונח על הבימה, מה לעשות?

תשובה: יאמרו בשעה שמונח על הבימה לפני תחילת הקריאה (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

מִי יֵרֵם הָיִים

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גליון 376

מהלכות ערב יוה"כ, יוה"כ, ומוצאי יוה"כ תשרי תש"פ

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

הדלקת נרות בבית הורים

▲ אשה האוכלת סעודה המפסקת בבית ההורים ואין לה מספיק זמן לחזור לביתה ולהדליק שם נרות, בשבתות בכל השנה יכולה להדליק שם משום שהוא מקום אכילה, אבל בנרות יוה"כ לא שייך הדלקה שם, וגם לא משום כבוד יו"ט, שהרי הם לא גרים שם, וכן לא שייך שם הדלקה משום שלום בית שלא יכשל שהרי כבר יש נרות שם, לכן לכל היותר תדליק שם בלא ברכה (בעל "שבט הלוי" זצ"ל).

הדלקת נרות לבחורי ישיבה

▲ בחורי ישיבה שמדליקים כל שבת בחדר אוכל עם ברכה (ואסור להם להדליק בחדריהם משום חשש דלקה) ביוה"כ שלא אוכלים שם, אי"כ לא משתמשים כלל בחדר אוכל, ואי"כ לא יברכו על נרות אלו רק דליקו בלא ברכה.

הדלקת "נר הבריא"

▲ נוהגים שכל אדם נשוי מדליק נר לכל היממה (24 שעות), והוא נקרא "נר הבריא", ומספיק נר אחד לכל המשפחה, ומדליק נר נוסף לאביו ואמו שנפטרו לכפר עליהם (רמ"א ס' תר"י סעיף ד'). ומלבד נרות אלו, כדאי להדליק נר נוסף שממנו ייקח אש להבדלה (משנ"ב ס' תרכ"ד ס"ק י"ג).

▲ אם כבר נרות אלו ביום כיפור, אין לחשוש, לפי שאינו סימן רע, רק מסתמא כבה מחמת רוח, חום, או שאר סיבות טבעיות, ועכ"פ יחזור וידליקו במוצאי יוה"כ, ומכיוון שיש מקפידים, יש שנהגו להניח נרותיהם עם נרות אנשים אחרים בביהכ"נ (רמ"א שם, ומשנ"ב ס' י"ד בשם "חיי אדם").

תפילות יום הכיפורים

טעה בסיום הברכה

▲ אם טעה בסיום הברכה, ואמר "מקדש ישראל והזמנים" לא יצא ("מטה אפרים" ס' תקפ"ב סעיף י"ח), ואם נזכר מיד יחזור ויחזרו כדן ("אלף למטה" שם). ואם התחיל "רצה", יחזור ל"קדשנו" ("מחזור המפורש" בשם הגר"ש אויערבך זצ"ל) ואם עקר רגליו חוזר לראש התפילה.

תפילה בכוונה

▲ בק"ש אומרים כל הציבור ביחד "שמע ישראל" בקול רם, ואח"כ החזן וכל הציבור עמו "בשכמליו" בקול רם. וכן יתר התפילה מתפלל בכוונה גדולה ובקול, ובפרט ברכת "השכיבנו" שכולה בקשות עצומות, והיא שעת רחמים ועת רצון. וכל המכוון לבו מובטח לו שאין תפילתו חוזרת ריקם ("מטה אפרים" ס' תר"ט סעיף ט"ו).

▲ וכן בשחרית ראוי לזרו עצמו בפסוד"ו וברכות ק"ש כדי שיאמר "שמע" ו"ברוך שם" וכו' עם הציבור ("מטה אפרים" שם סעיף מ').

פירוט העבירות

▲ מי שיודע איזו עבירה עשה במשך השנה, לכתחילה יש להתוודות עליה בפירוט, ומ"מ אפילו מי שיודע כמה פעמים עשה עבירה מסוימת, אינו צריך לפרט את מספר הפעמים שעשה את העבירה (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

וידוי בלא כוונה

▲ האומר וידוי בלא כוונה דומה לאדם שפגש בחברו ברחובה של עיר, ואמר לו אני מבקש את סליחתך, אותו חבר שלא הבין במה דברים אמורים, הביט בו בתימהון ושאל על מה ולמה. השיבו הלה ואמר סתם אומרים שצריך לבקש סליחה. כך אותו אדם שמגיע לסליחות ולוידי ללא הכנה מוקדמת ללא מחשבה תחילה ואומר אל ד': אני מבקש סליחה כי כך כתוב במחזור, הרי זו חוצפה מאין כמוה בפני הקב"ה שאומר וידוי מן השפה לחוץ (ספר "רבי הירש פלאי" עמ' 872).

לדפוק על הלב ב"על חטאים"

▲ נוהגים לדפוק על הלב בשעת אמירת "על חטא שחטאנו...", בעת אמירת "שחטאנו", אבל באמירת "על חטאים שאנו חייבים עליהם..." אין דופקים. והטעם שהדפיקה היא לא כשמזכירים חטא אלא כשמזכירים "שחטאנו", לומר שהחטא בא מהלב והיצה"ר שבלב גורם לעבירות, אבל יאמר אותם בהשתחויה דס"ס זה עדיין חלק מהוידוי.

(והא דכתב המשנ"ב ס' תר"י ס"ק י"א, בשם האחרונים, ה"ה קישו"ע

לע"נ אמי מורתי הרבנית

מרת יטא בת ר' זאב דינר ע"ה

נלבית ח' תשרי תשע"א

לע"נ

הרה"ח נתן ב"ר משה עקשטיין ז"ל

נלבית י' באייר תשע"ט

לע"נ

ערב יום הכיפורים

בקשת מחילה

▲ עבירות שבין אדם לחברו, אין יוה"כ מכפר עד שיפייסנו, ואפילו לא הקניטו אלא בדברים, צריך לפייסו (שו"ע ס' תר"י א').

▲ יש סוברים שחייב אדם לפייס את חברו, אפילו אם חברו מקפיד עליו שלא בצדק ("שפת אמת" יומא פ"ז ד"ה איקפיד).

▲ המבזה את חברו בפני רבים צריך לפייסו בפני רבים ("מקור חיים" לבעל "חוות יאיר").

▲ וכל אדם צריך לבקש מחילה מהוריו, מאשתו, ומרבותיו שמא ביזה אותם או יעזרם ("בן איש חי" פ' וילך אות ו').

▲ מי שיודע בחברו שמחל לו לגמרי, אעפ"כ צריך לבקש מחילה מחברו משום שצריך הכנעת בקשת המחילה כחלק מכפרתו ("פלא יועץ" מחלקת התשובה, "כוכבי אור" להגר"י בלאזר זצ"ל, ספר "מועדים וזמנים" ח"א סי' נ"ד).

▲ בשעת בקשת הסליחה, צריך לפרט מה שחטא לחברו, אפילו חברו לא יודע מזה כלל, צריך לגלות לו (ספר "חפץ חיים" הל' לשון הרע, כלל ד' סעיף י"ב). אם לא שיודע שחברו יתבייש מזה (משנ"ב ס' תר"י ס"ק ג'), וכן דעת הגר"י ישראל סלנטר זצ"ל שלפעמים ע"י שמפרט העבירה ומבקש מחילה בזה גופא עובר עבירה שמצער חברו וגורמו עגמת נפש, ובכה"ל ראוי לבקש מחילה סתם באופן כללי כנהוג שמבקשים זה מזה סליחה, מובא ב"מועדים וזמנים" שם).

▲ אם יודע שחטא לאדם יחיד באופן פרטי, אין מועיל שיבקש מחילה מרבים בצורה כללית אף שאותו יחיד נמצא שם, אלא צריך לפייסו באופן אישי.

בקשת מחילה מקטן

▲ שאלה: האם שייך בקשת מחילה מילד קטן?

תשובה: מחילת קטן בממון אינה מחילה, אבל אם ציער את הקטן ופייסו הוה מחילה (הגר"י קרליץ שליט"א).

החזרת ממון בלי ידיעת הבעלים

▲ שאלה: אדם המתבייש מאוד במעשיו, האם יכול להחזיר את הגזילה לנגזל מבלי להודיע לו על כך, כגון ע"י הפקדת הממון בחשבון הבנק של הנגזל מבלי להודיעו, או במכתב לביתו? תשובה: אם הנגזל לא ידע מגזילה ולא היה לו צער מכך, אפשר לעשות כן, ולא חייב להודיעו, ולא לפייסו בשביל מצות תשובה (שו"ת "אגרות משה" חו"מ ח"א ס' פ"ח אות ט"ו, והגר"ש אלישיב זצ"ל, "אשרי האיש" ח"ג פרק כ' אות ח').

ויש סוברים שמ"מ צריך לפייסו בזה שמנע ממנו רווח ממון בזמן שהממון לא היה אצלו, וכעין הירושלמי, דמי שביטל כיסו של חברו, יש לו תרעומת עליו ("כף החיים" ס' תר"י ס"ק ז' בשם "פתחי תשובה").

מצות אכילה בערב יוה"כ

▲ שאלה: חולה שיש בו סכנה שצריך לאכול ביוה"כ, האם יש לו מצוה לאכול בערב יוה"כ?

תשובה: יש לו מצוה לאכול מכמה טעמים. ועוד, שע"י שאוכל טוב בערב יוה"כ, מספיק לו לאכול פחות ביוה"כ (הגר"י קרליץ שליט"א).

שתיית מים לאחר סעודה מפסקת

▲ מצוי שלאחר שאכל סעודה מפסקת והוא כבר "מלא וגדוש" ולא צמא כלל, ובכל זאת רוצה לשתות מים בכדי שמחר לקראת סוף הצום לא יהא צמא, בכה"ל לא מברך לא לפניו ולא לאחריו, כיון שאינו שותה המים לצמיאון של עכשיו (ע"י "דעות תורה" או"ח ס' ר"ב סעיף ז', ב' דעות בזה, וספק ברכות להקל). אא"כ שותה דבר מתוק שהחיד נהנה ממנו, שאז מברך עליו.

בית הוראה ע"י ביהכ"נ "דברי שיר", רח' זכריה 4, בני ברק. פתוח בימות השבוע (א'-ה') :

אחה"צ, בין השעות 13:45 - 14:15. טל': 03-6194741

לישון אפילו עם נעלים (בשאר ימות השנה), (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

דינים הנוגעים לאכילה לקטנים ולחולים

להישאר בבית

◀ מי שמרגיש חלש, או אשה בהריון וכד' שיש חשש שע"י שיבוא לביהכ"נ, זה יגרום שיצטרכו לאכול ביה"כ, אסור להם לבוא לביהכ"נ אלא שישארו בביתם שע"י יש צד שיכולים לצום.

טיפול בילדים

◀ אשה שמרגישה חולשה, והיא גם מטפלת בילדים בביתה, ויש חשש שלא תוכל לצום בגלל שהיא מטפלת בילדים, חייב הבעל להישאר בבית ולשמור על הילדים בכדי שאשתו תוכל לצום, או שיביא אדם אחר לטפל בהם.

ילדים או חולים שאוכלים ביה"כ

◀ ילדים או חולים שאוכלים פת ביה"כ יטלו כל ידיהם עד הזרוע כמו כל השנה דסו"ס אי"ז רחיצה של תענוג (ע"י רמ"א סימן תרי"ג ס"ג, הגר"ש אויערבך זצ"ל, מובא בשש"כ ל"ט, ל"א, הגר"ש אלישיב זצ"ל ושו"ת "שבט הלוי" ח"ח ס' קל"ט, וכ"כ "כף החיים" ס' תקנ"ד ס"ק נ"ג לענין ת"ב).

האכלת קטנים יותר משצריכים

◀ **שאלה:** האם צריך להיזהר שלא לתת לקטנים אוכל יותר ממה שהם רגילים?

תשובה: אין בזה איסור כלל, ויכולים לתת להם לאכול יותר, וכן בקטן בן ט' אחר שצם השעות שצריך יכול לאכול בלי הגבלה (הגר"נ קרליץ שליט"א).

נתינת ממתקים לקטנים

◀ **שאלה:** האם ראוי שלא לתת ממתקים לקטנים ביום כיפור?

תשובה: אפשר לתת להם ממתקים לכתחילה (הגר"נ קרליץ שליט"א).

לרחוץ ידיו כשמטפל בחולה

◀ **שאלה:** המטפל בחולה וצריך לרחוץ ידיו קודם הטיפול, האם מותר לעשות כן, שלא ינזק החולה?

תשובה: פשיטא שמותר שהרי אי"ז לתענוג (הגר"נ קרליץ שליט"א).

כהן גדול או סגן

◀ **שאלה:** הכהן הגדול היה ער כל הלילה (כמבואר במשנה יומא פרק א' משנה ז'), יש לדון מה קורה בכה"ג שאם יעשה את כל עבודות היום יצטרך לאכול (כיון שאין לו כוח כל כך), האם נימא שעדיף מתחילה שיעשו עבודות אלו ע"י הסגן, או שמא בינתיים יעשה מה שמוטל עליו לעשות, ואם אח"כ משום פיקוח נפש יצטרך לאכול, יהיה מותר לו לאכול?

תשובה: מכיון שיודע שזה יגרום לו לאכול ביום הכיפורים עדיף מתחילה שיעשה ע"י הסגן, ולא יגרום לעצמו לאכול ביה"כ (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

אכילת שיעורים מתחילת היום

◀ וכעין זה מבואר במוסקים בנוגע לאדם זקן או חלש, שאם יצום עד חצות היום, אח"כ יצטרך לאכול הרבה בצהרים, עדיף לו מתחילת היום לאכול פחות מכשיעור בכדי שלא יבוא בסוף לאכול שיעור מלא (שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"ד תש"ק קכ"א, בעל "שבט הלוי" זצ"ל).

מוצאי יום הכיפורים

שתיה לפני הבדלה

◀ מותר (כל שבוע) לכתחילה לשתות מים לפני הבדלה (שו"ע ס' רצ"ט). ולכן אשה אינה צריכה לחכות ולצום עד שבאים להבדיל עברה אלא יכולה לומר מיד במוצאי יום כיפור "ברוך המבדיל" ולשתות מים ובדרך כלל לאחר שתית מים לא קשה לחכות עד שיחזרו מבית הכנסת. ואם בכל זאת קשה לה בלי לאכול - יכולה להבדיל לעצמה ולשתות את היין (שו"ת "שבט הלוי" ח"ד ס' נ"ד אות ו').

דינים הנוהגים באכילה שאחר הבדלה

◀ יזהר באכילה במוצאי יו"כ כי עקב הבהילות המצויה בעת הזאת עלולים להיכשל בלא שימת לב בברכות לבטלה ח"ו.

◀ המבדיל על היין ובדעתו אח"כ לשתות שאר משקין, אין מברך עליהם "שהכל" ו"בורא נפשות", כי יין פוטר כל מיני משקין מברכה ראשונה ואחרונה (שו"ע ס' קע"ד סעיף ב').

◀ אלו היוצאים י"ח בהבדלה ואין שותים מהיין, צריכים לברך על שאר משקין, ואם טעמו מעט מהיין יש להסתפק אם זה פוטר או לא ("ביאור הלכה" שם).

◀ יזהר לברך "מעין שלוש" על היין לפני שהולך ליטול ידיו על הפת (משנ"ב ס' קע"ד ס"ק ט"ו), ואם נטל ידיו לסעודה ולא בירך ברכה אחרונה לפני כן, שוב לא יברך ברכה אחרונה, ויכוון לפטור בברמה"ז את ה"מעין שלוש" על יין ההבדלה.

◀ אם שותה יין בתוך סעודתו, לא יברך על היין ברכה ראשונה, אא"כ כיוון בהדיא בעת ברכת ההבדלה שאינו רוצה לפטור את היין שבתוך הסעודה (ע"י שו"ע ס' קע"ד ב', ומשנ"ב ס' רצ"ט כ"ו).

והגר"ז בשעת אמירת הוי"ו כשמזכיר החטא יכה באגרוף על החזה או על הלב, כאומר 'אתה גרמת לי שאחטא', ע"י שם, אין חוונתו שידפוק באמירת מילה של החטא, דמה שייך לומר גרמת לי, רק הכוונה בשעת אמירת אותו משפט, ולאפוקי מאלו שלא דופקים כלל).

אמירת י"ג מדות באמצע וידוי

◀ **שאלה:** מי שנמצא באמצע וידוי לאחר תפילת י"ח קודם "אלקי נצור", האם יאמר הי"ג מדות עם הציבור או לא?

תשובה: מותר לענות "קדיש" ו"ברכו" באמצע "אלקי נצור" (רמ"א ס' קכ"ב, א'), וה"ה באמצע וידוי (משנ"ב ס' תר"ז י"א). ולכתחילה יש לומר "יהיו לרצון" לפני כן (משנ"ב ס' קכ"ב), וכן כל דבר שבקדושה כגון אמון ד"המלך הקדוש" ו"שומע תפילה", וכן יש לומר י"ג מדות ביחד עם הציבור שזהו כמו דבר שבקדושה, מכיון שצריך לאומרו בציבור (הגר"נ קרליץ שליט"א).

תפילה על בקשות אישיות

◀ **שאלה:** איפה המקום המסוגל ביותר להתפלל על זרע של קיימא, זיווגים או רפואות?

תשובה: בתפילת לחש בסוף "אלוקי נצור" (הגר"ח קניבסקי שליט"א). רמזיה ע"י שלח ציבור

◀ **שאלה:** האם מותר לשלח הציבור לרמוז באמצע חזרת הש"ץ שיפתחו את ארון הקודש לאמירת פיוטים וכדומה?

תשובה: כן (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

בר מצוה בימים הנוראים

◀ מעשה בכולל "חזון איש" שילד נעשה בר מצוה בראש השנה, והורו שצריך ליתן לו עליה לתורה, והוא דוחה לשאר אנשים מכובדים שבדרך כלל מקבלים עליה בימים אלו (הגר"נ קרליץ שליט"א).

בעל תוקע או ש"ץ שהוא כהן

◀ **שאלה:** האם יש מעלה בבעל תוקע או שליח ציבור שהוא כהן?

תשובה: יש ענין בבעל תוקע כהן, דומיא דבית המקדש ששם תקעו הכהנים, אבל כהן לשלח ציבור לתפילת מוסף משום "סדר העבודה" לא שמענו (הגר"ח קניבסקי שליט"א, וע"ע משנ"ב ס' תקפ"א ס"ק י"ב וי"ג).

מאה ברכות

◀ ביום כיפור חסרות ברכות רבות להשלמת מאה ברכות, שכן בתפילת הלחש יש רק שבע, וכן חסר ברכות הנהנין וברכת המזון. בשעת הדחק אפשר לצאת אם מכוונים בשמיעת ברכות מאחרים, כגון: ברכות התורה וההפטרה ולענות אחריהן אמון ("מטה אפרים" ס' תרכ"ב סעיף ג'). אם יעשה את כל אלה, יחסרו לו עוד שלוש ברכות. במג"א כתוב שישלים את הברכות החסרות בברכת הריח או "אשר יצר" אם תזדמן לו.

◀ בשעת הדחק אפשר לצאת ידי חובה בשמיעת חזרת הש"ץ (משנ"ב ס' מ"ו סק"ד).

ברית ביה"כ

◀ נוהגים לעשות הברית מיד לאחר יזכור.

◀ מוהל שיש לו ב' בריתות ביה"כ יכול לעשות מציצה דרך חתיכת גזה כדי שלא ללכך את פיו, ויכול לעשות עוד ברית ("ארחות רבינו" ח"ב עמ' ר"ב), ומעיקר הדין יכול לרחוץ פיו בין ילד לילד, שאין זה רחיצה של תענוג (הגר"ח קניבסקי שליט"א), וכיפוף פיו ויטה שלא יבלע מים (שעה"צ סימן תקנ" סק"ח).

טעות בנעילה

◀ אמר בתפילת נעילה "כתבנו" במקום "חתמנו" אין צריך לחזור, כיוון שגם אם לא אמר כלל - אינו מעכב (הגה"ת מהרש"ם ס' תרכ"ג).

התפלל נעילה לפני מנחה

◀ **שאלה:** הלך לנוח, וכשחזר התפלל נעילה עם הציבור, וזכר שלא התפלל מנחה, האם אפשר להתפלל מנחה לאחר נעילה?

תשובה: יש סוברים כעין שפצינו שלא שייך להתפלל תפילת תשלומין לפני תפילת עיקר, וכמבואר בשו"ע (ס' ק"ח סעיף א'), ומשום דרך לאחר שעשה עיקר החיוב, יכול לעשות התוספות, כמו כן לענין נעילה שהוא כעין תוספת שמו"ע, אי אפשר להתפלל לפני עיקר החיוב, ולכן הוא צריך להתפלל מנחה ולהתפלל בשנית תפילת נעילה (הגה"ת "חכמת שלמה" ס' תרכ"ג), ויש חולקים וסוברים שהתם הוא משום תוספת חיוב שמו"ע, שבעצם הוא חיוב אחד, ולא שייך הטפל לפני העיקר, משא"כ בזה שהוא ב' חיובים שונים, ולכן אין הסדר מעכב, וצ"ע (שו"ת "תפארת אדם" ח"ב ס' כ"ז).

נעלי בית

◀ **שאלה:** נעלי בית שנוח מאוד ללכת בהם, ואפילו יותר מנעל רגילה, האם מותרים ביה"כ?

תשובה: מעיקר הדין מותר, ויש מחמירין, נעלים מעור סינטטי אפשר שאסורים מדינא (הגר"נ קרליץ שליט"א).

שינה עם נעלי גומי

◀ **שאלה:** מי שרוצה לנוח בין מוסף למנחה ומניח את ראשו על הסטנדר, האם צריך לחלוץ את נעלי הגומי, משום הקפידיא שלא לישון עם נעליים?

תשובה: כיון שאינם עשויים מעור, אין להם דין 'מנעל', ומותר לישון עם נעלי גומי, ועוד דרך בשינת קבע הקפידו, אבל בשנת ארעי מותר

מעלת י"ג מידות וחובת הכוונה באמירתם

מאת הרה"ג ר' יוסף רפפורט שליט"א

עיקר בקשת הסליחות באמירת י"ג מידות.

"סליחות" הוא השם הכללי לכל התפלות והבקשות שנוהגים בכלל ישראל לבקש מהשי"ת על מחילת עונותיהם, ואולם צריך לידע דעיקר מעלת הסליחות הוא באמירת י"ג מידות, והוא הנקרא בחז"ל "סדר סליחה", וכדלהלן.

אמרו חז"ל בתנא דבי אליהו זוטא (פרק כ"ג) וז"ל: "יענך ה' ביום צרה" כי היה דוד יודע שעתיד בהמ"ק להיות חרב, והקרבות יהיו בטלים עונותיהם של ישראל, והיה דוד מצטער על ישראל במה יהיה כפרה לעונותיהם, אמר הקב"ה לדוד: בשעה שהצרות באות על ישראל בעונותיהם יעמדו לפני יחד באגודה אחת, ויתודו על עונותיהם לפני, ויאמרו לפני "סדר סליחה" ואני אענה אותם. ובמה גילה אותן הקב"ה זאת, אמר ר' יוחנן הקב"ה גילה זאת בפסוק ויעבור ה' על פניו ויקרא וגו', מלמד שירד הקב"ה מן הערפל כשליח ציבור שנתעטף בטליתו ועובר לפני התיבה, וגילה לו למשה "סדר סליחה" וכו', ובשעה שישראל מתקבצין לפני ועומדין לפני באגודה אחת ואומרים לפני סדר סליחהאני אענה אותם שנא' ה' הושיעה המלך יענונו ביום קראנו, ע"כ.

הרי קמן דסדר סליחות הראשון שלימד הקב"ה את משה רבינו ודוד המלך הוא אמירת י"ג מידות, והוא בא לכפרת עונות כדוגמת הקרבת קרבנות בבהמ"ק, שהיה דוד מצטער לאחר חורבן הבית במה יהיה כפרה לעונותיהם, ותשובת הקב"ה דע"י אמירת י"ג מידות ירחם עליהם, וזהו מקור דברי רבינו בחיי דלהלן.

כתב רבנו בחיי בפרשת כי תשא (שמות, ל"ד, ו'), וז"ל: והנה בזה"ז שאנחנו שרויים בגלות ואין לנו כה"ג לכפר על חטאתינו, ולא מזבח להקריב עליו קרבנות, ולא בהמ"ק להתפלל בתוכו, לא נשאר לנו לפני ה' בלתי אם תפילותינו וי"ג מידותיו, ומתוך י"ג מידות אלו למדנו סדר תפילה ובקשת רחמים מאת אדון הכל יתעלה, ע"כ.

מבואר דאמירת י"ג מידות אינו אמירת שבח כדוגמת דבר שבקדושה (קדיש, קדושה וכו') אלא כלשון רש"י בפרשת כי תשא (ל"ג, י"ט) "סדר בקשת רחמים" וכ"ה בלשון רבינו בחיי הנ"ל, כלומר אנו משבחים את הקב"ה במידות אלו ומבקשים שינהג עמנו במידות רחמים אלו. תפילת י"ג מידות מיוחדת משאר כל התפילות בכמה פרטים:

א. שהקב"ה בכבודו ובעצמו סידר תפילה זו לפני משה רבינו, כמבואר בקרא ויעבור על פניו וגו', (וכמ"ש לעיל מתנד"א ובגמ' ר"ה יז:).
ב. שכרת ברית שישמע את התפילה, ולא מצינו כוונתה באיזה תפילה שיש הבטחה שתענה תפילתנו. [וראה בסמוך ביאור שם התפילה "סליחות"].

ג. דלא ניתן ליחיד אלא לציבור לשיטת הרבה ראשונים, וכך נפסק בשו"ע (תקס"ה, ה'), כלומר לגודל מעלת התפילה היא נתנה רק לכלל ישראל ולא ליחידים. [ועיי' בספר 'חננו ועננו' עמ' ג' שהארכנו בזה]

ד. א"א לומר י"ג מידות בכל שעה ביום אלא בעיני שעת רצון מחצות הלילה בלבד. (עי' מג"א שם)

ביאור שם התפילה "סליחות"

והנה יש להתבונן בשם "סליחות", הלא אנו מתפללים ומבקשים את סליחת הבורא ית"ש, והוא הסולח ככתוב "כי עמך הסליחה", וא"כ הו"ל לקרותן בקשות וכיו"ב, ואילו בתנא"ז איתא ויאמרו לפני "סדר סליחה" (ולא אמרו "סדר בקשה"), וצ"ב.

ונראה לפמש"נ דעיקר מעלת הסליחות - באמירת י"ג מידות, ועל מעלת הזכרת י"ג מידות אי' בגמ' ר"ה יז: : ברית כרותה לי"ג מידות שאין חוזרות ריקם שני' הנה אנכי כורת ברית. נמצא דשאני תפילה זו משאר התפילות דאין תפילה שיש עלי' הבטחה שנענית כי אם בי"ג מידות, ולפיכך קראו חז"ל לסדר בקשת רחמים זו בשם "סליחות" להורות מעלת תפילה זו שמובטחים אנו שבקשתינו תענה ונזכה לסליחה [ועיי' בספר חננו ועננו מש"כ מספר המנהיג דמה"ט מנהגו של ר"ת היה לאמר "וסלחת לעווננו" מיד לאחר גמר אמירת י"ג מידות].

קדיש תתקבל אחר אמירת סליחות

ומש"כ דהעיקר באמירת הסליחות הוא. אמירת י"ג מידות, כך הוא מתבאר נמי מדברי הלבוש (סי' תקפ"א) בטעם מנהגינו לומר קדיש תתקבל לאחר אמירת הסליחות, אע"ג דקדיש תתקבל אומרים רק אחר תפילת שמו"ע, דהיא הנקראת בסתמא צלותהון ובעותון, וא"כ מ"ט אומרים קדיש זה אחר אמירת הסליחות.

וכתב הלבוש: סדר סליחות נתקן על סדר התפילה של היום, כי הפסוקים שקודם סליחות הם כנגד פסוקי דזמרה, והסליחות עם הי"ג מידות שאומרים בין כל אחת ואחת, הם במקום תפילת שמו"ע, "שעיקר התפילה הוא י"ג מידות", ואח"כ נופלין על פניהם כמו אחר כל התפלות, ומסיימין ואנחנו לא נדע, לכך אומרים אחריהם קדיש שלם, עכ"ל.

ומעתה כשם דעיקר התפילה היא תפילת שמו"ע, כך גם עיקר הסליחות הוא י"ג מידות, שהוא המקביל לתפילת שמו"ע, (וכמפורש בדברי הלבוש), והן הן הדברים שנתבארו לעיל דעיקר סדר סליחה שלימד הקב"ה את משה רבינו הוא אמירת י"ג מידות.

אני אעביר כל טובי על פניך

הנה על גילוי י"ג מידות נאמר בתורה (שמות ל"ג, י"ט) "ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך וקראתי בשם ה' לפניך, וחנותי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם", ופרש"י: הגיעה שעה שתראה בכבודי מה שארשה אותך לראות, לפי שאני רוצה וצריך ללמדך סדר תפילה כשי נצרכת לבקש רחמים על ישראל הזכרת לי זכות אבות, כסבור אתה שאם תמה זכות אבות אין עוד תקוה, אני אעביר כל מידת טובי לפניך על הצור ואתה צפון במערה וקראתי בשם ה' לפניך, ללמדך סדר בקשת רחמים אף אם תכלה זכות אבות, וכסדר הזה שאתה רואה אותי מעוטף וקורא י"ג מידות הוי מלמד את ישראל לעשות כן, וע"י שיזכירו לפני רחום וחנותי יהיו נענין, כי רחמי לא כלים. "וחנתי את אשר אחן" אותן פעמים שארצה לחון, "ורחמתי" עת שאחפוץ לרחם. עד כאן לא הבטיחו אלא עתים אענה ועתים לא אענה, אבל בשעת מעשה אל"ל "הנה אנכי כרת ברית" הבטיחו שאין חוזרות ריקם, עכ"ל.

הרי לך גודל מעלת י"ג מידות, דבשעה שתמו כל זכויותיהם של כלל ישראל, ובכללם זה אם תמה זכות אבות, מ"מ ע"י אמירת י"ג מידות יכולים לעורר רחמים מאתו ית' לרחם על ישראל.

וגילוי זה נקרא "כל טובי", ובאמת הרי אין לנו מושג מה נכלל במה שנקרא טובו יתברך, והרי מידת החסד אינה מטבע קבועה אלא מידה שמתחלקת להרבה פנים וחלקים [כדוגמה עיי' בזה"ק פרשת נשא, ובראשית חכמה שער התשובה פ"ג]. ומ"מ על י"ג מידות נאמר בתורה

שהוא גילוי של "כל" טובו יתברך, וד"ז נורא למתבונן.

ובספר שערי אורה (לר"י גיקטליא שער י') כתב השם העשירי משמות הקודש נקרא אהי-ה זהו השם וכו' נקראת נקודת הרחמים ומקור כל ההוויות "שהוא סוד תליסר דרחמי אשר כולם רחמים גמורים ואין בהם תערובות דין וכו'. וכשיפיעו מידות עליונות משם הכתר שהוא אהי-ה אשר כולם רחמים, אז יתמלא כל העולמות וכל הספירות ברכה וחיים ורחמים וכל מיני שפע וכו', ודע כי פעולת השם העליון שהוא אהי-ה הוא פעולת הרחמים הגמורים והוא השם המיטיב והנותן מתנת חנם ומרחם שלא מצד הדין אלא מצד הרחמים הגמורים כמ"ש "וחנותי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם" את אשר "אחון" ואת אשר "ארחם", הכל כפי הרצון שאין בו ידיעה לכל נברא. עכ"ל.

הרי קמין ד"ג מידות הם שורש כל הרחמים והם הגורמים שפע ברכה וחיים לכל העולמות. ואולי לכך נאמר על גילויים ואני אעביר "כל טובי", כיון דבהם גנוז כל הטוב הנשפע לבריאה כולה. [וראה עוד מש"כ המלבי"ם (שמות ל"ג, י"ט)]

י"ג מידות פותחת שערי סליחה ומחילה

ועיין עוד בפרקי דר"א (פרק מ"ו) דלאחר אמירת י"ג מידות מבואר בפסוקים שביקש משרע"ה סליחה על חטא העגל, "ואילו אמר משה סלח נא לעונותיהם של ישראל עד סוף כל הדורות הי' עושה כן, לפי שהיתה שעת רצון, וכו', אלא אמר סלח לעונותיהם של ישראל על מעשה העגל, אמר הקב"ה הרי כדברך עשיתי שנא' ויאמר ה' סלחתי כדברך" עכ"ל. וחזינן גודל שעת הרצון שהי' בשעת גילוי י"ג מידות, שהי' יכול לבקש סליחה על כל עונות ישראל עד סוף כל הדורות.

מהי הכונה המיוחדת באמירת י"ג מידות

והנה בגמ' בר"ה נתבאר דא"ל הקב"ה למשה דכ"ז שישראל חוטאין ועושים לפני את הסדר הזה (

של י"ג מידות) אני מוחל להם, ובספר עין יעקב הביא קושיית העולם, הלא רבים אומרים י"ג מידות ולא נענו, ועיי"ש תירוצו. ואפשר דתשובת שאלה זו נתבארה בדברי רבינו בחיי (פרשת כי תשא) שכתב: **וצריך אתה לדעת כי כל המבין י"ג מידות ויודע פירושן ועיקרן, ומתפלל בהם בכוונה אין תפילתו חוזרת ריקם** אא"כ היו בידו עבירות שמעכבות זה, עכ"ל. ומבואר החשיבות ללמד את פירוש המידות ולכוון בהם שהוא תנאי לברית שאין תפילתן חוזרת ריקם ועיין בספר חננו ועננו (עמוד מ"ז והלאה) ביאור המידות בקיצור ובהרחבה.

לומר יש כמה תנאים כדי לזכות שאמירת י"ג מידות יתקבלו לפניו ית', [מלבד אם יש בידו עבירות שמעכבות זה], ואחד מן התנאים "שיי' תפלל בהם בכוונה", ולכאורה אין הכונה לכוונת פירוש המילות, שהרי זה כתב לפני כן "המבין י"ג מידות ויודע פירושן", וע"כ המדובר שיודע פירושן ומתכוין לזה בשעת אמירתן, דאל"כ מה לנו ולידיעתו, וא"כ מה כוונת רבינו בחיי שהוסיף "ומתפלל בהם בכוונה".

ויש לבאר בכמה אופנים, האחד, לפי המבואר במדרש תנחומא פרשת כי תשא עה"פ וחתנת את אשר אחון, שרק מי שאין לו מקבל מהאוצר הזה, וביארו הש"ך על התורה עה"ת ועוד אחרונים דמכוון. דצריך לגשת לתפילת י"ג מידות בהכרח שהוא בכלל "מי שאין לו" שאין בידו תורה ומע"ט כדי לקבל בשכרו, רק כל כולו תלוי ברחמי וחסדיו ית', וכונה זו היא מוכרחת באמירת י"ג מידות, (ואם כנים הדברים בביאור ד' רבינו בחיי ה"ז לעיכובא), והוא חידוש גדול.

אי נמי י"ל דבעינן כונה שעומד לפניו ית', כדוגמת תפילת שמו"ע, (וידועים דברי הגר"ח על הרמב"ם הל' תפילה דהכוונה "שיפנה את לבו מכל המחשבות ויראה עצמו כאלו עומד לפני השכינה" היא מעצם מעשה התפילה ואם אינו רואה א"ע עומד לפני ה' א"ז מעשה תפילה עיי"ש, ובגליונות החזו"א). והרי חזינן בדברי הלבוש שי"ג מידות מקביל לשמו"ע, ולכך נהגו לומר קדיש תתקבל אחר הסליחות, כמו שהבאנו לעיל, וצ"ע בזה.

עוד יש לבאר בגדרי הכוונה באמירת י"ג מידות, בהקדם ד' הגמ' בר"ה שנתעטף הקב"ה כש"ץ וכו' יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם, דצ"ב ענין העיסוף האמור בזה. וביאר המהר"ל בבאר הגולה (באר הרביעי עמ' ע"ד), וז"ל: ומה שאמר שנתעטף כש"ץ, מפני כי העיסוף של ש"ץ הוא שלא יהי' לו נטיה ימין ושמאל לשום צד כלל, וזהו העיסוף. ואז הקריאה בכוונה לגמרי מתוך עומק הלב ואמתתו, ולא כך כאשר אינו מעוסף שאז אפשר כי הוא פונה לדברים אחרים ואין הקריאה מאמתתו, וד"ז מבואר.

אמנם אין הדבר תולה בעיסוף הטלית, רק כאשר הקריאה מאמתתו בכוונה ד"ז נקרא עיסוף, בעבור שהוא מסולק משאר דבר ואין לו נטיה ימין ושמאל, וזהו מהות העיסוף לא זולת זה, ולפיכך נאמר לשון זה כאשר הוא קורא אל ה' באמתת מחשבתו, שכן כתיב (תהלים ק"ב) תפילה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו, וכן (שם ק"ז) נפשם בהם תתעטף ויזעקו אל ה' בצר להם וגו', וזה כי העני שהוא חסר הפרנסה, והוא צריך מאד לפרנסה, מסלק עצמו מכל דבר, עד שאין לו שתוף לשום דבר ואז קורא מאמתתו, וזה ולפני ה' ישפוך שיחו וכו', וזהו שרצו חכמים ג"כ שאמרו שנתעטף כש"ץ וקרא לפניו שלש עשרה מידות, כי כאשר האדם מכוין לגמרי מבלי פנות ימין ושמאל, ג"כ השי"ת נמצא אליו, ואז האדם דבוק בו ית' במדת טובו, עכ"ל הנוגע לענינו.

למדנו שיש כונה מיוחדת באמירת י"ג מידות שפונה אל ה' בלבד מעומק הלב, מבלי לפנות לצדדים להסתייע בשאר דברים, (וד"ז משלים את מש"כ לעיל שצריך להכיר שאין בידו מעשים לבא בזכותם והבן), ואולי לזה נתכוין רבינו בחיי שצריך להתפלל בהם בכוונה.

הערה חשובה בחובת הכונה באמירת י"ג מידות

ויש להעיר עוד בדקדוק לשון הפוסקים בחומר ענין הכונה באמירת י"ג מידות, דיעוין בשערי תשובה (סי' תקפ"א, א') שהביא דברי הברכ"י בדיני סליחות, וז"ל: צריך לומר הסליחות בנחת ובמתון ובכוונה, ואסור להזכיר י"ג מידות שלא בכוונה, ע"כ.

הרי דקדק בלשונו דיש חילוק בחובת הכוונה בין שאר כל הסליחות לאמירת י"ג מידות, דלענין אמירת סליחות כתב שצריך לומר בנחת ובמתון ובכוונה, ואילו לענין י"ג מידות כתב "שאסור להזכירם שלא בכוונה", כלומר הכוונה ב"ג מידות אינה רק מעכבת את קבלת התפילה ד"ג מידות, אלא חמירה טפי דאם אומרם שלא בכוונה עובר באיסור, כי לגודל מעלת י"ג מידות אם אומרם שלא בכוונה ה"ז זלזול במעלתם. ויל"ע מהי "הכוונה" דכתב הברכ"י דהוא תנאי באמירת י"ג מידות, והרי רבים אומרים י"ג מידות בלי ידיעת פירושן כלל, האם איסור קעבדי, שהרי כ' הברכ"י דאסור להזכיר י"ג מידות שלא בכוונה. ויתכן דכוונתו שישים לבו לכך שאומר י"ג מידות, ולא יאמרם כמתעסק בעלמא כמו שעושים בעו"ה בשאר תפילות השגורות, וצ"ע בכ"ז.

ובספר יסוד ושורש העבודה (שער האיתון פ"ח) כתב להזהיר לומר ה"ג מידות "בכוונה עצומה מאד, כי אמירתם בכוונה מעוררים רחמים גדולים בעולמות העליונים והזכרתם סגולה נפלאה לכפרת העונות" עכ"ל.

שיחה ממזרינו המשיגיה הרב שלמה וולבה זללה"ה

שנאמרה ערב ראש השנה תשנ"ה, בישיבת גבעת שאול¹

נכתב על ידי אחד השומעים

ה' אורי וישעי

"לדוד ה' אורי וישעי, ממי אירא. ה' מעוז חיי, ממי אפחד". הטעם שנהגו לומר מזמור זה בחודש אלול, הוא משום דברי חז"ל "אורי זה ראש השנה, ישעי זה יום הכיפורים". אנחנו מורגלים בידיעה שראש השנה הוא יום של דין, יום של מורא, אך כאן רואים שיש אור מיוחד בראש השנה, ה' מאיר לנו, וצריכים להבין איזה אור מאיר לנו בראש השנה?

"לפני ה' כי בא, כי בא לשפוט הארץ". פעמיים מוזכר "כי בא", ופירשו חז"ל "כי בא - בראש השנה, כי בא - ביום הכיפורים" (ויקרא' ל' ד'). בורא עולם 'בא' בראש השנה. הקב"ה ממלא כל עלמין ונמצא תמיד בכל מקום, אם כן לאן הוא בא? הביאור במה שהקב"ה 'בא' הוא שיש התגלות מיוחדת של הקב"ה בעולם. ו"כי בא - בראש השנה", הוא משום שבראש השנה יש התגלות מיוחדת של השכינה בעולם. נצטרך להבין, שכביכול הקב"ה בא לתוך ליבם של ישראל, מעין השראת השכינה תוך ליבו של כל אדם מישראל.

אם כך, כבר נבין ש"ה' אורי זה ראש השנה". אם יש לאדם השראת השכינה כזאת בלב בראש השנה, זה אור, ה' הוא אורו. ובאמת כל אדם מרגיש משהו מהתקרבות זו של הקב"ה בראש השנה, 'לפני ה' כי בא'.

ניתן להבין שזה עצמו הוא הדין. הרי כביכול הקב"ה בא לתוך לב כל אחד מישראל, א"כ איך מקבלים אותו שם? ודאי שאדם שבמשך כל השנה חיפש התקרבות לשכינה, הרי כשמרגיש בראש השנה את הקירבה המיוחדת הזאת, הוא מקבל אותה בלב שלם ובשמחה. אך אדם שאין לו שום שאיפה לזה, במשך כל השנה אמנם קיים מצוות אך רק בגדר מצות אנשים מלומדה, אבל שאיפה לקירבת ה' אין לו, אינו יודע ממנה, כשהוא מרגיש בקירבה זאת בראש השנה, הוא לא מרגיש טוב עם זה. זה עצמו הדין. איך מקבלים את הגילוי הזה, את האור הזה בלב. אמנם גם מי שכל השנה לא כ"כ חשב על קירבה, אבל בכל זאת כשהוא מרגיש בקירבה זאת בראש השנה זה מרומם אותו ומעורר אותו, גם הוא זכה בדין, נתגלה שגם לו יש שייכות לדרגה זו.

ראש השנה הוא יום המלכת הקב"ה על העולם. "זה יום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון". כשאדם הראשון פקח את העיניים בפעם הראשונה, ראה באור של ששת ימי בראשית את העולם מסוף העולם ועד סופו, הוא ראה את השכינה בעולם, כל העולם כולו היה כ'בית מקדש' גדול, מיד המליך אדם הראשון את הקב"ה על העולם. לכן אנו אומרים ביום שישי את השיר של יום - "ה' מלך גאות לבש", זה היום הראשון שבו הקב"ה היה מלך, שהיה מי שהמליך אותו.

מעין משהו מאדם הראשון יש בכל הדורות, בכל ראש השנה, כל ראש השנה הוא זכרון ליום ראשון. החגים אצל כלל ישראל אינם סתם זכרון על מה שהיה לפני הרבה שנים, אלא כל שנה יש את האור שהיה אז. כל שנה האנושות מתחדשת ביום זה, ואנחנו ג"כ אנשים חדשים. שמעתי פעם מאדם גדול, הרב אהרן ויינשטיין זצ"ל, שבערב ראש השנה אדם מאבד את ה'חזקת חיים' שלו. ביום ראש השנה הוא נברא בריאה חדשה, אדם חדש. וכשהוא אדם חדש, הרי הוא רואה לפניו עולם חדש, עולמו של הקב"ה, רואה שה' הוא מלך כל הבריאה כולה. צריכים להרגיש כשהולכים להתפלל בראש השנה, כמו להבדיל אצל גויים שאם ממליכים מלך יש שמחה גדולה בכל העם, הרי יש להם מלך, כך בראש השנה אנחנו ממליכים את ה' בעולם ושמחים שיש לנו מלך. לכן אפילו בזמן תקיעת שופר, אומרים בפסוקים שאחריו "בשמך יגילון כל היום ובצדקתך ירמו". גילה בראש השנה? בתקיעת שופר? כן, בשמך יגילון כל היום, יש לנו מלך, ואנחנו ממליכים אותו על כל העולם.

יחד עם זה יש לנו פחד הדין. בעשרת ימי תשובה אומרים 'המלך המשפט'. והקשה הט"ז (קי"ח סק"א) מדוע לא אומרים המלך השופט ומהו הלשון המלך המשפט, וכתב הט"ז "תירץ הר"ר מנוח שאפשר לומר כן דלשון זה הוא משמע שהוא עצמו הוא המשפט, כמו שאנו אומרים הוא החכמה הוא המדע, שאין לומר עליו ית' חכם ומבין שנראה שהוא קונה החכמה והבינה מאחר". כשיש מלך, מיד כשממליכים אותו, יש משפט. שני הדברים יש כאן, השמחה עם המלך שהמלכנו אותו על העולם, והיראה שהוא המשפט.

היה לי פעם אחת בחיים ראש השנה שבו הרגשתי את זה מאד בבירור, זה היה ראש השנה שלא היה לי מניין. אחרי מלחמת העולם, במקום בו הייתי, הביאו לשם אלפי נשים ממחנות המוות בגרמניה, והממשלה עשתה בשבילם בתי חולים מיוחדים. הייתי שם עם שבע מאות נשים חולות בשחפת, התפללתי כמה שיכולתי עם אלו שיכלו לרדת מהמיטות, ועברתי בכל המחלקות לתקוע בשופר. כשיצאתי מבית החולים ראיתי עולם חדש, עולמו של הבורא עולם, זה לא אותו עולם שראיתי אתמול. מה שראיתי אז היה ממש גילוי מלכות בעולם. ויחד עם זה נתגלה לי עוד גילוי - כשהמלך עומד במשפט הרי זה כאילו כל העולם, כל בני האדם, עומדים בתוך 'מכונת רנטגן' אדירה, ובשיקוף רואים כל מה שיש באדם, כל המחשבות שחשב במשך השנה, כל מה שדיבר במשך השנה, כל מעשה שעשה במשך השנה, הכל גלוי בגילוי עצום. זהו 'זכרונות'.

את שני הגילויים אלו, גילוי מלכותו וגילוי השגחתו יתברך על כל בני אדם, רואים כולם בבירור - "אתה זוכר מעשה עולם וכו' מי לא נפקד כהיום הזה". כל שנה כשמתקרב ראש השנה אני נזכר בראש השנה ההוא, איך שהיה המצב כמו גילוי ש'נפל עלי', כשיצאתי מבית החולים ראיתי את זה. זהו ראש השנה. באמת 'ה' אורי'.

1 נמסר על ידי ועד בוגרי וידידי ישיבת גבעת שאול - ישיבתו של מרן המשיגיה רבי שלמה וולבה זצוקלה"ה לרגל חגיגות חצי יובל לייסוד הישיבה הקדושה. תשנ"ד - תש"פ.
תודתנו מסורה להם. כ"ה לחי'!

אם אכן אדם עומד על גילוי זה, בא האור לאדם, אז הוא מקבל מלכותו יתברך ורוצה שמלכותו תהיה בליבו כל השנה, זהו ראש השנה. זה היום, זה האור, זה הדין.

בגמ' ר"ה ט"ז ע"ב "ואמר רבי יצחק אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה שנאמר כי שמע אלקים אל קול הנער כאשר הוא שם". ופרש"י "מצינו בב"ר אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה "רבונו של עולם, מי שעתידין בניו להמית את בניך בצמא אתה מעלה לו באר וכו', אמר להם השעה צדיק הוא או רשע, אמרו לו צדיק, אמר להם באשר הוא שם איני דן את העולם אלא בשעתו". אפילו שגילוי לפני ה' שיהיה אח"כ רשע, אך דנים אותו כפי עכשיו כשהוא צדיק.

אמנם בדברי הר"ח שם מצינו חידוש יותר גדול. שכתב בשם הירושלמי "ריב"ל אמר מהאי קרא אך זך וישר היית אין כתיב כאן אלא אם זך וישר אתה עכשיו". בבבלי מצינו שלא מתחשבים עם העתיד, אך בירושלמי מבואר שלא מתחשבים עם העבר, אין נפק"מ מה "היית" אלא מהו עכשיו, רק עם המצב שלו בראש השנה עצמו. זה פתח תקוה גדול מאד בשיבלינו. עד כדי כך האור הזה שמתגלה באדם, שבדין הזה לא שואלים את האדם מה הוא עשה, לא שואלים את השכינה מה יעשה בעתיד, אלא אם הוא זך וישר עכשיו, והמשך הפסוק שם באיוב הוא "כי אתה יעיר עליך ושלם נות צדקך", אז תזכה בדין. הרי זה 'א'מורדיג זאך', שהדין הוא איך אדם נמצא בר"ה עצמו, אם זך בימים של ראש השנה, כי אז יעיר עליך ושלם נות צדקך, זכית בדין.

אמנם כן, זה פתח תקוה נכבד נפלא שעיקר הדין הוא איך האדם עומד בראש השנה עצמו, אך זה גם אחריות נוראה על ראש השנה עצמו. יוצא מכאן ששני ימים אלו של ראש השנה צריכים לעבור לגמרי 'חלק', בלי חטא, ובזה אדם יכול לזכות. ממש אם ה' אורי' בראש השנה, הוא שמח עם האור הזה של גילוי שכינה בשני ימי ראש השנה, מקבל אותה בליבו, ורוצה שאור זה יאיר לו במשך כל השנה, אז הוא יכול לזכות. זהו ה'עבודה' של ראש השנה עצמו.

ידועים דברי הרמב"ם בפיהמ"ש (ר"ה פ"ד מ"ז) "שלא היו קורין הלל לא בראש השנה ולא ביום הכפורים, לפי שהם ימי עבודה והכנעה ופחד ומורא מהשם, ויראה ממנו ומברכה ומנוס אליו, ותשובה ותחנונים ובקשה כפרה וסליחה, ובכל אלו הענינים אינו הגון השחוק והשמחה". בראש השנה יש פחד, מנוס, אדם היה רוצה לברוח מקירבה זו של רבוש"ע כיון שמרגיש קטן מדי מאור זה, אך לאן הוא בורח? אליו! אליו עצמו.

בדברים נפלאים אלו מתאר לנו הרמב"ם מה זה ראש השנה. אנחנו צריכים לדעת איך לסדר את שני הימים האלו שיעברו בלי מכשול, שלא יהיה עצבות בראש השנה, כמו שהזכרנו - "בשמחה יגילון כל היום". לא עצבות גם לא מתח. צריכים להזהר במידות, חז"ל אומרים בילקוט (פרשת קדושים) עה"פ "קדושים תהיו" - "אבא שאול אומר פמליא של מלך. מה עליה להיות מחקה למלך". הפלוגה של המלך, מחקה את המלך. הם מתנהגים בטכסיסי וניהוגי המלך. הבורא עולם הוא 'רב חסד', אז צריכים להיות ג"כ רב חסד, וביחוד להתנהג כך בראש השנה. ח"ו לא לעורר כעס אלא רק חסד והטבה.

יש מנהג ותיקין שבראש השנה בארבע סעודות לומדים ד' פרקים במשניות ראש השנה, כל סעודה פרק אחד. כיון שבראש השנה צריכים להזהר מדברים בטלים, לומדים משניות, אחד אומר משנה ואח"כ השני אומר משנה. ובשאר היום לדאוג ג"כ שלא יהיה לבטלה. הרב מבריסק זצ"ל היה אומר בראש השנה כל ספר תהילים, שאלו אותו פעם הלא כל המהות שלו, כל החיים שלו, זה לימוד גמרא ומדוע ייחד את הזמן בר"ה דווקא לאמירת תהילים? אמר הרב זצ"ל שכשהוא לומד גמרא הרי לפעמים צריך לקום לחפש ספר אחר לעיין שם, ובאותם רגעים יכול להיות שאינו חושב, ובראש השנה אפילו הפסקת רגע אחד בלי מחשבה גם כן לא טוב, לכן אומר תהילים. עד כדי כך היה הפחד של הרב מבריסק. אנחנו לא צריכים בגלל זה ג"כ לומר תהילים כל היום, לנו מותר ללמוד גמרא, אך צריכים לדעת שראש השנה זה יום שלא שייך בו בטלה.

כאמור צריך להזהר ממתח. בשו"ע כתוב שבראש השנה וביה"כ מותר להרים את הקול קצת בתפילת לחש. הנסיון מורה לנו שבחורים מאד מתוחים וכשהשכן שלו מרים את הקול הוא כבר כועס עליו, לכן כדאי לנו להתפלל בלחש ולא להרים את הקול.

הדברים שאנחנו לומדים כאן הם דברים נשגבים. ראש השנה הוא זמן של דין, זמן שצריך להתנהג בשלימות בלי שום פגם. אך מצד שני אם זהו הדין, אם זך וישר אתה עכשיו, יכול אדם עוד לזכות מחמת ניהוגו בראש השנה עצמו, ובזה הוא חוסך לעצמו את הדין על כל מה שעבר עליו בכל השנה, כל החטאים, "אז יעיר עליך". כדאי מאמץ זה ששני ימים אלו של ראש השנה יעברו לגמרי 'חלק' ועי"ז לזכות בדין. יסדר כל אחד את עצמו מראש, יחשוב איך להתנהג במשך היום אחרי התפילות, מה ילמד, וכך יעבור את כל היום בשלימות.

יתן ה' יתברך שנוכה באמת שיהיה ה' אורי' בראש השנה, שיהיה לנו איזה אור בלב וקירבה לקב"ה בראש השנה. ובאור זה אנחנו שמחים, רוצים שאור מלכותו יתברך יאיר לנו במשך כל השנה.

הרי כל התורה והמצוות הם 'לבוש' לאור זה של השראת השכינה. כשאדם לומד תורה מאיר לו אור זה בתוך הסוגיות, על זה אנחנו מתפללים "הערב נא ה' אלוקינו את דברי תורתך בפנינו", שיהיה לנו אור בתורה שאנחנו לומדים. אם אדם עושה מצוה מאיר לו אור זה בלבוש המצוה הזו. וכמה שהוא משתדל בלימוד תורה, בקביעות הסדרים, אור זה מאיר לו. וביחוד במצוה המיוחדת שיש לנו בראש השנה, קבלת עול מלכות שמים, הרי כפי שאנחנו שומעים כאן העול מלכות שמים זה 'אור' מלכות שמים, ה' אורי. והיסוד, השורש של האור, זה בראש השנה.

לא על חנם אנחנו חוזרים בראש השנה למעמד הר סיני, "אתה נגלית בענן כבודך על הר סיני וכו', משמים השמעתם קוליך". אנחנו יכולים לבנות את כל השנה עם הרוממות הזאת של ראש השנה. עם ה"בשמך יגילון כל היום" של ראש השנה, "ובצדקתך" זאת שהוא מאיר לנו, "ירומו". להתרומם מהקטנות שעסוקים בה כל השנה על ידי האור של ראש השנה שמאיר לו. חוויה כזאת של אור ושל רוממות, יכולה להאיר לנו את הדרך לתוך השנה הבאה עלינו לטובה.

גליון רכ"ב פ' נצבים – ראש
השנה – יום הכיפורים
כח אלול ה'תשע"ט

הגליון מוקדש לרפואת:
יגאל בן אברהם
ר' עובדיה בן חורא

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין זוקללה"ה

פרסום ראשון

ארץ ישראל, אז והיום

שיחת מו"ר זקללה"ה, תשע"ג
בביהכ"נ גאולת ישראל,
רמזה"ש, בפני מורות.

קדושת ארץ ישראל וקדושת
כל מקום ומקום

ארץ ישראל, כולה ארץ הקודש. בכל מקום
ומקום בארץ ישראל יש ניצוצות של קדושה
מיוחדות לאותו המקום, יש את קדושת
טבריה, צפת, חברון וכו' וכן ברמת השרון.
כל השטחים הנם ארץ ישראל ובכל מקום יש
קדושה מיוחדת ופרטת של אותו המקום.

המקום הזה שאנו נמצאים בו כעת, בית
הכנסת ברמת השרון, יש בו קדושה כפולה
ומיוחדת. יש כאן בית כנסת ובית מדרש. בית
כנסת לתפילת שחרית, מנחה וערבית וכן בית
מדרש שבו לומדים ביום ובלילה, שיעורי
תורה מתקיימים כאן אותם מלמדים אברכים
ומוסרי השיעורים.

אנו מצויים להודות לקב"ה מתוקף הכרת
הטוב. כשהייתי ילד, הגעתי לרמת השרון עם
אבא זצ"ל ולאחר מכן אבא הפך כאן לרב
ברמת השרון. היה זה עוד בהגיענו לארץ
ישראל, כשעוד לא הייתה קיימת 'עצמאות'
המתקראת 'מדינת ישראל'. אז קראו לזה 'ארץ
ישראל'. הגענו בשמחה מהגלות של רוסיה
לארץ ישראל ארבע עשרה שנה לפני קום
המדינה, כשבארץ ישראל שרר עוד שלטון של
גויים, כשהאנגלים עוד שלטו כאן.

עם ישראל עם של בני חורין מאז יצי"מ

כשהיינו בארץ ישראל, הרגשנו בה בני
חורין. עם ישראל הוא עם של בני חורין מאז
יציאת מצרים, וכן הרגשנו שאפשר ללכת
בארץ ישראל לאורכה ולרחבה, בכל ארץ
ישראל, בעיר שכם וגם בעזה. כששכן שלנו
ברמזה"ש רצה לקנות פרה, הוא ידע שבעזה
ישנו שוק שבו מוכרים פרות וחמורים, הוא
הלך ליפו ושם עלה על אוטובוס של חברה
ערבית לעזה, הוא הגיע לשוק של עזה קנה שם
את הפרה וחזר לרמזה"ש באוטובוס. כך קנו
פעם פרה בארץ ישראל, מבלי לפחד שמישהו
יפגע בו. זו הייתה פרה בשביל חליבת חלב.
ואם רצה אדם לקנות פרה לבשר, היה נוסע
לבגדאד שבעיראק, שם היה קונה כמה פרות
ומביא אותם לארץ ישראל, כאן מוכרים אותם
לקצבים כדי לשחטן לאכילת בשר.

השמד בחינוך הכללי בארץ ישראל

אמנם ארץ ישראל, כפי שאמרנו, הייתה

הארץ שהרגשנו

בה בני חורין, אך
כאן ברמת השרון
לא היה תלמוד
תורה, לא כולל
ולא ישיבות. היה
כאן בית ספר
אחד ששמו כעת

'בית ספר אוסישקין', ושם למדו כל ילדי
רמזה"ש. כולם חוץ מהמשפחה של אבא שלא
שלח אותי ואת ר' גרשון לבית ספר אוסישקין,
אבא היה המורה הפרטי שלנו. הוא לימד
אותנו בעצמו ורוב היום למדנו גמרא, תורה,
נביאים וכתובים. חשבון גם הוא לימד אותנו
בעצמו, הוא לימד אותנו לכתוב בכתב לועזי,
ברוסית ובאנגלית. כשאבא הגיע לרמת השרון
הוא ניסה להשפיע על יהודים לתת חינוך של
תורה לילדים. משפחה אחת שמעה בקול אבא
והוציאה את הילדים מבית הספר אוסישקין,
אך לא היה אז בית ספר אחר, היו הולכים אז
ברגל להרצליה, ששם היה בית ספר חרדי.

חמישים אחוזים מההורים ששלחו לבית
הספר אוסישקין היו יהודים שמניחים תפילין
ושומרים שבת, אך הם לא הבינו את החשיבות

של חינוך תורני. בבית אמנם הרגילו את
הילדים לשמור שבת, אך הם לא הבינו שבת
הספר הזה מסוכן לילדים. הם חשבו לתומם
שירגילו אותם בבית.... וכמעט כל הילדים
הללו הלכו אח"כ ללמוד מקצועות, כל אחד
את המקצוע שלו, ובסופו של דבר לא שמרו
שבת. משפחה אחת מרמת השרון שהלכו
לאחר מכן ללמוד בישיבות, בסופו של דבר
אחד מהם הפך להיות ראש ישיבת פוניבז'
לצעירים, הרב בן שלום, כעת בנו גם מלמד
שם, הוא היה אחד הילדים של אותה משפחה.
וכן הרב יהודה בן שלום ראש ישיבת זכרון
יעקב מאותה המשפחה. זו המשפחה שאבא
הציל.

מוכשרים להרע קלקלו את ילדי ישראל

אלה שאחראים על החינוך בארץ ישראל,
היו אנשים חילונים, עם מטרה להפוך את עם
ישראל לעם חדש המיוסד על שני נדבכים;
שפה עברית והרמת ישובים בארץ ישראל. וזו
האווירה ששלטה בארץ ישראל דאז. שאר
הדברים כמו תפילין ושבת הם לא לימדו
והייתה להם שיטה כזו שעל פיה הם אמרו

שכעת הם שייכים לעם
ישראל רק מבחינה
לאומית. הם היו
אנשים מוכשרים
להשפיע ולדבר יפה,
הרבה אנשים תמימים
מסרו להם את חינוך
ילדיהם. זה היה בארץ

"המקסימום אליו אני שואף, זה
שכולם יחזרו בתשובה ושאתה, בן
גוריון, תשים על ראשך כובע,
תפילין וטלית... ושתשמע קריאת
התורה ותתפלל ג' תפילות ביום"

ישראל וברמת השרון כשהגענו לכאן בתור
ילדים. רמת השרון הייתה מושבה קטנה מאוד
אז, היו כאן בסך הכל כמאה עד מאה וחמישים
משפחות. במקומות גדולים יותר התארגנו
יהודים שומרי מצוות וניסו לייסד תלמודי
תורה לבנים ובית יעקב לבנות. גם אבא זצ"ל
עשה נסיון והביא מורה ופתח בית ספר פרטי
לחמשה עשר ילדים, אך זה לא החזיק מעמד
זמן רב. המורה התיימש לאחר שנתיים ובשנים
אלו הציל כמה ילדים.

בחסדי השם יתברך הסתדרו הדברים

למרות שהשלטון בארץ ישראל, של אלה
שמנהיגים את ההשפעה על הציבור בעם

הרב'ה מצאנו וכן גוריון

הרב'ה מצאנו קלויזנבורג כשהגיע לארץ ישראל בנה כאן עיר חדשה בנתניה, קרית צאנו. כשהגיע לארץ ישראל הוא ביקש רשיון מהממשלה לבנות בניינים, לבנות עיר חרדית כמו זו שקיימת כיום בנתניה. לשם כך הוא נפגש עם ראש הממשלה דאז, שמו היה 'בן גוריון'. שאל אותו בן גוריון את הרב'ה מצאנו, הרי יש לך תכניות לעשות ולהשפיע כאן בארץ ישראל, מה התכניות והשאיפות שלך. ענה לו הרב'ה, יש לי שאיפות מקסימום, ושאיות מינימום. המינימום שאני שואף אליו הוא, שיהודי ששומר שבת, שלא תציק לו או תפריע לו ולא תגזור עליו גזרות, כדי שיוכל לחנך את ילדיו לתורה ומצוות ולא יהיה לו שום קושי לשלוח את ילדיו לתלמוד תורה. זהו המינימום אליו אני שואף, שתיתן לנו לחיות את חיינו בארץ ישראל כאנשים חרדים. והמקסימום אליו אני שואף, זה שכולם יחזרו בתשובה ושאתה, בן גוריון, תשים על ראשך כובע, תפילין וטלית ביום חול, ובשבת טלית ושתשמע קריאת התורה ותתפלל שלוש תפילות ביום, כמו יהודי ששומר מצוות. זו שאיפת המקסימום שלי.

בלי 'בנין לימודי השם' אין שלום בעולם

אנו מבקשים מהקב"ה שיתקיים בנו הפסוק "וְכָל בְּנֵי לְמוּדֵי ה' יִרְבּוּ שְׁלוֹם בְּנֵיהֶם". יהיה בארץ ישראל שלום, הרבה שלום יהיה מתי, אם רק 'כל בנין למודי השם', שכל הבנים והבנות לומדים להכיר את השם ולשמור תורה ומצוות. זהו הדבר שמביא סיעתא דשמיא ושלום בארץ ישראל. ויהי רצון שבשנה הבאה עלינו לטובה נכתב ונחתם בספרם של צדיקים גמורים, עם כל ישראל, אמן ואמן.

אתם נצבים היום

שיחת מו"ר וצללה"ה, תשכ"ט
מתוך הספר 'לקט שיחות
וביאורים'

השבת היא השבת האחרונה של השנה ונשאר לנו עוד שבוע עד ראש השנה. חז"ל סידרו לנו

ישראל, הם המשכם של אותם המשפיעים הקודמים להם בשלטון, אף על פי כן עם ישראל הוא עם בריא עם נשמה השואפת להתקרב לקב"ה. וכשהגיעו לארץ ישראל במשך התקופות, מאות אלפי יהודים, וביניהם היו יהודים בעלי מסירות נפש לשמירת התורה והמצוות, ועל כן נפתחו תלמודי תורה רבים לבניית ובית יעקב לבנות. וב"ה יש כעת ברמת השרון שמונה כוללים, עם כוללי ערב, תלמוד תורה וגני ילדים עם כשלוש מאות ילדים, בנים ובנות המתחנכים לתורה ומצוות, זה מחסדי השם יתברך. על כל אלה יש לנו הכרת הטוב לאלקי ישראל שכן הסתדרו הדברים.

ברחניות - על האדם להשתדל בעצמו

"התקן עצמך ללמד תורה, שאינה ירשה לך". כוונת המשנה היא שתורה איננה ירושה - שאם יש לאב או לאם בית במשך הדורות הבית עובר לבנים ואח"כ לנכדים. אך דברי תורה אינם כן, הם אינם עוברים באופן אוטומאטי בירושה. כשהוא קטן, אביו ואמו מחנכים אותו, ככתוב בגמרא שקטן היודע לדבר אביו מלמדו את הפסוק שמע ישראל, מרגילים אותו לאכול כשר ולברך, וזה רק כדי להרגילו. אך אנו מדברים בפני ציבור בוגר, הרבה לאחר הבר מצווה. כאן אין לסמוך על ירושה, ועל האדם להשתדל בעצמו לעסוק בלימוד ההלכות ובתיקון המידות, בתורה וביראת שמיים. לאף אחד אין ירושה בעניין זה, על כל אחד ואחד לסמוך על עצמו.

כל שלטון בא"י יהודי או נכרי - היינו הך

מה שהאדם עושה בעצמו הוא העיקר, וזה שאומר רבנו יונה בשערי תשובה - "אם האדם לא יעורר נפשו, מה יועילו המוסרים". אך אנו זכינו שיש ב"ה מי שילמד אותנו את דרך החיים הטובים של עם ישראל. אנו נמצאים בארץ ישראל בארץ הקודש ולא השתנה מבחינה זו דבר. ומחובתנו לשמור תורה ומצוות, כמו שהיה לפני שנה או חמישים או מאה שנה. ואין זה משנה מי השולט, מי המלך ומי ראש הממשלה כאן בארץ ישראל. בין אם זה אלכסנדר, או הסולטן הטורקי, המוסלמים, האנגלים שמלכם בלונדון או מוסד שנקרא כנסת עם ראש ממשלה. אנו לא מורדים בממשלה כמו שלא מרדנו באנגלים. אנו גם לא שומעים בקולם כשהם אומרים לנו לעבור על התורה והמצוות. אנו נותנים כבוד לכל אחד ואחד, ומתפללים לקב"ה שכל ישראל, הרחוקים מלהכיר את הקב"ה יתקרבו לחזור בתשובה שלמה.

כך שפרשת ניצבים תצא לפני ראש השנה, ואם נתבונן נראה כבר בפסוק הראשון קשר בין הפרשה לראש השנה. כתוב בפסוק "אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלקיכם ראשיכם שבטיכם וגו' ונשטריכם כל איש ישראל". המילה "היום" אפשר שמרמזת ליום הדין כמו שכתוב באיוב "ויהי היום ויבאו בני האלקים להתיצב על ה'", ופירוש 'ויהי היום' דהיינו ראש השנה שאז כל בני האדם באים לפני לדין, וכן כתוב במלכים ב' (פ"ד) "ויהי היום ויבא שמה ויסר אל העליה וישכב שמה, ויאמר אל גחזי נצרו קרא לשונמית הזאת ויקרא לה ופעמד לפניו: ויאמר לו אומר נא אליה הנה חרדת אליו את כל החרדה הזאת מה לעשות לך ה'יש לך לך אל המלך או אל שר הצבא ותאמר בתוך עמי אנכי ישבת". ונראה לי שכתוב על זה בזוהר הקדוש שהיה זה ראש השנה, והוא שאל אותה אם היא רוצה משהו מהמלך, הכוונה למלך מלכי המלכים הקב"ה, שאולי הוא יכול לבקש דבר עבורה בראש השנה מהשם יתברך.

ובאמת לפי פשוטם של דברים הרי זה קשה, וכי אלישע היה שר הפנים או שר אחר שיוכל להשתדל אצל יהורם המלך? אלא שלפי הנ"ל מבואר באמת שהכוונה להשתדל אצל הקב"ה בעבודה. ורואים את גדולתה מתשובתה, שאף אצל הקב"ה היא לא צריכה למתווך והיא נמצאת בתוך עמה ומתפללת יחד עם כולם כמו כל האחרים. על כל פנים המילה "היום" אפשר שמרמזת ליום הדין.

"אתם ניצבים היום" - ניצב זה עומד. אך יש חילוק בין המילים, שניצב זה עומד הכן, כמו שאומרים 'ניצב על משמרתו' ניצב מוכן ושומר שלא תארע תקלה. וכן בפרשת ויצא כתוב "והנה ה' נצב עליו" ומבאר שם רש"י - 'לשומרו'. נמצא שניצב זה עומד ומוכן לדבר (ובפ' ויצא משמע שניצב עליו לשומרו מהמקטרגים). המילה 'כולכם' גם היא קשה להבנה, שהרי אח"כ כתוב 'כל איש ישראל', ואם כן מה הכוונה במילה 'כולכם'? אבל אפשר להסביר 'כולכם' דהיינו שכל אחד יקבל על עצמו, על כולו, מלכות שמיים, כל כולו ממש ולא להחסיר קבלת עול מלכות שמים מאף מצווה שהוא חייב בה, ולא יאמר אני מקבל עלי שלא לחלל שבת, אבל בענייני פרנסה זה דבר אחר.

הגיע לפני מעשה שאשה אחת הלוחה כסף לפלוגי, וכשהגיע זמן הפרעון הא באה לביתו לגבות את החוב. באותו זמן, הלוח לא היה בבית וכיוון שכן היא לקחה מביתו מכשיר חשמלי. אח"כ שאלתי אותה מדוע לא שאלת לפני כן אם מותר לך לקחת מבלי רשות (שאין הדבר פשוט שלפי דין תורה אפשר לתפוס משכון בעל כרחו). ענתה לי האשה, הוא חייב

המחסור הגשמי בגלל מחסור רוחני

עוד דוגמא, לפני זמן מה היה מחסור גדול בביצים, אחד טען שזה בגלל מחלת העופות והשני טען שזה בגלל ליקוי בתכנון הכלכלה, ולשם קביעת הסיבה מועסקים עובדים וכלכלנים, ומדוע לא יחשבו על כך שהסיבה הטבעית לכך היא רוחנית, למשל חוסר נתינת צדקה, ואע"פ שיתכן והסיבות שהם קבעו נכונות, למשל מחלת העופות, אבל מדוע ישנה מחלת העופות, וגם המחסור בביצים אינו מובן הרי תמיד היה עודף של מיליוני ביצים במחסנים.

העברות טיבעו את הצוללת דקר

עוד דוגמא, טביעת הצוללת דקר. אמרו כל מיני השערות, או שהרוסים גרמו לזה, או טעות בניווט ומדוע שלא יסבירו שהמקרה קרה מפני שאכלו טריפות כל אותם הצוללנים כשהיו בחו"ל או סיבה רוחנית אחרת. כמו שסיפר לי חיל אחד מחיל הים שהוא לא כ"כ דתי שביקש לעבור לחיל אחר אחרי מלחמת ששת הימים והסיבה שבחילות אחרים בזמן המלחמה הרגישו התעוררות רוחנית, שהרגישו ממש במציאות סיעתא דשמיא, ובחיל הים גם בזמן המלחמה לא היו בכובד ראש כראוי. וזה אמר חיל שלא כ"כ דתי, ומה נאמר אנחנו, ומי יודע אם לא זה גרם לאסון הגדול. וזה מה שאמר הנביא "שובה ישראל וכו' כי כשלת בעונך", שהכישלונות נגרמו ע"י העוונות וזו הסיבת הרוחנית הטבעית לכישלון. יעזור ה' לנו שנשוב בתשובה שלמה וניצל מכישלון ועי"ז נזכה לגאולה שלימה אכ"ר.

אשריכם ישראל

שיחת מו"ר זצלה"ה, תשכ"ט
מתוך הספר 'לקט שיחות
וביאורים'

"אמר רבי עקיבא, אשריכם ישראל, לפני מי אתם מטהרין, ומי מטהר אתכם, אביכם שבשמים, שנאמר (יחזקאל לו), וְנִקְחְתִּי עֲלֵיכֶם מִיִּם טְהוֹרִים וְטָהַרְתֶּם. וְאָמַר (ירמיה יז),

"שובה ישראל עד ה' אלקיך כי כשלת בעונך" לשו"ב אף על פי שחטאו והקב"ה יקבלם

בפרשת וילך מפטירים שובה ישראל, ובפסוק הראשון של ההפטרה כתוב "שובה ישראל עד ה' אלוקיך כי כשלת בעונך". ולכאורה קשה, ממה נפשך, אם הושע מדבר אל הרשעים שבעם מדוע הוא אומר להם "כי כשלת בעונך", הרי זה מה שנכשלו בחטא ולא מספיק כדי להחזירם למוטב, וזה קשה בין אם נפרש כי כשלת מלשון כיוון, או מפני שנכשלת, אבל אם נפרש כי כשלת אע"פ שכשלת אז הכל מובן, שהנביא מדבר לרשעים שבעם שישובו ואע"פ שחטאו הקב"ה יקבל תשובתם ולכן כדאי להם לשוב.

עוונות שבמזיד גרמו לעוונות שבשגגה

יש מפרשים "כי כשלת בעונך" עון זה מזיד, שעבירות שעשית במזיד גרמו לך שתיכשל גם בשגגה, כיוון שהיה צריך להיזהר שלא יכשל גם משוגג. ואפשר להסביר את הפסוק "כי כשלת בעונך" כלומר - כל הכישלונות שיש לך אינן באות מסיבות גשמיות אלא מסיבות רוחניות ועל זה הוכיחם הנביא "שובה ישראל", ומדוע? כיון שכל הכישלונות שלך זה בגלל העוונות ולכן כדאי לחזור בתשובה כדי למנוע כישלונות להבא.

סיבת הכשלון היא סיבה רוחנית

והדבר הזה הוא תוכחה בשבילנו, שאם יש איזה כשלון לא לתלות שהסיבה הטבעית לדבר היא גשמית, אלא הסיבה הטבעית של הכישלון היא רוחנית. ניקח למשל דוגמה כאשר בנו את נמל אשדוד, ובנו את השובר גלים ואת הרציפים לקח כמה וכמה פעמים עד שהצליחו. והרבה אנשים חיוו דעתם מה סיבת הכישלון - אחד אמר שהפועלים אשמים, השני אמר שהקבלן אשם וכו' וכדי לברר את סיבת הכישלון הזמינה הממשלה מומחים מיוחדים מחו"ל וההוצאות להביא מומחים ומהלך הבדיקה עלו עשרות אלפי ל"י והכל בזמן שהיו יכולים לבדוק את הדבר ביתר קלות, אולי הכישלון נגרם כיון שהממשלה החליטה בתכנון הבניה, שמכיוון שיש עומס גדול על נמל חיפה צריך למחר ולגמור את הבניה באשדוד ופיקוח נמל דוחה שבת, וצריך לעבוד ז' ימים בשבוע כולל שבת ולכן נגרם הכישלון הזה, כדי שידחה גמר העבודה ונוסף לזה הפסדים גדולים והסיבה הרוחנית היא הסיבה האמיתית.

לי כסף ושאני עוד אבוא לשאול!! ואנשים אומרים זאת בפשטות ותמימות כזאת, שלגבי פרנסה פתאום הכל אחרת וכל הדינים נדחים וכאילו שמותר הכל. (כן אני זוכר שכשהיינו ילדים ברוסיה ושם לא היה ערוב לעיר כלל וכלל, והיו ילדים שהוציאו איתם גרעינים בכיס וטענו שזה דבר קטן ולכן מותר...)

וכן כל כיוצא בזה שאדם מקבל על עצמו מצוות מסוימות ומצוות אחרות הוא לא מקבל על עצמו. וזהו הביאור בפסוק "אתם נצבים" שתהיו מוכנים היום כולכם לקבל על עצמכם עול מלכות שמים על כל המצוות. וכן כתוב בגמרא 'אמרו לפני מלכיות כדי שתמלכוני עליכם', שע"י שהאדם מקבל מלכות שמים על כל רצונותיו יזכה יותר בדינו. ובשבוע האחרון שנשאר לנו עד ר"ה אנו צריכים להרבות בתשובה, תפילה וצדקה המעבירין את רוע הגזירה. תשובה היא תיקון המעשים שלנו וכן כולל תיקון המידות הרעות של האדם כמו כעס, גבהות הלב וכדומה. התפילה כוללת גם וידוי שיתוודה על חטאיו וכמובן כדי שלא יהיה דובר שקר חייב לשוב בתשובה אמיתית וצדקה כל אחד יעשה לפי כוחותיו בממון או גמילות חסדים שבין אדם לחברו שהכל נכלל במילה צדקה, ודברים אלו מעבירים את רוע הגזירה.

ובייחוד בתקופה האחרונה שנקלחו מאתנו כמה צדיקים והאחרון הכביד הכהן הגדול בדורנו הרה"ג ר"ש כהנמן זצוק"ל, בוודאי שצריך להתחזק בדברים אלו. וחשבתי שלמאמר הזה שג' דברים מעבירין את רוע הגזירה מלבד ביאורו הפשוט שדברים אלו מונעים שלא יבואו צרות, יש לזה עוד ביאור, שאפילו אחרי שכבר באו הצרות והגזירה נגזרה, תשובה, תפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה, כלומר, מעבירין את הרוע שבגזירה, ואם באמת נשוב בתשובה ונתוודה על עוונותינו ונתחזק בצדקה, ה' יסיר מעלינו כל גזירה רעה ויביא את משיח צדקנו.

שובה

שיחת מו"ר זצלה"ה, תשכ"ט
מתוך הספר 'לקט שיחות
וביאורים'

מקנה ישראל ה', מה מקנה מטהר את הטמאים, אף הקדוש ברוך הוא מטהר את ישראל (יומא פ"ה, מ"ט)

המשנה בסוף מסכת יומא כותבת עניני

כפרת יום הכיפורים על איזה עבירות היום מכפר ועל אילו לא, עבירות שבין אדם לחברו אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חברו. דרש ר' אלעזר בן עזריה "מכל חטאותיכם לפני ה' תטהרו" עבירות שבין אדם למקום יום הכיפורים מכפר ועבירות שבין אדם לחברו ג"כ צריך את כפרת יום הכיפורים, אבל בתנאי שירצה את חברו, אח"כ כתוב במשנה "אמר ר"ע אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם, אביכם שבשמים שנאמר "וזרקתי עליהם מים טהורים וטהרתם", ואומר "מקנה ישראל ה'", מה מקנה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל" רואים שר"ע אומר ב' דברים ומביא ב' פסוקים, לשם מה מביא את הב' פסוקים, פסוק א' "וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם" ופסוק ב' "מקנה ישראל ה'?"

ב' פסוקים אלו הם כנגד ב' הדברים שאמר קודם, א' לפני מי אתם מטהרין, גב' מי מטהר אתכם. הטהרה, וכאן מדובר על הטהרה מזוהמת החטא ומלכלוך החטא וטהרה זו באה מב' דברים, א' אדם צריך לטהר עצמו עד כמה שכוחו מגיע, ב' טהרה שה' מטהר, שלאחר שקודם טיהר עצמו כמה שיכול הקב"ה גומר את טהרתו. ועל ב' דברים אלו מביא ר"ע בי שני פסוקים - וזרקתי עליכם וגרונגו" ומקנהו ישראל ה'.

על האדם ראשי לטהר עצמו

איך מקנה מטהר, האדם נכנס לתוך המקנה וטובל. את הפעולה המטהרת עושה הטמא עצמו ואם יעמוד וישפכו עליו את כל המים לא יטהר רק אם הוא עצמו יכנס, פסוק זה של מקנה ישראל ה' מביא ר"ע רבי עקיבא על הטהרה שאדם מטהר את עצמו, ובפסוק השני טהרה ע"י הזאה, כגון לטמא מת שלא מועיל מקוה לבד, אלא לוקחים מים חיים ומערבים עם אפר פרה אדומה ומזים על הטמא ביום ג' וביום ד' ובטהרה זו האדם עומד ומזים עליו, זו טהרה שה' מטהר.

וענין הדברים מבואר בספר שערי תשובה

שער א', את התשובה האדם חייב לעשות כיוון שהוא קלקל והוא גם חייב לתקן. ה' נתן בחירה לאדם לעשות טוב או רע, אם יעשה עבירה כל שהיא אף אחד לא אשם ולא אחראי לזה, אלא הוא, אם דיבר לשון הרע, אם ביטל תורה, אם דיבר דברי נבלה או אכל אוכל בלתי מעושר בין בשוגג בין במזיד תמיד הוא אחראי, אם הוא חטא הוא חייב לעקור את החטא. הוא צריך להתבונן וצריך לחזור בו

ולהתחרט, וכפי שמקרב עצמו לה' כן ה' מכפר לו.

על האדם לטהר את כל כולו ממש

זו כמו הטהרה במקוה, ובמקוה צריך שלא יהיה שום דבר חוצץ כך גם בטהרה זו אסור שיחצוץ איזה דבר. ומה חוצץ בטהרת עונות, כל הדברים שאדם משאיר לצד יצרו ואומר שבדבר הזה אני נשאר עם יצרי ואעשה איך שארצה, זו היא חציצה בינו ובין ה'. ועוד דין במקוה שצריך להיכנס כולו כך האדם צריך לטהר כולו, כולו ממש, כאשר מטהר עצמו ע"י תשובה צריך לחזור בתשובה על הכל ואפילו הצדיק צריך לעשות תשובה על כל החטאים שבתורה. כמו שמסופר על הרמב"ם שבזמנו היה חסיד אחד שלא רצה להתוודות וכאשר שאלו הרמב"ם מדוע אינו רוצה להתוודות, אמר שאינו רוצה לשקר ולהתוודות על עבירות שלא עבר מעולם. אמר לו הרמב"ם כל הגדול מחברו יצור גדול ממנו, נאמר שלא עבד ע"ז אבל האם לא כעס אף פעם, והכועס כאילו עובד ע"ז, נאמר שלא עבר על גילוי עריות אבל האם לא הסתכל פעם ברחוב על עריות וכו'.

ואדם יכול לעבור עבירות גם בלי שמרגיש משים וכמו שמקוה מטהר טמאים והמטהר נכנס כולו למים כך האדם צריך לטהר עצמו כולו ולקבל על עצמו להטיב דרכו במאה אחוזים. ואומר רבינו יונה שאדם חוטא פעמים רבות בעברות ובפרט בחטאי הלשון ואם רוצה לטהר עצמו מכל זה ובדרך הטבע לא יכול לחזור בתשובה על כל כך הרבה עברות שעשה קודם לכן ולא מצליח לחזור בתשובה אבל רוצה בטהרתו, על זה כתוב "וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם" שה' עוזר. אלו הם ב' הדברים שאמר ר"ע - לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם.

טוב לאדם לטהר עצמו לפני

שהשם יטהרו

אבל צריך לדעת עוד דבר, כל יהודי הוא יקר, כל נשמה יהודית היא מרגלית יקרה, והקב"ה לא יחפוץ במות המת ולא רוצה שאף אחד ילך לאבדון ח"ו, ומה אם בכל זאת אדם הולך אחר יצרו ואין את ה"אתם מטהרים" בכל אופן יש את ה"מי מטהר אתכם" אבל אז הטהרה קשה מאוד. כמו בגד מלוכלך שמעצמו לא נכנס למים אבל בעליו משפשף אותו ושם אותו בכל מיני חומרים חריפים ומגדר, מרתיח וסוחט, כך הקב"ה ממרק את האדם, מרתיחו וכו', אבל הכביסה הזו קשה מאוד. וגם בעוה"ז לפעמים הקב"ה ממרק את האדם ומכבסו מן הלכלוך שעליו, יש גיהינום של אש ויש גיהינום של שלג מידה כנגד מידה מי שמחמם גופו מעבירה כך גם נוהגים בו ומענישים אותו בגיהינום שלא רץ לדבר מצווה אלא קרר עצמו מלקים מצווה. מענישים אותו בגיהינום של שלג, כמו

שראיתי לפני קצת יותר מעשרים שנה שהאשמודאי היטלר יש"ו שרף הרבה ירודים יהודים והרבה מאלו שניצלו מגיא ההריגה נשלחו לסיביר ונהרגו שם מקור. והרשעים בעוה"ז נהנים?! עוד יותר גרוע, שאברהם אבינו בברית בין הבתרים שאל את הקב"ה מה אם יחטאו בני ישראל, אמר לו הקב"ה גם אז הם ישארו בני אלא שתברור להם גיהינום או שיעבוד מלכויות, ובחר אברהם אבינו ע"ה בשעבוד מלכויות.

אנו בתקופת 'התנערי. מעפר קומי'

ואת זה אנו רואים עד ימינו, וכל זה בגדר של "מי מטהר אתכם אביכם שבשמים" וכי לא יותר טוב שאדם מטהר עצמו, שהרי אז קל בהרבה יותר כמו שכתוב "התנערי מעפר קומי" וחז"ל אומרים על זה התנערי כמו שתרגולת מתנערת מעפר כשכולה מלאה עפר מנערת עצמה, ותארו לעצמכם שלא היתה מתנערת בעצמה ובעליה היו צריכים לנקותה הרי היה צריך לנקות כל נוצה ונוצה במברשת וכל משיכה ומשיכה היתה גורמת לתרגולת יסורים, ואת זה אומר הנביא "התנערי מִעֶפֶר קוֹמִי", שכל יהודי יטהר עצמו מכל הלכלוך ואם לא - יבואו עליו יסורים קשים. ואנו עומדים בעיקבתא דמשיחא ועל תקופה זו אמר הנביא התנערי מעפר, לנו הוא אומר זאת, וכמו שכתוב ביחזקאל "אם לא בחמה שפוכה וגו' אמלוך עליכם", ויהודי לא יכול לההפך לגוי.

ואם אדם משתדל כמה שיכול, אז ה' עוזר לו. וכן הדין בטומאת מת צריך גם טבילה וגם הזאה שהוא עושה עד מקום שידו מגעת ומקום שהוא לא יכול לנקות עצמו יותר אז ה' יעזור לו וישלים טהרתו. כן הדבר בטבעו של האדם, שככל שאדם יתרגל יותר לחטא ויותר אדוק בו, יותר קשה לו להשתחרר מן החטא, או אם

אדם מטהר עצמו עד כמה שיכול ה' עוזר לו במקום שאינו יכול לבדו, אבל אם הוא משאיר הכל ביד ה' ולא מתחיל לטהר עצמו אז גרוע מאוד הן בעוה"ז והן בעוה"ב. הדבר בוודאי לטובתו שיסורים ממרקים חטאיו אבל הוא סובל הרבה. ומי שמטהר עצמו כמה שיכול לפני יום הכיפורים או יום הכיפורים יכפר לו גם מה שלא יכול לטהר עצמו ויום הכיפורים זה "מי מטהר אתכם".

ברחניות. אין תפילה חוזרת

ריקם

ומי שמתפלל בלב שלם ורוצה באמת שה' יעזור לו אין שום ספק שה' יעזור לו כמו ששמעתי מהרב דסלר זצ"ל בשם ר' ישראל סלנטר זצ"ל שבדוק ומנוסה שבדברים רוחניים מובטח לו שאין תפילתו חוזרת ריקם (אם מתפלל בלב שלם).

ויהי רצון שה' ייטיב החתימה לכל הקהל הזה ולכל בית ישראל ונחתם בספר חיים טובים ונוכח כלונם, ביחוד בני התורה, להינצל מחבלי משיח ולקבל פניו במהרה, אמן.

דברי אמת

מאמרי חזק השקפה והדרכה
מזקן המשגיחים

מזן רבי דב יפה זצוק"ל

גיליון מס' 135 ■ ראש השנה

ערב ראש השנה

שנכפר על כל השנה, בעוד שיצר הרע חושש להפסיד את כל עבודתו שבמשך השנה, ומשום כך הוא פועל בכל כוחו למנוע אותנו מלעשות תשובה. לפיכך חובתנו כפולה ומכופלת לעמוד כנגד היצר הרע ולהתאמץ בכל כוחנו לנצל את ערב ראש השנה כראוי, ושלא להסיח כל היום את הדעת מתשובה.

אי השתדלות לשוב בתשובה בערב ראש השנה עלולה לעורר קטרוג

הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל היה מעורר דבר נורא: שאם אדם בערב ראש השנה חס ושלום אינו משתדל לחזור בתשובה ולפייס את הקב"ה, יש בכך משום זלזול במשפט והנהגה של היפך מהכנעה מפניו ית', בבחינת "ואמר בלבבו שלום יהיה לי כי בשירותי ליבי אלך", וזה עצמו מעורר קטרוג גדול וסיבה שלא יוותרו לו בדין!

ע"י שיוצאים הגדולים לקראת המלך - המלך מוותר

בטור (תקפ"א) כתב, שנוהגים בני אשכנז להתענות כולם בערב ראש השנה, וסמוך לזה ממדרש ר' תנחומא, שהמשיל למדינה שהייתה חייבת מס למלך, ובא המלך בחיל גדול לגבות המס, יצאו גדולי המדינה לקראת המלך ואמרו: אין לנו מה ליתן לך - הניח להם המלך שלישי. כאשר נתקרב יותר, יצאו אליו בינוני העיר - הניח להם המלך עוד שלישי. כיון שהגיע המלך יצאו כולם - וויתר להם המלך הכל!

כך הקב"ה בא לבני ישראל לתבוע מהם את עוונותיהם, ועל ידי שהגדולים מתענים בערב ראש השנה, מוותר להם הקב"ה שלישי מעוונותיהם! מבואר בדברי ה'טור' שהגדולים הם הראשונים שצריכים לפייס את המלך. ואמר על כך רבי אהרן קוטלר זצ"ל, שבתקופתנו בני התורה הם הגדולים, ועליהם מוטל לפייס את המלך כבר בערב ראש השנה!

כלל ישראל מתפארים שאין שום אומה שיודעת את אופיה של אלוהיה, דהיינו שאומות העולם אינם יודעים כיצד לזכות בדין, אבל כלל ישראל - בניו של מקום - יודעים כיצד לרצות פני אדונם, ומשכך חובתנו להתכונן מראש ולהכין עצמינו בכל הדרכים שלמידתנו חז"ל הקדושים, ובע"ה אם נתכונן כראוי נזכה בדין.

ראש השנה - בריאה חדשה

הגר"א (שיח יצחק) שאפילו מי שהוא ב"עפר" - דהיינו שהוא דל במצוות, ואפילו אם מצבו כל כך ירוד והוא ב"אשפות" - מטונף בעבירות, אך הוא "אביון" שתאב לצאת ממצבו ובוכה על כך לפני ה', סופו - "להושיבי עם נדיבים", הקב"ה מקימו ומושיבו עם האבות והנביאים הקדושים. כל שכן היום שהוא ראשון לעשי"ת שעליהם נאמר "דרשו ה' בהמצאו", בשעה שהקב"ה "אורי", ובשעה שכאמור ניתן להתחדש ולהיבראות מחדש, ודאי ובוודאי ש"הבא ליטהר מסייעים אותו" ויזכה להתרוממות גדולה.

והנה הרי בוודאי לכל אחד מאיתנו ישנם הרגלים לא טובים שבוודאי היינו מעוניינים לשנותם, ואולי אף ניסינו במשך השנה לשנותם ולא עלתה בידנו, אם כן זוהי הזדמנות פז עבורנו, וחשוב מאד שנצל המתנה הנפלאה והנשגבה שה' בחסדיו הגדולים נתן לנו.

נתבונן היטב במעשינו איזה הרגלים לא טובים ראוי לנו לשנות, ואיזה הרגלים כדאי לנו לקנות בעצמנו, וכגון: ללכת לישון בזמן, לקום לתפלה בזמן, ללמוד בהתמדה, ללמוד ברציפות ללא הפסקות ודברים בטלים, ולנצל ההזדמנות היקרה שביכולתנו לשנות ההרגלים - להתנתק מן העבר ולהתחיל מחדש!

תפקידנו ביום האחרון של השנה

ערב ראש השנה הוא יום גורלי מאוד, וכדברי ה'חיי אדם' "ערב ראש השנה הוא יום האחרון מן השנה, וקיבלו חז"ל שכל העושה תשובה יום אחד בשנה, חשוב כאילו שב כל השנה!"

"ולכן נהגו שכולם מתענים, ומשכימים הרבה קודם היום, ומרבין בסליחות ובוידוים. וישים כל אדם על לבו, לשוב בכל לבו, ומכל שכן בעבירות שבין אדם לחברו, ולא ימתין עד ערב יום הכיפורים לבקש מחילה מחברו, אלא יקדים עצמו למצווה". (אחד מן הדברים שחוטאים בבן אדם לחברו והוא חמור מאוד, שמפריעים לשני לישון, ושייך שזה מזיק אחר כך לכל היום!).

"וכל היום יעסוק בתורה ובמצווה, וראוי לכל אדם לטבול במקווה או בנהר, ולא יקדים לטבול עד שעה קודם חצות היום. ולא יסיח דעתו כל היום מתשובה!"

לא יסיח דעתו כל היום מתשובה

וראוי שדברי ה'חיי אדם' "שלא יסיח דעתו כל היום מתשובה" יהיו נר לרגלנו, נזכרם בכל עת - ולא נסיח דעת מן התשובה אפילו לרגע אחד! גם בזמנים שעסוקים בהכנות לחג או בכל עיסוק אחר, צריך להתאמץ במיוחד שלא להסיח דעת מהתשובה. וכל שכן שצריך להקפיד מאוד ביום גורלי זה, לא להתעסק ולדבר בדברים שאין בהם תועלת.

היצר הרע חושש להפסיד עבודתו של כל השנה - ביום אחד

אך דווקא משום ערכו העצום של ערב ראש השנה, שע"י עשיית תשובה נחשב כאילו שב כל השנה, היצר הרע חושש מאוד שנשוב בו בתשובה ונכפר על כל השנה, ויפסיד ברגע אחד את כל עבודתו וטרחתו שבמשך כל השנה, על כן היצר הרע מתאמץ בכל כוחו שלא ננצל יום זה, ולא נשוב בו כראוי בתשובה. מורנו ר' אלי' זצ"ל היה קורא על ערב ר"ה את הפסוק בקהלת (י"ב - א') "וזכור את בוראך בימי בחרותך עד אשר לא יבאו ימי הרעה... ביום שיועו שומרי הבית", והיה מפרש: "שומרי הבית" הם היצר הטוב והיצר הרע אשר מלווים את האדם בכל ימי חייו ושומרים את אורחותיו, כל אחד למטרתו, היום הגורלי הזה הם נלחמים בכל כוחם, היצר טוב מעוניין שנצל ההזדמנות לשוב בתשובה כדי

בר"ה יש הארה מיוחדת להתחיל מחדש ולשנות הרגלים. הגמ' במס' ר"ה (כ"ז) אומרת, שנוסח התפילה שאנו אומרים בסדר זכרונות "זה היום תחילת מעשיך זיכרון ליום ראשון", מיוסד על דעת ר' אליעזר, שבריאת האדם הייתה באחד בתשרי.

ביום זה של בריאת האדם, ישנה הארה מיוחדת שמסייעת לאדם להפוך לבריאה חדשה, להתנתק מהרגליו הרעים ולהתחדש בהרגלים טובים. ואף מי שרחמנא ליצלן היה שקוע במשך השנה בחטאים, ביכולתו מכח ההארה המיוחדת שישנה בר"ה להתחיל מחדש, להיחלץ מהרגליו הרעים, ולהתייצב על דרך טובה וחדשה!

בספרים הק' רמזו לזה מיוסף הצדיק, אשר בראש השנה יצא מבית האסורים (ר"ה י"א), ולמדו מכך שסימן הוא לכל ישראל שביכולתם בראש השנה לצאת ממאסר יצרם הרע לחופשי, ולהפוך להיות אנשים חדשים!

וכן מצינו בגמ' שהאימהות הקדושות שהיו עקרות, (וכמו שפירש"י עה"פ "ותהי שרה עקרה אין לה ולד" אין לה בית ולד, דהיינו שבמצואות היו חסרים לה אברי ההולדה), נפקדו בראש השנה, וכאמור זהו סימן שבראש השנה אפשר להיבראות מחדש ממש.

בכל השנה אנו מהללים את ה' "מקימי מעפר דל מאשפות ירום אביון" וכפי שפירש

ראש השנה – המלכת ה'

האור החיים הק' מרחיב על כך שהציצית היא 'בגד העבדות' המעידה על ישראל שהם עבדי ה'. ולפיכך אומרת התורה הק': "וראיתם אותו - וזכרתם את כל מצוות ה'", שלפי שהציצית היא בגד עבדות, לפיכך ראיית הציצית מזכירה לנו את חובת קיום כל מצוות ה'. העיקרים מפרש בברכת "להתעטף בציצית", "להתעטף" היינו להיכנע, שבלבישת הציצית אנו נכנעים לה'!

צריך לדעת שלבישת הציצית מביאה לזכירת המצוות רק אם במהלך לבישתה שמים לב לזכור את המצוות, אך אם לובשים אותה ללא שימת לב, שייך ללבוש ציצית ולא להרגיש מאומה! ובאמת תפקידנו הוא, לשים לב בלבישת הציצית ולא לחיות במלומדה, להיכנע לה' ולזכור את חובתנו בקיום כל המצוות!

תפילין ואות הברית - שיעבוד לה'

גם מצוות תפילין עניינה שיעבוד לה', וכפי שאנו אומרים בנוסח ה"לשם יחוד" קודם הנחת תפילין "וצונו להניח על היד שהיא כנגד הלב לשעבד את תאוות ומחשבות לבנו לעבודתו יתברך, ועל הראש כנגד המוח שהנשמה שבמוחו עם שאר חושי וכוחותי כולם יהיו משועבדים לעבודתו יתברך".

כמו כן יש לנו בכל עת ובכל שעה את אות הברית, שמוזכרה לנו תדיר שאנו עבדי ה', וכפי שכתב החרדים: "שיעלה האדם על לבו כל יום, שהוא עבד חתום למלכו של עולם, ולא ימרוז בו ויחזיק את עצמו לבן חורין".

עצה להמליך את ה' לפי סדר האברים - או לפי סדר היום

מומלץ שאדם ימליך את ה' לפי סדר האברים (כדברי הוזהר הק' הנ"ל), או לפי סדר היום, (כגון: קימה, תפילה, ארוחת בוקר, סדר א' וכו'). היתרון בזה, שכאשר המחשבות מסודרות לפי סדר היום או האברים, ביתר קלות ניתן להמליך את ה' על כל האברים והזמנים בצורה מסודרת, וכשקל יותר ממילא יש לצפות שגם יהיה בתדירות יותר. בדרך זו ניתן לנצל זמן ההליכה בדרך או זמני שמחות משפחתיות וכד', זמנים שקשה לחשוב בהם בלימוד, אך בקלות ניתן להתבונן על פי סדר היום או סדר האברים, ולהמליך את ה' עליהם.

ניתן לקבל תועלת גדולה בקבלת מלכות ה', על ידי לימוד בספר 'חרדים', המונה את המצוות לפי סדר האברים, יש בזה תועלת כל השנה, אך בעיקר בראש השנה שאנו עסוקים בהמלכת ה' רצוי מאד ללמוד בספר 'חרדים'. ה'חיי אדם' חיבר על 'החרדים' 'קיצור ספר חרדים' ויתכן שלנו יביא חיבורו המקוצר של ה'חיי אדם' תועלת רבה יותר.

ידיעת רצון ה' - רק ע"י לימוד הלכות ולימוד המוסר

והנה פשוט הוא שלא שייך שנקבל על עצמנו את מלכות ה' בלא שנדע היטב מה ה' מצווה אותנו ומה הוא מצפה מאיתנו. ולזה אנו מוכרחים להקפיד מאד על קביעות לימוד הלכה ולימוד המוסר. ספרי מוסר אינם רק ספרי התעוררות אלא הם גם כשולחן ערוך לחובת האדם בעולמו ומה ה' מצפה מאיתנו. ומכיוון שכך, לא ניתן לקבל קבלה אמיתית של מלכות ה', ללא לימוד הלכות בקביעות וללא לימוד מוסר.

על כן בראש ובראשונה חובתנו לקבל על עצמנו, ללמוד בקביעות וברצינות הלכות ומוסר, וקבלה זו תסייע לנו לקיים את חובת המלכת ה'! (מעבודת הימים הנוראים)

איתא בגמרא ראש השנה (ט"ז) "אמר הקב"ה... אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם". הנה, נוסח תפילת ראש השנה אשר תקנו אנשי כנסת הגדולה, עוסק בבקשה על התגלות מלכות ה' בעולם: "מלוך על כל העולם כולו בכבודך" וגו', משום שעיקר ענינו של יום הוא גילוי מלכות ה' בעולם. אך מדברי חז"ל "אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם" - רואים שלא די בכך אלא צריכים אנו להמליך את הקב"ה עלינו.

בזוהר הקדוש כתב שיש לאדם להמליך את הקב"ה על כל איבר ואיבר. ואף על פי שבוודאי יש בדבריו סודות גדולים, מכל מקום פשוט דבריו מורים שאין להסתפק בהמלכת ה' באופן כללי, אלא יש צורך להמליך את ה' באופן פרטי - על כל איבר ואיבר! לחשוב מחשבות של המלכת ה'

תפקידנו בראש השנה לעסוק כל הזמן סביב המלכת המלך, לחשוב מחשבות במה וכיצד אני יכול להמליך את ה' עלי. להתבונן באיברינו - האם משמשים הם כרצון ה' ולדוגמא: הקב"ה חנן אותי בפה קדוש, האם אני מקפיד לדבר בו רק דברים שרצון ה' שאדבר - או חלילה גם דיבורי הבל וסרק, וגרוע מכך דיבורים אסורים כגון לשון הרע וכדו'! הקב"ה חנן אותי במוח, האם אני מקפיד לחשוב בו רק מחשבות שרצון ה' שאחשוב - או חלילה אני מהרהר גם בדברים שאינם ראויים, או גרוע מכך ח"ו, בהרהורים אסורים!?

וכן על זה הדרך, צריך שיתבונן בשאר האיברים, עיניים, אוזניים, וכו' האם מנצלם כראוי ומשתמש בהם כרצון ה', או שחלילה וחס עובר בהם על רצונו יתברך! לשון הסבא מקלם בכוונת ותמליכוני עליכם: "להמליך את הקב"ה על כל איבריו וחושי, ראייה, שמיעה, מחשבה, וכד', לכבוש אותם כפקודתו!"

לחיות תחת עול מלכות שמים

ובאמת תפקידו של כל יהודי בכל השנה לחיות תחת מלכות שמים, ופעמיים בכל יום, ערב ובוקר, אנו מקבלים על עצמנו בקריאת שמע את עול מלכות ה', עד מסירות נפש ממש!

הרשב"א (תשובות חלק ה' סימן נ"ה) כתב בענין מצוות קריאת שמע דברים יסודיים וחשובים מאוד, וז"ל: "והכלל, שצריכים אנו לקבוע בנפשנו הסכמה מוחלטת בכל עת שנקרא קריאת שמע, שאנו מסכימים למסור כל תאוותינו וחשקי לבבנו, וכל נפשנו, מן האברים ועד נטילת נפש והממונ, על יחוד קדושת שמו וקבלת מלכותו, ושנראה בצירוף הלב כאילו באנו לידי כך וקיימנו! והוא אומרו "כי עליך הרגנו כל היום", וכי אפשר ליהרג בכל יום? אלא, שבכל יום שאנו קוראים בקריאת שמע "ובכל נפשך", ומסכימים על כך, הרי הוא כאילו הורגנו באותה שעה עלי יתברך! כי כל המסכים על זה כאילו עשהו!" קריאת שמע בכל השנה צריכה להיות מעמד של קבלת עול מלכות שמיים, ומוכנות למסירות נפש, אך כל שכן בימים הללו שעיקר עניינם הוא המלכת ה', ראוי במיוחד לקרוא קריאת שמע בכוונה הראויה, ובקבלה אמיתית למסור כל תאוותינו וחשקי לבבנו, וכל נפשנו, מן האברים ועד נטילת נפש והממונ, על יחוד קדושת שמו וקבלת מלכותו!

העיקרים מפרש בברכת "להתעטף בציצית", "להתעטף" היינו להיכנע, שבלבישת הציצית אנו נכנעים לה'!

צריך לדעת שלבישת הציצית מביאה לזכירת המצוות רק אם במהלך לבישתה שמים לב

חיזוק ליום השני של ראש השנה

לא פשוט מה שזכינו להתעלות כל כך ביום הראשון של ראש השנה, וזכינו להתקרב אל ה' ולהמליך את ה' עלינו, ואין לשער את גודל הזכות. והנה זכינו והקב"ה הטיב עמנו בעוד יום של 'ראש השנה' ועלינו לנצלו כראוי, וכפי שגם נראה היום השני מאוד גורלי עבורנו.

והנה מדין תורה, יו"ט של ר"ה הוא יום אחד בלבד - בראשון בתשרי. אלא שמחמת ספק תיקנו חז"ל לעשות ר"ה שני ימים. וגם האידנא ידיענין בקביעתא דירחא, תקנה לא זזה ממקומה.

וכבר תמה הגר"א דסלר זצ"ל (הובא ב'מכתב מאלהו' כרך ב' מנאמר 'שני ימים של ר"ה'), דבשלמא הא דנוהגים האידנא כל דיני יו"ט ביום השני, כי יש כח לחז"ל לקדש גם את השני בתשרי, ליו"ט. אבל היאך אומרים בתפילת יום ב' דר"ה: "היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים". וכן בתפילת יעלה ויבוא אנו אומרים: "ביום הזיכרון הזה". וכי שייך 'יום דין' מדרבנן?

הרב דסלר זצ"ל מבאר ומיישב זאת על פי דברי הוזה"ק, שהיום הראשון של ר"ה נקרא "דינא קשיא", ובו דנים את הצדיקים בדקדוק רב כפי מעשיהם, האם לתת להם את כל הכלים הנדרשים להם לעבודתם. והיום השני נקרא "דינא רפיא", ובו דנים את שאר העם אשר אין להם זכות מצד עצמם, האם הם ראויים במעשיהם להיות כלים לצדיקים (עיין עוד בדבריו).

ואומר הרב דסלר זצ"ל שדין היום השני יותר קל מהדין של היום הראשון!

על פי המקובל מרבנותינו, פעמים שאנשים כערכנו יכולים לפעול ביום השני מה שאין בכוחנו לפעול ביום הראשון, שהרי מסתמא אנו שייכים לשאר העם הנידונים ביום השני "בדינא דרפיא" וע"כ גם אם ישנו מי שעייף מהמאמץ של היום הראשון, חלילה שיפסיד את היום השני, בעוד שיתכן שהוא העיקרי והיותר חשוב עבורנו. ובכלל, לאחר שהתרוממונו והמלכנו את ה' עלינו ביום הראשון, צריך להיות שהיום השני יהיה חזק בכפלים.

ההנהגה הראויה בראש השנה

כתב ה'טור' (תקפ"א ד'): "רוחצין ומסתפרים על פי המדרש, אמר ר' סימן כתיב 'כי מי גוי גדול' וגו', איזו אומה כאומה זו שידעת אופיה של אלוהיה, פירוש מנהגיו ודיניו, שמנהגו של עולם אדם שיש לו דין לובש שחורים ומתעטף שחורים ומגדל זקנו ואין חותך ציפורניו, לפי שאינו יודע איך יצא דינו, אבל ישראל אינם כן, לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ומגלחין זקנם ומוחתכין ציפורניהם ואוכלין ושותין ושמוחין בראש השנה, לפי שידעים שהקב"ה יעשה להם נס!"

כל יחיד אם חוזר בתשובה מובטח לו שיעשה עמו נס

ישנם גדולים שסברו שהיחיד לבדו אינו מובטח, ו"בטוחים שיעשו להם נס" נאמר דווקא ביחס לציבור. אמנם בטור אין רמז לחילוק בין יחיד לציבור. ומלשון ה'חיי אדם' (קל"ט - ו') שכתב ביחס ליחיד - "רק יהיה לבו שמח ונכון ובטוח בה' עם התשובה ומעשים טובים" - משמע שההבטחה נאמרה אף ליחיד, שמכיוון שהיחיד מובטח לפיכך יהיה לבו שמח. אך מוסיף החיי אדם - "עם התשובה ומעשים טובים", דהיינו שההבטחה מותנית בתשובה ומעשים טובים! "בטוחים שיעשו להם נס" בשביל לזכות בדין צריך נס... אך יחד עם התשובה ומעשים טובים אנו בטוחים שיעשה לנו נס!

אע"ג שבטוחים שנצא זכאים בדין - צריך להיות ירא וחרד מאימת הדין!

כתב ה'שולחן ערוך': "אין אומרים הלל בראש השנה ויום הכיפורים, לפי שספרי החיים והמותים פתוחים ואין יאמרו שירה!?" והוסיף 'המשנה ברורה': "ואף על גב שאנו בטוחים שנצא זכאים בדין, מכל מקום צריך להיות ירא וחרד מאימת הדין, ועל ידי כך ניוצר לזכות" (מבואר גם בדברי ה'חפץ חיים' שהפחד מהדין הוא עצמו סיבה לזכות בדין).

ההנהגה בראש השנה - דואג ובוטח

ההנהגה בראש השנה צריכה להיות כמו שכתב רבנו החיד"א זע"א: "ישב לביתו דואג ובוטח". מצד אחד הוא "דואג", שהרי הדין הוא איום נורא ואסור לנו לשכוח שאנו נמצאים בזמן של דין, אך יחד עם זאת צריך להיות "בוטח", שהרי "בטוחים שיעשו להם נס". ושתי ההנהגות נצרכות. מחד נצרך פחד מן הדין, ובאל שיש פחד ודאגה מהדין אין הבטחה שנוצח בדין, אך יחד עם זאת שאנו מפחדים מן הדין, ונוהגים בהנהגה הרצויה ליום של דין, ממליכים את הקב"ה ושיבים בתשובה, אנו גם מחויבים לבטוח בה' שיעשה לנו נס ויוצא אותנו בדין!

ה'משנה ברורה' (תקפ"א כ"ה) פסק ג"כ לאחד את שני ההנהגות: "מכבסין ומסתפרים בערב ראש השנה, להראות שאנו בטוחים בחסדו יתברך שיצא לצדק משפטינו, (ומבואר בדבריו שלא מספיק מה שאנו בטוחים, אלא יש גם ענין להראות את בטחוננו). "ומכל מקום לא ילבש בראש השנה בגדי רקמה ומושי כבשאר יום טוב, דיהא מורא הדין עליו, אלא ילבש בגדים לבנים נאים, ועיין בימין אברהם' דבמקום שאין נוהגים ללבוש לבנים, על כל פנים לא ילבש חשופים כל כך".

חשיבות ההנהגה בראש השנה

לאופן הנהגת האדם בראש השנה ישנה חשיבות רבה מאוד, משום שההנהגה בזמן המשפט יכולה להשפיע על פסק הדין לטוב ולמוטב! וכמואר בגמ' ברה"ט (ט"ו) שהקב"ה דן את ישמעאל "באשר הוא שם".

הגאון ר' שלמה הרב"ה ה"ד למד זאת מדברי הילקוט (תהילים ט' - ט') שהקב"ה דן את ישראל דווקא ביום ולא בלילה, משום שבליילה ישראל ישנים ובטלים מן המצוות. ומבואר בדברי הילקוט, שלהנהגה בזמן המשפט יש משקל חשוב בפסק הדין, והיות והקב"ה חפץ שנוצח בדין על כן הוא מסובב את זמן המשפט דווקא ליום - זמן שאנו מקיימים המצוות, בכדי שישפיע לטובה על הדין.

מלבד זאת ראש השנה הוא ה"ראש" של השנה, ובו מונח כל השנה. וכתבו המקובלים שיש השפעה ישירה בהתנהגות של הראש על משך כל השנה.

החיד"א זצ"ל כתב, שבראש השנה צריך להיות כל הזמן עם "שוית' ה' לנגדי תמיד!" לפיכך צריך שימת לב מיוחדת על ההנהגה בראש השנה, ולהשתדל מאוד מאוד שכל רגע ינוצל כראוי!

להיזהר שלא לעשות דבר איסור ביום הדין

בראש השנה אנו מקפידים לאכול מאכלים שיש בהם סימנים טובים כפי שמואר בהלכה, ואנו גם נוהרים ונמנעים לאכול מאכלים שיש בהם סימנים שאינם טובים.

והנה אם על סימנים אלו אנו כל כך מקפידים, כל שכן שעלינו להקפיד ולהיזהר מאוד שחם ושלום לא נעשה דבר איסור ביום הדין - ואף בלא שימת לב!

כמו כן כתב ה'משנה ברורה' (תקפ"ג ס"ק ה') "ולכן פשיטא שיהיה מאוד שלא לכווס בימים האלו, מלבד גודל האיסור, שיהיה לסימן טוב, רק יהיה שמח לבו ובטוח בה' עם התשובה ומעשים טובים"

הנהגת הכנעה

בנוסף לזאת, בראש בשנה שאנחנו עוסקים בהמלכת הקב"ה, צריך שתהיה הנהגה של הכנעה אליו יתברך.

אחד הגדולים התבטא: "ראש השנה זה לא פגישה של שני מלכים!"

כדאי לעורר: בראש השנה באים לישיבה אורחים שלא פגשנו בהם זמן רב, ובוודאי שצריך לקבלם בסבר פנים יפות, אך ראש השנה אינו הזמן להאריך בשיחה, ובוודאי שגם האורחים יבינו זאת!

ההנהגה הראויה בזמן הסעודה

כתב השולחן ערוך (תקצ"ז) "אוכלים ושותים ושמוחים, ואין מתענים בראש השנה, אמנם לא יאכלו כל שבעם, למען לא יקלו ראשם ותהיה ריאת ה' על פניהם".

והוסיף על כך רבנו המשנה ברורה (א'): "רוצה לומר, אף שהוא יום הדין מכל מקום מצווה של "ושמחת בחגך" שייך גם בו שגם הוא בכלל חג, שנאמר "תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו", ונאמר בנחמיה ח' "אכלו משמנים ושתו ממתקים וגו' כי קדוש היום לאדוננו, ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם".

זמן הסעודה צריך להיות מנוצל כראוי, וגם בזמן הסעודה אין לדבר דיבורים שאין בהם תועלת, וכל שכן שח"ו לא נדבר דברים אסורים!

בזמן הסעודה צריך להתנהג בכבוד ראש, וחלילה שבעת הסעודה יהיה קלות ראש וכד', ואף בזמן הסעודה אסור לשכוח שאנחנו נמצאים בעת דין של מלך מלכי המלכים!

ישנם גדולים שלמדו בזמן הסעודה משניות "ראש השנה", והשתדלו לשתף בלימוד המשניות את כל בני המשפחה.

שירים בעת הסעודה להמלכת ה'

ישנם שאינם שרים בזמן הסעודה מוחמת שרואים בכך חסרון באימת הדין, אך המשגיח נהג לשיר שירי המלכת ה', כגון "אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה", "וכולם מקבלים עליהם עול מלכות שמים" (ונאמר המשגיח, שמתכון לרמז ב"וכולם מקבלים" לכל האיברים - שכל האיברים מקבלים מלכות ה').

אך ביקש המשגיח מהמשתתפים, שישירו בכבוד ראש, שיהיה זאת שירה של המלכת ה' - ולא שירה של תענוג!

אמירת תהילים בראש השנה

המשגיח ממליץ בראש השנה, ובפרט בזמנים שקשה יותר להתרכז בהם (כגון כשעוברים להתברך מפי רבני הישיבה, בסעודה, וכד'), לנצל את הזמן באמירת תהילים, וכך נהגו גם כמה גדולים.

ב'משנה ברורה' (תקפ"ג - ט') הביא ד"ש נוהגים בראש השנה לגמור את כל התהילים. המשגיח ממליץ במיוחד (גם בכל ימות השנה) לומר את פרק ק"ט, שהוא מלא בבקשות רוחניות המעוררות מאוד לעבודת ה'. ורואים כיצד דוד המלך ע"ה מבטא את אהבתו העצומה לתורה הקדושה ולקיום מצוותיה, ודוד המלך אומר שכל רצונו לחיות הוא רק בשביל לקיים מצוות... ויש מי שהתבטא שהוא הפרק הכי חשוב בתהילים.

עשרת ימי תשובה

חז"ל דורשים (ר"ה י"ח) "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב - אלו הם עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים", ומבארת הגמ' שאמנם לציבור הקב"ה שומע "בכל קראנו אליו", אך ליחיד הקב"ה קרוב ומצוי במיוחד בעשרת הימים הללו. הגר"א כותב (או"ח תקפ"ב סעיף ט), שאעפ"י שבר"ה כבר נכתב הדין על חיי העוה"ז, אם חוזר בתשובה בעשרי"ת נקרא הגדול דין. ומלבד זאת עשרת ימי תשובה מסוגלים מאוד לכל תשובה ותפלה הנעשית בהם. על כן ראוי שלא נהיה שוטים לאבד הזדמנות כה יקרה וחשובה, וננצל כל רגע ורגע של עשרת ימי תשובה לתשובה ולתפילה.

לשון הרמב"ם בהל' תשובה (ב' - ו'): "אע"פ שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים היא יפה ביותר, ומתקבלת היא מיד, שנאמר דרשו ה' בהמצאו". המבי"ט מחדש "שהתשובה בין ראש השנה ליום הכיפורים, מועילה יותר ומקובלת - גם אם לא תהיה תשובה כל כך גמורה".

בסדר היום כתב "ואשרי החוזר בהם ושב מחטאיו, כי תפילתו נשמעת ותשובתו מתקבלת, ויש הפרש בין תשובת ימים אלו לשאר ימות השנה - כהפרש האור מן החושך!" וה"פלא יועץ" (תשובה) הוסיף, "שטובה שעה אחת של תשובה ומעשים טובים בימים אלו - מימים שלמים בשאר הימים!"

התביעה הנוראה על אי ניצול קירבת ה'

אך יחד עם זאת צריך לדעת שישנה תביעה גדולה ונוראה אם חלילה לא מנצלים את קירבת ה' הנמצאת בימים הללו, ולא מנצלים ההזדמנות שה' ממוציא עצמו אלינו שנחזור אליו בתשובה. **וזה עצמו שלא מנצלים את קירבת ה' היא הוספת חטא על פשע.**

המאירי מתבטא בהריפות על מי שבימים האלו אינו מתעורר, "אין לו חלק באלוקי ישראל". נורא!

לפי שכשדאם אינו מתעורר, הרי הוא כאומר ח"ו לקב"ה, איני חפץ בקרבתך, איני מעוניין בך! שהרי הקב"ה ממוציא את עצמו אליך, ובכל זאת אתה לא מתעורר ולא מתקרב אליו, זה נקרא שאתה ח"ו לא מעוניין בו.

עשרת ימי תשובה - ימי דין

עשרת ימי תשובה הם ימי דין, וכן בנוסח התפלה אנו חותמים "המלך הקדוש" "המלך המשפט", משום שעשרת ימי תשובה הם אינם מנותקים מראש השנה ויום כיפור, הם חלק מימי הדין. והנה, הבנו שלהנהגה ביום דין ישנה השפעה גדולה על הדין, לפיכך בעשרת ימי תשובה שהם ימי דין, חשוב במיוחד לשים לב שהנהגה תהיה כראוי, שהרי כוחה גדול להשפיע על הדין!

עשרת ימי תשובה - "בורא אתכם בריה חדשה"

איתא ב'פסיקתא' (מ"א, ה') "אמר הקב"ה עשו תשובה באלו עשרת הימים מראש השנה ליום הכיפורים, ואני מזכה אתכם, ביום הכיפורים בורא אתכם בריה חדשה" לאחר שהמלכנו את הקב"ה בראש השנה, והקב"ה העניק לנו כוחות מיוחדים להתחיל מחדש, תפקידנו כעת להשתמש בכוחות שקיבלנו ולהתחיל דף חדש, להיות ממש "בריה חדשה". צריך להיות שהרגלים שהיו לנו עד עכשיו יהיו בטלים ומבוטלים, מה שהיה זה לא מה שיהיה, הכל מתחיל מחדש!

אם עד ראש השנה חשבת שאתה לא יכול לקום בזמן - דע לך שעכשיו אתה יכול! אם עד ראש השנה חשבת שאתה לא יכול ללמוד בלי להפסיק באמצע בדברים בטלים - דע לך שעכשיו אתה יכול! אם עד ראש השנה חשבת שאתה לא יכול להיזהר מלשון הרע - דע לך שעכשיו אתה יכול!

דברי אמת

מאמרי חזק השקפה והדרכה
מזקן המשגיחים

מזן רבי דב יפה זצוק"ל

גיליון מס' 136 יום כיפור

ביום הכיפורים ישראל דומים למלאכי השרת

ביום הכיפורים ישנם רחמים כה גדולים, עד כדי שכאשר אנו מדמים במידת-מה למעשי המלאכים ע"י שלא אוכלים ושותים, ושלוש בינינו, כבר הקב"ה מחשיב אותנו כאילו אנו מלאכים! וכדאיתא בפרקי דר' אליעזר (פמ"ו) "ביום הכיפורים אומר השטן לקב"ה, ישראל דומים למלאכי השרת, מה מלאכי השרת אין בהם אכילה ושתיה, כך ישראל אין בהם אכילה ושתיה. מה מלאכי השרת שלום ביניהם, אף ישראל שלום ביניהם. והקב"ה מקבל עדותו של השטן ומזכה את ישראל".

מבואר בזה עד היכן גדול רחמי ה' עלינו ביום הכיפורים, שכבר בהידמות מועטת למלאכים, הקב"ה מרחם עלינו ומזכה אותנו!

תנאי בהידמות למלאכי השרת – שלום ביניהם

עוד מבואר בפרקי דר' אליעזר, שמכח המעשים הללו שבהם אנו מידמים למלאכים, אנו זוכים לכפרה.

ובכדי שזוכה להיות דומים למלאכים ונזכה לכפרה, אנו מוכרחים לקיים התנאי שיחיה שלום בינינו, כדברי הפרקי דר' אליעזר.

וכך גם כתב הזוהר הקדוש (מתורגם מארמית): "אם אחד שונא מאן דהו מישראל, עליו להסיר את השנאה מליבו לפני יום הכיפורים, בכדי שלא ילכו תפילותיו לרפש". נמצא, שכאשר יש לאדם שנאה על מאן דהו מישראל, כבר אנו דומה למלאכים ששלום ביניהם, וח"ו יש כח בידי השטן לקטרג עליו, רח"ל! על כן צריך להזדרז ביותר לפייס ולהתפייס לפני יום כיפור, ושחלילה וחס לא יישאר בינינו ביום הכיפורים שום שנאה ופירוד!

אהבת ה' המתגלית ביוה"כ מביאה לתשובה מאהבה

העולה מתוך דברי זוהר הק', שיום הכיפורים ניתן לנו מאת ה' מחמת אהבתו הגדולה לעם ישראל, שמתוך שה' כה חפץ ודואג לטובתנו והצלחתנו, הוא נותן לנו בכל שנה יום נשגב ומיוחד שבו ניטור מכל חטאינו, ונהיה זכאים בעולם הזה ובעולם הבא.

טבעי אם כן שנשיב לקב"ה אהבה תחת אהבתו, ונחפוץ מאהבה לשוב אליו בתשובה שלימה, ובכך נזכה לשוב תשובה מאהבה והופכת זדונות לזכויות!

וכך פירש הגאון רבי רפאל המבורגר זצ"ל (בספרו 'מורפא לשון' שער היראה) את דרשת חז"ל (מדרש שיר השירים א'-ה'), "שחורה אני" – כל ימות השנה, "ונאוהה" – ביום הכיפורים. ופירש, שכאשר כלל ישראל רואים ביום הכיפורים את אהבת ה' אליהם, מתעוררת בלבם אהבה אליו ית', ומתוך אהבתם הם שבים לקב"ה בתשובה שלמה מאהבה, ומתוך כך "השחורה" של כל ימות השנה – דהיינו החטאים, הופכת להיות ביום הכיפורים "לנאוהה" – לזכויות, שהרי בתשובה מאהבה הזדונות הופכים לזכויות.

על כן בנוסף לשמחה הגדולה שיש לנו ביום הכיפורים בכפרת עוונותינו, יש להתבונן גם באהבת ה' אלינו, ונזכה על ידי כך בדרגה הגבוהה של תשובה מאהבה! אך צריך לדעת, שדווקא ביום שקיימת הנהגה מופלאה של רחמים, עלולה להתעורר תביעה עצומה על מי שאינו משכיל לנצל זאת.

דברים נוראים מה'משך חכמה' – על מי שאינו עושה תשובה

ה'משך חכמה' (פרשת ניצבים) כתב על כך דברים נוראים, וז"ל: "ולפי זה תסמך שערות אנוש, עד כמה גדול החשבון, שביום שאין השטן שולט, וגם היחיד נענה, ונקל לעשות תשובה, ובדבר קל יוכל לזכות לחיים הנצחיים, ולהיות אהוב למקום, אם חלילה לא יעשה תשובה, יוכל להיות העונש על העדר עשיית התשובה, כמי שייענש על כל חטאותיו!"

"וכאשר מברך ברכת שהחינו, שזה באמת שמחה אמתית, שהקב"ה נתן יום סליחה לכל פשעי בני אדם להסיר מעליהם השטן, אם לא שב מדרכו הרעה, מוטב לו שלא היה היום הקדוש הזה, ומוטב לו שנהפכה שלייתו על פניו בערב יום הקדוש הזה! כי ביום הזה הכפיל עונשו לבלי קץ, בעונש חשבון העדר התשובה, ועל זה ידו כל הדווים!"

ה'משך חכמה' אומר דברים נוראים ומחרידים, אם אדם לא יעשה תשובה הוא מכפיל את עונשו לבלי קץ, ומוטב לו שנהפכה שלייתו על פניו בערב יום הכיפורים!

ר' איצלה בלזר זצ"ל היה אומר: ביום הכיפורים יש ים של רחמים, אך צריך זהירות שלא נטבע בו!

יום הכיפורים – ים של רחמים

באהבת ה' את ישראל, נתן להם יום אחד בשנה אשר כולו רחמים. וכפי שהתבטאו הגדולים, ביום הכיפורים הקב"ה משפיע עלינו ים של רחמים! כתוב בזוהר הקדוש (מתורגם מארמית): מתוך אהבה שאהב הקב"ה את ישראל נתן להם יום אחד בשנה לטהרם מכל חטאיהם, שיהיו זכאים בעולם הזה ובעולם הבא. ובו ביום הקדוש ברוך הוא יושב בכיסא הקדוש של רחמים, ובכיסא ותרנות, ומוחל עוונותיהם של ישראל.

ישנה ידיעה שמאוד חשובה לנו. הגר"א אומר שביום הכיפורים נוהגת המידה של 'וחנותי את אשר אחון' – אע"פ שאינו הגון, 'ורחמתי את אשר ארחם' – אע"פ שאינו כדאי" (ברכות – ז'). משמעות הדברים, שגם כאשר התשובה שלנו איננה שלמה, הן בעניין של החרטה והן בעניין של קבלה לעתיד, אעפ"כ ביום הכיפורים שנוהגת בו המידה של 'וחנותי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם', יש תקווה שהקב"ה יקבל את תשובתנו.

יש מפרשים 'וחנותי את אשר אחון' – שאף כשהקב"ה יודע שהאדם העושה תשובה לא יעמוד בתשובתו וישוב ויחטא, אעפ"כ הוא סולח לו, והיינו 'וחנותי את אשר אחון' – אני חונן גם את מי שאצטרך לחונן עוד... וכן מורה גם המטבע של ברכת 'חנן המרבה לסלוח', שהקב"ה מרבה לשוב ולסלוח.

עיצומו של יום מכפר

ביום הכיפורים עיצומו של יום מכפר, שנאמר "כי ביום הזה יכפר עליכם". ויש לומר דאפילו לשיטת רבנן (שבועות י"ג, וכן נפסק להלכה) שיום הכיפורים מכפר רק לשבים, היינו שכפרת יום הכיפורים מותנית בעשיית תשובה, אך המכפר הוא עיצומו של יום הכיפורים! וכן מוכח לשון הרמב"ם שכתב 'ועצמו של יום מכפר לשבים'.

ומטעם זה ביום הכיפורים מועילה אף תשובה שאינה שלמה, שלפי שביום הכיפורים התשובה אינה סיבת הכפרה אלא תנאי בכפרה, ותנאי הכפרה מתקיים אף בתשובה שאינה שלמה, מה שאין כן בכל השנה שהתשובה היא המכפרת בעצמה, צריך שתהא תשובה הראויה לכפר.

רמח"ל – ענין יום הכיפורים

הרמח"ל כותב: (דרך ד' חלק רביעי פרק שמיני אות ה') "ענין יום הכיפורים הוא, שהנה הכין האדון ברוך הוא לישראל יום אחד שבו תהיה התשובה קלה להתקבל והעוונות קרובים למחות, דהיינו לתקן כל הקלקולים שנעשו ולהסיר כל החושך שנתגבר על ידיהם, ולהשיב השבים אל מדרגת הקדושה והקורבה אליו יתברך שמו שנתרחקו ממנה על ידי חטאיהם".

"והנה ביום זה מאיר אור שבכוהו נשלם כל זה העניין, ואמנם הוא אור שלקבל אותו צריך שישמרו ישראל מה שנצטוו ליום זה, ובפרט ענין העינוי, שעליה מתנתקים מן הגופניות נתוק גדול, ומתעלים במקצת אל בחינת המלאכים, ושאר כל פרטי הדברים כפי פרטי התיקון".

החטא גורם קלקול גדול ומגביר החושך בעולם, ומרחק אותנו מה' יתברך, וביום הכיפורים שהתשובה קלה להתקבל, בקל ניתן לתקן כל הקלקולים שנעשו, ולהסיר כל החושך שנתגבר על ידיהם, ולשוב אל מדרגת הקדושה והקורבה אליו יתברך שמו.

מהי כוונת הרמח"ל שביום הכיפורים התשובה קלה להתקבל, הרי גם בכל השנה אם יעשה אדם תשובה היא תתקבל! ויש לפרש, שביום הכיפורים כל תשובה – גם אם איננה שלמה – קלה להתקבל, שהרי כאמור עיצומו של יום הוא המכפר, והתשובה היא רק תנאי לכפרה, ועל כן גם תשובה שאינה שלמה קלה להתקבל ביום הכיפורים.

כהפרש האור מן החושך

לפעמים אדם אומר כעת קשה לי לעשות תשובה, אני יעשה תשובה אחר כך. מעורר ה'פלא יועץ' שתשובה קטנה כעת היא כהפרש האור מן החושך, וטובה שעה אחת של תשובה ומעשים טובים בימים אלו מימים שלמים בשאר הימים! ולכן גם אם קשה, כדאי מאוד מאוד להתאמץ ולנצל את ההזדמנות הנפלאה שה' נתן לנו. כל רגע ביום כיפור צריך להיות מנוצל לתפילה ותשובה. אפשר לנצל את הרגעים הפנויים על ידי אמירת תהילים. השל"ה הק' אומר שמעלת התהילים היא שיש בזה גם לימוד, גם הילול לה', וגם בקשה.

מדברי מורן המשגיח זצוק"ל קודם נעילה

כתב המשנה ברורה (סימן תרכ"ח – ס"ק ג'): "תכלית יום הכיפורים הוא תפילת נעילה, שהכל הולך אחר החיתום, ואם לא עכשיו אימתי. ולכן אף אם חלש הוא מחמת התענית מ"מ יאזור בגיבור חלציו להתפלל במחשבה זכה וברורה ולקבל על עצמו גדרי התשובה באמת, והבא ליטהר מסייעין אותה, ויחתם בספר חיים טובים".

ראשית, כל אחד צריך להתבונן על עצמו מזה חם השאיפות שלו, האם שואף הוא לקיים את כל התורה כולה, או שחלילה מסתפק רק בחלק מן המצוות? אסור לנו להסתפק בפירורים, צריכים לקבל על עצמנו לקיים את כל התורה כולה! ה'אזר החיים' הקדוש אומר שטבע האדם להסתפק בחלק מן המצוות, וזוהי סיבת כל הצרות!

האם אנו שואפים שכל מעשינו יהיו לשם שמים, שנאכל בכדי שנהיה בריאים לעבודת ה', שנישן לאסוף כח לעבודת ה'? הלא זה לא מילתא דחסידותא – זוהי הלכה מפורשת ב'שולחן ערוך' "כל מעשיך יהיו לשם שמים".

וישנם אנשים שהם על דרך טובה רק שהם זקוקים לתוספת חיזוק, אבל ישנם רבים שצריכים מהפך, לא מספיק להם חיזוק – הם זקוקים למהפך! שהמבט על החיים יהיה מבט נכון, שידעו נאמנה מה חובתנו בעולם, שהמקום שלנו הוא לא בעולם הזה, כאן בעולם הזה אנו ארעיים, באנו לעולם הזה לשליחות לעבוד את הקב"ה, ואוי לנו אם נגדר לפיתוי העולם הזה ולא נקיים את שליחותנו!

בעת אין לנו מספיק זמן להתבונן בכל פרטי מעשינו ולבחון מה לתקן ואיך לתקן, אך כאמור הבעיה שלנו זה לא רק עם חטא זה או אחר, אלא כמה אנחנו באמת חיים על פי רצון ה'... וזה גם בשעה מועטת אנחנו יכולים לקבל על עצמנו, שנחיה על פי רצון ה'! שהתורה היא זו שתדריך אותנו! אך על סמך מה נוכל לקבל קבלה כזו? רק בתנאי שנקבל על עצמנו ללמוד מוסר, שנזכור את חובתנו בעולם, שנזכור שמקומנו לא כאן, שבעצם אנחנו בני העולם העליון.

אמנם חשוב מאוד שכל אחד יקבל על עצמו משהו, אחד, אבל יציב, מתוך רצון להמשיך ולהשתפר הלאה.

רבינו יונה בספר היראה (אות צ"ג) מייעץ לנו איך נוכל לחיות על פי התורה וז"ל "בכל עת ובכל שעה, חשוב איך תעשה מצוות, ואיך תשמור מעבירה, כדי שתשלים כל היום בטובה".

עוד כותב רבינו יונה (אות ע"ד): "תמיד הרגל על שפתיך דברי יראת שמים, כגון הוי עו כנמו, סוף דבר הכל נשמע, את האלוקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם, ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה, מאוד מאוד הוי שפל רוח, וכיצא באלה הרגל על שפתיך ואז לא תכשל".

החיי אדם בהקדמה ליום הכיפורים (כלל קמ"ג) כותב "וראוי לאדם שירגיל את עצמו בכל ימי השנה שיהיה רגיל בפיו בכל שעה התפלה שהתפלל דוד המלך עליו השלום, הורני ה' דרכך, הדרכני באמתך, יחד לבבי ליראה את שמך, וטהר רעיוני ולבי לעבודתך, וכיצא באלו פסוקי יראה, ומבטח שינצל מכל חטא". יש לנו הבטחה מבבל החיי אדם האריך לינצל מכל חטא, מי לא יושב לחטוף ולקיים עצה זו? יש ידיעה מאוד חשובה ומשמחת, ב"מסילת ישרים" סוף פרק ג' כותב "צריך האדם להיות מתבונן בשכלו תמיד בכל זמן, ובזמן קבוע לו, בהתבודדו – מהו הדרך האמיתי לפי חוק התורה שהאדם צריך לילך בו, ואחר כך יבוא להתבונן על מעשיו אם הם על הדרך הזה אם לא, כי על ידי זה ודאי שיהיה לו נקל להיטהר מכל רע, ולישר כל דרכיו, וכמו שהכתוב אומר "פלס מעגל רגלך וכל דרכיך יכנו", ואומר "נחפשה דרכנו ונחקרה ונשובה עד ה'".

שמחה גדולה, הרי כולנו רוצים להיטהר מכל רע ולישר את כל דרכינו, וה"מסילת ישרים" מבטיח לנו בוודאות, הוא לא כותב שיתכן, הוא כותב שודאי יהיה לו נקל להיטהר מכל רע ולישר כל דרכיו, הוא גם לא מבטיח על חלק – הוא מבטיח על כל רע ועל כל דרכיו... בשעה זו נקבל על עצמינו להתבונן תמיד, וכדברי המוס"י.

בעת אנו מקבלים על עצמנו לעבוד את ה' גם במצבים של קושי, ראוי אם כן שנתכונן לכך. יעצו הקדמונים שנתבונן אילו היה שעת השמד הרי היה עלינו למסור את הנפש גם על מצווה דרבנן...

עוד יעצו, שאדם יתבונן כמה צער ויסורין יבואו עליו בגלל עבירה, האם לא כדאי לסבול לרגע קט את הקושי של התגברות על העבירה ולחטוף בזה את הייסורים הגדולים יותר של העונש על העבירה?!

חשוב שנתבונן, אנו הרי מסיכמים למסור נפש בשביל הקדוש ברוך הוא אז כ"ש שאנו צריכים להיות מוכנים לוותר על הנאה קלה... הרי אם יאמרו לאדם, נשלם לך מליון דולר ותאמרו לשון הרע קטן, בודאי הוא לא יסכים! אז למה כשלא נותנים מליון דולר אתה מדבר לשון הרע? כי לא חושבים – אז חייבים לחשוב!...

גם אם לא מרגישים את קושי הצום זו מצווה גדולה, כל שכן שאין לשער את חשיבות המצווה כאשר מרגישים את הצום – והרי "טובה מצווה בצער מומאה שלא בצער". ואעפ"י שאנו חלשים מקושי הצום, אבל כדאי שנשכיל בכל זאת להתאמץ, בעת כל רגע הוא מאוד קובע ומאוד מסוגל, וכמו שאמרנו בשם המשנה ברורה: תכלית עשרת ימי תשובה הוא יום הכיפורים, ותכלית יום הכיפורים הוא נעילה!

מי שאינו מקבל על עצמו ללמוד מוסר - אין יוה"כ מכפר

הסבא מקלם פסק דבר נורא: "כי מי אשר לא יקבל על עצמו לעסוק במוסר כל השנה - אין יום הכיפורים מכפר!"

דהנה, הרי לא יתכן שביום אחד אדם גם יתחרט על מעשיו כראוי ובאותו היום גם יקבל על עצמו להבא לא לשוב למעשיו הרעים. אלא מוא? ביום הכיפורים הוא מתחיל לעלות על דרך טובה, ואחר כך במשך השנה הוא ימשיך כפי שקיבל על עצמו ביום הכיפורים.

אך כיצד באמת נוכל להבטיח שאכן במשך השנה נמשיך את מה שקיבלנו ביום הכיפורים, הרי אדם מצד טבעו שקוע בחומריות המעכבת ממנו העבודה, ויש גם יצר הרע שדואג תמיד להפריע? התשובה לכך - לימוד המוסר! רק על ידי לימוד המוסר המזכיר לאדם תדיר את חובתו בעולמו, ומזכיר לאדם שיש בתוכו יצר הרע המבקש להמיתו, ומזרז להתאמץ לנצל את כוחותיו כראוי, רק על ידי המוסר נוכל להבטיח שבאמת נשתנה בשנה הבאה לטובה ונמלא בה את חובתנו.

מורנו ר' אלי' זצ"ל מסר לי בשמו של הגאון ר' איצ'לה בלזר זצ"ל שאמר: "על סמך מה אני חושב בשנה הבאה להיות יותר טוב, ראשית נהייתי יותר זקן בשנה, ושנית אני אלמד יותר מוסר!!!

יוצא, שלימוד המוסר היא הערבות שתשובתנו תהיה אמיתית וכנה, ותחזיק מעמד למושך כל ימות השנה. על כן נהיה חכמים, ונדאג שתשובתנו תהיה תקפה ואמיתית, על ידי שנקבל על עצמינו ללמוד מוסר ברצינות רבה, יום יום, ובקביעות!

הפנימיות הקדושה של עם ישראל

ביום כיפור אנחנו יכולים לגלות את הפנימיות שלנו, ומהי המהות האמיתית שלנו.

אמרו חז"ל (איכה רבה סוף פרשה א'): "חטאו בכפלים - 'חטא חטאה ירושלים', ולקו בכפלים - 'כי לקתה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה'. ומתנחמים בכפלים - נחמו נחמו עמי". ומפרש המהר"ל (נצח ישראל פמ"ט), שהחטא אינו מתאים לישראל כמו לגויים, ולכן כשישראל חוטאים יש לזה חומר גדול הרבה יותר, וזהו "חטאו בכפלים". ומטעם זה העונש הוא ב"כפלים" - מכות מופלאות לפי מה שחטאו לרום ערכם, וגם מתנחמים ב"כפלים" - כראוי למעלתם.

מסירות נפש בשמחה למען קיום רצון ה'

במהלך הדורות מסרו אלפים ורבות מישראל את נפשם על קידוש ה' ופשוט את צווארתם לשחיטה, וקיימו בעצמם את דברי דוד המלך בספר תהילים (מד, כג) "כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן טבח" - ולא רק שמסרו את נפשם אלא עשו זאת בשמחה, וחתנים וכלות הלכו להיגרר על קידוש ה' בשמחה כאילו הלכו להיכנס לחופה. (יתכן לפרש הפסוק "כי עליך הרגנו כל היום נחשבנו כצאן טבח" - ש"נחשבנו", היינו שיש לנו חשיבות, שהיא מחמת ה"כצאן טבח", בגלל שאנחנו מוסרים את הנפש על קידוש ה'). ומסתמא אם היינו חיים באותם ימים, גם אנחנו היינו מוסרים את הנפש בשמחה... ויש להתעורר מכך, אם אנו מסיכמים למסור אפילו את נפשנו בשמחה למען רצון ה', כל שכן שראוי לנו להתאמץ בדברים קלים יותר, לקיים את רצון ה'.

ובאמת שזהו מהות היום, שאנו מראים שכל רצוננו הוא לעשות את רצון ה'. וכשאנו עומדים ומתוודים אנו מביעים ומראים כלפי הקב"ה כי החטאים אינם חלק ממהותנו, ואין אנו רוצים בהם, ומשום כך אנו מתחרטים עליהם, ומהותנו ורצוננו האמתית הוא רק לעשות רצונו יתברך. (מעבודת הימים הנוראים)

הספר המבוקש ביותר להכנה והדרכה, ראש השנה, תשובה - ימים נוראים!

נמכר בכעשרת אלפים עותקים!!!

ניתן להשיג בחנויות המובחרות ובבתי הכנסת (בלוי)

0527166490

ממשנת מרן גאון ישראל בעל ה"משנת רבי חיים שלמה" רבי חיים שלמה ליבוביץ צוקללה"ה ראש ישיבות פוניבז' וקמניץ

גליון זה הוא מתוך הספר "משנת רבי חיים שלמה - תורה ומועדים" העתיד לצאת בעזהש"י

זכרנו לחיים

במשנ"ב (סי' תקפ"ב סעי' ה') ביאר, מדוע בתחילה מזכירים רק "זכרנו לחיים" "למענן אלוקים חיים" ולא כמו בהזכרות בסוף התפילה שמזכירים "לחיים טובים", והוא כי המבקש צריך לבקש מתחילה דבר מועט ואח"כ מוסיף והולך.

ואמנם במשך חכמה (דברים פ' ל"ג פסוק א') תירץ הקושיא באופן אחר, דהנה באמת איך מבקשים בקשה בג' ברכות הראשונות, והרי איתא בברכות (ד' ל"ד ע"א) דאל ישאל אדם לצרכיו בג' הראשונות, דראשונות דומה לעבד שמסדר שבח לפני רבו, ומשא"כ ג' אחרונות לצרכי ציבור שואליו, ואשר בהכרח צ"ל דההזכרה של זכרנו לחיים ומי כמוך אי"ז בגדרי בקשה, אלא מכיון שאין מלך בלא עם א"כ אנו מבקשים חיים דבזה יתמלך מלכותו, וכלשון ההזכרה "מלך חפץ בחיים" "למענן אלוקים חיים" והוא מהזכרת שבחו דמלכות הקב"ה, וע"כ אנו מזכירין רק חיים, אבל חיים טובים שהוא כבר בקשה אין מזכירין בג' ברכות הראשונות, משא"כ בברכות האחרונות ששואלים לצרכי ציבור וההזכרה בא בגדרי בקשה התם אנו כבר מבקשים חיים טובים. ואמנם של' התוס' בברכות (ד' ל"ד ע"א ד"ה אל ישאל אדם לצרכיו) דלצרכי ציבור אף בג' הראשונות שואלים, והביאו ראי' מהא דמבקשים זכרנו, ולפ"ז נצטרך לומר מה שלא מזכירים לחיים טובים כהמשנ"ב.

ועפ"ז נראה, דזהו הטעם במנהגנו בחזרת הש"ץ שהציבור חוזר רק על הבקשות שבסוף התפילה "וכתוב לחיים טובים" וכן "בספר חיים" ולא בברכות הראשונות "זכרנו לחיים" ו"מי כמוך", והוא משום שמה שהציבור חוזר הוא מצד בקשת ציבור, וא"כ רק באלו ההזכרות שבאים בתורת בקשות וכמו ההזכרות שבסוף התפילה חוזר הציבור, משא"כ בהזכרות הראשונות שאי"ז בקשה אלא בא מהזכרת שבח מלכותו אינם חוזרין הציבור, דאדרבא בברכות הראשונות אסור לבקש.

וכל הרשעה כולה כעשן תכלה

שמעתי ממו"ר המשגיח מרן הגר"א לופיאן זצוק"ל לבאר בזה, דהנה לעתיד לבוא כשיתבטל היצה"ר יראו כולם דכל התאוות לעשות חטאים לא ה' בזה שום טעם וממש כלל, והכל ה' דברי רוח ודמיון, ועד כדי כך שלא יבינו מפני מה היו להוטים כ"כ לעבור העבירות.

והביא את המעשה בפ' חלק (סנהדרין ד' ק"ב ע"ב) על ר' אשי, דזלזל במנשה על שעבד ע"ז, ונתגלה אליו מנשה בחלום ואמר לו שאם היית בזמני הוי נקינטא בשיפולי גלימא ורץ לעבוד ע"ז, וכוונתו ה' לכח היצר שה' בדורו לעבוד ע"ז, ורואים שכח היצר באמת אינו בדברים של טעם - רק דמיון ורוח.

ודוגמא לזה הביא מה שה' בזמן הקומוניזם, דבתחילה חשבו כולם שרק זו הדרך האמת והטובה וכולם נתפתתו מהם, ואח"כ ראו שאין בדרך הזה ממש, ודעותיהם נעלמו כלא היו, אבל מה באמת ה' בזמן הקומוניזם?, קודם ה' רק רוח ודמיון, זהו כחו של היצר, וכן הוא גם כחם של כל העיתונים החיצונים - רק דברי דמיון ורוח בעלמא.

זהו הביאור וכל הרשעה כעשן תכלה, דאחרי שיתבטל היצה"ר כל הרשעה "כעשן תכלה" כיון שאינם רק רוח ודמיון בעלמא.

ואאמו"ר מרן הגרי"מ זצוק"ל סיפר לי שזוכר עת שולחו אביו מרן הגרב"ד זיע"א ללמוד תקופה בראדין אצל מרן החפץ חיים זיע"א ומרן ר' נפתלי טרופ זצוק"ל, ור' נפתלי הי' נוהג בערש"ק לקרוא לעצמו בהיכל הישיבה שנים מקרא ואחד תרגום, ובפ' בראשית כשהגיע להפסוק (פ' ג' פסוק ו') ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאווה הוא לעינים, יצא מהתפעלות, היתכן, הלא עד עתה עדיין לא אכלה ואלא קיבלה דבריו של נחש, וא"כ מהיכן הגיעה כבר לדרגה של ראי' כי טוב העץ למאכל, וברש"י בי' ראתה דבריו של נחש, ומ"מ צ"ב מה שייך בזה גדר ראייה.

ואמר שרואים מכאן עד כמה כח הנפש של האדם גדול, כשעובדים עליו ומפתים אותו יכולים להגיע למידת דרגה של ראי' ממש, והנחש פעל בפיתויו כלפי האשה שהגיעה למצב של ראי', זהו כוונת רש"י ז"ל ראתה דבריו של נחש, כלומר כח דבריו של הנחש הי' בדרגת ראי'.

ואחד מבאי בית המדרש כששמע את דבריו אמר לו, רב'ה, מה ההתפעלות הגדולה שאתה רואה בדבריך, ענה לו ר' נפתלי, הן אני רואה השתא כמה דברי צודקים, בדבריך המועטים כבר הכנסת בי הרגשה דאמת מה ההתפעלות הגדולה מכך וכבר שינית דעתי, אזי אתה רואה מה גדול כח הנפש בזה.

ונתנה תוקף קדושת היום - ומלאכים יחפזון וחיל ורעדה יאחזון

ומבואר שלמלאכים יש דין, ואם יש להם דין בהכרח שיש להם בחירה, דאם אין להם בחירה ע"מ הם נידונים על מעשיהם בדין, וראי' לזה שיש להם בחירה, דהנה אמר' בברכת יוצר וכולם מקבלים עליהם עול מלכות שמים, ואם נימא שלמלאכים ליכא בחירה מה שייך גביהם קבלה.

ומו"ר מרן המשגיח הגר"א לופיאן זצוק"ל הוסיף בזה, שמה שכתוב על המלאכים כולם אוהבים וכו' ומשמע שאינם חוטאים, היינו משום קרבתם כ"כ להקב"ה, דהיא הנותנת שמאבדים את הבחירה ומונע מהם לחטוא, אבל מצד עצמם יש להם בחירה, [וכע"ז כתב במשך חכמה בגדר הכפיי' שכמה הקב"ה הר כגיגית על ישראל בשעת מתן תורה, דהכפיי' לא הי' כפיי' בפועל, אלא שהראה להם כבוד ה' הקיץ ובהתגלות נפלאה עד כי ממש בטלה בחירתם הטבעית וכמלאכים, והיו מוכרחים לקבל מחמת הידיעה הברורה שזה האמת, וראו כי כל הנבראים תלוי רק בקבלת התורה, יעו"ש].

ודוגמא לזה חזי' באברהם ומשה, דאברהם אמר "ואנכי עפר ואפר", משא"כ משה אמר ביותר "ואנחנו מה", והיינו משום שמושה שהי' קרוב אל הקב"ה פנים אל פנים הרגיש עצמו משום חך קירבה לכלום ממש, ואפילו עפר ואפר לא יכל להחשיב עצמו.

ויאמרו הנה יום הדין - כי לא יזכו בעיניך בדין

ויש לתמוה מ"ש ישראל שנפסק (בשו"ע או"ח ס' תקפ"א סעי' ד') שמכבסין ומסתפרין בערב ר"ה דבטוחים שיצאו זכאים בדין מהמלאכים שאומרים שלא יזכו בדין.

ונראה עפ"י מה שאמרו במדרש, דבתחילה רצה הקב"ה לברוא העולם במידת הדין לחוד, וראה שאין העולם יכול להתקיים ברא גם במידת הרחמים, ונמצא שרק בעולם הזה יש מידת הרחמים, אבל בצבא מרום מתנהג הקב"ה במידת הדין, ועפ"י ז"ל, דהסיבה שישאל בטוחים שיצא דינן לטובה הוא משום שסומכים על הקב"ה שמתנהג עמם במידת הרחמים, משא"כ מלאכים שדינן במידת הדין, ומדויק הלשון ויאמרו הנה יום הדין בא לפקוד על כל צבא מרום "בדין" והיינו שצבא מרום נפקדים במידת הדין, לכן במידת הדין רועדים שלא יזכו בדין. [ואך שצ"ב דהרי מלאכים הוי גם מהברואים בבריאה, והרי ברא את כל העולם במידת הרחמים, וכדכתב ורחמיו על כל מעשיו].

וכבר האריך בזה מרן הגר"א וסרמן זצוק"ל באגרותיו ביסוד מידת הביטחון שהוא שיבטח ברחמי השי"ת, ככתוב בתהלים ואני בחסדך בטחתי - ובטחתי בחסד עליון, וא"כ כל יסוד מידת הביטחון הוא לסמוך על מידת הרחמים, אבל במידת הדין אין מקום למידת הביטחון כלל.

והנה אמרינן בערכין (ד' י' ע"ב) אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך ברה"ב וביוה"כ, אמר להן אפשר מלך יושב על כסא הדין וספרי חיים וספרי מיתים פתוחין לפניו וישראל אומרים לפני שירה, ובתוס' (ד"ה אמרו) וז"ל, אבל לא קאמר מפני מה אין אנו אומרים שירה, משמע שמלאכי השרת אומרים שירה, ולכך אומר ר"י דברה"ב וביוה"כ אין לדלג והחיות ישוררו וכרובים יפארו, עכ"ל, ויש להבין מדוע מלאכי השרת אומרים שירה והרי גם להם יש דין, ואפשר שלמלאכים פחד ושמחה אי"ז סתירה, וצ"ב, [ובאמת ביערות דבש ח"א הביא שמלאכים אין אומרים שירה כיון שיש להם דין, אלא ששואלים מדוע ישראל אין אומרים שירה דהא בטוחים שיצאו זכאים בדין].

וזכר לנו העקידה שעקד אברהם אבינו

בפסוק (בראשית פ' כ"ב פסוק ט') וישם אתו על המזבח ממעל לעצים, והק' מו"ר מרן הגר"ז זיע"א דמה ה' צריך ששחיתו יהי' על המזבח, והרי סגי שזריקתו והקרבתו הוא על המזבח וכקרבן בעלמא, [ואף שגם עצם הקרבתו לא ה' בעי למזבח דהרי נהגו לפני המקדש רק במנות, אכן בהעקידה מבואר שה' דין מקדש ומזבח יעו"ש], ות' דבעולה הדין הוא ששחיתו בצפון, וא"כ הקרבת יצחק שהי' בתורת עולה ה' חסר מקום צפון, דצפון למה, אולם הדין הוא דנתרבה ראש המזבח לצפון לשחיתה, וע"כ ה' צריך לשחטו על המזבח דוקא משום שחיתו בצפון.

ונראה לתרץ בעוד טעם שהוצרך שחיתו על המזבח בדוקא, והוא מכיון שהכא ה' דין העלאה וכדכתיב והעלהו, וכפי מה ששמעתי ממו"ר מרן הגר"ז זיע"א שהי' בעקידה דין מסוים דעבודה של העלאה, ובזה בי' מרן המהרי"ל דיסקין זיע"א (עה"ת) מה שהי' צריך לעוקדו מקודם ההעלאה למזבח, וכדכתיב (שם פסוק ט') ויעקד את יצחק בנו וישם אתו על המזבח, והוא משום דמכיון דהעלאה ה' חלק מדיני עבודת הקרבן, וא"כ אם ה' מעלהו בלא שהי' עקדו ה' חסר בעבודת ההעלאה מדין שהחי נושא את עצמו דחסר במעשה ההעלאה, וכמו שמצינו לענין מלאכת הוצאה בשבת (שבת ד' צ"ד ע"א) שחסר במעשה ההוצאה, ולכן עקדו דבכפות אין החי נושא את עצמו, ועוד ראיות לדבר שהי' הכא דין עבודה של העלאה, וממה שחזי' שכבר נתקדש בקדושת קרבן אף קודם השחיתה, ולכן נאסר יצחק לצאת לחו"ל, וכדאיתא במדרש (בר"ס ג' א"ר) הושעיה את עולה תמימה, מה עולה אם יצאת חוץ לקלעים היא נפסלת אף את אם יצאת חוץ לארץ נפסלת, ומעתה י"ל דמאחר שחל עלי' דין העלאה על המזבח א"כ ה' צריך שכל העבודות יהיו על המזבח דוקא, ושאינו מכל קרבן דליכא דין העלאה על המזבח.

ונראה דעפ"י דברי מו"ר מרן הגר"ז זיע"א דהעלאה ה' חלק מדין עבודה בקרבן והתחיל בו עבודות הקרבן, יומתק בזה לשון הזכרת זכות העקידה במעשה העקידה, וכדאמר' ותראה לפניך עקידה "שעקד אברהם אבינו את יצחק", והיינו הכוונה על עבודת ההעלאה שהוצרך משו"כ לעקדו שנתעבד בו לקרבן, [ואולם לשון ההזכרה הוא על העקידה שעקד את יצחק מעל גבי המזבח, ועיין בתרגום יהונתן (וירא פ' כ"ב פסוק י') שאברהם עקד את יצחק שנית ע"ג המזבח כדי שלא יפסל במום מחמת אימת המאכלת, ובתנא דבי אליהו כתוב שלא יזוז בשחיתו ויפסל, יעו"ש].

עוד נראה להוסיף בזה, דהנה הקשני מרן הגר"ז זצוק"ל על הפסוק (שם פסוק ז') הנה האש והעצים ואיה השא לעולה, דמהיכן ידע יצחק שהם הולכים להקריב קרבן עולה, והרי אפשר שהאש והעצים הוא בכדי להקריב קרבן עצים, ואין לומר דידע ממה שראה שאברהם לקח את המאכלת, דהרי בי' מרן הגר"ז זיע"א מה דכתוב לעיל (שם פסוק ו') שרק את עצי העולה שם על יצחק אבל את המאכלת לקח בידו, דהוא משום הדין שאין להעמיד ולהראות את המאכלת לפני הבהמה שלא תטרף מפחדה, וע"כ לקח את המאכלת בידו, ולפי"ז ע"כ דיצחק לא ידע מהמאכלת, ומדוייק כן ממה שיצחק לא שאל הנה המאכלת אלא על האש והעצים, ותירצני שהכא ה' צריך

לחינוך של מזבח, ובשביל חינוך בעיניו תמיד של שחר דעולה הוא, וזה מה ששאל יצחק ואיה השה לעולה, והשיב לו אברהם אלקים יראה לו השה לעולה בני, וביאר רש"י ז"ל כלומר יראה ויבחר לו השה, ואם אין לו השה לעולה בני. **ומעתה** נראה דהכא בעקידה באמת חונך המזבח ע"י העלאתו למזבח דהוחל בו עבודות הקרבן דעבודת ההעלאה, ועבודתו מחנכת.

שופר בר"ה מידי דתפילה

ידוע דברי מו"ר מרן הגר"ז זיע"א דבשופר יש בה גם תורת תפילה, וכלשון הסיום בסדר שופרות כי אתה שומע קול שופר "ומאזין תרועה" וכן הוא מבואר בגמ' בר"ה (ד' כ"ו ע"ב) בהטעם דשופר של ר"ה של יעל פשוט, דמידי דתפילה בעי פשיטות, יעו"ש ברש"י, [וכן הוא לשון המאירי (ד' כ"ו ע"א) תפילה העשויה משופר], ומעתה נראה דמכיון דמידי דתפילה הוא א"כ יש בה שייכות לדין ציבור וכמו תפילה בציבור, ויש בתקיעת שופר ענין של ציבור.

ושבת עד ה' אלוהים

רמב"ם (פ"ז מהל' תשובה הל"ב) וז"ל לעולם יראה אדם עצמו כאילו נוטה למות ושמא ימות בשעתו ונמצא עומד בחטאו, לפיכך ישוב מחטאיו מיד ולא יאמר כשאזקין אשוב שמא ימות טרם שיזקין הוא וכו'. **ויל"ע** דמה צריך הרמב"ם להגיע לטעם זה, ותיפ"ל שמוחביב משום המצוה דושבת וגו' דהוא מצוה חיובית דתשובה, ושהיי מצוה לא משהינן, וצ"ע.

ואמנם יעוין בזה מחלוקת ראשונים אם תשובה הוי מצות עשה, דבבב"ג ובס' היראים לא מנו מצוה זו במנין המצות, אבל בהרמב"ן מנה אותו במנין המצות, והנה שי' הר"ם ה"י אפשר לומר שסובר דלאו מצוה וראי' מקושי' הנ"ל, ועוד שהתם בהל' א' כתב בלשון רק דישתדל האדם לעשות תשובה וכו', ועוד דהר"ם גופא כתב (בפ"ז ה"ה) שהפסוק ושבת הוא רק הבטחה.

ואולם זה אינו, דברישי הל' תשובה כתב הר"ם דהוא מצות עשה, ואף דהר"ם כתבו לענין הוידוי, אכן יעוין בקרית ספר שנקט שהוא ע"כ גם לעיקר התשובה, דהרי הוידוי הוא מחלקי התשובה ומצוה אחת היא.

תשובה מאהבה - זדונות נעשות לו כזכויות

בר"ה (ד' ט"ז) איתא מפני מה תוקעין ומריעין ותוקעין כשהן עומדים כדי לערבב את השטן, ולא מובן איך אפשר לערבב את השטן, האם השטן הוא כזה קטלא קניא, ועיי"ש ברש"י ותוס'.

ואולם בהקדמה לספר המקנה ראיתי ביאור נפלא, דהכונה בזה הוא דע"י שרואה השטן שישראל מחבבין את המצוה שתוקעין ומריעין ושוב תוקעין, א"כ חושש שיעשו תשובה מאהבה, ובתשובה מאהבה זדונות נעשות לו כזכויות, ונמצא שכמה שיש יותר קיטרוג של זדונות נעשות לו יותר זכויות, וא"כ השטן מניח מלקטרג שאינו רוצה שלבסוף הקיטרוג שיקטרג עוד יהפך לזכויות.

והנה בעיקר מה שאמר ריש לקיש (יומא ד' פ"ו ע"ב) דבתשובה מיראה זדונות נעשות לו כשגגות ובתשובה מאהבה זדונות נעשות לו כזכויות, נתקשה זקני מרן הגר"ד זיע"א, דאיך בכך תשובה מאהבה להפוך זדונות לזכויות, דאמנם שתשובה מאהבה הוי תשובה מעלייתא מיראה, דביראה ששב רק מחמת יראת העונש א"כ מוחלין לו רק על עונש החטא, וע"כ נעשות לו כשגגות דנשאר החטא בלא עונש, משא"כ בתשובה מאהבה שמתחרט על גופו של החטא, בזה מתקן גם את פגם החטא גופא, אבל אכתי אף שנתכפר החטא לגמרי אמאי נעשות כזכויות, וכי התשובה הופך את המעשה עבירה למעשה מצוה.

ותירץ מרן הגר"ח זיע"א דמכיון שהגורם לתשובה הוא החטא, דהרי אם אין חטא אין תשובה, א"כ נמצא דמצות התשובה עושה שהחטא יהיה הכשר למצותה, ואמנם כ"ז כששב בתשובה מאהבה מגופו של החטא ומכפר גופא של חטא, א"כ הופך את החטא גופא להיות הכשר מצות התשובה, ונעשה החטא לזכות, משא"כ כששב רק מיראה דאין מתקן גוף החטא כי אם דמועיל התשובה שמוחלין לו על עונש החטא, א"כ כיון דהחטא קיים הרי שלא הופך את החטא גופא להיות הכשר למצותה, כי אם דאז החטא רק הוי גורם גרידא דתשובה שייכא רק על חטא, אבל בכדי שיהי' חשיב הכשר צריך שגוף החטא יהי' מכלל התשובה, והוא דע"י התשובה מכפר על החטא גופא, וזהו רק בתשובה מאהבה.

וראיתי דבר נפלא בתפארת ישראל (סוף מס' תענית) במאי שאנו נוהגין ביה"כ לומר על חטא בניגון, והדבר תמוה שהרי היה צריך לבכות על החטאים ולא לנגן, ותירץ דכיון שאנו עושים תשובה מאהבה וכל העבירות נעשים לנו לזכויות, על כן עתה בתשובה אנו שמחים בכל עבירה.

ושמעת ממרן הגר"מ שך זצוק"ל, דאיך אדם מגיע לידי דרגה של תשובה מאהבה, והוא כשרואה שאע"פ שעשה חטאים מ"מ מצד מידת החסד של הקב"ה יכול לשוב מחטאו, א"כ היא גופא גורם שמתמלא אהבתו של הקב"ה ושב מאהבת ה', ונמצא שהחטא עצמו גם מביאו לאהבת הש"י ולתשובה מאהבה.

ובנפש החיים (שער ד' פ' ל"א) ביאר במאי דמקדימין בתפילה השיבנו אבינו לתורתך ורק אח"כ והחזירנו בתשובה שלמה לפניך, דיסוד התשובה הוא ע"י התורה, וע"י התורה יכולים לבוא לדרגה של תשובה מאהבה.

ובעיקר המידה של אהבת ה' כתוב בתהלים (פ' צ"ז) "אהבי ה' שנאו רע", והנה בפשוטו כתוב בזה דאוהבי ה' גם צריכים לשנוא הרע, אבל אין תלוי אחד בחברתה, ושייך להיות אוהב ה' גם אם אינו שונא את הרע, ואולם זקני מרן הגר"ד זיע"א פ' שכתוב כאן תלייה, דהמידה לאהבת ה' הוא השנאה לרע, כי לא שייך בזה מצב דמחד אוהבים את ה' ומאידיך לא שונאים את הרע, דעצם זה שלא שונאים את הרע בהכרח חסר באהבת ה', כי אהבת ה' צריך להביא לשנוא את הרע, וכשאנו שונא את הרע בהכרח חסר בו אהבת ה', ולא שייך בזה שום פשרות.

וזקני מרן הגר"ד זיע"א היה אומר שכשרוצה לבחון את אהבתו לה' יתברך, בוחן את עצמו כמה הוא שונע את הרע, וכמה שהוא יותר שונא את הרע רואה את מידת אהבתו להש"י.

ובאמת איך אפשר לעשות תשובה שלימה מאהבה, ובודאי דלא בנקל הוא, והעצה לזה הוא מה שאמרו חז"ל פתחו לי פתח כפתחו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של היכל, ושמעתי ממז"ר המשגיח מרן הגר"א לופיאן זצוק"ל להסביר הכוונה פתח של מחט, הרי פתח של מחט כלום הוא, והסביר דמ"מ צריך שיהי' הפתח כמו נקב מפולש, ולא כמו ששם מחט בבצק שנקבו חוזר ונסתם אלא נקב מפולש, וע"כ העצה בזה לכה"פ להתחיל לעשות תשובה על משהו, משהו מאהבה, ובמצב שישאר המשהו נקב מפולש ולא יחזור ח"ו לסורו, ועי"ז יבוא לידי סיעתא דשמיא דנקב התשובה יתרחב כפתחו של היכל ויזכה לעשות תשובה שלימה.

והנה ביומא (ד' פ"ו ע"ב) איכא כמה חילוקי כפרה, יש דתשובה תולה ויום הכפורים מכפר, ויש דתשובה ויום הכפורים תולין ויסורין ממרקין, ויש דרק מיתה ממרקת. ונראה דכ"ז הוא בתשובה מיראה, אבל בתשובה מאהבה שזדונות נעשות לו זכויות שאני, ומצאתי כן אח"כ בספר חרדים בשם שו"ת הרא"ש.

בכל עניני הקונטרסים מתורת רבינו מרן ראש הישיבה זצוקללה"ה על התורה - והמועדים
ניתן יהיה לברר במס' הנ"ל 0533189543

גליון זה מוקדש לעילוי נשמתה של הרבנית הצדקנית מרת סימה ליבוביץ ע"ה
אשת חבר לרבינו מרן ראש הישיבה זצוקללה"ה
נתרם ע"י הרה"ג ר' אברהם וואלפסון שליט"א, מעמודי תומכי התורה והחסד בדורנו

פנינים משולחן רבנו הגאון רבי אברהם גנחובסקי

זצלה"ה

לע"נ הרבנית
הצדקנית מרת
אסתר הרטה ע"ה
בת הרי"ד רפאל
יונה זצ"ל

פרשת נצבים תשע"ט – ראש השנה תש"פ

כי הוא חייד ואורד ימיד

לְאֵהָבָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמּוֹעַ בְּקוֹלוֹ וּלְדַבֵּקָה בּוֹ כִּי הוּא חַיִּיד וְאֹרֵד
יְמִיד לְשִׁבְתָּ עַל הָאָדָמָה וְגו' (ל' כ')

ופירש בתרגום יונתן, אָרום אֲרִיזָתָא דְאַתָּון עֲסִיקִין בָּהּ הִיא חַיִּיכוֹן
בְּעֵלְמָא הָדִין וְאוֹגְדוֹת יוֹמִיכוֹן בְּעֵלְמָא דְאַתָּי. [פירש, כי תורה שאתם
עוסקים בה היא חייכם בעולם הזה ואריכות ימיכם בעולם שיבוא].
ונביא דרשה שכתב רבינו זצוקלה"ה בעשרת ימי תשובה תשד"מ,
בענין הנ"ל שכל ענייני החיים הם מסביב התורה:

א. כל היום היא שיחת

הנה איתא בקרא "בכל דרכיך דעהו", שיהיו כל עשיותיו לעבודת
השם.

ובפירוש על אגרת הטיוול, פירש הגאון משאמלויה (הג"ר שלמה זלמן
עזרענייד הי"ד, אבד"ק שאמלויה, אות מ') מה אהבתי תורתך כל היום
היא שיחתי, ד"היום" הוא ענייני עולם הזה, [כמו שפירש רש"י (סוף
ואתחנן, ז' י"א) "אשר אנכי מצוך היום לעשותם", "היום" לעשותם, ומחר
לעולם הבא ליטול שכרם], וזהו כל "היום", היינו כל מה שנברא העולם
הזה, הוא כדי שתהיה "היא שיחתי", שיהא הם משמשים לתורתך.

ב. שמעו שמוע אלי ואכלו טוב

כעין זה פירש רבי ישראל סלנטר זצ"ל (אבן ישראל דרוש א') על הקרא
לְמָה תִּשְׁקְלוּ כֶסֶף בְּלֹא לֶחֶם וְיִגְיַעְכֶּם בְּלֹא לְשִׁבְעָה שְׁמֹעוּ שְׁמוֹעַ אֵלֵי
וְאֶכְלוּ טוֹב וְתִתְעַנְּגוּ בְּדָשׁוֹן נִפְשְׁכֶם (ישעיה נ"ה ב'), למה תשקלו כסף בלא
לחם, היינו למה תחפשו כסף לא משום התועלת של הלחם אלא
לעצמות הכסף, דאם כן יגיעכם בלי לשבעה, שנפשו לא תשבע לעולם,
ואי אפשר שיהא כוונה בזה לקיים בכל דרכיך דעהו, משא"כ שמעו
שמוע אלי שתהנה לשם שמים, ואז אכלו טוב, וגם ותתענג בדשן
נפשכם, שגם הנפש תהנה מזה, בדמקיים בכל דרכיך דעהו, נמצא דאף
באוכל וכדומה הוא ממש כמו שלומד באותה שעה. [עין שם באריכות].

ג. מקדש ישראל והזמנים

הנה לפי זה חזינן דאותה פעולה משתנה עם המחשבה, בדמחשבה

ענייני ראש השנה

ג. ליוהר בכמה מניינים

הלכך צריך ליוהר באיכא כמה מניינים, שלא יתקעו בבית הכנסת
אחת עד שיגמרו באחרת, כדי שלא לשמוע תקיעה אחרת בינתיים,
דאם לא כן לא ישמעו על הסדר, דאף שאין מתכוין לשמוע לשם מצוה
מכל מקום לדעת המחבר הפסיד התקיעות ששמע.

תוקע בשופר שניקב

הנה פשוט דאם הפסיק בין התקיעות בקול שלא היה משופר, לית
לן בה. אבל בהיה קול משופר רק תקע לאו בר חיובא, כגון אשה ונכרי,
יש לומר דהוה הפסק.

וראיתי בתשובות בנין שלמה (סי' מ') שנסתפק מהו היכא דהוה קול
משופר שניקב האם הוה הפסק.

א. צדדי הספק

צדדי הספק, מי אמרינן דלא הוה הפסק, דדמי לתוקע בפה בלי

הקדמה בענין הפסק בתקיעות

הנה אמרינן בגמרא ראש השנה (ל"ד א') דמספקינן אם "תרועה"
דקרא היינו שברים או תרועה או שברים תרועה, ומשום הכי בעינן
לתקוע את כולם, והיינו תש"ת תר"ת ותשר"ת.

א. השברים או התרועה הוה הפסק

וכי תימא דבתשר"ת סגי, דהרי להצד דתרועה הוה שברים לחוד או
תרועה לחוד, ייצא רק בהם לחוד, אך אמרינן בגמרא (שם) דזה לא
מהני, דהרי לגיסא דתש"ת, התרועה הוה הפסק בין השברים
להתקיעה, ולגיסא דתר"ת השברים הוה הפסק בין התקיעה
להתרועה.

ב. גם במתעסק הוה הפסק

איתא בשולחן ערוך (סי' תקצ"ז סעי' ח') דאף באינו מכויין לצאת
בתקיעה המפסיקה באמצע, מכל מקום הוה הפסק. וכתב במשנה
ברורה (שם ס"ק ל"ג) דיש חולקים וסברי דמתעסק לא חשיב תקיעה כלל
והוה כאילו שמע קול אחר בנתיים דלא חשיב הפסק. ומכל מקום כתב
[ביאור הלכה שם] דלכתחילה בודאי טוב לחוש לדעת המחבר.

שופר, דבזה ודאי לא הוי הפסק, דהא לא מצינו דדיבור בתוך הסדר הוי הפסק. או דילמא הוה הפסק, דשופר פסול גרע מתוקע בפה.

ב. האם גרע מב' תרועות

עוד נסתפק (שם) אם נימא דשופר פסול הוה הפסק, מכל מקום הרי מצינו (שולחן ערוך סי' תק"צ סעי' ג') דאם תקע פעמיים אותו קול, כגון ב' תרועות או ב' שברים זה אחר זה, לא הוי הפסק לתקיעה שלאחריה, [כשלא הפסיק ביניהם], מעתה יש להסתפק אם תקע התרועה השניה בשופר שניקב, האם הוה הפסק, דנימא דהכא מכיון דלא היה יכול לצאת בהאי תרועה אם כן הוה כקול אחר והוה הפסק.

אמנם בהאי ספק צריך עיון, דלכאורה ודאי הוה הפסק, דהרי אינו יוצא בזה ולא דמי לב' תרועות.

ג. נסדק באמצע התקיעה

הנה כתב בברכי יוסף (סי' תקפ"ו סק"י, בשם הרב בחסיד מהר"ר יעקב מולכו בתשובה כ"י סימן צ"ח, מובא בכף החיים שם) דהיכא דנסדק השופר באמצע תקיעה, אם כשנסדק מיד שתק, יצא, אבל אם סיים התקיעה באותו שופר, תליא בפלוגתא בבלי וירושלמי, בהאריך כשנים אם יצא מיהת אחת, ולפום גמרא דידן יצא. [ולפום הירושלמי לא יצא, דבהאריך כשנים לא יצא כלל, דתחילתה בעי סופה].

ותיקשי, היאך יצא הא איכא הפסק בין התקיעה להתרועה. אלא נימא דמוכח כהצד הנ"ל דתקיעה בשופר פסול לא הוה הפסק, דלא הוה אלא כנפח בפיו.

אך יש לדחות דאיידי בתקיעה בתרייתא. [ומכל מקום לירושלמי לא יצא דבהאריך כשנים לא יצא אפילו אחת].

אלא צריך עיון בעיקר דברי הברכי יוסף, דהא טעמא דבבלי בהאריך בתקיעה כשנים, היינו מפאת דמהני הך סיום, משא"כ בנסדק לכאורה לכולי עלמא לא חשיב השלמה, ואם כן ליכא סוף להתקיעה.

[ואם נימא דחשיב השלמת התקיעה בנסדק השופר, אם כן לירושלמי נמי, אבל יותר מסתבר דזה לא חשיבא השלמת התקיעה].

ד. תליא בכוונה

הנה בהשמטות לבנין שלמה אסיק, דאם נתכוין לצאת מהשופר פסול הוה ליה הפסק, ואם לא נתכוין לא הוה הפסק.

ולענין הקלושה צריך עיון, דמכל מקום אם חשבינן לה קול שופר, אם כן אף בלא נתכוין, וכדאמרינן בשולחן ערוך (שם סעי' ח') דגם תקיעה במתעסק מפסיק, ואם חשבינן לה כחצוצרה אם כן אף בנתכוין.

אלא נראה דיש לדון דלא הוה הפסק כלל, דבשלמא היכא דהשופר היה מעיר הנדחת דמיפסל משום כתותי מכתת שיעוריה, יש לומר דהוה הפסק, דאע"פ דלא הוה שופר מכל מקום הוה ליה קול שופר, אך בניקב יש לומר דלא הוה הפסק מכיון דלא הוה קול שופר. ולא אדע.

בשופר הספק פסול, יכול לצאת ידי חובתו, אם כן חשיב שופר והוה הפסק.

[ודע, דאף אם נימא דלא כהנ"ל, וגם שופר פסול הוה הפסק, מכל מקום משכחת לן בספק אם שופר או חצוצרה].

ג. הנידון גם לדין ביום טוב שני

דע דספק זה שנסתפקנו הוה לא רק לדעת הרמב"ם, אלא גם לדין ביום טוב שני דראש השנה, דבזה בספק שופר יתקע וגם יכול לברך, [וכמו בספירת העומר בבין השמשות למאן דאמר ספירת העומר דרבנן], ובזה יש לדון כהנ"ל בהפסיק בשופר שספק ניקב, האם אמרינן דיצא, דלענין הדרבנן מקילינן דהוה שופר פסול ואם כן לא היה הפסק ויצא בתקיעתו, או דילמא נימא דאדרבה חשיבא הפסק מכיון דיכול לצאת גם בספק שופר.

ד. נראה דיצא ידי חובתו

אמנם לענין נראה דנהי דמקיים מצותו, מכל מקום לא הוה בתורת ודאי אלא דמספק סגי, הלכך לא הוה ודאי הפסק אלא רק ספק, ושוב להרמב"ם שפיר דמי, וכן לדין ביום טוב שני. ואכתי צריך לי רב. והנה בספק זה תליא גם כן בספק תפילין דיצא בהם ידי חובתו לדעת הרמב"ם, מהו במניח עוד תפילין ביחד עם הספק תפילין, האם עבר בבל תוסיף וילקה. ולמה שכתבנו הדין נותן דאינו לוקה, דהרי הוה רק ספק תפילין, ואם כן לא הוה אלא ספק בל תוסיף. וצריך עיון בכל זה.

ה. שופר מבהמה טמאה

הנה יש לדון בעוד נידון דספק שופר, דהנה קיימא לן (רמ"א סי' תקפ"ו סעי' א') דשופר מבהמה טמאה פסול, ומקורו מהר"ן (פ"ג דראש השנה, ו' א' בדפי הרי"ף), וטעמו דהא אמרינן (שבת כ"ח א') דלא הוכשרו למלאכת שמים אלא של בהמה טהורה בלבד, ושופר מלאכת שמים הוא, דהא אמרינן (ראש השנה כ"ו א') כיון דלזכרון קאתי כלפנים דמי. אמנם סיים הר"ן דצריך עיון אם ילפינן מהתם.

וכתב בברכי יוסף (סי' תקפ"ו סק"י) דאע"ג דהר"ן סיים בצריך עיון, והרמ"א בדרכי משה סיים רק דטוב להחמיר, מכל מקום סתם הרמ"א דפסול, דהרי ליכא נפקותא בהאי ספק, דהרי אף בליכא שופר אחר רק שופר מבהמה טמאה, מכל מקום אין לתקוע בו מפאת ספק דאורייתא לחומרא. [ועכ"פ מדרבנן אזלינן לחומרא].

וצריך עיון, הא מכל מקום מפאת ספק דאורייתא לחומרא יש לחוש שמא השופר כשר, ואם כן אין לו שופר אחר באמת יתקע בשופר מבהמה טמאה. ועיי' בגור אריה יהודה (להג"ר מנחם זמבא סי' ח') באורך בהאי נידון אם מחייבין מפאת ספק דאורייתא לחומרא לעשות מצוה שקיומה בספק. [א"י. ועוד עיי' בפרי מגדים או"ח סי' קצ"ד א"א סק"ג].

הפסק בתשר"ת

הנה ברז"ה (ראש השנה י"א א' בדפי הרי"ף) אייתי דעת רב האי גאון דתש"ת תר"ת תשר"ת כולהו כשרים.

והקשה ברמב"ן (במלחמות שם) אם כן אמאי אמרינן בגמרא (שם) דבתשר"ת לא נפיק מכיון דהוה הפסק, דהרי לגיסא דתש"ת, התרועה הוה הפסק בין השברים להתקיעה, ולגיסא דתשר"ת השברים הוה הפסק בין התקיעה להתרועה. הרי לדברי רז"ה אמאי הוה הפסק הרי שניהם הוה תרועה ויוצא בכל אחת מהן ידי תרועה.

א. הריע פעמיים הוה הפסק

הקשה ביצועות יעקב (סי' תק"צ סק"ב) דהרמב"ן סותר להא דאייתי מהתוספתא (ראש השנה פ"ב ה"ט) דבהריע פעמיים הוה תרועה השניה הפסק בין התרועה להתקיעה ונתבטל תקיעה ראשונה, אם כן אע"פ דתרועה ושברים אחת הם, מכל מקום בתוקע פעמיים יש הפסק. אך לא קשה, דכוונת רמב"ן דכיון דשברים תרועה הוי תרועה לכולי עלמא, אם כן מאי שייך דיהא הפסק הרי זוהי תרועה דקרא, משא"כ בהריע פעמיים יש כאן הפסק.

ב. נשימה אחת

בישועות יעקב תירץ באופן אחר, דרמב"ן לשיטתו (ר"ן שם בשם

ספק נקב בשופר

הנה אם נימא דשופר פסול לא הוה הפסק, מעתה יש לעיין בהפסיק בין התקיעות בשופר שספק ניקב, [בגוונא דליכא לאוקמא אחזקה], דאם ניקב לא הוה הפסק, ואם לא ניקב הוה הפסק, מעתה היאך פסקינן בספק:

א. ספק דאורייתא לחומרא

הנה לדעת הרשב"א (תורת הבית ביד ש"א, קידושין ע"ג א') דספיקא דאורייתא מן התורה לחומרא, נראה פשוט דהוה ליה ספק הפסק, דהרי דילמא השופר כשר, וחייב לחזור ולתקוע.

ב. ספק דאורייתא לקולא

אלא הנידון לדעת הרמב"ם (פ"ט הל' טומאת מת ה"ב, פ"י הל' כלאים הל' כ"ז) דסבירא ליה דספק דאורייתא לקולא מן התורה, ובזה יש לומר תרי צדדים,

דלחד גיסא יש לומר דכיון דהוה רק ספק הפסק והיינו להצד דהשופר כשר, אם כן יצא מספק בתקיעתו, [כד נימא דגם בספק עשה מודה הרמב"ם דלקולא], אמנם לאידך גיסא יש לומר דאדרבה כיון דלהרמב"ם

דתקיעה דמתעסק חשיבא הפסק. אמנם במגן אברהם (שם סק"י פליג). ועיין בביאור הלכה (שם) דלכתחילה טוב להחמיר כהמחבר.

ג. גם בממשיך התקיעה הוה הפסק

עוד כתב רבינו משולם איגרא, דאף בהאריך התקיעה כשיעור תרועה, נמי לא יצא ידי חובת תקיעה, משום שיש כאן הפסק על ידי התרועה, וכתב דאין לומר דנחשוב להתקיעה רק מאמצעה ועד סופה, דאם כן אין לה התחלה.

ובפשוטו כונתו, דנהי דיכול להוסיף על התקיעה, מכל מקום כבר גמר שיעור תקיעה וחייל כאן הפסק, אלא דנהי דיכול להוסיף מכל מקום חשיבא רק יש לה סוף, אבל אין כאן שם תקיעה וממילא חייל ההפסק.

והנה בפשוטו לא נימא כן, אלא כיון דיכול להוסיף חייל על כולה שם תקיעה וממילא לא נפסל מפאת הפסק. ועיין.

ונראה כונת רבינו, דאם היה מפסיק מיד השתא הא הוה ליה תקיעה מעליא, ונפסלה מכח הפסק, והלכך בזה שממשיכה אינו יכול לתקנה ולומר דלא חשיבא הפסק.

ולולי דברי רבינו משולם הוה אמרינן דנהי דאם היה מפסיק באמצע הוה מיפסל משום הפסק, אבל השתא דלא הפסיק נמצא דסוף התקיעה בסופה, ואם כן שפיר דמי.

מלאכה לצורך יום השני

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' תק"ג סע' א') אסור לעשות מלאכה מיום טוב ראשון של ראש השנה ליום טוב שני, דלא הותר מלאכת אוכל נפש אלא לאותו יום ולא ליום השני.

אמנם הא קיימא לן (שולחן ערוך סי' ת"ר סע' א', תקי"ג סע' ה') דראש השנה הוה קדושה אחת, והלכך נולדה ביצה ביום טוב ראשון של ראש השנה, אסורה ביום טוב שני, ולא דמי ליום טוב שני של גלויות דהוי ב' קדושות, ונולדה בזה מותרת בזה.

ואם כן תיקשי אמאי גם בראש השנה אסור לעשות מלאכה מיום טוב ראשון ליום טוב שני, הרי הוה קדושה אחת.

א. קדושה אחת לקולא

הנה נחלקו הרמב"ם והראב"ד (פ"ח מהל' עירובין ה"ח) אם הוי קדושה אחת רק לחומרא, כגון לענין נולדה בזה דאסורה בזה, או דילמא גם לקולא, כגון בעירב עירוב תחומין ונאכל העירוב לפני כניסת השני, דעת הרמב"ם דהוה קדושה אחת בין לקולא ובין לחומרא, ודעת הראב"ד דאינו כן, אלא לחומרא הוה ב' קדושות.

מעתה כתב בהגר"א (סי' תק"ג סע' א') דהא דהבאנו לעיל דאסרינן בראש השנה לעשות מלאכה מיום טוב ראשון ליום טוב שני, היינו דוקא להראב"ד אבל להרמב"ם יהא מותר, דהרי אמרינן דהוה קדושה אחת גם לקולא.

והנה קיימא לן (ענין משנה ברורה סי' תט"ז ס"ק י"א) כהרמב"ם דהוה קדושה אחת גם לקולא, כגון בנאכל עירובי תחומין קודם כניסת היום השני של ראש השנה. [וכן נפקא מינה בהיה מוקצה בתחילת היום השני והותר, דנימא בזה אין מוקצה לחצי שבת, כיון דקדושה אחת גם לקולא]. ואם כן נימא דגם לענין נידון דידן מותר לבשל מיום הראשון ליום השני.

ב. יום הראשון דאורייתא ויום השני דרבנן

אך תמה במשנה ברורה (ביאור הלכה שם) הא אע"פ דאמרינן קדושה אחת גם לקולא, מכל מקום איכא עוד טעם שאסור לעשות מלאכה מיום הראשון ליום השני, דהרי יום הראשון הוא דאורייתא, והשני הוא דרבנן, ואם כן היאך יתכן שיהא מותר לבשל מיום טוב ראשון לשני.

[ובשלמא לענין תחומין שהקיל הרמב"ם, אף למאן דאמר תחומין דאורייתא, היינו רק דיש להקל דאמרינן דהיום השני קדושה אחת עם היום הראשון, אבל היאך נעשה מלאכה ביום הראשון].

ובאמת כך כתב במגן אברהם (שם ס"ק א') דדינא דשולחן ערוך אף

הרמב"ם דשברים תרועה תוקעים בנשימה אחת, הלכך אם תרוייהו תרועה, לא הוה הפסק דהוי כמו שמאריך בתרועה, [משא"כ לשיטת החולקים על רב האי גאון, דלא הוה תרוייהו תרועה, אם כן הא דהוה קול אחר משוי הפסק], משא"כ הא דתוספתא איירי בב' תרועות דהוה ב' נשימות, ואם כן מכיון שהפסיק ביניהם הוה אחד מהם הפסק אע"פ שהם קולות שוין. וכתב דהר"ם לשיטתו דסבירא ליה דשברים תרועה הוה בב' נשימות, ואם כן אע"פ דשניהם הוה תרועה, מכל מקום חשיב הפסק, כמו בהר"ע שני פעמים בין תקיעה ראשונה לתקיעה שניה.

[והוכיח מהכא דלא מהני בנשימה אחת, דאם לא כן גם להר"ם יעשה בנשימה אחת ולא יצטרכו לכל הטורח הזה].

ולמה שכתבנו אם כן קושיית רמב"ן אף אם שברים תרועה בב' נשימות, דמכל מקום מכיון דשברים תרועה הוה גם כן תרועה אם כן אמאי יהא שברים או תרועה הפסק.

ג. שברים תרועה משני אנשים

הנה בהאי דינא דתשר"ת בנשימה אחת, נסתפקתי בשמע מאדם אחד שברים ואדם אחד תרועה מהו, והנה למאן דאמר דבעינן תשר"ת בהפסק נשימה, אם כן יש לומר דמהני. אך אולי נימא דחשיבא חצי תקיעה דלא מהני.

ולמאן דאמר בנשימה אחת נמי מסתפקנא, מי אמרינן דבעינן דוקא נשימה אחת, או דילמא בעינן רק דלא יהא הפסק.

וכן יש לעיין בתרועה בשמע ט' קולות רצופין מט' בני אדם.

[וכעין זה שמעתי להסתפק אם שמע תרועה ט' קולות והתקוע תקע יותר ואיזו לא שמע טפי, אם מהני, מי חשיבין לה כלא שמע הסוף או דילמא כיון דהוי קולות חלוקים לא קפדינן. ולענין דמסתברא דמהני].

תשע תקיעות כאחד

הנה כתב ברמב"ם (פ"ג מהל' שופר ה"ו) שמע תשע תקיעות מתשעה בני אדם כאחד, לא יצא אפילו ידי אחת.

וביאר בלחם משנה דטעמא דלא יצא, לפי שצריך לשמוע על סדר תקיעה ותרועה ותקיעה, והיינו שיהא פשוטה לפני התרועה ופשוטה לאחר התרועה, משא"כ בתקוע הכל בבת אחת שכל התקיעות הם ביחד.

והקשה בלחם משנה (שם) דמכל מקום למה לא יצא אף ידי תקיעה אחת, הרי עכ"פ תקיעה אחת תהא לו. [דהא נקטינן דתרי קלי משתמע].

א. ג' הקדמות

הנה בתשובות רבינו משולם איגרא (סי' נ"א אות ג'), וכך כתב בספרו איגרא רמה בחידושים לראש השנה ל"ג ב' כתב ליישב מכח ג' הקדמות:

(א) שיטת הרמב"ם (פ"ג מהל' שופר ה"ד) דשיעור תקיעה, חצי תרועה, והא דאמרינן בגמרא (ראש השנה ל"ג ב') שיעור תקיעה כתרועה היינו ב' התקיעות ביחד.

ואנן קיימא לן דלא כן, אלא שיעור תקיעה כתרועה ולא הוזכר בשולחן ערוך כלל דעת הרמב"ם אף לחומרא. [דלכאורה להרמב"ם יש להקפיד בשברים שלא יהא שבר כשיעור חצי תרועה, דאם כן השבר יהא תקיעה].

(ב) הא דמבואר בגמרא (שם ל"ד א') דמשום הכי עבדינן תשר"ת תשר"ת תר"ת, מפאת ספיקא דשברים, ומקשינן דליעבד רק תשר"ת ובה יצא הכל, ומשנינן משום הפסק.

(ג) הא דכתבו בפוסקים (שו"ע סי' תק"צ סע' ג') דבהאריך בתקיעה שפיר דמי, דאין לה שיעור למעלה.

ב. איכא הפסק של התרועה

מעתה כתב רבינו משולם איגרא, דהנה אם נימא דהך דהרמב"ם איירי בעשה תקיעה כשיעור ולא יותר, אם כן בשומע כל התקיעות והתרועות ביחד, הרי גם תקיעה אחת ליכא, דהרי התרועה היא כשתי תקיעות, אם כן התרועה נמשכת אחריה, ואיכא חצי תרועה לאחר התקיעה, והוה ליה הפסק, והלכך לא יצא נמי חובת תקיעה.

[והנה במכיון לצאת ידי כולם, ודאי מתפרש שפיר, אבל אם במכיון רק לצאת ידי התקיעה, הא באמת דעת המחבר (סי' תק"צ סע' ח')

להרמב"ם. [וטעמו, דהא באמת יום הראשון עיקר, ואם כן אסור לבשל בו ליום שני דמכין מיום טוב לחול, רק שאני התם לענין עירוב דממה נפשך אי אמרינן יום שני חול הוא אין צריך עירוב].

ג. איירי באיכא הואיל ואסור רק מדרבנן

הנה תירץ בביאור הלכה שיטת הגר"א, דהרי מקילין משום הואיל דמקלעו אורחים, ואם כן על די ההואיל פקע מינה איסור דאורייתא. והם אמרו דגם באיכא הואיל אסור, והם אמרו דמותר לצורך יום השני דראש השנה מכיון דקדושה אחת היא.

ולכן כתב דמעתה אף לדעת הגר"א לא יהיה מותר רק אם יהיה ראוי ליהנות ממנו עוד באותו יום, דעל זה שייך הואיל ואי מקלעי ליה אורחים חזי ליה, משא"כ בסוף היום, באופן דלא יגמר לבשל עד שקיעת החמה, אם כן יש בזה ספק דאורייתא, וגם לדעת הגר"א אסור לעשותו ליום השני.

ד. ביאור דעת הגר"א

נמצא דלענין לבשל מיום טוב ראשון של ראש השנה ליום טוב שני, בפלוגתא הגר"א והמגן אברהם.

ויש לבאר פלוגתתם, דהנה בשאגת אריה (סי' ק"ח) נקט דלמצוה דרבנן לא שרינן מלאכה דאורייתא ביום טוב, ולכן כתב דלצורך קטן אין להוציא שופר.

אך דן דמן התורה ליכא איסורא בהוצאה מפאת הואיל, וכל איסורו דרבנן, אם כן לגבי הך מלאכה דרבנן מהני הא דצריך מדרבנן לקטן.

ואם כן מתבאר מדברי השאגת אריה לכאורה דלא אמרינן כיון דמן התורה הקטן פטור ואין להתיר מלאכה דאורייתא, אם כן גם מלאכה דרבנן לא נתיר.

[ודכירנא דראיתי לענין חול המועד היאך שרינן לצורך יום טוב שני של גלויות, ואם יש הואיל יהא נוחא, וזה נמי כהשאגת אריה].

מעתה הרי מדברי הגר"א [ע"פ ביאורו של הביאור הלכה] חזינן דלענין מלאכה דרבנן אמרינן דהוי יום טוב מדרבנן, וזה כהשאגת אריה, אמנם מדברי המגן אברהם לכאורה יש ללמוד בהיפוך, דהרי אסרינן מיום טוב ראשון של ראש השנה ליום טוב השני בכל גווני אף בגווני דיש הואיל. [א"י. עיין בלשון המגן אברהם דכתב דיום הראשון עיקר, אבל לא כתב מחמת דאורייתא, עיין שם].

ה. מהו לענין איסור הכנה

הנה כתב במטה אפרים (סוף סי' ת"ר) דאסור להכין מיום טוב ראשון של ראש השנה ליום טוב שני.

ולדעת הגר"א הדין נותן דמותר דהרי הכנה רק אסור מדרבנן. הנה היכא דיום טוב ראשון של ראש השנה חל להיות בשבת, בזה לכולי עלמא יהא אסור מיום טוב ראשון לשני אף דברים המותרים בשבת, משום הכנה, דמכין משבת ליום טוב, ומה לן בזה דהוה קדושה אחת, וגם להגר"א אסור.

אמירה לנכרי לצורך יום השני

הנה קיימא לן דשבות דשבות במקום מצוה שרינן, וכתב בט"ז (סי' תרנ"ה סק"ב) דדוקא ליומו, אבל אסור לומר לנכרי בשבת להביא לולב לצורך יום א' שהוא יום הראשון של סוכות, אע"פ שהוא למחר מצוה דאורייתא. וכך כתב מדעתו בנוגע ביהודה (תניינא או"ח סי' מ"ד, עיין שם), ועיין במשנה ברורה (סי' תרנ"ה סק"ד) דאיכא חולקים בזה. ויש לדון דבראש השנה יהא שרי לצורך מחר, דהא קדושה אחת.

א. פלוגתא רמב"ם וראב"ד

אמנם הרי נחלקו רמב"ם וראב"ד אם אמרינן דהוה קדושה אחת גם לקולא, כגון בנאכל עירובו ביום ראשון, וקיימא לן לקולא כהרמב"ם. [עיין משנה ברורה סי' תט"ז ס"ק ק"א].

ב. האם דמי לעירוב או למלאכה דרבנן

אך יש לעיין, דהא חזינן (שולחן ערוך סי' תקי"ג סעי' א') דאסור לעשות מלאכה ביום טוב של ראש השנה ליום טוב שני.

ואמנם בהגר"א (שם) כתב דלכאורה דלא כהרמב"ם, ובביאור הלכה תמה הא הנידון בדאורייתא, ותירץ דהנידון בדבר דשרי משום הואיל. והשתא אנן קיימא לן גם בזה לחומרא, [א"י. כסתימת המשנה"ב שם, והוא המגן אברהם], חזינן דחלוק מענין עירוב. והשתא יש לעיין בדין אמירה לעכו"ם שבות לצורך מחר, האם דמי לעירוב או דמי למלאכה דרבנן.

ג. קושיית מחצית השקל משופר

הנה במחצית השקל (סי' ש"ז סק"ח) הקשה על הט"ז מהא דכתב הרמב"ם (פ"ו מהל' שבת ה"י) אומר ישראל לגוי בשבת לעלות באילן להביא שופר דמותר לומר לנכרי להביא שופר שעל האילן בשבת. ולכאורה אם נימא דראש השנה שאני יהא מיושב, אבל באמת טעותא, דכאן הנידון מפאת איסור שבת וודאי חשיבא שבות רחוקה לדעת הט"ז.

ד. יש לומר דדיבור מותר

הנה בגוף דברי הט"ז צריך עיון הא שבות דשבות שרינן גם במקום הפסד וצער, ואטו להפסד וצער דמחר לא נתיר היום אמירה לעכו"ם בשבות דשבות.

עוד נראה דכל הנידון דאסור ט"ז דוקא כשהנכרי עושה הפעולה היום, אבל אם יעשה למחר אע"פ דהאמירה היום יהא שרי מפאת דאיסור דיבור הא הותר משום מצוה.

מעתה יש ליישב בזה קושיית מחצית השקל. אבל לא משמע כן, דסתימת הרמב"ם משמע דאומר לנכרי לעשות היום באילן.

שופר על אילן

הנה איתא במשנה בראש השנה (ל"ב ב') שופר של ראש השנה אין מחללין עליו את יום טוב ואפילו בדבר שהוא משום שבות, ואם היה השופר בראש האילן ואין לו שופר אלא הוא, אינו עולה באילן לקחת השופר, דחכמים העמידו דבריהם.

ותיקשי, דלכאורה בין השמשות יתחייב להורידו כדין מי שלא תקע ביום הראשון דחייב לתקוע בין השמשות, דספק דאורייתא לחומרא, ומפאת השבות הא שרינן שבות בבין השמשות לצורך מצוה. ויש לומר דאין הכי נמי חייב למיעבד הכי. וצריך תלמוד.

א. בכניסת היום התירו

הנה בשולחן ערוך (סי' שמ"ב סעי' א') איתא בהדיא דהתירו שבות בין השמשות כגון לעלות לאילן כדי להוריד שופר. אך התם נראה דאיירי בבין השמשות דכניסת היום טוב דראש השנה ולצורך מחר, ואם כן איכא ודאי מצוה למחר, משא"כ בבין השמשות דסוף היום איכא רק ספק מצוה, דהרי הוה רק ספק ראש השנה.

ב. התירו לספק מצוה

מכל מקום בפשוטו התירו שבות בין השמשות אף לספק מצוה דאורייתא. [ועיין במשנה ברורה (א"י, לא מצאתי) בשבות לצורך מצוה אי שרינן לספק מצוה].

אבל אין לומר דהכא הוי ודאי מצוה, דהרי אם הוה אכתי יום ואיכא איסור, אם כן ודאי איכא מצוה, ואם הוה כבר לילה הרי הוה מוצאי יום טוב וליכא איסור, זה אינו, דהרי דילמא יתחלף היום משעת לקיחתו מהאילן עד קיום המצוה.

ג. נפקא מינה רק ללולב

מיהו הכא דראש השנה שני ימים, לא שייך זה, דבין השמשות של יום הראשון נמי אסירא במחובר, ויהא הנדון על לולב בין השמשות דאפוקי יומא, של יום טוב ראשון בארץ ישראל.

נא לתרום להדפסת

הגליון

המערכת. סוקולוב 17

דירה 7 בני ברק

L5703949@gmail.com

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשוננו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאוצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

כבני מרון - כחיילות בית דוד

"כי קרוב אליך" - מצות התשובה

"כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא. לא בשמים היא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויפקח לנו וישמענו אתה ונעשה. ולא מעבר לים היא לאמר מי יעבר לנו אל עבר הים ויפקח לנו וישמענו אתה ונעשה. כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו" (דברים ל, יא-יד)

הרמב"ן אומר, כי "המצוה הזאת" הכוונה למצות התשובה. התשובה אינה בשמים וגם לא מעבר לים, אלא "קרוב אליך הדבר מאד".

"בפיך" - זה וידוי שצריך להיאמר בפיה. אך וידוי לבד אינו מספיק, צריך שיהיה גם "בלבבך" - חרטה על העבר וקבלה לעתיד. "לעשותו" - אין לדחות את עשיית מצוה זו, אלא לקום ולעשותה מיד!

רבי חיים וולוז'ינר זצ"ל אומר: ידוע שכאשר אדם חוטא, הוא פוגם עד שורש נשמתו, והורס עולמות בשמי השמים. על פי שורת הדין, כדי לתקן את מעשיו היה עליו לעלות לשמים, אך חסד התשובה היא, ש"לא בשמים היא ולא מעבר לים", ולפנים משורת הדין "קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו".

יום של הזדמנות גדולה

בנובהרדוק אמרו פשט יפה על דברי הגמרא (ראש השנה יח ע"א): "כל באי עולם עוברין לפני כבני מרון". שלושה פירושים נאמרו על 'בני מרון': האחד - "כבני אמרנא", ככבשים. השני - "כמעלות בית מרון", שהיה מקום צר ללא מעקה ומתחתיו תהום. אילו היו שניים מהלכים בו זה לצד זה, עלולים היו ליפול, לכן הלכו בו אחד אחד. והשלישי - "כחיילות בית דוד".

ותמוה, למה יש צורך בשלושה משלים ודוגמאות?

אלא, שכנגד שלושה סוגי אנשים דברה הגמרא -

ישנם אנשים רחוקים, שאינם יודעים כלום. נעבאך, עבורם ראש השנה הוא יום שאוכלים בו ראש של כבש, ראש של דג, תפוח בדבש, גז, סילקא, כרתי, רימון ותמרים. כמובן, שהסימנים הם עניין גדול. זה דינא דגמרא - סימן טוב לשנה טובה ומתוקה. אבל מבחינתם זה הכל. אם הם אוכלים את זה אז 'אול רייט'... יותר מזה לא צריך. כמו כבשים שצריכים רק אוכל, ויותר מזה כלום.

יש סוג אחר של אנשים. הם יודעים שראש השנה הוא יום דין ופחד, וביום הזה יתבו מי יחיה ומי חלילה להיפך. הם מתפללים ובוכים 'רבונו של עולם, כתבנו בספר החיים'. מבחינתם ראש השנה הוא יום של סכנה, כמו מעלות בית חורון שאפשר ליפול בה לתהום, וצריך לבקש רחמים.

אבל יש סוג שלישי - כחיילותיו של בית דוד. חיילים הולכים למלחמה, והם יודעים שלשם כך זקוקים הם להכנה טובה: תרגול, נשק ותכסיסים. ככל שיתכוננו טוב יותר, יש סיכוי גדול יותר שצליחו ולא יפלו במלחמה.

יתירה מזאת, במלחמה יש שני צדדים. המנצח יוצא ברכוש גדול - כובש שטחים, מקבל שלל, מושל על עם נוסף, ואילו המפסיד נמצא בצרה צרורה, ב'בראך' גדול. אצל אנשים כאלו, ראש השנה הוא ודאי גם יום דין, אבל הוא גם יום של הזדמנות גדולה. אפשר לצאת מראש השנה ברכוש גדול!

"לדוד ה' אורי וישעי", ואמרו חז"ל: "אורי - ראש השנה, וישעי - ביום הכיפורים". מובן שיום כיפור הוא ישועה גדולה, שהרי יש בו כפרת עוונות, אך מהו האור שיש בראש השנה, יום הדין?

כשעומד יהודי וממליך את הקב"ה בפסוקים של מלכויות ובשופר - הוא יכול לזכות: אמנם ה' אינו צריך שימליכוהו, אבל הוא רוצה שיעשו זאת. "והיא תפארתך". מי שמקבל את מלכות ה', מעיד על עצמו שהוא עבד ומשועבד לחלוטין לבורא העולם ולתורה הקדושה, וכשהיה מגיע למצב כזה - הוא יכול להרוויח מיליארדים!! זהו האור של ראש השנה.

מנחם הגדל זצ"ל שטיינמן אמר פעם בעניין השתדלות לפרנסה: כל פרנסתו של אדם קצובה לו מראש השנה. יומיים בשנה אפשר לעבוד על זה - בשני ימי ראש השנה... אתה רוצה פרנסה? תעבוד בשביל היומיים הללו!

ולא רק פרנסה נכתבת אז. הכל נכתב: הבריאות, החיים, הנחת והשמחה. צריך לחשוף ולחשוף!!!

אילו הייתם בוכים קודם...

יש א אידושי'ע מעשה על עיר אחת ששכנה בגבול שבין פולין לרוסיה, ובית הקברות שלה היה מעבר לגבול. הגיעו להסכם עם הממשלה, שעבור לוויית יתאפשר מעבר הגבול בקלות, ללא צורך בבדיקות מיתרות.

ראש יהודי עובד חזק, ותוך זמן קצר הוברחו שם סחורות בשווי עצום, תחת מסווה של לוויית...

לאט, לאט התרגלו היהודים להזדמנות הזו, וניצלו אותה כהוגן, פעם אחת העבירו בתוך ארון של 'מת' הרבה מאד סחורה, וכשנשאו את המיטה החליפו ביניהם בדיחות וחיוכים.

התעורר חשד בקרב השומרים, והם עצרו את הלווייה, וכשגילו את המטען האמיתי שנשאו עליה, עצרו את כולם והעמידום למשפט מהיר שעונשו ידוע בחוק - סיביר. החלו היהודים בוכים מרה, והשומרים ענו לעומתם: "אילו הייתם בוכים שתי דקות קודם, הייתם חוסכים מעצמכם את כל זה..."

הלוויי שנצליח לבכות בזמן, שנזכה בדין ונזכה לעשות תשובה כמו שצריך!

השאלה מה יאמר השופט...

רבי שלמה ליונשטיין שליט"א סיפר על אדם אחד שנקרא למשפט על חוב של שישים אלף שקלים שלקח ולא החזיר. הוא לא עשה כלום, עד שעמדה אשתו וצעקה עליו: "געוואלד! מה יהיה? אתה לא עושה כלום!"

הוא נבהל וניסה לעשות משהו. חזר הביתה והרגיע אותה: "אל תדאגי, השגתי כסף".

"כמה השגת?"

"עשרת אלפים דולר..."

"יפה" - אומרת האישה - "אבל סוף כל סוף עשרת אלפים דולר הם לא שישים אלף שקל!"

הוא מתרגז. "גם את כמו כל השונאים שלי?"

"חס וחלילה! אני רק אומרת שזה לא ילך במשפט"

"תביני", פוצח הבעל בהסבר כלכלי מפותל. "הדולר הוא מטבע חזק, והשקל חלש. לכן עשרת אלפים דולר שווים אפילו יותר משישים אלף שקל. הסיבה היחידה שזה לא באמת שישים אלף שקל היא, משום ששר האוצר לא מרשה לדולר לעלות כל כך. אבל את תראי שאצליח במשפט ועוד אקבל עודף..."

הלא למשוגע ייחשב!

הסברא באמת יפה מאוד, אבל את הסברא הוזה הוא אומר, והשאלה האמיתית היא מה יאמר השופט...

"דע לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון". לפעמים יש לאדם תירוצים להצדיק את מעשיו. הכל בסדר מבחינתו, השאלה היא מה יאמר על כך השופט - הקב"ה... צריך לדאוג להיות בסדר לא רק בעינינו...

להסיר את המדות הרעות

עברה עלינו שנה קשה וצרות נוראות, ואת הכל אפשר היה למנוע בראש השנה!!! בהלכות תשובה (פרק ו הלכה ג) כותב הרמב"ם: "אל תאמר שאין תשובה אלא מעבירות שיש בהן מעשה, כגון זנות וגזל וגנבה. אלא כשם שצריך אדם לשוב מאלו, כך הוא צריך לחפש בדעות רעות שיש לו". דעות הן מדות רעות.

"ולשוב מן הכעס" - איך אפשר? אך אם הרמב"ם כתב שאפשר אז ודאי שאפשר! "ומן האביה" - כמובן שלנו יש תירוצים לכל דבר. השנאה שלנו היא תמיד לשם שמים, ובכל זאת אפשר וצריך לשוב על כך: **רבונו יונה** כותב ב"**שערי תשובה**" (שער ג אות לט): "נצטוונו בזה להסיר מנפשנו מדת השנאה". הוא לא כותב שאם יש שנאה

תסיר אותה, אלא קובע כעובדה מוחלטת שיש, ותמיד צריך להסיר.

"ומן הקנאה, ומן ההיתול, ומרדיפת הממון והכבוד, ומרדיפת המאכלות, וכיוצא בהן". רדיפת הממון אין פירושה שאסור שיהיה לאדם כסף, אבל עליו להיזהר שלא **לרדוף** אחריו, כמו בן נח שנהרג על פחות משווה פרוטה.

רדיפת כבוד מציגה את האדם כמו שנורר, שעומד ומבקש: תן לי קצת כבוד...

וממשיך הרמב"ם: "מן הכל צריך לחזור בתשובה. ואלו העוונות, קשים מאותן שיש בהן מעשה, שבזמן שאדם נשקע באלו, קשה הוא לפרוש מהם".

נתבונן נא בעכך. הוא היה אדם גדול שזכה לחבר תפילה שנכנסה לסדר התפילה - "על כן נקווה לך".

הונה, מה אירע לו? הוא ראה אדרת שנער טובה ומאתיים שקלים, ולשון זהב אחת חמישים שקלים משקלו, וחמד אותם.

הוא התאוה להם ותאוותו הביאה אותו למצוא לכך היתר. ומה הביא על עצמו בגלל אותה חמד? חורבן לדורי דורות! "יערך ה' ביום הזה" (יהושע ז, כה), וכל ישראל שרפו באש וסקלו אותו ואת בניו ואת בנותיו ואת כל אשר לו.

זה לעומת זה יש בראש השנה - מצד אחד אפשר להגיע לדברים גדולים מאד, ומאידך אפשר ליפול נפילה גדולה מאד.

כחילות בית דוד, שמצד אחד יכולים היו לנצח ולצאת ברכוש גדול, ומאידך חלילה להפסיד את הכל.

בדרשה לראש השנה אמר הרמב"ן, שבתשובה שמון חסד ה' מאד גדול, וגם עונש גדול, כי מי שאינו עושה תשובה זה נורא ואיום, עבירה עושה אדם במשך שעה אחת או דקה אחת, אבל לא לחזור בתשובה זה כל ימיו! כל רגע ורגע יש לו הודמנות לשוב ואינו שב!

עשרת ימי תשובה מתחילים מיד בראש השנה. זהו כבר זמן של 'בהימצאו' שיש לנצל!

השוכחים את האמת בהבלי הזמן

קליפות ושקדים

כתב הרמב"ם בהלכות תשובה (פרק ג הלכה ד): "אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב - רמז יש בו, כלומר: עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם, אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל, הביטו לנפשותיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם ויעזבו כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה".

סיפר רבי שבתי יודלביץ זצ"ל בדרך מליצה:

פעם ביקשה ממני רעייתי ללכת לשוק ולקנות מעט ירקות. נטלתי את עגלת השוק ויצאתי ממעוני אשר בבתי אונגרין לשוק מחנה יהודה. בתחילת השוק, ברחוב אגריפט, ראיתי המון רב נדחק סביב אחד הדוכנים, סקרנותי התעוררה וניגשתי לשאול מה מוכרים בדוכן המבוקש.

ומה התברר?

"שקדים", אמרו לי האנשים, "כאן מוכרים שקדים".

"אם כך", התפלאתי, "מדוע אתם עומדים בתור הארוך הזה? וכי חסרים שקדים בשוק?"

"לא חסרים שקדים בשוק", ענו לי. "השאלה היא כמה צריך לשלם עליהם. כמה אתה רגיל לשלם על שקדים?"

"ארבעים שקלים לקילו".

"ובכן, בדוכן פה מוכרים אותם בחמישה שקלים לקילו!"

חמישה שקלים לקילו שקדים? עכשיו הכל מובן, נעמדתי גם אני בתור, וחייתי במשך שלושת רבעי שעה. כשהגיע תורי שאלתי את המוכר: "המחיר הוא באמת חמשה שקלים?"

"חמשה שקלים בלבד", אישר המוכר.

"אם כך, תן לי חמשה קילו".

תוך כדי שהוא שוקל לי, אני אומר לו: "אתה יודע מה? תן לי עוד חמשה קילו, הרי קילו שקדים בחמישה שקלים זה כמעט חנם... יש לי אחים ואחיות, אני כבר אמצא מה לעשות עם זה."

הוצאתי מאה שקלים כדי לשלם על עשרה קילו, אך ברגע האחרון החלטתי להכפיל את הכמות: "בצעם, אל תחזיר לי עודף. תן לי עשרה קילו נוספים. אחלק אותם בבית המדרש, או בחתונה..."

יצאתי משם עם עגלה כבדה מלאה שקדים, בבית חיפשה אשתי את העגבניות והבצלים, "רגע, תשמעי, תראי מה הבאת..."

היא החלה לפתוח את השקיות ונבהלה: "מי צריך על כך הרבה שקדים? כמה שילמת עבורם?"

"כמה שילמתי? זה בדיוק העניין! שקדים כמעט בחנם, חמשה שקלים לקילו!"

התיישבתי לעשר את השקדים, ואז לקחתי כמה מהם לשעימה. אני מפצח אחד - אין בפנים שום דבר! עוד אחד - גרעין מצומק ויבש. השלישי ריק גם הוא.

פותח שק נוסף, ועוד אחד - הכל קליפות! קליפות שקדים!

ריבונו של עולם! איך תיתכן גזילה כזו לאור השמש? גם החבילה השלישית התגלתה כשק קליפות, ואז הטענתי בחזרה את שקי השקדים, עשרים קילו משקלם, וחזרתי לשוק.

הגעתי לדוכן, עדיין השתרך שם תור ארוך של אנשים תמימים שביקשו לקנות שקדים במחיר מציאה של חמשה שקלים לקילו, ולא ידעו שהם קונים קליפות ותו לא.

ניגשתי למוכר בזעקת למה רימתיני: "מאה שקלים שילמתי לך בשביל קליפות שקדים! הבה לי אותם תכף ומיד, וקח בחזרה את כל הקליפות שלך!"

"מה פתאום? עשינו עסקה ואינו מוכן לבטלה!"

"אבל תראה, בכל השקים האלה אין אפילו שקד אחד ראוי לשמו! השב לי את הכסף שגזלתי!"

"אדוני, אל תצעק בבקשה. הירגע, ואסביר לך הכל".

העמדתי פני נרגע, והמוכר הסביר: "היודע אתה מהו המחיר הרגיל לקילו שקדים?"

"ארבעים שקלים".

"יפה. כשאתה פותח חבילה של קילו שקדים, כמה קליפות אתה מוצא בתוכה? כמה אחוזים מהמשקל שייכים לקליפות? בערך חצי, ובכן, כמה אתה משלם עבר הקליפות? עשרים שקלים. וכמה אני לקחתי לך? חמשה שקלים, רבע מחיר! ואתה מדבר על גול?"

לא האמנתי למשמע אוזני. "וכי חסר דעה אתה?" השבתי לו. "אני משלם על הקליפות עשרים שקלים? הקליפות הולכות לאשפה, ואינו לא משלם עליהם אפילו אגורה. אני משלם ארבעים שקלים על השקדים, וכיון שלשקדים יש קליפות, אני מקבל גם אותן. נכון, הקליפות אינן מיותרות, הן שומרות על השקדים, אבל בפני עצמן - אין להן שום תכלית, ואיש לא מוכן לשלם עליהם; לא עשרים שקלים, לא חמישה שקלים וגם לא חמש אגורות".

נשמה וגוף

סיים רבי שבתי את משלו, ועבר לנמשל:

יהודי נשלח לעולם הזה ממקום עליון, וניתנה בו נשמה שהורה. מדוע הוא נשלח לעולם הזה, נווה תלאות מלא נסיונות? כדי להיטיב לו בעולם הבא. הקב"ה חפץ שהטובה שהוא משפיע עלינו בגן עדן תהיה שלמה, שלא תהיה בבחינת 'נהמא דכסופא' - לחם חסד, ולכן העניק לנו הודמנות לרכוש תורה ומעשים טובים ולקבל עליהם שכר.

יורדת אפוא נשמת היהודי לעולם, אבל בשביל להתקיים כאן - היא זקוקה גם לגוף, והגוף צריך לאכול ולשתות, הוא צריך בית וצריך גם בגדים, וצריך וצריך וצריך...

באמת צריך? אי אפשר בלי הקליפות האלה! אבל מי מוכן לקנות קליפות ריקות? מה שוות קליפות בלי שקדים?

"המסילת ישרים" (בספר הקדושה) כותב, שאכילה היא כמו קרבן והשולחן כמו מזבח - זאת כאשר אדם אוכל כדי שיוכל לעבוד את ה', כאשר האדם חי עבור התכלית העליונה, גם 'לקליפה' שלו - לגוף - יש ערך, אך אם העיקר חסר - הוא נותר עם ערימת קליפות ותו לא.

זהו שאמר הרמב"ם: "אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל". קליפות ללא פרי - אין בהן שום טעם ותוחלת, ואם במשך השנה ובמרוצת הזמן מישוהו שכת זאת - תקיעת השופר מעוררת אותו מתרדמתו ומזכירה לו להביט אל נפשו ולהיטיב את דרכו, לוותר על הקליפות ולחפש את הפרי והתכלית.

לתקן את הנזק לפני חידוש החוזה

ימים אלו, הם הימים הראויים להתבוננות בדרכינו ותיקון המעשים.

רבי ישראל יעקב פיישר זצ"ל אמר פעם בשבת שובה: בימינו רווח המנהג שבעל בית המשכיר את דירתו מבקש לקבל מראש את התשלום עבור כל תקופת השכירות המסוכמת בחוזה. בוודאי יש כאן בציבור בעלי בתים המשכירים את דירותיהם. שואל אני את אותם בעלי בתים: אם חותמים בעל בית ושוכר על חוזה שכירות למשך שנה, ובסיומה מגיע השוכר ומבקש להאריך את החוזה, כיצד יגיב המשכיר?

מן הסתם יאמר: "באופן עקרוני הייתי שמח להשכיר לך, אולם ברצוני להגיע קודם כדי להתרשם ממצב הדירה".

מגיע המשכיר לדירתו - ועיניו חושכות. החלונות סדוקים, הדלתות חסרות מנעולים, הרצפות שבורות וארונות המטבח מלאי עובש.

מה יעשה המשכיר במקרה כזה? מה הייתם אתם עושים במקומו? האם יש צד שיאות להאריך את החוזה?

ואם יאמר השוכר: "מה אכפת לך? אשלם לך מראש דמי שכירות לשנה נוספת..."? אז בוודאי יאמר לו בעל הבית: "בכל מקרה עליך לשלם לי. החוזה בינינו קובע שעליך לשאת בנזקים! לאחר שהכל יתוקן ותישא בתוצאות, נוכל לבחון את עתידנו המשותף..."

"ראו נא", אמר רבי ישראל יעקב, "שנה חלפה מראש השנה הקודם, שבו חתמנו על 'חוזה' שנתי עם הקב"ה, וכעת אנו מבקשים הארכת חוזה לשנה נוספת. אנא ה', תן לנו עוד שנה של חיים! עוד שנים רבות של חיים טובים!"

אתה מבקש הארכת חוזה? בוא נבדוק מה המצב! תיקנת מה שקלקלת? לקחת אחריות? טיפלת בנזקים?

יש איך לתקן! תשובה מכפרת! הקב"ה מחכה שתשוב בתשובה, ואז, מתוך לקיחת אחריות על מה שקרה בשנה הקודמת, תוכל לבקש שנה נוספת.

בערב ראש השנה, כל יהודי מנסה לתקן, איך אפשר לבקש להאריך את החוזה מתוך המצב הקיים, בלי לגלות שום אכפתיות למה שקרה בשנה החולפת? לא מספיק להבטיח על החשבון, מוכרחים לנסות לתקן לפני הבקשה, לפני שהמשכיר מגיע לבדוק מה קורה בשטח...

והבא לטוהר, מסייעין אותו.

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

המצודה הגדולה של היצר בדורנו

פי דעתי את יצרו אשר הוא עשה היום (לא, כא)

אין לנו מושג באיזה עולם אנו חיים. נופלים יהלומים ואין מי שירים אותם. יהודי בכל צעד ושעל - יכול לאסוף, להיות מלא מצוות כרימון. כאן הוא מתפלל, כאן הוא לומד וכאן הוא מברך ברכה. אבל מה קורה, אנשים מגרים, מביאים את יצר הרע עליהם בכח וברצון, מאבדים לעצמם את החיים [הדברים נאמרו בדרשה ליעם שבשדות, בימים שבהם מכשיר הטלוויזיה החל להיכנס בבתי]. הפסוק בקהלת (ט, יד-טו) אומר: "עיר קטנה ואנשים בה מעט ובא אליה מלך גדול וסבב אותה ונבנה עליה מצודים גדלים. ומצא בה איש מסכן חכם ומלש הוא את העיר בן־קמתו".

מבארת הגמרא (מדרים לב ע"ב): "עיר קטנה - זה הגוף, ואנשים בה מעט - אלו אברים, ובא אליה מלך גדול וסבב אותה - זה יצר הרע, ובנה עליה מצודים וחרמים - אלו עונות".

אנו יכולים להבין לבד מה הם החרמים והמצודות של היצר. הנה כבר כמה שנים שהיצר בונה מצודה תופס בה את האדם כמו מלכודת. רחמנא ליצלן - המכשיר הזה, איננו רוצה להוציא את השם - התל-בזיון הזה [טלוויזיה], אנשים תפוסים שם. בא שכן, נכנס לחצר, דופק בדלת, אבל בעל הבית כל כולו שקוע, לא פותח לו.

"מה אתה רוצה משה? כן רק רגע אני כבר אפתח לך...". והוא לא יוצא. היכן הוא? שרוד בתל בזיון, וכי אין זו מצודה?! סיפר לי אברך מיישיבת גור בבני ברק. הוא חזר השבוע מאמריקה, שם ביקר בביתו של עשיר אחד, ידיד שלו. העשיר שואל אותו: "אתה כבר ראית את מלאך המוות? האם אתה רוצה לראותו? בוא תראה". הכניסו לסלון ביתו, הראה לו את המכשיר ואמר לו: "זה מלאך המוות! הכלי הזה הרג לי את הבנים שלי!"

חרמים ומצודות!

אי אפשר להימנע מלדבר על כך, לבי שותת דם, כי יש אנשים שאינם רואים, אינם יודעים ואינם מבינים.

לפני כמה שנים הייתי בבית הכנסת שבמושב מסוס, לא רחוק מכאן. אמר לי הגבאי: "בעזרת ה' נתחיל את השיעור, כי התחיל הקיץ! בחורף הרבה אנשים לא באו לשיעור כיון שזה מתקיים בשעה שרואים במכשיר, כעת התחיל הקיץ אתה ויבואו שומעים רבים כי הצפיה במכשיר נדחית לשעה מאוחרת יותר".

"הבעיה הזו נכנסה למושב", צועק לי הגבאי, "הגיע לשכונה שלנו הכלי משחית, הוא רוצח - הכלי המשחית. עין רואה והלב חומד וכלי מעשה גומרים".

"על חטא שחטאנו לפניך ביצר הרע" - מה הכוונה? אומרים רבותינו - שמגרה יצר הרע בעצמו. האדם לבד מגרה את היצר הרע. מי אמר לך בכלל להכניס את המכשיר? ה' יצילנו. "ותראו את שיקוציהם ואת גילוליהם עץ ואבן כסף וזהב אשר עמהם". ראייתם שזה שיקוף, ראייתם שזה גילול, שהוא רק עץ ואבן, וגם ידעתם שזה שום דבר, כלום. אבל זה הזיק לכם, כי ראייתם. כשעין רואה - נכנס משהו ללב, ה' יצילנו.

היה פעם יהודי אחד שלקחוהו לבית הסוהר בחוש ידיים ורגלים. בדרך נעצר ליד חנות של חומרי בנין. שאלו אותו - מה אתה רוצה פה?

אולי אפשר לקנות עוד קצת חבלים?

אתה לא מספיק קשוח וכי צריך לקשור אותך עוד?!

לא מספיק היצר הרע שיש לאדם לבד הוא עוד מוסיף על עצמו חבלים נוספים, רחמנא ליצלן?

נחזור לענייננו: היצר בנה חרמים ומצודות. "ומצא בה איש מסכן וחכם" - זה יצר טוב, ומלש הוא את העיר בחכמתו - זו תשובה ומעשים טובים.

נשאלת השאלה: מלך גדול ניצב מול עיר קטנה שתושביה מועטים, והמלך העמיד טילים, טנקים ומטוסים. את כל אלו הביא על העיר הקטנה הזו. ובא לשם איש מסכן - אין לו שום דבר, ממש מסכן, והוא בשכלו מילש את העיר בחכמתו.

כיצד הציל את כל העיר? נכון שיש לו שכל, אבל איך הציל את הכל, ועוד מכאלו חרמים ומצודות נוראים?

הפלא ופלא. נבאר.

ברוך ה' אף פעם לא הייתי ליד המכשיר המוזכר לעיל, ואני מקווה שגם אתם לא הייתם, תענו כולכם אמן. אבל שמעתי שיש מקום שבני אדם יושבים שם בחושך "יושבי חושך וצלמוות" - בסינמה [קולנוע], כעין מכשיר תל בזיון גדול, יושבים ומראים על הקיר כל מיני דמויות והצגות ועניינים והכל עובד. פלאי פלאים... [פעם היו זקוקים לסינמה היום יש בכל בית את המכשיר].

היה יהודי כפרי אחד, שמעולם לא היה בכאלו מקומות. הוא בא עם חבר שלו ששכנע אותו, אמר לו: בוא, היום בערב יש סינמה - בני אדם יושבי חושך וצלמוות.

טוב, הלך לראות את הסרט היפה, נכנס שם לאולם, וראה דבר משונה - הכל חושך ועל הקיר הוא רואה דמויות נעות, מתרוצצות. מעולם לא ראה מחזה מפעם כזה...

הוא רצה מאוד לראות את הדמויות שעל הקיר. מה עשה? ניגש למתג החשמל והדליק את האור. ויהי אור.

ואו, אין שום דבר על הקיר...

"מה הולך כאן", צעקו אנשים, "מי הדליק את האור?"

"זה אני" אמר הכפרי.

"שוטה שכמותך, כשהאור דולק - לא רואים שום דבר!"...

מורי ורבותי, הוא הדבר. שואלים כיצד החכם מילש את העיר בחכמתו. ובכן, הוא הדליק את האור, "כי נר מצוה ותורה אור", כאשר נדלק האור - מיד ראו כולם כי כל החרמים והמצודות של היצר הרע - דמיון בעלמא הם ותו לא.

הוא הדליק את האור - אור התורה הקדושה. בואו ותראו איזו הנאה, תראו את המתיקות האמתיות, הכל בטל, אפס ואין. כך מילש האיש החכם את העיר בחכמתו.

הרימו מכשול מדרך עמי

שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֱלֹהֶיךָ כִּי כָשַׁלְתָּ בַּעֲוֹנְךָ (מתוך ההפטרה)

הגביהו את המכשול

"שובה ישראל עד ה' אלוקיך". התרחקת מבוראך וכעת עליך לשוב אליו. וכיצד הגעת לכך שכה התרחקת? - "כי כשלת בעוונך".

העבירה היתה כישלון. במה אדם נכשל? בתקלה קטנה של סנטימטר או שנים, במשהו קטן שלא שם לב אליו. מוסע ברחוב לא שם לב, נכשל ונופל.

אתה יודע מדוע אתה זקוק לעשות תשובה? כי העבירה היתה אצלך בסך הכל כשלון קטן. לא הכרת בחומרת הדבר, "לא נורא" - חשבת.

על כך מבקש הגבאי ישעיהו (מ, יד): "הרימו מכשול מדרך עמי" - העצה לשוב לדרך הישרה היא: להרים את המכשול, להגביהו, להפוך את החטא למשהו גדול ובולט שבו לא נכשלים. בשולחן גדול או בעמוד גבוה לא נכשלים.

"הרימו מכשול" - הגביהו את המכשול!

ואיש לפי מהללו

נאמר בפסוק: "מצרף לכסף וכוזר לזהב ואיש לפי מהללו" (משלי כו, כא), ומפרש רבינו יונה במסכת אבות:

אם רוצים לדעת את מהות הכסף, אם המתכת הכספית היא כסף סיגים או כסף טהור - מביאים כלי הנקרא "מצרף" ועל ידו בוחנים ובודקים את טיב המתכת.

"וכוזר לזהב" - כאשר מעוניינים לדעת על מתכת זהב, שהרתה וסוג הזהב שבה, מביאים כלי שצורפים ומוקקים את הזהב והוא בוחן.

"ואיש", כיצד בוחנים אדם כמה תעורבות ופסולת יש בו? האם הוא טהור או מהול בסיגים? "לפי מהללו" - מעלת האדם נקבעת על פי ההילולים והתשבחות שלו. אם הוא מהלל את הצדיקים, משבח מעשים טובים, נותן שבח ותהילה לטוב ולישר שבעולם, הרי ששורש הצדק נמצא בו. אבל אם הוא מהלל רשעים, מעשים מגונים - הוא הרשע הגמור המחלל את עבודת ה'. כך לומד רבינו יונה. איש נבחן לפי מהללו.

הבחינה - התפילה

שבעים פנים לתורה. בעל ה"חרדים" מפרש את הפסוק בדרך אחרת.

את ראשית הפסוק - "מצרף לכסף וכו' לזהב" - הוא מבאר כמו רבנו יונה, ואת ההמשך הוא מבאר כך:
 "ואיש" - אם צרוץ לדעת מי הוא הבן אדם, מהותו ודרגתו, "לפי מהללו"
 - תעקוב ותסתכל כיצד הוא מהלל את הקב"ה, כיצד הוא מתפלל שחרית
 מנחה וערבית, כפי שהוא מתפלל - כך הוא. דאס איז דער מנטש.

התפילה כבי הילולא

פגש אותי יהודי נכבד ואמר: "אומר לך הרגשה נפלאה שהיתה לי: תפילה היא כמו חתונה..."

"מה שייכות תפילה לחתונה?" התפלאתי והוא ביאר את כוונתו ומחשבתו: אני מתגורר בשכונה בסמוך לפלונג, נקרא לו ר' ראובן. הוא גם יושב בבית הכנסת ספסל לפני, והנה הוא מחתן את בנו, ואני מבין כי עלי ללכת להשתתף בחתונה, אחרת יהיה לי לא נעים ממנו. אפגוש אותו מחר והוא ישאל אותי: "למה לא היית?", נו, צריך ללכת. ויש בכך גם ישרות, וגם טוב לב. אני נוסע לחתונה, מגיע ככה בעשרה לאחת עשרה, לפני שמסיימים לרקוד. נכנס לשתי דקות, מאחל מזל טוב, יושב שתיים וחצי דקות, אולי עושה סיבוב במעגל, וככה בשקט חומק החוצה, שלא ישימו לב. שוין, למחרת, הוא מסתכל עלי - היית? כן, היית.

ומה יהיה כאשר ר' שמעון עושה חתונה. אני לא מתגורר בשכונה לידו, אלא איתו יש לי עסקים קרובים. כאן אני לא יכול לבוא לשתי דקות ולברוח, מובן שעלי להיות יותר, לשבת ישיבה של ממש, חצי שעה ויותר, לפעמים אני חייב אפילו לעשות תמונה איתו, אחרת - - -

ומה יהיה בחתונה של אחד מבני המשפחה - דוד או גיס, נו, אין אפשרות לבוא באמצע הסעודה או לקראת הסוף, "מבשרך לא תתעלם". כאדם הגון ישר וכן משפחה חביב, אני מגיע לחופה ממש.

אבל המחוחות - המחוחות עצמו מגיע הרבה לפני כן, שעה לפני החופה הוא כבר נמצא במקום. שואלים אותו: "מה אתה עושה כאן שעה לפני הזמן?"

והוא לא מבין את השאלה. "מה אני עושה? אני המחוחות פה! וכי אבוא לחופה? זו החתונה שלי, של בני! אני מוכרח להקדים ולהיות במקום לפני כולם, לראות שהכל כשורה!" "לכני ישראל עם קרובו!" ככל שאדם מרגיש את עצמו יותר קרוב עם הבורא עולם, ככל שמרגיש את עצמו יותר 'מחוחות' עם הקב"ה - הוא בא מוקדם יותר לתפילה, ולפעמים הוא כבר שוהה במקום חצי שעה לפני, 'חסידיים ראשונים' היו שוהים שעה אחת קודם התפילה" כי הרגישו את עצמם 'מחוחות'!

אה, גיועלדיג, "ואיש לפי מהללו".

ברומו של עולם

רבותי, מה שאפשר לזכות בתפילה:

על הפסוק: "שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני" (שיר השירים

ב, ו) אמרו חז"ל: "שמאלו תחת לראשי - זו קריאת שמע, וימינו תחבקני - זו תפילה". מה שיהודי יכול להגיע בתפילה - כביכול שימינו של הקב"ה תחבק אותו, להתחבר עם בורא עולם.

וכי לא מרגישים? כל אחד יודע טוב מאוד כיצד נראית תפילה בדבקות, כמה רוממות יש בה, רק מה, "בני אדם מזלזלים בהם".

אי, אי, "הרימו מכשול מדרך עמי" - את המכשול להרים, להגביהו, לא להסתכל עליו כדבר של מה בכך.

בספר חסידים מביא רבי יהודה החסיד מעשה באחד שנגלה לאחר פטירתו בחלום. אתם מבינים לבד שלא מדובר בסתם חלום של אהרן רבי יהודה החסיד לא היה מביאו אלא אם כן הוא הכיר שהחלום חלום אמת. ובכן, היהודי הזה התגלה לקרובו בחלום לאחר פטירתו, ואמר לו: "בכל יום דנים אותי על שלא הייתי מדקדק לברך ברכת המוציא וברכת הפירות וברכת המזון בכוונת הלב, ואומרים לי: להנאתך נתכוונת".

ומסופר שם שהחלום שאל אותו: כיצד אתה יכול לומר כדבר הזה, והלא חז"ל אמרו שמשפט רשעים בגיהנם שנים עשר חודשים בלבד, וכבר עברו עליך יותר מ"ב חודש ועדיין דנין אותך. וענה לו: "אין דנין אותי פורענויות חזקים כמו בשנים עשר ראשונים", כי בשנים עשר חודש הראשונים - היה דין קשה מאוד, אבל גם כעת ממשיכים לדון אותי בכל יום על מה שברכתי ברכת הגנוני וברכת המצוות שלא בכוונת הלב.

מורי ורבותי: מי יאמר זיכיתי ליב? הרימו מכשול, יש על מה לחזור בתשובה, ו"יעזור ה' לשבים כאשר אין ידם משגת" - למעלה מן הטבע. רק "הרימו מכשול" מדרך עמי.

נחפשה דרכנו ונחקורה

נכפרת יום הכיפורים - חוק!

בפרשת אחרי מות, בסוף עבודת כהן גדול ביום הכיפורים, אומרת לנו התורה הקדושה: "וְהָיְתָה זֹאת לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל חַטֹּאתֵם אֶחָת בְּשָׁנָה" (ויקרא טו, לד).

מה הכוונה "לחוקת עולם"?

"חוק" הוא דבר שלא מבינים, דבר בלי טעם, חוק. עושים רק כי כך רוצה הקב"ה, בלי להבין.

אם ישאלו יהודי הרחוק מקיום תורה ומצוות: האם אתה מבין את הדבר הזה, שיום כיפור מכפר? יאמר: "ודאי שאני מבין, אלא מה, שלא יכפר? הלא כל היום אני לא אוכל ולא שותה, כלום. גם בלילה הקודם אני צם. נו, אז מה, שלא יכפר לי? ודאי!" כך הוא מבין.

אך אם נשאל יהודי ירא שמים, יהודי מבית המדרש את אותה שאלה, האם הוא מבין מדוע יום כיפור מכפר, יאמר מיד: "לא, אינני מבין!"

שואלים אותו: מה אתה לא מבין, כלום אינך צם ביום כיפור? "ודאי שאני צם", יאמר, "אבל מה בכך שאני צם, הלא בספרים הקדושים מובא, שאפילו אם היה אדם צם במשך כל חייו, לא היה מספיק לכפר בכך על עבירה אחת שעשה! נו, אז הצום הזה שאני צם ביום כיפור, מהוהו טעם שתהיה לי כפרה? זהו דבר לא מובן!"

נו, אז מדוע באמת יום כיפור מכפר?

כי כך הקב"ה רוצה! זה חוק, מתנה מאת הקב"ה! בשכל שלנו איננו מבינים למה, אבל כך הודיענו הקב"ה: כשיהודי עושה מה שצריך לעשות ביום כיפור; הוא צם, מתפלל, מתוודה וכו' - יום הכיפורים מכפר לו על כל עוונותיו.

"והיתה זאת לכם לחוקת עולם" - יום כיפור הוא חוקה, חוק, מתנה מהקב"ה, יום מיוחד "לכפר על בני ישראל מכל חטאתם אחת בשנה".

יום כיפור - ים של רחמים

באמת אין לנו מושג כמה נפלא הוא יום הכיפורים! אם היינו מכירים בכך, איך היינו מברכים את ברכת "שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה" בכניסת היום? כמה שמחה וכמה אושר היו ממלאים אז את לבנו, בהגיע יום כיפור הקדוש והנורא הזה, "כִּי גָדוֹל יוֹם ה' וְנִרְאָא

מְאֹד וּמִי יִכְלֶנּוּ", אומר הנביא (יואל ב, יא), מִן הַמִּשְׁחִית, רַבִּי יַחְזְקֵאל לִינְשֵׁיטִין וצ"ל, היה מזכיר תמיד בשיחותיו, בקלם אמרו שיום כיפור הוא "ים של רחמים".

ואם יהודי היה זוכה אפילו רק פעם אחת בחייו ליום כיפור - זה היה הרבה! והנה יש מאיתנו הנמצאים ליד אותו "ים של רחמים" הזה, עומדים על שפת הים - ולא נכנסים פנימה...

הכיצד?

הרמב"ם בהלכות תשובה (פרק א הלכה ג) פוסק: "עצמו של יום הכפורים מכפר לשבים", מתי יום כיפור מכפר? רק אם

חוזרים בתשובה, אבל יהודי שאינו עושה תשובה - יום כיפור לא מכפר לו על עוונותיו.

ומהי תשובה? - חרטה על העבר, קבלה לעתיד ווידי.

יתכן, אפוא, שיהודי יצום כל היום, יתפלל את כל התפילות, ואפילו יאמר את כל הוידוים, אבל אם לא יתחרט על מעשיו ולא יקבל על עצמו שלא לחטוא עוד - לא תהיה לו תשובה, וממילא יום הכיפורים לא יכפר לו על עוונותיו!

"נַחֲפֹשֶׁה דְרָכֵינוּ וְנַחְקֹרָה וְנִשְׁכָּחָה עַד ה'", אומר הכתוב (איכה ג, מ), בלי "נחפשה דרכינו", בלי "ונחקורה" - אין "ונשובה עד ה'", כי האדם אינו יודע על מה צריך הוא לחזור בתשובה.

סיפר לי אחד שפגש יהודי מבוגר והלה אמר לו: "אני כבר בגיל שישים ושלוש ולא ידוע לי אפילו על חטא אחד שעשיתי בחיי!" אין לו חטאים...

האמת שהוא צודק באומרו שאינו יודע, שכן הכתוב אומר: "כָּל דֶּרֶךְ אִישׁ יִשָּׁר בְּעֵינָיו" (משלי כא, ב), כל מה שאדם עושה נראה לו ישר והגון, נו, אז על מה יחזור בתשובה? הלא הכל ישר...

הנה פרעה, הרשע הזה, אומר למשה רבנו: "חטאתי הפעם" (שמות ט, כז), הפעם חטאתי, חטא אחד יש לי... רשע מרושע שכזה, מושחת שבמושחתים! כל יום שוחט שלוש מאות תינוקות מישראל, עושה את עצמו אלוה - ואין לו שום חטא. רק חטא אחד ויחיד...

מאיך גיטא, בוידוי של רב ניסים גאון מוצאים אנו שאמר: "רבנו של עולם, אם עמדתי לפרש את חטאי ולבארם, יכלה הזמן והם לא יכלו".

ודאי! בלי "נחפשה דרכינו ונחקורה" - אין על מה לחזור בתשובה, אבל אם מתחילים קצת לחפש, קצת לבדוק ולחקור את המעשים: מה עם התפילות, מה עם שמירת השבת, מה עם המדות - אז, אוהו "ונשובה", יש הרבה על מה לשבו!

בלי תשובה, רחמנא לצלן, אפשר להיות על יד ה"ים של רחמים", ליד יום הכיפור, ולא להכנס פנימה, אין לו יום כיפור. כמה כואב הדבר!

פתח העירוב

גליון שביעי להלכות עירובין האקטואליות בזמנינו, הנוגעות לכל אדם.
מסודר על סדר המשנה ברורה. מותאם להספק של לומדי הדף היומי בהלכה

למעשה עשו העוסקים בדבר כמה תנאים, כדי שאם אפשר שיחול באלכסון יחול, ואם מצד ההלכה אי אפשר שאחד יקבע עבור חברו, יחול באופן המועיל בסתמא [דהיינו שהצד הישר לכיון ההלכה כמ"ש המשנ"ב] ומוותר רק אלפיים, ואז ההיתר יהיה רק לפי שיעור חזו"א ששיעור אלפיים אמה הוא גדול יותר.

דוגמא נוספת בירושלים, ההולך מרמות למרכז העיר צריך להניח עירוב תחומין בדרך, [יש שיטות שאפשר להניח בתוך שכונת העיר, וכך כתבנו בחוברת דרך התחומין חלק ג', אבל יש שיטות שיש יותר משיעור תחום ולפ"ז צריך להניח בדרך תחת הגשר הפונה לכביש בגין].

במקרה זה אפילו שקונה במקום הפת יש ענין לסובב את הד' אמות לפי הצורך, כי מי שרוצה ללכת לחממה צריך שהאלכסון יהיה לכיוון חממה, ומי שצריך לעזרת תורה צריך אלכסון אחר.

לפי המבואר בדינים אלו הסתפקו המורים בדבר, דהנה זה ודאי שלא מועיל לומר שהאלכסון יהיה לכיוון שאני צריך ללכת, כעין המבואר בביאור הלכה הנ"ל, אבל האם אפשר לסמן במפה לפי הכיוון הנצרך ולומר שיחול לפי הכתוב במפה, או שנא צריך להכיר את המשבצות של המרצפות, כגון שיסמנו אותם מראש בסיד כיצד יקנו את השביתה, כיון שבמפה הוא עדיין לא מכיר את המקום, ואם יבוא לשם לא ידע להגיד כיצד הן הד' אמות שקנה בהם שביתה.

עוד יש להסתפק באדם שאינו מכיר את המקום, אבל אומרים לו היזדעים שהמקום נקרא כך וכך, ואם ילך לשם יכול לשאול ויאמרו לו היכן המקום, האם זה מועיל. והספק הוא האם דין מכיר הוא רק כדי שיהיה מקום מסוים, או שנא יש דין שיכיר את המקום כדי שתהיה גמירות דעת או מטעם אחר, וצ"ע.

כתב הש"ע אם לא ייחד מקום שביתתו תחת האילן וכו'. הביא דעה ראשונה להלכה קנה שביתה באיזה מקום תחת האילן, רק מפסיד כשיעור האילן, כיון שצריך לנהוג לחומרא. ובדעה שניה הביא דעת הרמב"ם שבסכ"ג הפסיד מקומו, ועל הצד שקביעת השביתה מחוץ לאלפיים, היא לא חלה וקונה שביתה במקומו. וע"ע בביאור הלכה בדעת הראב"ד, ובחזו"א (סי' ק"י סק"ו) משי"כ בזה.

והנה דין זה הוא נפק"מ לא רק באילן שעומד בדיוק בגבול האלפיים, אלא באופן שקבע שביתתו במקום רחוק וחשב שהוא בתוך התחום שעומד בו, ואח"כ התברר שהוא מחוץ לתחום, דאם נאמר שבסכ"ג לא חוזר לקנות במקומו, נמצא שאסור לו לזוז מד' אמותיו [או לצאת מהבנין או מהיקף העירוב שעומד בו]. אבל כתב המשנ"ב (שם ס"ק ע"ד) שכל זה במי שהולך בדרך, שאין המקום שעומד בו קבוע כל כך, אבל מי שנמצא בביתו ואומר שיקנה שביתה מחוץ לתחום, בזה כו"ע מודים שיש לו שביתה בביתו, דכיון שעומד בביתו ודאי ניתא ליה שאם לא תועיל אמירתו לקנות במקום אחר יקנה שביתה בביתו. ולפ"ז בזמנינו שכמעט תמיד מדובר על אדם הנמצא בביתו, אין לומר שהפסיד מקומו. ובאופן שהעירוב שעשה לא יכול לחול, לפחות מותר באלפיים שסביב ביתו.

סימן ת"י"ג

סעיף א. המעבר לרבים משלו, אומר הרי עירוב זה בשביל כל בני העיר, ובלבד שיהא בו מזון שתי סעודות לכל אחד. דין זה נעשה בדורנו בהרבה מקומות, שמניחים עירוב עבור הציבור, ולכן נעמד כאן על כמה פרטים, כיצד מניחים עירוב ציבורי. הנחת עירוב מרכזי, הוא בעצם שליחות עבור כל אחד ואחד שהולך, א. לזכות לו מאכל כלשהו בשיעור הנצרך לעירוב. ב. להניח אותו לשם עירוב ולומר את נוסח העירוב. ואין הכוונה שיעירוב אחד מועיל לסלם, אלא מניחים עבור כל אחד ואחד באופן אישי.

מה מניחים ושיעורו. לצורך העירוב תחומין מניחים מזון כלשהו [חוץ ממים, מלח ותבלינים]. ושיעורו, כדי מזון שאדם אוכל מאותו מין בשתי סעודות, לדוגמא פת שאוכלים ממנו הרבה בסעודה, שיעורה ח' או ט' כביצים שהם 900-800 סב"ק לשיעור חזו"א (כנפח הדומה לשקית חלב שנפחה 1000 סב"ק), ולעומת זאת יין ששותים ממנו כוס בסעודה, שיעורו שתי רביעיות (300 סב"ק), ושמן שרק מטבילים בו את הפת שיעורו רביעית אחת (150 סב"ק).

סימן ת"ט סעיף י"א. מי שבא בדרך ומכיר אילן או גדר בסוף אלפיים אמה וכו', ואמר שביתת תחתיו בעיקרו, קנה שביתה בעיקרו וכו'. בסעיף זה מבואר אופן שלישי לקניית שביתה מחוץ למקומו, והוא ע"י אמירה בלבד. קולא זו ניתנה במיוחד עבור מי שבא בדרך ואין לו אפשרות להניח עירוב תחומין. אבל לשאר אדם לא יועיל אמירה בלבד לקנות שביתה. כמבואר בשו"ע לקמן (סעיף י"ג), וראה לקמן בענין זה.

בקניית השביתה בצורה זו יש שני תנאים. א. שהוא מכיר את המקום המדויק של האילן או הגדר שבו רוצה לקנות שביתה. ב. שיכול להגיע למקום ההוא בבין השמשות.

בדין זה שצריך שיהא מכיר את מקום השביתה, כתב הביאור הלכה (סי' ת"ט ס"א ד"ה מכיר) שאם אינו מכיר שום מקום בדרך ואמר סתם שביתתי בסוף אלפיים מכאן, לא מהני לכו"ע. עוד מבואר בשו"ע (סעיף י"ב) שאם היו שנים ומתוכם אחד מכיר את המקום והשני אינו מכיר, "מוסר שביתתו למכיר", והמכיר אומר שביתתנו במקום פלוני. מבואר גם בזה שהוא דין מחודש, שהרי לכא' היה אפשר לומר שביתתי באילן שחברי יודע עלי, ומדוע אומר השו"ע שכדי לקבוע את מקום התחום צריך מסירה למכיר. למדו מכאן פוסקי זמנינו שבסכ"ג הוא קונה שביתה רק ע"י שנטפל למכיר. ולפ"ז הסתפק הגאון יעקב מה הדין כאשר המכיר לא רוצה לקנות שביתה שם אלא במקומו או במקום אחר, האם מהני בסכ"ג מסירה למכיר שיאמר שביתת חברי תהיה שם, או שנא אין זה מועיל, דאין לך אלא מה שהתחדש בגמ' ובשו"ע דהיינו באופן שגם הוא קונה שביתה לעצמו ואגב זה קונה חבריו, ולא ע"י שיאמר בשביל חבריו.

דין זה לא בא לדינו כמעט, אלא במקרים שאנשים נתקעו בדרך, וגם זה בדרך כלל לא יוצא בדיוק במקום שיוזעים מהו התחום שלו, ובפרט שנמצאים ברכב שמסתמא מתקדם עד הרגע האחרון. ובכל זאת נביא מעשה שהיה בדרך לרכסים, שהיו גשמים מרובים והנוסעים נתקעו בדרך ברכב בכביש ראשי. כיון שראו שהשבת מתקרבת והם רחוקים מהישוב, התקשרו לשאול כיצד יהיה מותר להם להגיע לביתם. באותה שעה היה קשה למצוא תשובה מיידית, אבל הת"ח העוסק בעירוב שם ידע לומר שעשה חשבון שמי שנמצא במקום פלוני הוא בתוך אלפיים לצומת פלונית, יאמר שתהיה שביתתו שם, וכיון שהוא נמצא בדרך מועיל לו דיבור לבד, ומשם יוכל ללכת לרכסים, שמוחק זה הוא פחות מאלפיים.

והנה לפי המבואר בסעיף זה, צריך שייצימו ד' אמות במקום מסוים, ולא מספיק לומר סתם תחת הגשר. אבל נחלקו הדעות בשו"ע מה הדין כשלא סיים ד' מסיימות לדעה ראשונה קנה שביתה אלא שצריך לקחת לחומרא את כל האפשרויות שתחת האילן או הגשר, [ומפסיד כפי רוחב האילן והגשר]. ולדעת הרמב"ם אם לא ציין ד' מסיימות, לא קונה שביתה כלל. להלכה כתב המשנ"ב (ס"ק ע"א) שדעת האליה רבה להקל, ואין דבריו מוכרחים, ולסתחילה יש לסיים ד' אמות מסיימים. וא"כ לסתחילה יאמרו ליד העוד הימני וכדומה, ובדיעבד מועיל גם לסיים את כל הצומת כאשר כולה בתוך האלפיים.

כעין דין זה יש נפק"מ לא רק בהולך בדרך, אלא לפעמים גם בהנחת עירוב תחומין. דהנה בסתמא המניח עירוב כוננו לקנות במקום שהמאכל מונח, וא"כ המקום מסוים ע"י המאכל. וכן המערב ברגליו קונה שביתה במקום שרגליו עומדות. אבל יש אופן שרוצים להרחיק ולקנות את השביתה במקום סמוך למאכל, ולא במקום המאכל, ולשם כך צריך לסיים את המקום שיקנה שביתה. הדוגמא לכך היא מהעירוב הנעשה ע"י אגודת "עזר מציון" עבור ההולכים בשבת מבני ברק לבית החולים בלינסון, בדרך זו יש ענין לקבוע שהשביתה תהיה באלכסון יחסית לרחוקות העולם, כדי שיהיה מותר ללכת יותר ע"י שיכונו שהאלכסון יהיה לכיוון הדרך הנצרכת, ולשם כך צריך לקבוע את צורת הד' אמות שקונים בהם את השביתה [ואי אפשר שיהיה באותו מקום שהמאכל מונח, מפני שהוא בתוך רשות היחיד, ואז השביתה לפי צורת המקום]. כאן מתחבטים הרבנים האם אפשר שהעוסקים בהנחת העירוב יקבעו את השביתה עבור האחרים, בלי שהם עצמם יערכו שם, הרי באופן זה המכיר אינו קונה שביתה.

שיעור לכל אחד. הבעיה בהנחת עירוב מרכזי היא, שצריך שיהא כמות המזון הנ"ל לכל אדם ואדם, ולכל ילד (מגיל 4-6) שבשבילם מניחים על העירוב, וזה שונה מעירוב חצרות שמספיק מזון שתי סעודות הנ"ל עבור כולם. ולכן צריך להניח כמות גדולה שתספיק לכל מי שילך. ומכיון שגם אם נשים כמות גדולה כפי שידנו משגת, לא יהיה בה עבור כל ההולכים, אי אפשר להניח סתם עירוב תחומין לכל ההולכים, אלא צריך למצוא דרך לצמצם את הנמנים על העירוב.

בבני ברק הניחה אגודת "עזר מציון" עירוב תחומין מרכזי עבור ההולכים מב"ב לבלנסון, ולהיפך, ומיעוט את ההולכים לשאר המקומות בפתח תקוה, בכך יודעים הם שההולכים בשבת אחת בדרך כלל הם רק כמה עשרות אנשים בלבד, והניחו כמות המספקת לכמאה ושמנים איש. עוד הוסיפו שמי שרוצה לבטח את זכותו בעירוב, יתקשר מערב שבת וימנה עלי.

אולם במקומות אחרים שמטרת העירוב להתיר את ההליכה בין השכונות ובין היישובים, הרי לפעמים זה יותר מכמה עשרות, ואולי יותר מכמה מאות אנשים, לכן הברירה היחידה בפנינו היא שהעירוב תחומין יהיה רק עבור מי שיתקשר ביום שישי [או בשאר ימי השבוע]. ומי שלא יתקשר לא יועיל לו לסוין שיחול לו העירוב, כי איננו מזכים אותו אלא למי שיתקשר.

כיצד זוכים במזון העירוב. הנה מזון העירוב תחומין, [שבזמננו נח להניח יין או שמן או חומץ], צריך שהיין יהא שייך לאותו אדם שהעירוב נעשה עבורו, לכן כשמניחים עירוב ציבורי, צריך שמישהו יזכה בו עבור כולם, דק"ל (עירובין דף פ.) צריך לזכות, וכן פסק השו"ע (ס' ת"ג) המערב לרבים משלו וכו' צריך לזכות להם ע"י אחר.

הדרך הפשוטה להקנות היא ע"י קנין הגבהה, שאחד יגביה ויזכה לכולם, אבל מאחר ואנו זקוקים להקנות כל שבוע מחדש [כדלקמן], וקשה לעשות שכל שבוע ילך אדם להגביה את הכמות הגדולה של העירוב הציבורי, לכן אנו משתמשים בקנינים שאפשר לעשות גם ממרחק, ללא צורך הגבהה היין. הקנין הראשי הוא קנין אגב, ע"י שמוזכים מעט קרקע [לזמן מסוים] לכל ההולכים, ואגב הקרקע קונה כל אחד שיעור בעירוב, כעין הנעשה במכירת חמץ.

כיצד זוכים באותו מזון להולכים בשבתות הבאות. לפ"ז נשאלת השאלה, אחרי שבשבת הראשונה פרשת בראשית זכו ביין של העירוב חמישים אנשים כל אחד בחלקו, הרי היין נשאר שלהם, וכיצד אפשר בשבת השניה פרשת נח לזכות את היין לחמישים אנשים אחרים האמורים ללכת בשבת השניה, וכן כל שבת ושבת. בשלמא בעירוב חצרות שמספיק כמות אחת עבור כל העיר, מזכים פעם אחת עבור כל בני העיר ועבור כל מי שיתוסף על בני העיר בעתיד, כי אין חסרון שיהיה שייך לכולם, אבל בעירובי תחומין שצריך לכל אחד שיעור בפני עצמו, ובשבת השניה אנו זקוקים להשתמש באותו חלק שזכה ראובן בשבת הראשונה, אי אפשר לזכות את החלק שזכה ראובן באותה שבת ראשונה עבור אחרים, וא"כ גם לאחר השבת הראשונה אי אפשר לזכות את היין שלו, לאנשים אחרים שלא בידעתו.

והיה אפשר לומר שנעשה קנין במתנה על מנת להחזיר, וזה יועיל שבשבת יהא של ההולכים ואחר שבת יחזור ממילא לנותן, כמו שמתנה כזו מועילה אפילו בדאורייתא לגבי אתרוג שצריך שיהא שלו. אבל יש בזה שתי בעיות. דבר ראשון עירוב אינו דומה לאתרוג, אלא צריך שיוכל לאכול ממנו, והרי אם יאכל לא יחזיר, ויתברר שלא זכה בו מעולם. לדבר זה יש פתרון, שנעשה מתנה ע"מ להחזיר רק את מה שישאר, ואם יאכל אינו צריך להחזיר. אבל הבעיה היותר חמורה, שנתחלקו הפוסקים האם בחזרה לבעלים צריך לעשות קנין, ודעת הקצוה"ח (ס' רמ"א) קנין, אבל דעת הרא"ש (סוכה דף מא:) שצריך קנין, וראייתו ממה שאי אפשר להקנות את הלולב לינוקא, וכן פסק הביאור הלכה בהלכות סוכה (ס' תרנ"ח ס"ז ד"ה אינו) וכיון שצריך קנין צריך שיהיה דעתו להקנות וצריך שיאמר לך חזק וקני, וזה אין כאן כנ"ל.

והנה על בעיה זו כבר עמדו האחרונים, ועי' בשו"ת שבט הלוי (ח"ו ס' מ"ד) שנשאל שלפ"ז נפל בבירא כל ענין הנחת עירוב תחומין ציבורי. והביא שם מחלוקת האחרונים, שדעת העצי אלמוגים שצריך שמזון העירוב יהא שלו ממש, והעמק שאלה (שאילתא קל"ב ס"ק י"ז) הוכיח שא"צ שיהא שלו ממש [מדמערבין לישראל בתרומה, וכתבו תוס' (עירובין דף ל:) שמדובר בתרומה שלא הגיעה ליד כהן, והרי תרומה כזו אינה שייכת לישראל אלא לטובת הנאה], והדעת תורה (למהרש"ם ס' שס"ז ס"א) רצה להוכיח שצריך שיהא שלו ממש"כ הרא"ש שצריך קנין גמור לא הוי עירוב שאם קנה בכסף כיון שמעות אינן קונות. והשטת הלוי כתב שבאמת צריך קנין גמור, אבל אין ראייה כמה איכות הקנין, אם צריך שיהא לו גוף ופירות, או מספיק שיהיה שלו בגדר שאלה לאכול ממנו כשיצטרך. ולפ"ז כתב שיעיל להקנות במתנה ע"מ להחזיר, כי בקנין שאלה א"צ קנין בחזרה ע"ש.

ובספר חכמת הלב להגר"מ רוזנר שליט"א (עמק החכמה ס' כ"ב) כתב לצדד שאין צריך בעלות גמורה אלא מספיק לקנות זכות אכילה, ע"ש בראיתו וגדריו, [ועיקר דבריו לגבי עירוב חצרות, אבל הגמ' מדמה זל"ז]. ולפ"ד א"צ להקנות ע"מ להחזיר, אלא אפשר מראש להקנות בבית אחת לכל

מי שימנה במשך השנים הבאות, כי אם סגי בזכות אכילה אין חסרון במה שיש לאנשים נוספים זכות בו, כיון שעכ"פ מותר לכל אחד ואחד לאכול ממנו. ומש"כ השו"ע והמשנ"ב (ס' ת"ג) שלא יועיל לזכות לכל בני העיר אא"כ יהיה שיעור לכל אחד ואחד, צריך לומר דהיינו שבכל שבת יהא מספיק כדי שיעור לכל אחד מההולכים, אבל באופן שרק מעט הולכים, אפשר שיהא לכל בני העיר זכות בו לזמן שירצו ללכת.

והנה יש מפקפקים בהגדרה זו, ולכן למעשה אנו עושים שתי אפשרויות, (ע"פ הנוסח הנעשה בעירוב לביה"ח בלינסון, שנתקן ע"פ ת"ח מופלגים), א. מזכים זכות אכילה בלבד לכל מי שילך. ב. אם לא מספיק זכות אכילה, לא תחול זכות אכילה [כדי לא לגרע מהזוכים באמת], אלא יחול זכות גמורה בקנין גמור רק לאלו שהולכים באותה שבת ובשביל לקיים אפשרות זו צריך לזכות כל ערב שבת מחדש.

ולפי מה שנתבאר שצריך לזכות כל ערב שבת מחדש, צריכים אנו למצוא עצה כיצד להוציא מהם את העירוב אחרי שבת. וגם בזה עושים שני דברים. א. אם מספיק מתנה ע"מ להחזיר, תחול מתנה ע"מ להחזיר, ואם לאו לא יחול. ב. אם לא מועיל הנ"ל יחול קנין ב"אחריר לפלוני", כלומר מה שישאר במוצאי שבת יהא שייך לפלוני. באופן זה לא צריך את דעת הזוכה הראשון שיקנה לשני, אלא הבעלים הנותן הוא זה שמקנה לשני, וכך יצאנו ידי חובה לכו"ע. ג. בנוסף אנו מבקשים מהזוכים, שיכוונו להקנות לנו בחזרה את היין שזיכנו להם, בכל קנין שנעשה, כדי שיועיל לשיטות שאפשר לומר לך חזק וקני לפני שנהיה בעלים. כמ"כ מי שזיכור לסוין כך גם בשבת אחרי שכבר זכה, יועיל לכו"ע.

להדיע מערב שבת. אחד הבעיות בעירוב תחומין ציבורי, שכתב השו"ע שמי שהולך על סמך העירוב צריך לדעת ולהתחין לכך לפני השבת שיעשו עבורו עירוב. [מפני שבעירוב יש גם חובה, שמפסידי אלפיים לכיוון הנגדי, ואין חבין לאדם אלא מדעתו]. ובדרך כלל כאשר יש עירוב ציבורי סומכים עליו גם אנשים שהתפתו לבתי החולים באמצע שבת, אע"פ שלא עלה על דעתם מערב שבת לסמוך על העירוב, ואינם יודעים שהעירוב לא יכול להועיל להם. בעיה זו אנו מקוים שלא תהיה בעירובי התחומין שעשינו, מכיון שאנו עושים אותו באופן שצריך להתקשר כל ערב שבת, ולא מזכים אותו למי שלא התקשר.

מי שחושש שמא יארע לו בשבת צורך לנסוע לבית החולים, ורצה להתיר את הליכתו וחזרתו [באופן שיהיה בביתו בליל שבת], יכול להימנות מראש על ארבע שבתות הקרובות, ואנו נזכה לו מהעירוב על תנאי שיחול רק לאותה שבת שיצטרך לנסוע.

שאלות בדיני יציאה מחוץ לתחום בימי ראש השנה

לקראת ראש השנה ויום כיפור יש לעורר על נושא התחומין שאנו עוסקים בתקופה זו. הרבה אנשים הולכים לבתי כנסת רחוקים, ונכנסים לשאלות של יציאה מחוץ לתחום. ישנם בעלי תפילה ובעלי תקיעה, שהולכים דרך של שעה ויותר, לישובים סמוכים ולשכונות מרוחקות, כדי לשמש בתפקידים הנעלה, ונתקלים בשאלה של יציאה מחוץ לתחום. שכידוע שיעור התחום המותר הוא אלפים אמה, שהם רק קילומטר אחד, דרך של כעשר דקות, עד רבע שעה בלבד.

אמנם כל זמן שיש עיר עם רצף של בתים שאין ביניהם יותר משבעים אמה, [ועד קמ"א אמה כשמדובר בין שני גושים של ששה בתים], זנים את כל העיר כמקום אחד לגבי מי ששבת בעיר, ולכן בערים הגדולות או בגוש דן בערים התחומות [בני ברק, רמת גן ובעתים ועוד], יתכן שאדם ילך במשך שעה או יותר ויהיה בתוך התחום. אבל ברגע שיוצא מגוש הבתים של העיר, אסור ללכת יותר מהשיעור הנזכר.

יש בזה עוד נקודה חשובה שרבים אינם יודעים אותה, וחשובים שמספיק שבין העיר שלו לישוב יש פחות מאלפיים אמה, וממילא מותר ללכת בכל העיר, כידיע שכל העיר כד' אמות, אבל זה אינו נכון כי בישוב שהולך אליו, [שנמצא מחוץ לעיר שהוא שבת בה בכניסת החג], אין את הקולא של עיר שיש בה רצף בתים שהיא כד' אמות, אלא צריך לחשב לאלפיים אמה, גם את מקום הבתים. ואם כלו האלפיים באמצע הישוב, אסור ללכת יותר. ולפ"ז התחום המותר מאוד מצומצם.

אמירת "תשל"ך" בנחל הירקון

מעשה שהיה שבערב ראש השנה בצהרם התקשר אדם שמהדר בראש השנה לעשות את ה"תשל"ך" על נחל הירקון, לשם כך הוא יצא מבני ברק עם המחזור עד לשפת הנחל, אומר את התפילה וחוזר.

והנה מצד טלטול המחזור, הרי זה מותר ביו"ט אף במקום שמחוץ לעירוב, כיון שמטלטל לצורך, [ובחזרתו ישתמש בו מבעוד יום, לפני כניסת יו"ט שני, משום שאין לטלטל מיום א' עבור יום ב', או שישתמש בו כל הדרך]. אבל איסור התחומין אסור גם ביו"ט (שו"ע ס' תקכ"ח), וא"כ הוא שואל האם הנחל נמצא בתוך התחום. הרב המשיב במוקד העירוב מדד לו ע"י מפה מיחדת והורה לו את הגבול.

וידבר משה

דרשות הגאון ר' משה נתן יונגרייז זצוק"ל

זכור ברית אברהם ועקידת יצחק

ביהכנ"ס שערי תבונה נצבים תשע"ו

נצבים קודם ר"ה - לעזור על התשובה

א במגילה (לא, ב) תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר, עזרא תיקן להן לישראל שיהיו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת, ושבת משנה תורה קודם ראש השנה, מאי טעמא אמר אביי ואיתימא ריש לקיש כדי שתכלה השנה וקללותיה. ובתוס' (שם) הביאו ש'שאלו בבית המדרש של רבינו נסים למה מחלקים פרשת נצבים וילך לשניים כשיש ב' שבתות בין ר"ה לסוכות בלא יו"ה"כ, ואין מחלקין מטות ומסעי שארוכות יותר'.

וכתבו תוס' 'הטעם שאנו מחלקים אותן לפי שאנו רוצים להפסיק ולקרות שבת אחת קודם ר"ה בפרשה שלא תהא מדברת בקללות כלל שלא להסמיך הקללות לר"ה', ע"ש בדבריו. וביארו בזה עוד, שמכיון שבפרשת נצבים התורה הקדושה מלמדת את מצוות התשובה וכדכתיב (ל, יא) כי המצוה הזאת וגו', ואיירי במצוות תשובה וכמו שכתב הרמב"ן (שם), ולפיכך נהגו לקרוא פרשה זו קודם ר"ה.

כי הלבישני בגדי ישע מעיל צדקה יעטני - זכות אבות

ב והנה אנחנו אומרים כל יום בסליחות 'כדלים וכרשים דפקנו דלתך', אבל גם דל ורש צריך איזשהו כוח כדי לדפוק בדלת ולבקש את צרכיו. ועלינו ללמוד באיזה אופן נוכל לדפוק בדלת.

בהפטרות נצבים כתיב 'שוש אשיש בה' תגל נפשי באלוקי, כי הלבישני בגדי ישע מעיל צדקה יעטני וגו'. ובבית הלוי (דרוש טז) כתב לבאר את הפסוק, דהנה כשנחבונן בגלות הזו כמעט כל המצוות אין ביכולתנו לקיימם בכל פריטיהם בתכליתם, ואפילו במצוות השבת חסרים לנו קרבנות המוספים ועוד, מלבד מצוות צדקה שהיא עדיין בשלימות שהרי אין לה קצבה כמה לתת וכל אחד צריך לתת לפי עשרו, והנה ידוע שכל התורה והמצוות נקראים בזוה"ק בשם לבושיין לנשמתא וחלוקי דרבנן, אשר בהם מתלבשת נשמתם של ישראל והם לבושי כבוד לו בזה העולם ובבא. וזהו כוונת הפסוק שוש אשיש וגו' כי הלבישני בגדי ישע מעיל צדקה יעטני, היינו הצדקה שנקראת 'בגדי ישע' ו'מעיל צדקה' ע"ש בכל דבריו [ובמקו"א וידבר משה בין המצרים דרוש ג נתבאר עוד העניין].

והנה ב'לקוט שמעוני' (ישעיהו רמז תקה, והובא במנחת עני פ' נצבים) ביאר את הפסוק 'כי הלבישני בגדי ישע' - משל ליתומה שגדלה בפלטין, אומרים לה אית לך כלום, היא אומרת להם אית לי מאבא אית לי מסבא, כך ישראל יש להם זכות מאברהם, דכתיב כי ידעתינו למען אשר יצוה, ויש להם זכות מאבינו יצחק, כי הלבישני בגדי ישע זה יצחק אבינו, מעיל צדקה יעטני זה אבינו יעקב.

ומתבאר שאכן אנחנו כדלים וכרשים ואין לנו כלום כאותה היתומה, אבל 'אית לי מאבא אית לי מסבא', וכמו שאומרים בסליחות בערב ר"ה 'זכור ברית אברהם, ועקידת יצחק, והשב שבות אהלי יעקב', ובזכות האבות יש לנו אפשרות לעזור את רחמי יתברך.

ברית אבות - כשיש לבנים שייכות למעשיהם

ג והנה בבית הלוי (סוף פרשת וירא) הקשה שבפסוק נזכר עיקר ניסיון העקידה על אברהם ולא על יצחק. ואילו בתפלה אנחנו אומרים 'עקידת יצחק לזרעו ברחמים תזכור'. ועוד הקשה שלכאורה מה מעיל צדקה אבות לבן, הלא אמרו (סנהדרין קד, א) לא הציל אברהם את ישמעאל, וזכות האבות אינה מועילה בלא שיש שייכות למעשיהם.

וביאר שבאמת הניסיון של אברהם לשחוט את בנו יחידו שנולד לו למאה שנה הוא יותר קשה מהניסיון של יצחק להישחט, וכמו שאנו רואים שדוחק הפרנסה ואהבת הבנים פעמים מביאה את האדם לכמה מכשולים, ומ"מ בוודאי גם האנשים שעוברים על חוקי התורה למען אהבת הבנים וכדומה, מוכנים להיהרג על קידוש השם. ובהכרח שיותר קל לאדם הניסיון להיהרג על קידוש ה', מלהישאר בעולם כשחסר לו דבר האהוב עליו. ונמצא שהניסיון של אברהם אבינו להישאר בעולם בלא יצחק בנו שנולד לו למאה שנה, יותר גדול מניסיונו של יצחק למות למען כבודו יתברך, ולפיכך עיקר הניסיון נזכר בתורה כניסיונו של אברהם אבינו.

ונראה שכל זה לגבי עצם מעלת הניסיון, אך כלפי הבקשה לעזור את זכות האבות, צריך בהכרח איזה שייכות למעשה האבות ע"י שגם לנו נשאר קצת ממעשיהם הטובים בירושה מהמידות הטובות שלהם, וכמו שאומרים בתפלה מה יפה ירושתנו, ורק ע"י כך ראוי שיזכור לנו זכותם. והרי אצלנו נשאר בירושה חלק גדול מהניסיון של יצחק יותר ממה שנשאר לנו מהניסיון של אברהם, וכמו שבכל הדורות ראינו יהודים שמסרו נפשם על קידוש ה', ולפיכך אנחנו מבקשים שיזכור לנו עקידת יצחק כי מעשיו הטובים שייכים גם אלינו קצת.

ובחז"ל (בהקדמה לז"ר) ביאר באופן אחר למה מזכירים עקידת יצחק ולא אברהם, משום שאברהם שמע את הציווי הזה מהקב"ה בעצמו, וזה נחשב כתורה שבכתב, אבל יצחק ששמע את הציווי רק מאברהם זה כמו תורה שבע"פ, ולכן מזכירים את זכות עקידת יצחק, כיון שעיקר הישועה היא בזכות תורה שבע"פ [וכבר נתבאר העניין בכמ"ד].

והנה בתנא דבי אליהו (א"ז פ' כ"ב) איתא, רבי נהוראי אומר מפני מה נתנה קורת רוח לישראל עשרת ימים מראש השנה ועד יום הכפורים, כנגד עשרה נסיונות שנתנסה אברהם אבינו ונמצא שלם בכולן וכו', לפיכך נתן הקב"ה לישראל עשרת הימים שבין ר"ה ליו"ה"כ שאם יעשו ישראל תשובה יקבל אותם בתשובה שלימה לפניו, לכך נאמר לכו נא ונוכחא יאמר ה' עכ"ר. זכינו בימים אלו בזכות מסירות נפשו של אברהם, וימים אלו דורשים מאיתנו מסירות נפש. אין הכוונה שיכניס עצמו לכבשן האש, אלא כל מעשה שדורש מהאדם הקרבה ומסירות. וזוהי הבקשה 'אית לי מאבא ומסבא' זכות האבות הקדושים, אבל כל זה רק אם אנחנו שייכים להם ולמעשיהם.

ואותי יום יום ידרשון - לימוד התורה

ד כתב הצ"ח בדרשותיו (דרוש י"ד) שכשאדם אינו עושה תשובה בימים אלו, זה יותר חמור מהעבירה עצמה. והמשיל זאת במשל למלך שפתח ארמונו ורוצה שכל נתיניו יבואו לראות את פניו, שבוודאי שמי שלא מגיע באותו הזמן הרי זה מזלזל במלך ומוכיח בכך שזה שלא הגיע עד כה אינו מחמת השערים הנעלים, אלא כי אינו מכיר במלך. כך בימים אלו של 'בהמצאו' מי שלא מגיע אין לך מזלזל במלך גדול מזה.

ונסיף - שהרי בנעילה אנחנו נצחק פתח לנו שער בעת נעילת שער. וישאלו אותנו איפה היית עד עכשיו, למה לא נכנסת בשער שהיה פתוח באלול ובעשרת ימי תשובה. אם סיבת הגעתו בזמן נעילת השערים היא רצונו להתכונן כראוי כי אין לבוא לשער המלך בלבוש שק, אזי יכניסו אותו ברצון גם בעת נעילת שער, אבל אם לא, יישאר מחוץ לדלת ח"ו.

הנביא (ישעיה נח, א-ב) אומר 'קרא בגרון אל תחשך, כשופר הרם קולך, והגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם. ואותי יום יום ידרשון, ודעת דרכי יחפצון, כגוי אשר צדקה עשה ומשפט אלוקיו לא עזב, ישאלוני משפטי צדק קרבת אלוקים יחפצון.

ובחגיגה (ה, ב) איתא, ואותי יום יום ידרשון ודעת דרכי יחפצון, וכי ביום דורשין אותו ובלילה אין דורשין אותו, אלא לומר לך כל העוסק בתורה אפילו יום אחד בשנה מעלה עליו הכתוב כאילו עסק כל השנה כולה. ומתבאר, שאין קרבת אלוקים יותר מעסק התורה, שהרי המשך הפסוק 'ישאלוני משפטי צדק, קרבת אלוקים יחפצון'.

והענין בזה שע"י עסק התורה יום אחד בשנה נחשב כאילו עסק כל השנה, ביאר הנודע ביהודה בדרשותיו (אות מב) על דרך מה שנאמר בדניאל (י, יב) 'כי מן היום הראשון אשר נתת אל ליבך להבין ולהתענות לפני ה', נשמעו דבריך'. משום שהשתדלות בתורה יום אחד בשנה מראה על קרבת אלוקים יחפצון, ואז אפשר ל'דפוק בדלת', כי אנחנו חפצי קרבתך.

והנה בתפילה אנו אומרים 'הוא יפתח לבנו בתורתו, וישם בלבנו אהבתו ויראתו', ונראה שזה המהלך, שע"י לימוד התורה מגיעים לדרגות של אהבה ויראת הרוממות למעלה למעלה, ולכן אותו יום יום ידרשון וגו' קרבת אלוקים יחפצון קאי על לימוד התורה ודו"ק.

יש הבדל גדול בין השב מאהבה לשב מיראה, שהשב מאהבה 'כגוי אשר צדקה עשה' שאף הזדונות הופכות לצדקות. ובנוסף, השב מיראה, כמי שפחד מסכנה שדרכו לברוח, ואילו השב מאהבה מחפש להתקרב, וזהו 'קרבת אלוקים יחפצון'. השב מיראה עושה רק כדי לצאת ידי חובה, אבל השב מאהבה 'ישאלוני משפטי צדק', מחפש להוסיף עוד ועוד.

עונותינו עלו למעלה ראש - פגם בכוח השכל

[ה] והנה במדרש תהילים (ק"ב, י"ח) איתא 'פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם' - א"ר יצחק כלפי הדורות אמרו, שאין להם לא נביא ולא כהן מורה צדק ולא בית המקדש שיכפר עליהם, אלא תפילה אחת נשתיירה להם שהם מתפללים ב"ה וביה"כ, אל תבוז אותה מהם, שנאמר 'ולא בזה את תפלתם... ועם נברא יהלל קה'.

ובסליחות אנחנו אומרים 'כי עונותינו עלו למעלה ראש', וביאר בבה"ל (דרוש ט"ו) ע"פ דברי הנפש החיים (א, ו), שהאדם בחטאיו משחית את טבעו והופכו לרע, שהרי קודם חטא אדם הראשון, אלוקים עשה את האדם ישר ולא היה יצה"ר בתוכו מסיתו, ורק הנחש הסיתו מבחוץ. ומאז חטא אדה"ר נהפך הרע לחלק בלתי נפרד מהאדם. וכל אדם שחוטא משחית את טבעו וממשיך בתוכו את השפעת הרע. וכן משחית את כל העולם ע"י חטאיו.

והנה יש באדם בשכל מקום משכן הנשמה כוח טוב, אבל עונותינו עלו 'למעלה ראש' היינו עד מקום משכן השכל שהחטאים רבו וגדלו והחלישו את כוח השכל. והתיקון לזה, הוא ע"י עצם התשובה שמוריד את הכללוק.

אבל כמו בהכשרת כלי שנבלעה בו טומאה יש להסיר הכללוק החיצוני ואח"כ כדי להסיר את הבליעה הפנימית יש להכשירו ע"י הגעלה באש, כך האדם שרוצה להכשיר את עצמו ולהצליח לעקור ולשרש את הטבע הרע שנכנס בגופו, לזה טעון 'ליבון', ויום הכיפורים מלבן ומנקה את האדם מטבעו הרע. וכדאיתא במדרש רבה (שמות טו, ו) שע"י התשובה שעושים

ביוה"כ מחדש לבם ליראתו ונותן להם לב חדש עיי"ש, וכמו שאמר בילקוט שמעוני (תהילים רמז תתנח) 'ועם נברא יהלל יה, וכי עד עכשיו עתידה אומה להיבראות וכו' אלו הדורות שהם כמתים במעשיהם ובאים ומתפללים לפניך ביוה"כ ואתה בורא אותם בריה חדשה, ומתבאר שביוה"כ נעשים כקטן שנולד וכמו שלא חטאו כלל ומבטל מהם הכח והנט' לחטא שגרמו לעצמם במעשיהם.

ומצאנו בזה מהלך נוסף שע"י כוח התורה האדם יכול להכשיר את עצמו, וכדתנן באבות (ו, א) 'כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה וכו' ומכשרתו להיות צדיק וחסיד וישר', וביאר בבה"ל שלימוד התורה 'מכשיר' את גופו ומנקה אותו לגמרי. והיינו ע"י עמל התורה וכמו שכתב רבינו החזו"א באגרותיו שכל סגולתיה של תורה על עמלה נאמרו.

וידועים דברי הרמב"ם (סוף הל' מקוואות) שכתב 'דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות גזירות הכתוב הן וכו', ואעפ"כ רמז יש בדבר, כשם שהמכוון לבו לטהר כיון שטבל טהור ואע"פ שלא נתחדש בגופו דבר, כך המכוון לבו לטהר נפשו מטומאות הנפשות שהן מחשבות האון ודעות הרעות, כיון שהסכים בלבו לפרוש מאותן העצות והביא נפשו במי הדעת טהור, הרי הוא אומר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גלולייכם אטהר אתכם', ומתבאר שהתורה שהיא 'מי הדעת', מטהרת את נפשו מטומאות הנפשות שהן מחשבות האון ודעות הרעות, וכנ"ל.

פה קדוש - ע"י לימוד התורה

[ו] ונראה עוד שבאמת בלא שהתורה 'מכשרת' אותנו לא היה שייך לעורר רחמים ולזכות בדין, וכבר שאלו רבותינו יעו"י בדרשות עונג יו"ט (ר"ה דרוש ד') ועוד, שהרי שופר שציפה פיו בשל זהב פסול משום שאין קטגור נעשה סניגור (ע"י ר"ה כז, ב), וכן אין כהן גדול נכנס בבגדי זהב מטעם זה. וא"כ איך פה של אדם שלא נשמר בו ממה שצריך להישמר, יבא ויעורר רחמים בפיו, והלא אין קטגור נעשה סניגור.

והנה בשה"ש (ד, ג) כתיב 'כחוט השני שפתתיך ומדברתיך נאווה', ובמד"ר (שם ד, ו) איתא כחוט השני שפתתיך, זה לשון של זהורית, ומדברך נאווה, זה שער המשתלח, אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע אין לנו לשון זהורית ושעיר המשתלח, אמר להם כחוט השני שפתתיך, רחישת פיה חביבה עלי כחוט השני של זהורית. אבל לזה צריך שיהיה הפה קדוש ואז רחישת פיה חביבה עלי כחוט השני של זהורית.

והעצה לזכות לכך, היא ע"י שנכשיר את הפה ב'ליבון' שנהיה ע"י עמל התורה הקדושה. וזהו חסד ה' נפלא שניתן לנו האפשרות לטהר ולהכשיר את הפה, שהרי מעיקר הדין באמת לא שייך לעורר רחמים בפה שאינו קדוש, וכדאיתא בירושלמי (ברכות א, ב) שאמר רבי שמעון בר יוחאי 'אלו הוינא קאים על טורא דסיני בשעתא דאתיהבת תורה לישראל, הוינא מתבעי קומי רחמנא דיתברי לבר נשא תרין פומין, חד דהוי לעי באוריתא, וחד דעבד ליה כל צורכיה'.

ועכשיו שיש לנו פה אחד הדרך היחידה היא להכשיר את פה האדם ע"י עסק התורה ואז הוא ראוי ומוכשר לכל הטובות. ולכן אותי יום יום ידרושון - עסק התורה שמכשיר את הפה, וזוהי הדרך היחידה לזכות ולהתקבל ברצון למי ש'קרבת אלוקים יחפצון' ודו"ק.

לע"נ

הרב יהודה ב"ר שמואל חיים הלוי זצ"ל

ת.נ.צ.ב.ה.

וידבר משה

דרשות הגאון ר' משה נתן יונגרייז צוק"ל

השיבנו ה' אליך ונשובה

שבת תשובה תשע"ט פ' וילך ביהמ"ד "שערי תבונה"

אנכי הסתר אסתיר פני - כי לא תשכח מפי זרעו

א בפרשת וילך כתיב 'ויאמר ה' אל משה הנך שכב עם אבתך, וקם העם הזה וזנה אחרי אלהי נכר הארץ וגו'. וחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתם, והסתרת פני מהם וגו' ומצאנו רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלוך בקרבי מצאוני הרעות האלה. ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה וגו'.

והקשה הרמב"ן שאם כלל ישראל כבר עשו תשובה ואמרו, 'הלא על כי אין אלוך בקרבי מצאוני הרעות האלה' והתחרטו על עוונותיהם, א"כ למה ממשיך הלאה 'ואנכי הסתר אסתיר פני'. וביאר הרמב"ן שכאן מדובר שלא עשו וידוי גמור כענין והתוודו את עונם, אבל הוא ההורר וחרטה, שיתחרטו על מעלם ויכירו כי אשמים הם. ולכן גם אחר החרטה עדיין הקב"ה מסתיר פניו מהם, 'אך לא כמסתיר פנים הראשון שהסתיר פני רחמי ומצאום רעות רבות וצרות, רק שיהיו בהסתר פני הגאולה, ויעמדו בהבטחת פני רחמי (ויקרא כו, מד) ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתם וגו', עד שיוסיפו על החרטה הנזכרת וידוי גמור ותשובה שלימה, כמו שנוכר למעלה (ל, ב) ושבת עד ה' אלוך וגו' עכ"ל.

ובביאור הדברים כתב בספר אמונה והשגחה ע"פ הא דאיתא בחגיגה (ה, ב) 'ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא וכו', רב יוסף אמר ידו נטויה עלינו, שנאמר (ישעי' נא, טז) ובצל ידי כסיתך, והכוונה בזה שבעצם הקב"ה משיגה עלינו בתמידות, וההסתר פנים הוא רק שכביכול הקב"ה מסתיר פנים ואין אנן רואים השגחתו 'ובצל ידי כסיתך' [והסתר פנים גמור היה רק בשעת החורבן].

הנביא ישעי' (ח, יז) אומר 'וחכיתי לה' המסתיר פניו מבית יעקב וקויתי לו', ובמדרש רבה (בראשית מב, ג) איתא, אין לך שעה קשה כאותה שכתב בה ואנכי הסתר אסתיר פני בעת ההיא, ומאותה שעה קויתי לו, שאמר כי לא תשכח מפי זרעו. ומתבאר שמה שנשאר לנו אחר שהתרחקנו, זה לקוות לה', שהרי ה' יתברך הבטיח לנו בהמשך הפרשה 'כי לא תשכח מפי זרעו'.

דרשו ה' בהמצאו - בקשו פניו תמיד

ב בסליחות שאומרים בצום גדליה מזכירים שני פסוקים שסמוכים זה לזה, 'דרשו ה' ועוזו בקשו פניו תמיד' (תהלים קה, ד). 'דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב' (ישעי' נה, ו).

ולכאורה הנך קראי סתרי אהדדי, שהרי חז"ל (ר"ה יח, א) דרשו את הפסוק 'דרשו ה' בהמצאו' על עשרת ימי תשובה, ומשמע שרק אז שייך קראוהו בהיותו קרוב. ואילו הפסוק הראשון שנוכר דרשו ה' ועוזו בקשו פניו תמיד, משמע תמיד ולא רק בעשרת ימי תשובה. וגם אם נמצא ביאור שלא יסתרו הנך קראי אהדדי, אבל ודאי שבעשרת ימי תשובה שייך יותר הפסוק של בהיותו קרוב, וצ"ע א"כ למה הקדימו לנו בתחילה את הפסוק דרשו ה' ועוזו בקשו פניו תמיד.

והנה במדרש תנחומא (האזינו פ"ד) איתא, ישעיה אמר דרשו ה' בהמצאו, ודוד אמר דרשו ה' ועוזו וגו', למה אמר בקשו פניו תמיד, ללמדך שהקב"ה יתברך שמו פעמים נראה ופעמים אינו נראה, פעמים שומע ופעמים אינו רוצה לשמוע, פעמים עונה ופעמים אינו עונה, פעמים נדרש ופעמים אינו נדרש, פעמים מצוי ופעמים אינו מצוי וכו', לכך אמר ישעי' דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב. ונראה שהכוונה בזה שתמיד צריך לבקש, כי שמא נזכה וישמע בקשתנו, אבל בהיותו קרוב בעשרת ימי תשובה ודאי שומע.

ונראה שנרמז בזה עוד ענין, דהא כתיב דרשו ה' ועוזו, והיינו שצריך לדרוש את ה' ע"י התורה שנקראת 'עוז', וכמו שאמרו חז"ל (מד"ר שה"ש ב, ג) אין עוז אלא תורה, שנאמר 'ה' עוז לעמו יתן', וא"כ בוודאי שבעשרת ימי תשובה ע"י ה'עוז' ודאי נזכה להיות רצויים לפני המקום, ואפשר שלכן הקדימו דרשו ה' ועוזו בקשו פניו תמיד לפני דרשו ה' בהמצאו, בכדי ללמדנו שצריך לדרוש את ה' ע"י ה'עוז' היינו החיזוק בלימוד התורה.

דרשו ה' בהמצאו - שבירת המחיצות

ג והנה בגמרא ב"ה (יח, א) אמרין דרשו ה' בהמצאו, אלו עשרת ימי תשובה. ועל ימים אלו כותב ה"נודע ביהודה" שלא מצא להם הגדרה מתאימה מלבד ימים אדירים. ומהו 'בהמצאו' היינו שהקב"ה קרוב אלינו ומצוי בימים אלו. ובדרשות הצ"ח (דרוש ד) ביאר שהכוונה שהקב"ה מסלק את המחיצות המבדילות. והביא משל עם המלך שפתח שערי ונתן רשות לכל עבדיו להיכנס ולבקש מה שצריכים שבוודאי שמי שאינו נכנס בימים האלו הוא מזלזל ומורד במלך.

ומתבאר שבשאר ימות השנה יש מחיצות שמונעות מאתנו להיות קרובים אל ה' יתברך, וממה נעשים אותם מחיצות, הנביא ישעיה אומר (נט, א-ב) 'הן לא קצרה יד ה' מהושיע, ולא כבדה אזנו משמוע, כי אם עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלוכם, וחטאותיכם הסתירו פנים מכם משמוע', ומבואר שהעונות והחטאים הם המה המסתירים ומפסיקים בין ישראל לאביהם שבשמים.

כל השנה יש הסתר פנים, כמו שנאמר (שה"ש ב, יד) 'יונתי בחוגי הסלע בסתר המדרגה, הראיני את מראיך השמיעני את קולך, כי קולך ערב ומראיך נאווה', ואיתא במדרש (פסיקתא זוטרתא שם) 'יונתי בחוגי הסלע אלו ישראל שהם חבויין בין המלכות'. אך בתוך הגלות כשבני ישראל חבויים בתוך המלכות קורא אלינו ה' יתברך ואומר 'הראיני את מראיך השמיעני את קולך כי קולך ערב ומראיך נאווה', ואיתא במדרש שם 'הראיני את מראיך, זה מעשה הטוב. השמיעני את קולך, זה תלמוד תורה. כי קולך ערב, לפני השם' עיי"ש.

ובדרשות בית דוד (לבעל הנחלת דוד) ביאר מה שבתחילה פתח ב'הראיני ואח"כ 'השמיעני', ואילו בסוף הקדים 'קולך' ל'מראיך', וביאר הנחלת דוד ע"פ משל, שכשהדלת פתוחה אז בתחילה מראים את עצמם למלך, ואח"כ משמיעים קולם, אבל כשהדלת נעולה ורוצים להיכנס למלך משמיעים את קולם קול ערב שיערב באזני המלך, ורק אז נפתחת הדלת והמלך שמח בראייתם, ולכן במצב שהדלת נעולה הקדים את הקול לפני המראה 'כי קולך ערב ומראיך נאווה'.

וכבר הבאנו מהמדרש תנחומא שביאר במה שישעיה אמר דרשו ה' בהמצאו, ודוד אמר דרשו ה' ועוזו וגו', שלמה אמר בקשו פניו תמיד, ללמדך שהקב"ה יתברך שמו פעמים נראה ופעמים אינו נראה ותמיד כדאי לבקש. וסיים המדרש 'לכך כתיב דרשו ה' בהמצאו אלו עשרת ימי תשובה שהוא שרוי ביניכם, שכן יחזקאל (מג, ח) אומר והקיר ביני וביניכם'. ומתבאר שמצב הרגיל יש קיר בין ה' יתברך לכלל ישראל, וזהו המחיצה המבדלת שנעשית ע"י העבירות.

והנה כשהחומה קיימת והשערים ננעלו, צריכים אנחנו ל'קול ערב' שכאשר נשמיע את הקול ישמע ה' יתברך ויפתח לנו את השערים, ואיזה קול בכוחו להמיס את הסלע ולשבר חומת הברזל, נראה ע"פ מה שנתבאר לעיל (אות ב) לדייק את הפסוק דרשו ה' ועוזו בקשו פניו תמיד, היינו שלבקש את

שבתשובה, ונתבאר במקו"א שהצורה הנכונה לדרוש את ה' יתברך, היא ע"י לימוד התורה.

וכשעמלים בתורה זוכים לאהבת ה', וכמו שאומרים בתפילה 'הוא יפתח לבנו בתורתו, וישם בלבנו אהבתו ויראתו', היינו שע"י לימוד התורה זוכים להגיע לאהבת ה' וליראתו. וע"י בברכת פרץ (פרשת ויקרא) שע"י שאדם מנדב את עצמו ללמוד תורה יותר ויותר, זוכה לעורר אצלו תשוקה לאהבת ה' יתברך, וכתב שזה בדוק ומנוסה.

וכשמגיעים לאהבת ה' ועושים תשובה מאהבה, זוכים שאפילו העוונות נהפכים לזכויות וכמבואר ביומא (פז, ב), וכמו שמסיים המדרש (שם) הא כיצד תני רבי שמעון בן יוחאי הרי שהיה אדם רשע גמור כל ימיו ובסוף נעשה צדיק גמור עליו הכתוב אומר ורשעת הרשע לא יכשל בה ביום שובו מרשעו וגו', אמר ר' יוחנן ולא עוד אלא שכל עבירות שעשה, הקב"ה מונה אותן לו זכות הדא הוא דכתיב (תהלים מ"ה) מור ואהלות קציעות כל בגדותיך, כל הבגידות שבגדת בי הרי הן כמור ואהלות לפני.

השיבנו ה' אליך - חדש ימינו 'כקדם'

ה[ו]נהגנו אנו אומרים בסליחות השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו 'כקדם'. ובמדרש רבה (איכה ה, כא) איתא 'וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות, כימי עולם זה משה'. ומתבאר שיש בקשה מיוחדת לזכות שמנחת יהודה וירושלים תהיה ערבה כימי משה.

ונראה לבאר את הדברים, ע"פ הספרי בריש האזינו (פסיקא שו) 'לפי שהיה משה קרוב לשמים לפיכך אמר האזינו השמים, ולפי שהיה רחוק מן הארץ אמר ותשמע הארץ אמרי פי, בא ישעיה וסמך לדבר (ישעי' א, ב) שמעו שמים שהיה רחוק מן השמים והאזינו ארץ שהיה קרוב לארץ'.

וביאר באור דוד (דרוש ה) ע"פ המבואר ברבינו בחיי שהאדם מורכב משמים וארץ, שהרי הנשמה היא מן השמים ואילו הגוף הוא מהארץ, וזוהי הכוונה בספרי שחילק בין דברי משה רבינו לדברי ישעי' הנביא, שמשה רבינו ע"ה דיבר אחר שהזדכנו ישראל במדבר לפני כניסתם לארץ וקידשו את החומר עד שהיו קרובים לשמים, לפיכך אמר 'האזינו השמים' שהיו יותר קרובים לשמים ולזה כלפי השמים אמר 'האזינו', אולם ישעי' הנביא דיבר בזמן שפלותם של ישראל שהיו רחוקים מן השמים, לכן אמר 'שמעו' שמים היינו שמיעה מרחוק, ו'האזינו ארץ' משום שהיו קרובים יותר לארץ. וזוהי כוונת הבקשה וערבה לה' וכו' כימי עולם דהיינו כימי משה.

ועל דרך זה אנחנו מבקשים בסליחות השיבנו ה' וכו' חדש ימינו כקדם היינו לזכות לדרגות שכלל ישראל היו בהשגתם ובדרגתם בזמנו של משה רבינו שהיו קרובים יותר לשמים מאשר לארץ [ובמקו"א (שם) נתבאר עוד הענין בהרחבה].

ונהג בערכין (י, ב) איתא, ת"ר אבוב היה במקדש, חלק היה, דק היה, של קנה היה ומימות משה היה, ציוה המלך וציפוהו זהב, ולא היה קולו ערב, נטלו את צפוי וזהו קולו ערב כמות שהיה. ומתבאר שקול 'ערב' הוא רק אותו הקול שיוצא מאבובו של משה, וכשבאים ומוסיפים עליו אפילו דברים טובים ויקרים כ'זהב', מכל מקום כבר אינו נותן את הקול הערב כפי שהיה מימי משה.

ויש לנו ללמוד מזה שבכדי לזכות לקול ערב שבוקע רקיעים ומסיר את המחיצות, זהו רק ע"י קול שבוקע מתוך אבובו של משה רבינו ע"ה, קול התורה הנקי שעובר במסורת מדור לדור, וזה ע"י שלומד את תורה שקיבל מרבו, ורבו מרבו עד משה מסיני, וזאת התורה שהבורא עולם מצפה ומייחל לשמוע מאתנו, שהרי 'קול ערב' הוא כשמנגנים בחליל במנגינה המקובלת לנו מימות משה, וזהו 'שמע קולנו וגו', היינו הקול המיוחד של כלל ישראל.

הקב"ה תמיד ולהצליח לבקוע את המחיצות, שייך רק ע"י 'עוז' שזהו לימוד התורה.

וכדברי הגמרא בקידושין (ל, ב) 'אם פגע בך מנוול זה משכיהו לבית המדרש, אם אבן הוא נימוח אם ברזל הוא מתפוצץ', היינו שע"י קול התורה אפשר לפרק את החומה המבדלת, ולהמיס את האבן.

ובירושלמי בברכות (פ"ה ה"א) איתא, רבי אבהו בשם רבי אבהו, דרשו את ה' בהמצאו היכן הוא מצוי בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. ועל דרך זה דרשו את המשך הפסוק, קראוהו בהיותו קרוב שהקב"ה כביכול עומד על גבי לומדי התורה.

ונמצא א"כ שכל השנה שיש מחיצות שנעשות ע"י העוונות צריך קודם 'השמיעיני את קולך כי קולך ערב', דהיינו הקול הערב של לימוד התורה, וע"י זה ניתן לבוא אל המלך ולזכות להראיני את מראיך, וע"י כך זוכים להימצאו בבתי כנסיות ומדרשות וכדברי הירושלמי.

אולם בעשרת ימי תשובה מצד עצם הימים יש את הבחינה של בהמצאו ובהיותו קרוב, ואז אפשר לזכות אפילו במהלך שקודם מקיימים הראיני את מראיך, ואח"כ השמיעיני את קולך. אבל אי אפשר להסתפק ב'הראיני', חייבים גם השמיעיני את קולך בעמל התורה כדי לזכות בדן.

שמע קולנו חוס ורחם עלינו - השיבנו ה' אליך ונשובה

ד[א]בל צריך שיהיה לנו גם 'קול ערב', ויש מצבים שרח"ל 'קראתי לצורי וקולי לא ערב' (קניות לת"ב), וכבר נתבאר העניין בהרחבה במקו"א (וידבר משה בין המצרים דרוש ו), שהקול ערב רק כשהפה נקי מדיבורים אסורים, וכמו שביאר היערות דבש (ריש דרוש ו) את מה שאמרו חז"ל בברכות (לב, ב) איתא, רבא לא גזר תעניתא ביומא דעיבא [יום המעונן] משום שנאמר סכותה בענן לך מעבור תפלה, שאותו ענן שמפסיק ומונע מהתפילות מלהתקבל, זהו ענן שנוצר מהבל פה שיש בו הבל חטא של לשוה"ר ורכילות ושאר דברים אסורים. וזוהי גם המחיצה שמפסקת וגורמת לכך שהקול אינו ערב. [ושם נתבאר עוד מדברי החת"ס בדרשות (ח"ב, שעי"ו) וכן מדברי הח"ח בחומר ההשפעות הרעות שנעשים ע"י דיבורים אסורים, ושהם גורמים למחיצות בינינו לאבינו שבשמים].

ונהג הנביא ירמיה (ח, ה) אומר לבני ישראל, 'מדוע שובבה העם הזה ירושלים משובה ניצחת, החזיקו בתרמית מאנו לשוב', ואיתא בסנהדרין (קה, א) ששמואל ביאר מה התשובה הניצחת 'באו עשרה בני אדם וישבו לפניו, אמר להן חזרו בתשובה, אמרו לו עבד שמכרו רבו ואשה שגרשה בעלה כלום יש לזה על זה כלום, אמר לו הקב"ה לנביא לך אמור להן, אי זה ספר כריתות אמכם אשר שלחתיה או מי מנושי אשר מכרתי אתכם לו, הן בעוונותיכם נמכרתם ובפשעיכם שלחה אמכם'. והכוונה בזה שגם במצב של גלות אין כאן 'שילוח' מה' יתברך, אלא שעונות מבדילים ועושה חומה של ברזל בינינו לאבינו שבשמים, אך בכל מצב הבורא עולם עדיין קורא לנו.

ונראה שזה הכוונה במה שאנחנו מבקשים בסוף הסליחות בכל יום 'שמע קולנו ה' אלוקינו וכו' השיבנו ה' אליך ונשובה וכו'. ששתי הבקשות הללו שייכות זו לזו, שבתחילה אנו מבקשים שישמע ה' את קולנו, שיהיה קולנו 'ערב' לפני ה' ומתוך כך ישמע את קולנו, ורק אח"כ מוסיפים לבקש עוד, השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם, שזוכה לתשובה שלימה ולשוב אל ה' יתברך.

על הפסוק "חינו ממתקים" (שה"ש ה, ט"ז) מביא המדרש רבה (ו, א) את הפסוק בעזמס (ה, ד) 'כי כה אמר ה' לבית ישראל 'דרשוני וחיו', ושם איתא יש לך חיוך גדול מתוך מזה, וכו' ועי"ש בכל לשון המדרש בהקשר לחסד

לע"נ

הרב דוד הלוי ב"ר ברוך ראובן שלמה זצ"ל

ת.נ.צ.ב.ה.

מרן הגה"ק מהרי"ל דיסקין זללה"ה

לקט הנהגות ופסקים מתורתו של מרן הגה"ק מהרי"ל דיסקין זלה"ה בהלכות ראש השנה ויום הכפורים מתוך הספר "אהל יהושע" העומד לראות אור בקרוב א"ה. ערך וסידר הרה"ג ר' נחום סילמן שליט"א. [שידיו רב לו בהוצאת חיבורים יקרים 'ארח דוד' 'אדרת שמואל' ועוד רבים]

מחמת קוצר המקום, הבאנו את ההלכות בלבד ללא הוספות וביאורים והשוואות מדברי רבינו, והרוצה לקבל את הדבר בשלמותו יוכל לקבל במייל המופיע למטה.

נבקש מכל מי שיש תח"י שמועות ונהגות חדשות מרבינו [דברים שלא התפרסמו עדיין] להעבירם אלינו וזכות הרבים תהא תלויה בו. כן נבקש בשורות אלו מנדיבי עם אשר לבם חפץ לסייע בהדפסת הספר ולזכות את הרבים בהנחלת תורתו של האי גברא לפנות אל המערכת בטל 052-7682413 מייל adratkodesh@gmail.com

ראש השנה

א. סיפר רבינו שפעם לא היה להם פרי חדש בליל שני של ראש השנה ורק אחד מבני הבית לא ראה פרי, וצוה עליו שיברך שהחיינו וענה רבינו אמן אחריו אף שאין לו כוס משום דקיי"ל (עירובין מ:) דזמן אומרו אפילו בשוק, ולרווחא דמילתא הורה לו רבינו שישתה מהכוס¹.

ב. סדר תקיעותיו של רבינו בראש השנה היו בתכלית ההידור, דקדוקיו וחומרותיו הפליאו עד מאד, והיה רגיל כמה ימים לפני ראש השנה לקרוא לפניו את התוקעים לבחון אותם אם יעשו התקיעות בהידור².

---

¹ שו"ת מהרי"ל דיסקין (קונטרס אחרון, סימן ה אות פא). וז"ל: "פעם אחת לא היה לנו פרי חדש, רק אחד מב"ב לא ראה עדיין איזה פרי, וצויתי שהוא יברך זמן ועניתי אמן אחריו אף שאין לו כוס, הא קיימא לן זמן אף בשוק. ולרווחא דמילתא צויתי לו לכוין ולשתות מכוס" עכ"ל.

² בספר תולדותיו של רבינו "עמוד אש" (פרק יב) הביא ממנה ששירטט סופר אחד על סדר תקיעותיו של רבינו וז"ל: "משנכנס חודש אלול היה רבינו זיע"א מזמין לביתו שורה שלימה של בעלי תקיעות מקרוב ומרחוק, ותוהה על קנקנם ובוחן טיב תקיעותיהם, האחד תוקע ומריע ויוצא, והשני נכנס, גומר השני נכנס אחר השלישי, וכן הלאה".

"רבינו יושב, מאזין ומקשיב לקול התקיעות והתרועות אם הם עולות יפה יפה, ובוחן את התקיעות אם הם במלוא הדייקנות ההלכתית, שלא תהיה סטיה קלה מכל הדקדוקים המקובלים, רבינו עומד ומנצח על העבודה, מזדקק ומתהלך בחדרו אנה ואנה כדרכו בקודש, ובעלי התקיעות נצבים בפתח הבית, מרתתים מפחד הדר גאונו ופניו הלוהטים".

"בשלהי חודש אלול, שולח רבינו את אשר על ביתו, להודיע לבעלי תקיעות מסויימים בעיר אשר תקיעותיהם הוטבו בעיני רבינו, כי המה נבחרו לתקוע לפניו. לתפלת ראש השנה, הופיעו בעלי התקיעות הנבחרים בבית מדרשו של רבינו, וכשהגיעה שעת התקיעה, הושלך הס ודממת קודש בחלל בית הכנסת, רבינו מפלס דרך בין הקהל, נגש מעוטף בטליתו אל הבימה, מתיצב באמצעיתה, תואר פניו נורא הוד וחרדת קדש, בעלי התקיעות סובבים את הבימה, כגורן עגולה, ומתכוונים לתקוע".

"רבינו מרמז לאחד מבעלי התוקעים הנצבים לפני שיתקע, התוקע מברך בקול פולח הולך וחזק, וסדר התקיעות החל. הראשון תוקע חלק מהתקיעות, והיה כי יתגלו בו סימני עייפות, ירמז רבינו להשני שיתקע הוא, והיה כי יתעייף השני יעביר רבינו התקיעות להשלישי, וחוזר חלילה. והיה אם אחד הקולות לא יעלה יפה-יפה, ירמז רבינו להתחיל מראש את כל סדר התקיעות, וסדר התקיעות מתחיל מחדש. והיה אפילו אם התקיעה או התרועה האחרונה, לא תעלה יפה-יפה, ויצוה רבינו, ברמיזת אצבע, להתחיל מחדש את כל התקיעות".

"תמה התפילה, הזמין רבינו אל ביתו את בעלי התקיעות, קידשו על היין וטעמו, נפרדו מרבינו ושבו איש איש לביתו. ויהי כי גמרו בעלי התקיעות סעודת היום, והיה אלה הגרים מן החומה ולפנים מתאספים שנית ובאים לפני רבינו ומחדשים את תקיעותיהם. וכמקודם, מחלק רבינו סדר התקיעות לפנייהם לסירוגין, קול השופר הולך וחזק עד פנות היום, ורבינו מאזין ומקשיב".

ועוד מסופר ב"עמוד אש" (עמ' נט) כי בעת שהיה רבינו בבית האסורים בעקבות העלילה הנוראה שהעלילו עליו מתנגדיו בעירה בריסק לפני השלטונות, בימי חודש אלול, באותה עת מחוץ לחומות הכלא היו השתדלנים עוסקים בפעולות הצלה ומכשירים את הקרקע לקראת המשפט המתקרב ובא [בערב יום הכפורים], אולם רבינו היה עוסק בפעולת הכנה של קיום מצות תקיעת שופר, משקיע כוחו ורוחו לקראת מילוי מצות עשה זאת, וכך יושב ומזמין אל חדרו מומחים לתקיעה ומנפה ניפוי אחר ניפוי עד שהוא בורר את המומחה שבכולם. בראש

ג. קודם התקיעות היו אומרים בבית מדרשו דברי כבושין לעורר הלבבות, והיו מכנים את דברי ההתעוררות שנאמרו שם בשם "הספד"³.

ד. התקיעה היתה אצלו קול פשוט מהתחלה עד הסוף בלי עליות וירידות, ואם רק היה איזה שינוי קול במשך התקיעה ואף בסוף היה מצוה לתקוע שנית, ולפעמים היו עוברים לפניו כעשר תקיעים עד שעשו התקיעה ישרה ופשוטה לפניו⁴.

ה. השברים היו בצורת או-טו ולא בקולות קצרים ופשוטים⁵.

ו. התרועה נעשתה אצלו בקול המתרעש דהיינו דרך נשימה דוקא ולא בקולות נמשכים "טו-טו"⁶.

ז. בכל פעם שאחד מהתקיעות לא היה עולה יפה היה מצוה לתקוע מחדש כסדר⁷.

ח. אף במשך היום היה שומע רבינו תקיעה שנית מבעלי תקיעה נוספים כדי לצאת יד"ח כל הדעות, החומרות וההידורים, אשרי עין ראתה זאת⁸.

ט. סבר רבינו שמכיון שאנו מסופקים מהי עיקר התרועה, לכן אין להפסיק באמצע התקיעות דמיושב בין תשר"ת לתש"ת ובין תש"ת לתר"ת אף לצורך התקיעות. [ומדבריו נלמד דודאי ס"ל דאין לומר יהי רצון או להתודות בין התקיעות]⁹.

עשרת ימי תשובה

י. נשאל רבינו במי שנסתפק בתפילת שמונה עשרה אם אמר המלך הקדוש, אך ברור לו שאמר זכרנו ומי כמוך, ולפי"ז רגלים לדבר שאמר המלך הקדוש. והורה שיקח סידור ויכוון את תפילת שמונה עשרה בהרהור ולסמוך כה"ג על הרהור כדיבור¹⁰.

יא. הרמ"א (סימן תרו סעיף א) פסק דמי שחבירו הוציא עליו שם רע אינו צריך למחול. ודעת רבינו דמסתבר דהמוציא שם רע אינו צריך לחזור שוב ושוב ולבקש ממנו מחילה כמו ברבו שצריך לפייסו אפילו אלף פעמים, אלא די בשלשה פעמים¹¹.

יום הכפורים

יב. בענין מיהו נחשב רופא מומחה בעירו שיש להעדיף לשמוע אליו כאשר אומר לחולה האם לאכול או שלא לאכול ביום הכפורים מאשר לרופא שאינו מומחה, דעת רבינו שהמון העם הוא המחליט בזה

השנה עבר לפני התיבה אחי רבינו - הגאון רבי אברהם שמואל אב"ד. וואלקוביסק סדר התקיעות היה לפי כל סממני ההידורים הנפלאים והדקדוקים המפורסמים שהנהיג בהם רבינו מאז. וראה בספר "האבא מסלובדקא" (עמ' 229) מעשה שהיה עם הד"ר הירושלמי רבי משה יולס ז"ל פעם בעומדו בבית מדרשו של רבינו לפני התקיעות, התפרצה אישה בזעקות מחרדות שיציל את בנה העומד להחנק ר"ל. הורה לו רבינו ללכת עמה ועיכב את התקיעות עד שובו.

³ מפי השמועה.

⁴ הגאון רבי שלמה אהרן ורטהיימר זצ"ל - שו"ת "שאלת שלמה" {ירושלים תרצ"ד} (ב, סימן נה).

⁵ הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל בשם הגאון רבי יוסף גרשון הורוביץ זצ"ל.

⁶ הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א - שו"ת "תשובות והנהגות" (ד, סימן קמג).

⁷ וכמובא ב"שאלת שלמה" ו"עמוד אש" (לעיל).

⁸ וכמובא ב"שאלת שלמה" ו"עמוד אש" (לעיל).

⁹ שו"ת מהרי"ל דיסקין (קונטרס אחרון סימן ה אות עט). וז"ל: "צריך עיון בתקיעות דמיושב עצמן, אי שרי להשיח מענינם, אך קודם תר"ת ודאי לא, דהא שמא עיקר הם והוי קודם המצוה, ואף שע"כ הפסיק בתקיעות, מ"מ מי שאכל שום וכו'. ומסתברא דאסור" עכ"ל.

¹⁰ הגאון רבי עקיבה יוסף שלזינגר זצ"ל - שו"ת רבי עקיבה יוסף (או"ח סימן קפו).

¹¹ שו"ת מהרי"ל דיסקין (קונטרס אחרון, סימן ה אות פב). וז"ל: "יש לעיין במגן אברהם (סימן תרו ס"ק ה) דין שא"צ למחול למוציא שם רע רק ממדת ענוה, אם צריך להרבות ולפייסו כמו רבו, ומסתברא דלא והדבר זר".

ויש ללכת לרופא שנוהרים אליו יותר ההמון. ויעץ לשאול את הרוקח בעיר ממי הוא מקבל את מרבית המרשמים לתרופות¹².

יג. בעת שהיתה מגיפה בירושלים ואמרו הרופאים שיש לבטל את התענית של יום הכפורים באותה שנה, יעץ רבינו להניח בבית הכנסת מיחם עם מים חמים ובתוך המים עשב תה ויכריזו שאם ירגיש אחד קצת חשש חולי, ישתה מיד כוס תה¹³.

יד. בערב יום הכפורים היה אוכל רבינו צימוקים במשך כל היום כדי לקיים מצות אכילה בעיוה"כ¹⁴.

טו. על חלון ביתו של רבינו היתה מונחת בכל ערב יום כיפור קערת עץ גדולה בה היו יהודי ירושלים מטילים את פתקי בקשותיהם לקראת היום הקדוש, מי לרפואה, מי לישועה ומי לנחת. בפנות היום היה רבינו קם ממקומו, ניגש אל החלון, מניח את ידי קודשו על ערימת הפתקאות ומעטיר בעד כל אלו שהניחו את פתקאותיהם אצלו¹⁵.

טז. המקבל על עצמו תוספת יום הכפורים מבעוד יום באכילה ושתייה ושאר עינויים, צידד רבינו שיכול לטעום ולפלוט כבתענית יחיד ושאר תעניות שיש קולא בכך [הטעם, ראה הערה]¹⁶.

יז. נסתפק רבינו בחולה שאוכל בתענית כיום הכפורים ותשעה באב האם צריך ליטול ידיו כדין בשאר ימות השנה, או שעדיף שיאכל ללא נטילת ידים¹⁷.

¹² הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א - "חשוקי חמד" (יומא פב).

וסיפר הגאון רבי ישעיה זאב וינוגרד זלה"ה: פעם קרא שרופא אחד התעסק ברפואת חולה שאין בו סכנה ביום הכפורים ועו"ז לא התפלל את תפלות היום הקדוש והצטער מאד מזה. אמר לו רבינו שמסופק הוא אם התפלל מעולם ביום הכפורים כמו שהתפלל בשנה זו, שבזה שהיה עסוק בחולה נחשב שהתפלל תפלה בכוונה לכל פרטיה [-שערי זיו"ב, עמ' 210].

¹³ **הגאון רבי עקיבה יוסף שלזינגר זלה"ה - שו"ת רבי עקיבה יוסף (או"ח סימן קצה).**

ובנו"ע לציין שסיפר הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זלה"ה בשם הגאון רבי ישעיה חשין זלה"ה שפעם ביוה"כ פ בעת תפלת נעילה נחלש רבינו הגאון מוהרי"ל דיסקין זלה"ה ביותר מפני התענית ונסתכן ועטרו התלמידים את מטתו, ולפתע רמז להג"ר אליעזר דן רלב"ג ז"ל שיגיד דבר תורה והרצה לפניו קושיא חמורה, ומיד נראה על פניו שינוי לטובה. [-הליכות שלמה" (תשרי, עמ' פ).

¹⁴ **ס' "עמוד אש" (עמ' קצג).**

ובנו"ע לציין כאן מה שסיפר הגאון רבי משולם דוד הלוי סאלוויצ'יק שליט"א מעשה שאירע עם זקנו הגאון רבי יוסף דוב הלוי מבריסק בעל "בית הלוי" בזמן היותו רב בסלוצק, שבאחת השנים היה בשבת שובה בעיר בריסק אצל רבינו המהרי"ל דיסקין אשר שימש אז ברבנות שם, ורצה הבית הלוי להיות בעירו בחג הסוכות, ולפיכך עזב את בריסק קודם יום הכפורים, כי המרחק היה גדול בין הערים, ונסע בעגלה בלויית איש אחד.

בהיותו בבריסק ידעו שהבית הלוי יצטרך לשובות ביום הכפורים על הדרך בעיירה בשם ברעשעלע ונתנו לו צידה לדרך חצי עוף שיוכל לאוכלו בסעודה המפסקת. כשהגיע לעיירה זו, אכן ישב לאכול סעודה המפסקת קודם יוה"כ, ומיד כשראה את החצי עוף שהובא לו דחאו ולא רצה לאוכלו בשום אופן, והאיש שליווה אותו לא הבין מדוע אינו אוכל אותו, שהיה זה עוף טרי ומוכשר שהובא במיוחד מבית המהרי"ל דיסקין.

והנה לאחר זמן לא רב הגיעה טלגרמה מבית מהרי"ל שכיון שנתעוררה שאלה בחצי העוף השני שנותר בבריסק, על כן לא יאכל מחצי העוף שאצלו. והיה הדבר לפלא בעיני האיש שליווהו. הרי שע"י ראייה בלבד ראה הבית הלוי את החשש שיש בעוף זה.

ומסופר עוד שהמהרי"ל דיסקין אז אמר שהדבר ברור אצלו שהבית הלוי ירגיש ויזהר בזה ולא יאכל מן העוף ואינו צריך להודיעו כדי למנוע ממנו לאכול, ורק משום שיש הלכה בש"ע שבכגון זה צריך להודיע, על כן הוא שולח את הטלגרמה להודיעו. הרי שזכי הראות יבחינו בכל דבר אסור כי הוא מוטבע בעצמותם.

ובנו"ע לציין מה שסיפר רבי שלמה יחיאל פרדימן זלה"ה: פעם בערב יוה"כ כשאל רבינו מהרי"ל דיסקין סעודה מפסקת, הגיע אברך לבקש ברכה והניח את המחזור שלו על קצה השולחן שבו אכל המהרי"ל דיסקין, והשולחן היה די גדול, ואפ"ה כשראה רבינו ד"ז לא רצה יותר לאכול ממאכלו מפני שחשש כבר לתולעים [ראה "ארח דוד" (עמ' רלד)].

¹⁵ **מפי השמועה.**

מספרים עוד כי בכל שנה בערב ראש השנה היה רבינו שולח מעות פדיון עם פיתקא להצדיק הירושלמי רבי דוד אופנהיימר - שותק זלה"ה עם בקשה שיתפלל עבורו יזכה להיות ירא שמים...

¹⁶ **שו"ת מהרי"ל דיסקין (קונטרס אחרון, סימן ה אות פו).** וז"ל: "עיין ס' תרי"ב ס"ו בהגה [דין איסור לטעום ולפלוט ביו"כ]. ועיין הגר"א [דשאני בתענית, אכילה ושתייה קביל עליה כו']. ולפי זה בתוספת יום הכפורים שרי"עכ"ל.

[יח]. נהג שלא לשאוף טאבאק ביום הכפורים¹⁸.

[יט]. אודות נוסח תפילה שהובא בספר "חמדת ימים" ועוד סידורים מתקנת הקדמונים לאמרה קודם קריאת התורה ביום הכפורים ובה הודאה על קבלת התורה מרצון ובשמחה, סבר רבינו שאין לאומרה משום שהיא קבלה חדשה הפוסלת את הקבלה הישנה שכבר קבלנו על עצמנו בהר סיני¹⁹.

[כ]. בברית מילה ביום הכפורים, לדעת רבינו יש למול לאחר אשרי קודם תפילת מוסף וכשיטת הרמ"א משום שאשרי תדירה לגבי ברית מילה, שנאמרת בכל יום תמיד²⁰.

[כא]. "וידע כל יצור כי אתה יצרתו" - אמר רבינו כי גירסת הניקוד הנכונה היא יצור בקמץ [ודלא ככרוב הסידורים שנקוד יצור בשוא]²¹.

[כב]. "ובכן תן כבוד לעמך תהלה ליראיך ותקוה לדורשיך" - כן הוא הנוסח לשיטת רבינו [ודלא ככרוב הסידורים הנוסח "ותקוה טובה לדורשיך"]²².

[כג]. פעם ציוה לשליח צבור בחזרת התפילה של יום הכפורים שיאמר "מעריך ומארצך ומנחלתך"²³.

[כד]. אמר שהנוסח הנכון בעלינו לשבח הוא "שהם משתחווים להבל וריק ומתפללים אל אל לא יושיע" וכפי המופיע בסידור הגאון יעב"ץ וכל המשנה, משנה ממטבע שטבעו חכמים. וכן צריך לאומרו גם בתפילת העמידה ביום הכפורים²⁴.

[כה]. ב"ועל כן נקוה" שב"עלינו לשבח", הגירסא לדעת רבינו "ועל כן נקוה" בוא"ו [שלא כהגירסא בהרבה סידורים לומר "על כן נקוה" בלא וא"ו]²⁵.

¹⁷ שו"ת מהרי"ל דיסקין (קונטרס אחרון סימן ה אות סח) וז"ל: "יש לעיין, חולה האוכל בט' באב אי נוטל ידיו, או עדיפא למיכל בלי נטילת ידיים" עכ"ל.

¹⁸ הגאון רבי נטע צבי וייס זלה"ה - "נטעי חמד" (עמ' רסג).

¹⁹ הגאון רבי חיים יצחק אהרן רפפורט זלה"ה [מ"מ דוילקומיר] - קו' "דעת המקום".

²⁰ שו"ת מהרי"ל דיסקין (קונטרס אחרון, סימן ה ס"ק צא). וז"ל: "בס"י תרכ"א סע"ב [למול ביו"כ אחרי אשרי], כן נ"ל משום תדיר דאשרי תמיד" עכ"ל.

²¹ הגאון רבי נטע צבי וייס זלה"ה - "נטעי חמד" (עמ' רסה).

ובנו"ע לציין כאן מעשה שמביא הגאון רבי שלמה סבול זלה"ה בספר "שלמה חדשה" עה"ת (כת"י): מספרים כי רבי יהושע ליב דיסקין עבר פעם את העיר פריז [היה זה בדרכו מליטא לא"י כנודע]. היה שם כופר גדול כנראה יהודי מומר ששאלו מדוע אומרים גם ביום הכיפורים "זכר ליציאת מצרים" - מה השייכות בין יום הכיפורים ליציאת מצרים, הרי חז"ל אמרו (ראש השנה יא.) כי בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו, הרי שביום הכיפורים כבר היו בני ישראל חפשים משעבוד מצרים, מדוע איפוא מזכירים את ענין השעבוד ביום הכיפורים? ענה לו רבינו: ידוע כי בכל ראש חודש היתה באה המכה והיא נמשכה שבעה ימים. כך היה גם בראש השנה האחרון כאשר השיעבוד היה כבר בטל למעשה. אולם בני ישראל לא ידעו אודות הביטול, כי הרי בכל ראש חודש עם בא המכה היו הם חפשיים מעבודה בגלל המכה שהשתוללה במשך שבוע שלם, כך ביום א' של תשרי האחרון חשבו בני ישראל שהם אינם נקראים לעבודה, לא בגלל הביטול של השיעבוד בכלל, אלא בגלל קיום המכה. ביום השמיני היה אז שבת והם שוב לא עבדו, כי זאת פעל משה עוד בהיות היהודים במצרים שהם לא יעבדו בשבת. כאשר הגיע היום התשיעי שחל אז ביום ראשון, חשבו היהודים כי בכל רגע יקראו אותם לעבודה, וכאשר חלף כל היום והם לא נקראו, שלחו את השוטרים בחצות לברר מה קרה, וכאשר נודע להם על ביטול השיעבוד בכלל, עשו ביום י' בתשרי יום טוב, כי זה היה היום הראשון בו נודע להם באופן רשמי על ביטול השיעבוד. לכן יש קשר בין יציאת מצרים לבין יום הכיפורים. עכ"ד.

²² הגאון רבי נטע צבי וייס זלה"ה - "נטעי חמד" (עמ' רסו).

²³ הגאון רבי אריה ליב רוביץ בשם תלמיד רבינו מהרז"ו זלה"ה - חידושי מהרי"ל דיסקין עה"ת (פרשת קדושים).

ובנו"ע לציין כאן את המעשה שהובא בספר תולדותיו של רבינו "עמוד אש" (עמ' קכז): מעשה ואחד מבני ירושלם ור' אברהם אטקין שמו, דחוקה היתה עליו השעה ביותר. ההוא נתקבל לש"ץ לימים נוראים באולם בית הספר 'למל' תמורת הבטחת תשלום יפה. אחר שהסדיר את תנאיו עם הגבאים, בא להתיישב עם רבינו אם נכון עשה. תמה רבינו ואמר: הן הנכנסים לשם מוחרמים ואין לצרפם למנין. השואל עמד בנסיון וביטל את הדבר על אף קושי מצבו.

²⁴ הגאון רבי יצחק מאלצאן זלה"ה - סידור הגר"א "שיח יצחק".

²⁵ הגאון רבי נטע צבי וייס זלה"ה - ספר "נטעי חמד" (עמ' רסו, מילי דהספידא על רבינו).

כו]. "על חטא שחטאנו לפניך באונס וברצון" - אמר רבינו שזה הנוסח הוא ישן נושן, והסביר טעמו [ראה הערה]²⁶.

כז]. תפילות העמידה ביום הכפורים אצל רבינו ארכו מאד, בדרך כלל לא הספיק לו יום הקדוש להתפלל רק ארבע תפילות העמידה ולא נותר לו שעה לפיוטים וכו'²⁷.

כח]. בליל יום הכפורים כשסיים את התפילה לאחר חצות לילה, בעת כהונתו ברבנות העיר לומז'א וכן בשנים הראשונות לבואו לירושלים היה מרצה בפני תלמידיו את השיעור היומי שהיה מקפיד לאמרו יום יום לרבות ערבי שבתות, בערב יום הכפורים לא אמרו, ולכן פרעו בלילה²⁸. כן במשך כל הלילה היה לומד במסכת יומא עד אור הבוקר²⁹. וי"א עוד שבירושלים היה אומר שיעור לתלמידיו בין מוסף למנחה³⁰.

כט]. סבר רבינו בדין שליח צבור שביום כפורים שחל בשבת לא הזכיר כלל בחזרת התפילה של נעילה את יום השבת, שאינו חוזר [ודלא כסברת המגן אברהם שחוזר]³¹.

---

²⁶ **חידושי מהרי"ל דיסקין עה"ת (פרשת אחרי).** ו"כ בגל" **"העמק" (יד, עמ' ו).** וז"ל: "על חטא שחטאנו לפניך באונס וברצון - פי' הוא כך, דהנה זה הנוסח הוא נוסח ישן נושן והנה ידוע מגזירת שפניא [שחיק טמיא] ואז היו הרבה אנוסים, וממילא כיון שהיו אנוסים ר"ל, א"כ בנתיים הוא עושה עבירות כזו כאלה שאינו אנוס, ואיתא מחלוקת בין הפוסקים אם נפסל מחמת זה לעדות, כיון דזה העבירה הוא עובר שלא באונס. ויש סוברים דאנן משגיחין אתחילתן, וכיון דמתחילה אנוס היה, ע"כ לא נפסל ע"ש. ע"כ תקנו זה הלשון 'באונס וברצון' - היינו דע"י האונס עשה הרבה מהם ברצון ג"כ".

"ופירש זה פי על פי מעשה שספרו לו שפעם אחד בליל יום הכפורים פתאום נעשה בביהכ"ס דוחקא גדול עד למאוד, ומנהגם היה להתפלל בטליתים מעוטפים על הפנים, ותיכף ומיד אחר שמו"ע - תפלה בלחש הכריז הרב הגדול אשר היה שם שישליכו טליתם מעל פניהם, וממילא וברחו הרבה מהם. ואמר להם הרב שהמתים באו ג"כ לבהכ"ס. וביאר אדמו"ר (שליט"א) המעשה הנ"ל, היינו דבימים הנ"ל היו אז הרבה אנוסים ר"ל, וכל השנה היו יראים מלבא לבהכ"ס שלא יכירו אותם שהם ישראלים, אך בליל יום הכפורים באו בלילה מעוטפים בטליתים ולא יכירו אותם, והיו אז בין הגדולים דעות הרבה, יש מהם סברו שלא יבואו ויש מהם סברו שיבואו כיון דבעת הנ"ל הוא מהרהר בתשובה. ע"כ במעשה הנ"ל שנעשה דוחק גדול בביהמ"ד, היה ירא הרב שמא ישליך א' הטלית וירגיש בדבר הנ"ל - היינו שירגישו שהם יהודים ותהיה סכנה גדולה, ע"כ אמר בקול רם שישליכו כל א' טליתו מעל פניהם, וממילא יצטרכו גם האנוסים הנ"ל לעשות כך, וממילא יברחו. והבינו וברחו. אבל הרב הנ"ל היה רוצה שלא ירגישו, ע"כ אמר להם שמתים באו" עכ"ל.

²⁷ **ס' "עמוד אש" (עמ' קצב).**

כן סיפר תלמידו הגאון רבי אבא יעקב ברוכב זלה"ה בעל "חבל יעקב": רבינו היה מתפלל בליל יום הכפורים ערבית ועומד בתפלת הלחש שעות רבות. הקהל סיים את תפילתו ואמרו את הפיוטים והסליחות ואת הוידוי הארוך וכבר אמרו את שיר הייחוד כולו חרוז בחרוז, ורבינו עודנו עומד במקומו עטוף בטליתו, ומטפחת אחר מטפחת נספגת בזיעתו, מחיל ורעדה, יראה ופחד מקונו. לאחר חצות הליל סיים את תפלתו והקהל אמר כל העת מזמורי תהלים כשהוא ממתין לברכתו, היה מהרי"ל נפנה אל הקהל פניו להבים וברכת בברכת "אפריילך יום טוב" - חג שמח, ומיד ישב ללמוד מסכת יומא עד לאור הבוקר. ביום הכפורים עצמו לא אמר מהרי"ל פיוטים מכיון שרובו של יום עמד לפני ה' בתפלות העמידה. בסיימו שחרית עמד להתפלל מוסף ואחריה מנחה ומיד נעילה ותפילת ערבית הסתיימה לקראת חצות [-מעילו של שמואל" (עמ' קצא)].

סיפרו עוד כי הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זלה"ה שראה את רבו עסוק במשך כל יום הכפורים בתפילה, שאלו לרבו: אלו כוונות מורנו מכוון בתפילות יום הכפורים שבהן הוא שקוע מהנץ החמה עד קרוב לשעתיים אחרי שקיעת החמה? פירוש המילות... היתה תשובתו של הגאון [-האיש על החומה" (ב, עמ' שסד)].

²⁸ ראה בספר "מגדולי ירושלים" (עמ' רלו) שם מסופר על שיעורי רבינו בלומז'א שהתקיימו בכל יום לרבות לילי יום הכפורים שאז היה פורע את השיעור שהחסיר בבוקר. וע"כ בספר "עמוד אש" (עמ' קפ) שם מובא ששיעור יומי זה בפני תלמידיו שבירושלים התקיים עם עלותו של רבינו לירושלים, ולאחר זמן נחלה רבינו והשיעורים פסקו.

ועוד ראה בהספד שנשא הגאון רבי יעקב אורנשטיין זלה"ה אחר האסף רבינו ונד' בקו' "אלון בכות". שם כתב: "ששה חדשים ראשנים לו בקודש [בעיה"ק ירושלים] הגיד שעור לפני חריפי קרתא קדישא ארבעה שעות רצופים בכל יום מבלי הפסק. גם ביום ו' ערש"ק וביום ש"ק, מלבד ערב יוה"כ שהשלים שעור בליל יוה"כ אחר תפלת הערב" עכ"ל.

²⁹ **הגאון רבי אבא יעקב ברוכב זלה"ה - "מעילו של שמואל" (עמ' קצב).**

³⁰ **"סיפורים ירושלמיים" (ד, עמ' 208).**

³¹ **שו"ת מהרי"ל דיסקין (קונטרס אחרון, סימן ה אות צד).** וז"ל: "בלא הזכיר שבת בנעילה, עיין מגן אברהם (סימן תרכ"ס ק"ב). ולענ"ד יש לסמוך על הפוסקים דנעילה בלילה ואזדא לה קדושת שבת לדעת כמה ראשונים דאין תוס' לשבת מה"ת כלל".

[ל]. החמיר על עצמו אף כשהיה בארה"ק להישאר בתענית במוצאי היום הקדוש כשיטת רבינו תם - שהוא ד' מילין השווה לשיעור ע"ב דקות לאחר השקיעה וכמנהגו בחו"ל מקדם, אמנם לא הביע דעתו בזה היאך צריך לנהוג וכן לא הורה לאחרים כן³². ואף היה מוסיף מחול על הקודש ולא היה מבדיל עד שעה וחצי לאחר השקיעה, ונהג כן בין במוצאי שבתות ובין במוצאי יום הכפורים³³.

[לא]. במוצאי יום הכפורים אין מברכין "בורא מאורי האש" אלא על נר ששבת כלומר שהאש נדלקה בו לפני כניסת יום הכפורים והיתה דלוקה במשך כל היום וכמפורש בש"ע. ובמוצאי יום הכפורים שחל בשבת, דעת רבינו שבאם אין לו נר ששבת יכול לברך אף על נר מאש שהודלקה זה עתה [ודלא כסברת הפוסקים שאף בכה"ג לא יברך אלא על נר ששבת]³⁴.

[לב]. פעם במוצאי יום הכפורים, הבחין באחד מהנוכחים בביתו שבאו לשמוע ממנו אמרות טהורות כי שריו בדאגה והריהו מלא צער, רבינו שיער שהלה נכשל בראיית קרי ביום הקדוש שעל זה אמרו חז"ל ידאג כל השנה.

אמר על כך רבינו דכל זה דווקא אם נאמר שהעיניים כולם האמורים ביום כפור הם מן התורה, אבל אם נאמר כי העיניים כולם חוץ מאיסור אכילה ושתייה, לא נאסרו אלא מדרבנן, יתכן שאין זה סימן רע ואין מקום לדאגה [והביא ראיה לכך מדברי התוס' בסוכה, ראה הערה]³⁵.

---

³² הגאון רבי יחיאל מיכל טוקצ'ינסקי זלה"ה - ספר "בין השמשות" (פרק ח).

³³ הגאון רבי נטע צבי וייס זלה"ה - ספר "נטעי חמד" (עמ' רסג, מילי דהספידא על רבינו).

³⁴ שו"ת מהרי"ל דיסקין (קונטרס אחרון, סימן ה אות צה). וז"ל: "במגן אברהם (סימן תרכ"ד ס"ק ז) [דין ברכת הנר במוצאי יו"כ] ומשמע דאפילו חל יו"כ בשבת כו'. נ"ל דבאין לו רק יוצא מאבנים מברך משום שבת ושוב פטור לברך כשאירע לו אור ששבת" עכ"ל.

³⁵ הגאון רבי יוסף צבי סלנט זצ"ל - ספר "עמוד אש" (עמ' קמח). וז"ל המעשה: "נהוג היה אצל רבינו, כי במוצאי יום הכפורים אחר הטעימה, התכנסו מקורביו בביתו, וסתם בעלי בתים, ומקשיים אמרות טהורות היוצאים מפיו בקדושה ובטהרה".

"מעשה ורבינו הבחין בשעת ישיבתם בביתו, כי אחד הנוכחים שריו בדאגה והריהו מלא צער, רבינו הקדוש שיער שהלה נכשל בראיית קרי ר"ל ביום הכפורים, שעל זה אמרו חז"ל ידאג כל השנה. אותו רגע הרים רבינו גבות עיניו כשהוא מפנה מבטו כלפי הקהל העוטר את שולחנו ואומר בתום: חכמינו ז"ל אמרו הרואה קרי ביום הכפורים סימן רע לו וידאג כל השנה, אבל היינו דוקא אם נאמר שהעיניים כולם האמורים ביום כפור הם מן התורה, אבל אם נאמר כי העיניים כולם, חוץ מאיסור אכילה ושתייה, לא נאסרו אלא מדרבנן, יתכן שאין זה סימן רע ואין מקום לדאגה".

וראיה לדבר - ממשך רבינו - מדברי התוס' סוכה (ב. ד"ה כי עביד ליה), דהתוס' מבארים דאם האיסור לסכך בנסרים אינו אלא מדרבנן, ומן התורה מותר לסכך, אזי אין ירידת הגשמים בסוכות סימן רע, משום שכל האיסור הוא דרבנן, ולא שייך אותו סימן ע"ש, הרי למדנו גם לענינינו שבאם העיניים אינם רק מדרבנן יתכן שאין ראיית קרי ביום הקדוש סימן רע".

"כתום רבינו את דברו ואותו בעה"ב לא עצר כח, קפץ ממקומו וקרא אל רבינו בקול: הרבי גלל אבן מעל לבי".

קונטרס יום תרועה

והוא ביאור מהות היום דראש השנה וביאור צורת עבודת היום דראש השנה

***

מכתב ראש ישיבת חברון - כנסת ישראל הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א

בס"ד.

מכתב ברכה

אלול תשע"ט.

הנה הראני הרב הגאון... קונטרס שלם שחיבר ביסודות עבודת היום של ר"ה וביסוד עבודת המלכויות שהיא עיקר ענינו של היום. ועברתי על הדברים ונוכחתי לראות כי רבה התועלת בו להתחזק בעבודת היום של ר"ה והעמיד הדברים היטב בשפה ברורה ובהירה וייסד כל דבריו על מקורות נאמנים והעמיק בפנימיות הדברים והעמיד בנין שלם להתבונן ולהעמיק בעבודת היום של מלכות שמים. ובעז"ה יהיה הקונטרס לברכה ולתועלת לכל המבקש להתבונן בדברים ולהתעלות ולהתרומם בעבודת היום של ר"ה ולהיות חלק מהמלכת הבורא ביום ר"ה.

הכו"ח לכבודן של עמלי תורה. דוד כהן

הקדמה

הנה קרבים ובאים הימים הנוראים. ומבואר בספרים הק' שהאורות וההארה שהתגלו בתחילתם של כל המועדים, חוזרים ומאירים בימים אלו כל שנה ושנה.

והנה בראש השנה יש בו ב' ענינים; א. שהוא יום הדין. ב. שהוא יום המלכת ה'.

והנה גם בחלק של הדין באמת יש בו גם ענין של מלכות, שהרי הדין הוא מכח המלכות וחלק מהנהגת המלכות, אלא שענין זה הוא מצד הקב"ה שהוא מולך עלינו. אמנם החלק השני של ראש השנה שהוא המלכת ה', הוא מצד ישראל, שישאל ממליכים את ה' ומקבלים מלכותו.

והנה החלק של הדין בראש השנה הוא כל שנה בפועל ממש, ולא רק ענין של חזרת הארה. אמנם החלק השני של המלכת ה' יש בו את הענין של חזרת ההארה של המלכת ה' שהיה ביום זה ע"י אדם הראשון, וכפי שיבואר בקונטרס.¹

והנה כדי לזכות שיאירו בנו אורות הימים הללו, צריך לדעת מהי מהותם של הימים הנוראים, ומהי צורת עבודת הימים הקדושים הללו. ובאשר שאין כל אדם עיתותיו בידו לדרוש ולעיין בספרי רבותינו כדי לדעת עיקרם של דברים, לכן סידרנו בס"ד את עיקר מהות היום דראש השנה ואת עיקר צורת עבודת היום.

והנה הדברים מיוסדים על דברי רבותינו הק', אלא שסידרנו אותם ברצף אחד למען ירוץ בו הקורא.

ויהא רעוא מן קדם שמיא, שיהיו הדברים לתועלת הרבים, וישוטטו רבים ותרבה הדעת, ונוכה בעגלא דידן לאור הגדול של גילוי מלכות שמים, וכנבואת הנביא ישעיהו, וגלה כבוד ה', וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר.

להערות: טל' 0548433167

פתיחה

הנה ראש השנה הוזכר בתורה בפ' אמור (כ"ג כ"ד) - בחודש השביעי באחד לחודש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קודש. וכן בפ' פנחס נקרא שמו יום תרועה.

והנה שמו של ראש השנה הוא זכרון תרועה ויום תרועה, ומשמע דעיצומו של יום והחפצא של ראש השנה הוא יום תרועה, והשופר הוא מהותו של ראש השנה. וצריך לבאר אמאי כל מהותו של יום הוא בדוקא השופר.

והנה מטבע הברכה של שופרות מתחיל בענין של מתן תורה, אתה נגלית בענן כבודך על עם קדשך וכו', ומוזכר שם שופר של מתן תורה. וצריך להבין מאי שייטיה הענין של מתן תורה לראש השנה. וכן מוזכר שם פסוקים של שופר של לעתיד לבוא, וגם זה צריך להבין, מה שייטיה השופר של לעתיד לבוא לראש השנה.

ואם כן, צריך לבאר מהו ענין של מתן תורה, ומהו ענין של לעתיד לבוא, ומהו ענינו של שופר, ומהו ענינו של ראש השנה.

1 נהנה בתורה לא מוזכר כלל שראש השנה הוא יום הדין, וכן כתב בנפש החיים (ש"ב פרק י"א) שכל נוסח תפילת ראש השנה מסודר רק על כבוד מלכותו יתברך שמו שתעלה כבתחילה. ולפום ריהטא היה נראה שהשם ותורת מועד שיש בראש השנה הוא משום החלק של המלכת ה' ולא משום החלק של הדין, אמנם ברמב"ן (פ' אמור כ"ג כ"ד) וכן בחינוך (מצוה ש"א) מבואר שהמועד הוא גם מחמת הדין.

פרק א'

ענינו של מתן תורה

נעשה ונשמע – דרגתו של מלאכי השרת

א. הנה בשבת (דף פ"ח א') אמר רבי אלעזר, בשעה שהקדימו ישראל נעשה ונשמע, יצתה בת קול ואמרה להן מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשין בו, דכתיב ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו, לשמוע בקול דברו, ברישא עושי והדר לשמוע.

ב. וצריך לבאר מהו רז זה, ומה שייכות רז זה למלאכי השרת, ונתעוררתי, דהנה במשך חכמה (פ' יתרו) כתב דהענין שכפה עליהם הר כגיגית, הוא משום שהקב"ה הגביה את כלל ישראל לדרגה שהגיעו להשגות גבוהות מאד בגדלות הבורא, וממילא נתבטלה מהם הבחירה מגודל ההשגה וכמו אצל מלאכים, וזהו ענין הכפ"י כגיגית, עכ"ד. ומביא שם שכבר עמדו ע"ז, והוא במהר"ל (בהקדמה לאור חדש).

ענין הבחירה אצל מלאכים

ג. באור דבריו הוא, שהענין שלמלאכים אין בחירה אין זה משום שעצם החפצא של מלאך הוא שונה מחפצא של אדם, שהאדם נברא עם בחירה ומלאך נברא בלא בחירה, אין זה כך. אלא באמת שניהם גם האדם וגם המלאך הם סוג ומין אחד, ושניהם הם בעלי בחירה, ורק מה שלמלאך אין בחירה זהו משום שהמלאך גבוה כל כך, ומשיג כל כך את גדולת הבורא ממילא אין לו בחירה, והוא ממש מוכרח לעשות רצון בוראו מגודל השגתו.

ד. ואין זה רק שהוא מוכרח לעשות טוב מגודל השגתו, אע"פ שהוא רוצה ברע, אין זה כן. אלא הבאור הוא שמגודל ההשגה באמת אין לו שום רצון ותשוקה לרע, ואדרבה רוצה הוא בטוב, וכל רצונו הוא רק לעשות רצון בוראו. והיינו שגודל ההשגה גורם שרצונו של המלאך הוא לעשות את רצון הבורא, ומתבטל אצלו כל תשוקה ורצון לרע, וכל עצמותו הוא מציאות של טוב.

ה. ובאמת הרי מבואר ברמב"ם (הלי' יסוה"ת) שע"י שמתבוננים בגדלות הבורא עי"ז מגיעים למדה של אהבת ה', וכ"ה באבן עזרא (שמות ל"א י"ח). והנה במס"י (פ"ח) כתב דהענין של אהבה הוא כמו בן אצל אביו שהוא רוצה לעשות רצון אביו, ואף מה שאינו מצווהו, אבל כיון שיודע הבן שזהו רצון האב, רוצה הוא לעשות רצונו, שמגודל האהבה רוצה לעשות רצונו של אהובו. כן הוא אהבת ד', שמכח האהבה רוצה הוא לעשות את רצון ד', ולכן עושה את רצונו גם אם לא נצטווה. ולפי"ז גם במלאך, כיון שכ"כ משיג גדולת הבורא ממילא מגיע לדרגה של אהבה, ורצונו הוא לעשות רצון הבורא. ואף שיש לו בחירה, מ"מ הוא מוכרח. והכונה, שכיון שכ"כ משיג את גדולת הבורא,

ממילא כ"כ אוהב, וכיון שכ"כ אוהב, ממילא הרי באמת רוצה הוא רק לעשות רצון הבורא.

דרגתו של אדם הראשון

ו. ובאמת הרי חזינו במלאכים שחטאו ונפלו לארץ, וכן באדם הראשון שחטא. וכיון דחזינו שיש בהם אפשרות של חטא הרי מוכרח שבאמת גם מלאך בעל בחירה הוא, אלא שמגודל השגתו רוצה הוא רק לעשות טוב, וממילא נעשה כולו חפצא של טוב. וזהו ענין יצר הרע מבחוץ שמבואר בנפח"ח (שער א') בענין אדם הראשון לפני החטא, שהי' יצרו הרע מבחוץ, והיינו שמרוב קרבתו לה' וגודל השגתו ברוממות השי"ת, באמת רצה רק בטוב ונהפך עצמותו לטוב. ואמנם עדיין הי' באפשרותו לבחור ברע, והיינו שיש לו בחירה לשנות את עצמותו אם ירצה, אבל רצונו הוא לעשות טוב וממילא כל עצמותו הוא טוב, ומרוב אהבה זיכך את החומר, וכיון שגם החומר היה מזוכך, ממילא לא היה לו שום תשוקה לרע, ואדרבה כל כולו נהפך לטוב בעצם וכל תשוקתו ורצונו היה רק להשלים את רצון השי"ת. [ואחרי שחטא, התערב בו רע, ושוב היה לו תשוקה לרע].

ז. וזהו סוד נעשה ונשמע שיודעים המלאכים ומשתמשים בו. והיינו דאף שיש להם בחירה ואם ירצו יכולים לבחור ברע, בכ"ז מגודל השגתם ואהבתם הרי למעשה אינם רוצים כלל וכלל לבחור ברע, ואדרבה כל חפצם ורצונם הוא רק לעשות טוב. ומשום כך המלאכים מקדימים תמיד נעשה ונשמע, ואין להם צורך לשמוע לפני העשיה, ולכן נאמר בהם קודם עושי ואח"כ לשמוע. שהרי בין כך מגודל אהבתם ממילא על כל רצון ד', ירצו הם לעשות רצונו, שהרי אין רצונם לעשות מעשה זה ולא מעשה אחר, וממילא יצטרכו לשמוע לפני העשיה מהו הדבר והמעשה, אלא כל רצונם הוא לעשות רצון הבורא, ויודעים הם שמגודל השגתם ואהבתם ירצו תמיד לעשות רצון ה', וממילא אין זה כלל נפ"מ מהו המעשה והציווי, דהרי בכל ציווי שיבא, אין רצונם לציווי אלא למי שציוה, ויודעים הם שבכל מצב שיהיה, אזי תמיד הם ירצו לעשות את רצון הבורא המצווה.

גם ישראל השיגו מעלה זו של נעשה ונשמע

ח. והנה מה שישראל אמרו נעשה ונשמע הענין בזה הוא כמבואר שם בגמ', דההוא צדוקי חזייה לרבא וקא מעיין בשמעתא וכו', וקא מבען אצבעתיה דמא, א"ל עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו וכו', ברישא איבעי' לכו למשמע אי מציתו קבליתו, ואי לא, לא קבליתו [ופירש"י, דקדמיתו פומייכו לאודנייכו, קודם ששמעתם אותה היאך היא קשה, ואם תוכלו לעמוד בה, קבלתם עליכם לקיימה], א"ל אנן דסגינן בשלימותא וכו', [ופירש"י התהלכנו עמו בתום לב כדרך העושים מאהבה וסמכנו עליו שלא יטענונו בדבר שלא נוכל לעמוד בו].

והיינו, דטענת הצדוקי היתה דאיך הקדמתם נעשה ונשמע, והרי יתכן שלא תוכלו לקיים התורה מרוב קושי,

ורבא ענה לו שאנו עושים מאהבה ולכן יודעים אנו שנוכל לקיים.

ט. וכפי שנתבאר לעיל, זהו הסוד דנעשה ונשמע, שהצדוקי טען שאיך אפשר לקבל התורה והרי מרוב הקושי א"א לקיימה, ורבא ענה לו שכיון שעושים מאהבה הרי באמת אפשר לקיים, דכיון שעושים מאהבה הרי מגיעים לדרגה שבאמת רוצין לקיים התורה, וממילא אין שום קושי בזה. שכל הקושי הוא רק אם אין לאדם רצון לעשות המצוה, ואז יש מקום ליצר הרע להעמידו בפני נסיון, אבל אם רוצה באמת לקיים אין לו כלל נסיון.

י. ובאמת הנסיון יוכיח דבר זה, שכשאדם מחליט החלטה אמיצה לעשות מצוה זו, אזי אין לו כלל נסיון, וכל נסיונות האדם הוא רק כשהאדם פוסח על שתי הסעיפים, ואין מוחלט אצלו אם לעשות המצוה או לעבור עליה, אבל כשברור ומוחלט אצלו באופן אמיץ לעשות המצוה אין לו כלל נסיון, והנסיון יוכיח אצל כל אדם לפום מדריגתו. ובאמת כל החלטה אמיצה סגי לזה, אלא דע"י אהבה מגיעים לרום מעלה זו, שע"י אהבה הרי באמת לא רק שהוחלט אצלו לעשות, אלא שגם רוצה לעשות המצוה, ומה שייד כאן נסיון וקושי, שהרי רוצה הוא, ואדרבה כל עיכוב לעשות המצוה, מביאו לידי צער שלא נתקיים רצונו, וזה השיב לו רבא שאנו עושים מאהבה, ממילא הרי אנו רוצים לעשות ולקיים, ואין כאן שום נסיון וקושי.

יא. וזהו הסוד של נעשה ונשמע, שהמלאכים משתמשים בו, וישראל ידעו סוד זה. שהרי גם למלאכים הרי יש בחירה, ומ"מ הרי מוכרחים הם כמי שאין להם בחירה, ומשום שלגודל השגתם ואהבתם רוצים הם לקיים רצון הבורא. וזהו הסוד שידעו ישראל ואמרו נעשה ונשמע שידעו שיוכלו להגיע לידי אהבה וממילא הרי ירצו לקיים ואין כאן נסיון וקושי.

יב. וזה היה ענין הכפיה של ההר, שישראל התעלו והגיעו לידי השגת גדלות ורוממות ה', ונעשו אוהבים, וזיככו החומר, ולא היה להם שום תשוקה לרע, אלא אדרבה נעשו טוב בעצם, וכל רצונם היה רק לעשות רצון השי"ת.

ביאור דברי התוס' בכפיית הר כגיגית

יג. ועיי"ש בתוד"ה כפה, שהקשו אמאי צריך לכפיה והרי אמרו נעשה ונשמע. ותירצו וז"ל שמא יהיו חוזרים כשיראו האש הגדולה שיצתה נשמתן עכ"ל. ויש לבאר לפי הדברים הנ"ל, דכשאמרו נעשה ונשמע הרי עדיין לא הגיעו לדרגה של ההשגה הגבוהה בגדלות ה', וכל קבלתם היתה רק שידעו הסוד הזה שאפשר לקבל התורה, משום שהרי אף שעכשיו אינם בדרגה גבוהה של השגת גדלות ה', אבל הרי אפשר להגיע לזה לידי השגת גדלות ה' וממילא ירצו כבר ולא יהי קושי ויוכלו לקיים. אבל מ"מ הרי עדיין לא הגיעו לדרגה זו של השגת גדלות ה' ולכן הי' חשש שמא יחזרו בהם, ולכן כפה עליהם הר כגיגית, והיינו כמש"כ במשך חכמה שהקב"ה הביאם לדרגה של השגת גדלות ה',

וממילא הרי רצו בפועל, שהרי כבר הם בדרגה זו שהם רוצים לעשות רצון ה', וממילא קבלו התורה.

ביאור דברי הירושלמי שבמ"ת נתכפרו עוונותיהם

יד. ובזה יבוארו היטב דברי הירושלמי (ראש השנה פ"ד ה"ח) אמר ר' משרשיא בשם ר' אידי בכל הקרבנות כתיב חטא (שעיר עזים לחטאת) ובעצרת אין כתיב חטא (שנאמר בו רק שעיר עזים אחד לכפר עליכם), אמר להם הקב"ה מכיון שקבלתם עליכם עול תורה, מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימכם, ע"כ. ולהנ"ל הכונה היא שהרי בעצרת שקבלו התורה הרי הי' בזה מדריגה של אהבה, ובעושה תשובה מאהבה הרי הזדונו נהפכו לזכויות, וא"כ הרי מדויק הלשון מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימכם, שהרי החטאים נעקרו ונהפכו למפרע לזכויות, וזהו לא חטאתם מימכם.

בקבלת התורה הגיעו לדרגת אדם הראשון קודם החטא

טו. המורם מכל הנ"ל שענין של מתן תורה הוא שישראל הגיעו במתן תורה בהר סיני לרום המדרגה של אהבת ה', ופסקה זוהמתן, וזיככו את כל החומר עד שגם החומר נעשה רוחני, והגיעו למדרגה של אדם הראשון לפני החטא, ובזה נתבטל מהם כל הרע שהיה מעורב בהם מחטא אדם הראשון, והיה עצמותם כולו טוב, ולכן כל רצונם היה רק לעשות את רצון השי"ת.

פרק ב'

מהותו של ראש השנה הוא קבלת מלכות ה'

השייכות בין שופר דמתן תורה לשופר דראש השנה

א. הנה בתפילת מוסף של ר"ה בתחילת ברכת שופרות הנוסח הוא אתה נגלית וכו' והנה ברכה זו, ענינה הוא, השופר של מתן תורה, וכבר עמדו המפרשים דמה שייד שופר של מ"ת לשופר של ר"ה.

מדוע שופר מהפך מידת דין למידת רחמים

ב. ואפשר, דהנה במדרש (ויקרא רבה כ"ט ג) על הפסוק אשרי העם יודעי תרועה, וכי אין אומות העולם יודעים להריע, אלא שהן מכירין לפתות את בוראן בתרועה, והוא עומד מכסא דין לכסא רחמים והופך להן מדת הדין למדת רחמים, ע"כ.

ג. וצריך לבאר מהו פיתוי זה, שבהן מיוחדים ישראל, שיודעים לפתות את בוראם בשופר, שע"כ מהפך להם הקב"ה מדת הדין למדת רחמים.

תקיעת שופר – המלכת ה'

ד. והנה בשופר של ר"ה איתא בר"ה (דף ט"ז א'), אמרו לפני בר"ה מלכויות זכרונות שופרות, מלכויות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה, ובמה בשופר, ע"כ. ובפשטות נראה ד"במה בשופר" עולה על זכרונות, שיעלה זכרונם לפני ה' לטובה ע"י השופר, אמנם בריטב"א שם כתב ד"במה בשופר" אזיל גם על מלכויות. שכתב שם וז"ל, עיקר הפירוש דאכולהו קאי, במה ראוי להמליכו ולהזכיר זכרונכם לפני, בשופר, שכן כתיב ויתקעו העם בשופרות וימליכו את שאול עליהם למלך, ומלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא והיינו דעבדינן נמי תרועה במלכויות ותרועה בשופרות, עכ"ל. ומבאר בדבריו דענינו של שופר הוא ענין של מלכויות, דבזה ממליכים את הקב"ה.

ה. וכן כתב רבינו סעדיה גאון (בעשרה טעמים על תקיעת שופר), הענין הראשון מפני שהיום תחילת הבריאה, שבו ברא הקב"ה העולם ומלך עליו, וכן עושים המלכים בתחילת מלכותם שתוקעים לפניהם בחצוצרות ובקרנות, להודיע ולהשמיע בכל מקום תחילת מלכותם, וכן אנו ממליכים עלינו את הבורא ית' ביום זה, וכן אמר דוד בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה'.

ו. וחזינן נמי להגר"א, דס"ל דענין של שופר הוא ענין של המלכת הקב"ה, דכן איתא בתוספת מעשה רב (אות נ"ח) וז"ל ואדמו"ר שמח למאד בעת תקיעת שופר כי כן אמר שצריך להיות ברוב שמחה וחדוה כדוגמת המדינה שממליכים מלך ומעטרים אותו, כן אנחנו בתקיעת שופר ממליכים להקב"ה בכל העולמות שאנחנו עמו, עכ"ל. וצריך לבאר מהו ענין ההמלכה ע"י השופר.

ז. והנה שם בר"ה (דף ט"ז א') איתא, אלא למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדים, כדי לערבב השטן, ופירש"י שם וז"ל כדי לערבב, שלא ישטין, כשישמע ישראל מחבבין את המצוות, מסתתמין דבריו, עכ"ל. וכן הוא לשון הריטב"א שם, ד"ה אמר רבי אבהו, שכל זמן שמחזיקין בדרכיו ועושין המצוה בחיבה, עכ"ל. וצריך לבאר היכן מצינו בשופר שמחבבין את המצוות, ובמה יש חיבה במצות תקיעת שופר יותר משאר המצוות, וגם מדוע דוקא ע"י שמחבבין את המצוות, מסתתמין טענותיו.

בהמלכת ה' אנו מקבלים עלינו את דינו

ח. והנה ביערות דבש (ח"א דרוש ו') כתב לבאר וז"ל, כי אין שופר למעלה נשמע עד שיתקעו ישראל למטה ואז נתקע השופר למעלה ואז קביעות הדין, כיון שבעל הדין עצמו תובע הדין ואומר דונו לי דיני, הרי חמת המלך שככה כי הוא בעצמו מקבל עליו הדין, עכ"ל. והיינו דהא דע"י שופר מתהפך מדת הדין למדת רחמים, דענין של שופר הוא, שבשעה שתוקעין זהו הזמן שהקב"ה יושב בדין, וא"כ הרי ע"י שישראל תוקעין, גורמים שעכשיו יכנס הקב"ה לדין, ונמצא שישראל תובעין בעצמם שהקב"ה ידון אותם, והם

מקבלים על עצמם את הדין ומצדיקים אותו, והוא הוא הגורם למיתוק הדין.

ט. ודבר זה שישראל תובעין בעצמם בתקיעתם שידונו אותם, זהו קבלת מלכות שלימה, והיינו דכיון שידועים שזהו רצון ה' שיהי' דין, ממילא גם הם רוצים שיעשו להם דין, כיון שזהו רצונו של הקב"ה, וזהו ענין של אהבה כמש"כ במס"י שרצונו שלו הוא שיתקיים רצון ה'. וה"נ ישראל מבטלין הרצונות שלהם ורוצים רק שיתקיים רצון ה', ועל כן תובעין ורוצין שיעשו עמהן דין, משום שזהו רצון ה', וזהו קבלת המלכות של ר"ה. ונמצא שזהו ענין של השופר שישראל מקבלים מלכות ד' באהבה ובשלימות.

י. [וזהו גם ענין של תשובה, שזהו ענין של הכנעה, כדכתיב באחאב הראית כי נכנע אחאב, וכן כתיב בפרעה עד מתי מאנת לענות מפני, וכן בר"ה איתא דכל כמה דכייף טפי מעלי, דזהו ענין של תשובה להיכנע לגמרי מפני ה', ואף שכל הכנעה הוי הכנעה ואף הכנעה מיראה, מ"מ בהכנעה מאהבה, היינו, שרוצה לעשות רצון ה' זהו ההכנעה המעולה, ובה זוכין בדין].

הכרה בגדלות ה' מביאה להמלכתו

יא. והנה בברייתא בר"ה (דף ל"א ע"א) בשישי היו אומרים ה' מלך גאות לבש, על שם שגמר מלאכתו ומלך עליהם, וראיתי להגר"ד כהן שליט"א שמביא מש"כ הרמב"ם בפ"י המשנה (סוף תמיד) וז"ל בשישי שבו נשלם מעשה בראשית ונברא האדם ג"כ שמבין גדולת הבורא יתעלה, אמר ה' מלך גאות לבש עכ"ל.

יב. ומבאר הגר"ד עפ"י מש"כ הגר"א במשלי (פרק כ"ז פס' כ') דההבדל בין מלוכה לממשלה, הוא דממשלה היא בתוקף וכח, שהמלך מושל נגד רצון העם, אבל מלוכה היא ברצון, שהעם מקבלים את מלכות המלך מרצונם. וביאר הגר"א לפי"ז מה שסדרו בתפילה וז"ל כי לה' המלוכה ומושל בגוים והי' ה' למלך על כל הארץ. ולכאורה יפלא מה שנאמר אח"כ והי' ה' למלך על כל הארץ ולא מתחילה ח"ו, אך העניין שאנחנו עמו בני ישראל קבלנו עול מלכותו עלינו, לא כן העכו"ם שהוא "מושל" עליהם וכו' וזהו כי לה' המלוכה עלינו, ומושל נקרא בגוים שלא קבלו עולו והוא מושל בהם, אבל לעתיד יטו כולם שכם אחד לעבדו, ויתנו לו כתר מלוכה, וזהו והי' ה' למלך על כל הארץ, שעל כל הארץ יקרא מלך כאשר יקבל כל הארץ עול מלכותו עכ"ל, וביאר הגר"ד דזהו הביאור מש"כ ברמב"ם שלכן כאשר ביום הששי נברא האדם שמבין גדלותו יתברך אומר ה' מלך גאות לבש, כי ענין של מלוכה הוא ענין של קבלת המלכות ברצון ולזה צריך דעת והכרה, עכ"ד.

ההכרה בגדלות ה' מביאה לאהבתו, וזו היא קבלת מלכותו

יג. ולפי מש"כ לעיל בפרק א' הרי הענין מוטעם ביותר, שזהו כוונת הרמב"ם שכיון שמכירים ומבינים גדלות הבורא ממילא נהיים כמוכרחים, והיינו שכיון שמכיר ומבין גדלות הבורא הרי מגיע לדרגה של אהבה, וכמש"כ

הרמב"ם שע"י שמכיר גדלות ה' מגיע לידי אהבה, והרי הענין של אהבה הוא שרצונו הוא לעשות את רצון השי"ת, וזהו ממש קבלת המלכות, שהרי אין לו רצון עצמי כלל, ואדרבה כל רצונו הוא שיתקיים רצון המלך, ולכן ביום הששי אומר ה' מלך.

יד. והנה הרי העולם נברא בכ"ה אלול, כמבואר בויקרא רבה (כ"ט א') אליבא דר' אליעזר, (ועיין מהרש"א ר"ה י' ב') וביום הששי שנברא האדם זהו יום של ר"ה וזהו היום שבו נתגלה מלכות ה' ע"י שהאדם הבין גדלות הבורא, וממילא זהו היום שבו חוזר כל שנה הארה זו של מלכות הקב"ה.

מהותו של ראש השנה

טו. והנה לפי"ז יוצא שמהותו של ראש השנה הוא ענין של קבלת מלכות ה', והיינו קבלת מלכותו באהבה שרצונו של האדם הוא לעשות רצון ה', וזהו ענינו של השופר, שע"י השופר תובעין ורוצין שהקב"ה יעשה את רצונו לעשות עמנו דין, ולכן כל מהותו של ר"ה הוא תקיעת השופר.

עבודתנו בראש השנה

טז. וחזינן מהכא דכל עבודת ר"ה הוא לקבל מלכותו מרצון, דזהו קבלה מעולה שאוהב ונכנע להקב"ה ורוצה באמת לעשות רצון ה', וזהו ענין של שופר וכמשי"כ ביער"ד שזהו ענין של קבלת עול מלכותו ברצון שרוצה שיתקיים רצון ה' ורוצה שיעשו עמו דין.

עקידת יצחק – קבלת עול מלכות שמים באהבה

יז. והנה בגמ' ברי"ה שם איתא, אמר רבי אבהו למה תוקעין בשופר של איל, אמר הקב"ה תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני, ע"כ. וצריך ביאור דמהו ענין עקידת יצחק לר"ה בדוקא, ועוד אמאי מעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני.

יח. והנה הריטב"א שם כתב וז"ל, פי' לאו למימרא שיהא חובה לתקוע בשופר של איל דהא תנן כל השופרות כשרין וכו' אלא לפי שנהגו כל ישראל לתקוע בשופר של איל קבעי וכו' מפני מה נהגו וכו' והא דמהדרין "אמר הקב"ה" אע"ג דאינו אלא מנהג, מ"מ הרי הבטיח הקב"ה לאברהם שכל זמן שמחזיקין בדרכיו ועושין המצוה בחיבה שיזכור להם עקידתו שנאמר בהר ה' יראה, ומשוי"ה אפשר לומר "אמר הקב"ה תקעו לפני בשופר של איל" שאתם מחבבין מצוה זו וזכר לעקידת יצחק "והולכין בדרכיו", מעלה אני עליכם כאילו אמרתי לכם לעקוד עצמכם לפני ועשיתם עכ"ל.

יט. וצ"ב מה כונתו "והולכין בדרכיו", דהיכן מצינו במצות שופר שהולכין בדרכיו של עקידת יצחק.

כ. ולפימשי"כ ביער"ד מבואר שפיר, דהא כל ענין של עקידת יצחק הוא שאברהם הגיע לדרגה גבוהה של אהבה, שנקרא אברהם אוהבי שביטל רצונו לגמרי מפני רצון ה',

וכל רצונו ה' לעשות רצון ה' אף אם יצטרך לעקוד את יצחק, ובפרט לפימשי"כ בדרשות הר"ן (הדרוש השישי) דבעקידת יצחק כתיב בפסוק קח נא את בנך יחידך ונא הוא לשון בקשה, היינו דבאמת לא ה' שם ציווי, ורק ה' בקשה מהקב"ה מאברהם שיעקוד את יצחק. וזה ה' הנסיון של העקידה, שאף שלא ה' מוכרח לעקוד שהרי לא נצטווה, בכ"ז אברהם עקד את יצחק מאהבת ה' וכמבואר במס"י שזהו ענין של אהבה לעשות את רצונו של ה' ולא רק מה שנצטווה.

כא. וזה הוא ממש ענין מצות שופר שהוא קבלת מלכותו מרצון ע"י שתובעין בעצמם שידונו אותם, וכל זה רק מפני שזהו רצון ה', וזהו "הולכין בדרכיו", ממש.

כב. וזו היא כונת רש"י שבמצות שופר "מחבבין את המצוות" וזו היא כונת הריטב"א "שעושין המצוה בחיבה" "שאתם מחבבין מצוה זו וזכר לעקידת יצחק והולכין בדרכיו", והיינו שכל ענין מצות שופר הוא לקבל עול מלכותו מרצון והיינו מאהבה שכל רצונם הוא לעשות רצון ה'.

עירובב השטן הוא מכח קבלת מלכות ה' באהבה

כג. ויעיין עוד בריטב"א שם (דף ט"ז ב') על הא דאמרינן כל שנה שאין תוקעין בתחילתה מריעין לה בסופה מ"ט דלא איערבב שטן, ע"כ. וכתב שם הריטב"א, שאין הכונה שלא תקעו כלל דהא אמר הטעם משום דלא איערבב שטן ולא אמר משום שלא תקעו, אלא הכונה וז"ל 'אלא ודאי הא דר' יצחק אדלעיל מינה קאי, שכל שנה שאין תוקעין לה בתחילתה מיושב לפי המנהג, ועושין דבריהם על הדין לתקוע מעומד א"י איפכא, מריעין לה בסופה וכו' משום דלא איערבב השטן עכ"ל, והיינו דעל הא דלא קיימו המנהג, ורק תקעו מה שמחוייבין מן הדין, מריעין לה בסופה, שאין השטן מתערבב. והיינו כנ"ל, שכל ענין מצות שופר הוא לקבל עול המלכות מרצון ומתוך אהבה, וא"כ הרי בזה צריך לקיים במצוה זו כל מה ששייך להדר, ואם אינו מהדר במצוה זו, א"כ חסר בכל עיקר כונת מצוה זו, דההידור במצות שופר אינו כמו ההידור בכל המצוות שהוא רק תוספת מעלה, אלא ההידור בשופר הוא גוף ועיקר המצוה וזהו כל תוכן וצורת המצוה.

כד. ועי' בקונטרס המועדים (בריסק), שמביא ביאור מרן הגרי"ז מהו החובב מצוה בשופר, שהרי אם היו תוקעין על סדר הברכות היו יוצאים גם דין דאורייתא וגם תקנת חכמים לעשות על סדר הברכות, וא"כ אמאי תוקעין גם מיושב, אלא דזהו ההידור שתוקעין ב' פעמים גם מיושב וגם מעומד, עיי"ש, והיינו כנ"ל שכיון שכל עיקר מצוה זו היא קבלת עולו מאהבה ממילא מקיימין אותה בחביבות ובהידור.

רק ישראל יודעים להפוך דין לרחמים בתקיעה

כה. ולפי"ז מבואר כונת המדרש שישראל הם יודעי תרועה, ויודעין לפתות בוראם, והיינו שענין זה לקבל עול

מלכות ה' באהבה וברצון זהו שייד רק בישראל ולא בעכו"ם, וכמבואר בארוכה בכמה מקומות שישראל פנימיותם ועצמותם הוא כולו טוב, וכל החטאים שלהם הם לבוש חיצוני ולא מעצם מהותם, וכמש"כ הרמב"ם (פ"ב מה' גירושין) שישראל בפנימיותם רוצים לקיים המצוות ולכן מועיל כפי' עד שיאמר רוצה אני, דלאחר שכופים יצרם, באמת הם רוצים לקיים המצוות, אבל בעכו"ם לא שייד כל זה, שאצל עכו"ם עצמותם הוא רע, והחטא הוא מעצם מהותם². וזהו שידועים לפתות בוראם, שע"י שמקבלים עולו ברצון ומתוך אהבה מהפך להם מדת הדין לרחמים.

כו. והנה בפיוט ארשת שפתינו אומרים 'מבין ומאזין מביט ומקשיב לקול תקיעתנו', ולהאמור, הרי תקיעת שופר כל ענינה הוא לקבל ברצון מלכות ה' ולא הצפצוף והקול גרידא, ולכן לזה צריך להביט ולהבין האם יש בתקיעה זו קבלת מלכות ה' ברצון.

כז. ובילקוט שמעוני (פי' אמור סימן תרמ"ה) מביא דרשה של תו"כ על ראש השנה – בני ישראל מקרא קודש ואין נכרים מקרא קודש. ובהגהות זית רענן שם (לבעל המג"א) ביאר, דסד"א כיון שראש השנה כל בני אדם נדונים בו ואף הנכרים, ממילא אף הנכרים יתחייבו בתקיעת שופר, קמ"ל, עכ"ד. וצ"ב מהו הקמ"ל, ואמאי באמת נכרים פטורים מתקיעת שופר, והרי גם הם נדונים בר"ה. ולהאמור, הביאור הוא משום שרק ישראל יודעים לפתות את בוראם ולקבל ברצון מלכות ה', וממילא כל ענין של תקיעת שופר שייד רק אצל ישראל. אבל בעכו"ם כיון שלא שייד אצלם ענין של קבלת מלכות שמים באהבה, שיהא רצונם לעשות את רצון ה', לכן לא שייד אצלם כלל ענין של תקיעת שופר.

כח. וע"י בסדור הגר"א (בשיח יצחק על הפסוק זרע ישראל עבדו בני יעקב בחיריו), שהביא מש"כ הרמב"ן (דברים ז') להסביר מדוע בחר ה' בישראל, וז"ל ויבחר בכם מכל העמים שתהיו אתם סגולה ונחלה לו, כי הבחירה בכל מקום ברירה מן האחרים, ואמר הטעם, כי מאהבת ה' אתכם בחר בכם שרואה אתכם ראויים להתאהב לפניו ונבחרים לאהבה יותר מכל העמים. ולא הזכיר בזה טעם מן הבחירה, כי הנבחר לאוהב הידוע לסבול את אוהבו בכל הבא עליו ממנו, וישראל ראויים לכך מכל עם, כמו שאמרו ג' עזים הם, ישראל באומות, או יהודי או צלוב, עכ"ל. והיינו דמעלת ישראל שלכן הקב"ה אוהבם הוא משום שאוהבים אותו ומוכנים למסור נפשם וליהרג על מצוותיו, וזהו ענין של אהבה שרוצים לעשות רצון ה', עד כדי למסור נפשם, ומבטלים לגמרי כל רצונם מפני רצון ה', וממילא רק ישראל יודעים לפתות בתרועה, שרק הם יכולים לעבוד את ה' מאהבה ולקבל מלכותו מרצונם ולתבוע שה' ימלא רצונו ויעשה עמהם דין, ובזכות זה הם זוכים בדין.

כט. ולפי מה שנתבאר עד כאן, מבואר שפיר הא דמזכירים בתפילה שופר של מתן תורה, דהא כיון שנתבאר שכל ענינו של מצות שופר הוא לקבל עול מלכות שמים ברצון ובאהבה, ובאמת זה ה' ממש במתן תורה, וכמו שבארנו לעיל (פרק א') דבמתן תורה ה' ענין כפיית ההר שהגיעו לדרגה גבוהה של הכרת ה' ורצו לעשות רצונו, וזה ה' שופר של מתן תורה, וממילא הוי ענין אחד עם שופר של ר"ה.

ענין השופר שלעתידי לבא

ל. והנה הרמח"ל במאמר החכמה (הובא בשפתי חיים מועדים א' עמ' ק"כ) כתב וז"ל, עוד ענין גדול יש ביום הזה והוא ענין השופר שנצטוונו בו, וזהו כי סגולת השופר בתקיעתו למטה וכוח שרשו למעלה היא להחזיק הטוב ולכפות הרע. ותראה, שמאחר חטאו של אדם הראשון הנה נתערב הטוב ברע ונכבש תחתיו, ובזמן מתן תורה הנה יצא הטוב מתוך הרע ונתגבר ושלט, ואמנם לא הגיע עדיין להיות הוא כובש את הרע תחתיו, אבל הגיע לצאת ממאסרו ולהתחזק בעצמו, ונשאר הרע נפרד ממנו עומד בפני עצמו. אך לעתיד לבוא הנה ישתלם התיקון הזה, והטוב יכבוש את הרע לגמרי, ויהי הטוב שולט בלבד. ואמנם החיזוק הראשון שנעשה לטוב, נעשה ע"י השופר של מתן תורה, והוא ענין קול השופר הולך וחזק. והשלמת התיקון לעתיד לבוא שהטוב ינצח נצח גמור, גם הוא יהי ע"י השופר, והוא ענין "יתקע בשופר גדול", ולפי שתיקון זה יהי גמור מה שלא היה כמותו, נקרא שופר גדול. ואולם נצטוונו לתקוע בשופר בר"ה לחזק התיקון העשוי כבר במתן תורה ולהזמין העתיד ליעשות לעתיד לבוא, עכ"ל.

שייכות שופר שלעתידי לבא עם שופר של מ"ת ושל ר"ה

לא. הרי מבואר בדבריו כמש"כ, דענין של שופר הוא קבלת המלכות והיינו כפיית ובטול הרע, והיינו שישאר רק טוב, שכל רצונם של ישראל יהיה רק לטוב לעשות רצון ה'. וזה ה' במתן תורה וזה יהי תקון השלם לעת"ל וזהו שופר של ר"ה.

ובאמת בברכת שופרות הפסוקים הם על מתן תורה וגם על לעתיד לבוא.

לב. [וע"י בסוף רוח חיים מובא שם מהגר"ד טעביל בשם הגר"ח מוולוז'ין להסביר הא דאומרים ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד, ההווה לפני העבר. וכתב שם בתוך דבריו, 'אמנם בעולם העשי' הלזה, הנה בטרם חטא אדה"ר וכן בעת שעמדו על הר סיני שפסקה זוהמתן אז ה' גלוי וניכר כבוד מלכותו גם בעולם הלזה וכו' ולזה אנו מבקשים בתפילת ר"ה ובכך תן פחדך וכו' ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם וכו' ורק לעתיד אי"ה לעת קץ

ולא לאומה אחרת, והיינו שלעכו"ם לא מועיל תשובה, אבל אצל ישראל שהחטא הוא רק לבוש חיצוני, לכן ע"י תשובה הם רוחצים הלכלוך.

2 ולכן לא שייד אצל העכו"ם תשובה, כמבואר בתנחומא (פר' האזינו) עה"פ ישא ה' פניו אליך, עושה תשובה נושא לו פנים, יכול לכל, ת"ל אליך

אזי נקוה שיבוער הרע הטבעי מכל וכל והרשעה כולה כעשן תכלה ואז יתפשט כבוד מלכותו גם שמה'. וכן בנפה"ח (ש"ב פ"א) כתב וז"ל, ועינינו הרואות בנוסח תפילת ר"ה, שהוא מסודר מראשו ועד סופו רק על כבוד מלכותו יתברך שמו שתתעלה כבתחילה כמו קודם חטא אדם הראשון עכ"ל. וזהו כמש"כ הרמח"ל, דכל ענין תפילת ועבודת ר"ה הוא לקבל עול מלכותו, והיינו לכפות הרע לגמרי, ולעשות רצון ה' לגמרי].

ג. המבואר מכל הנ"ל, שאדם הראשון לפני החטא, כיון שהכיר גדלות הבורא ממילא הגיע לידי אהבת ה' וזיכוד החומר, וכל רצונו היה רק לעשות את רצון ה', וכל עצמותו היה טוב בעצם, ולא היה בו שום תערובת של רע. וזהו קבלת מלכות ה' באופן מושלם, שאין לו כלל רצון עצמי, וכל רצונו הוא לעשות את רצון ה'. וע"י החטא נתערב בו רע וזוהמה, ולא היה עצמותו טוב כמו לפני החטא. ובמתן תורה הגיעו ישראל למדרגה של זיכוד החומר וביטול הרע, ופסקה זוהמתן מחטא אדה"ר והגיעו למצב של אדם הראשון לפני החטא, וזהו ע"י אהבת ה' שנעשה כל רצונם רק לעשות רצון ה', וזהו ע"י שהכירו את גדלות הבורא. ושוב ע"י חטא העגל ירדו ממעלתן ונתערב בהם רע. ולעתיד לבוא יהיה תיקון השלם, והיינו שכל יושבי תבל יראו ויכירו את גדלות ה' ויגיעו לידי אהבתו, וממילא יזכרו את החומר ויהפכו לעצם של טוב, וכל רצונם יהיה רק לעשות את רצון ה', וזהו התיקון הגדול והמוחלט שיהיה לעתיד לבוא, שלא יהיה כלל רע. וזהו ענין של שופר של מתן תורה, וענין שופר של לעתיד לבוא.

ד. ואולי זהו הטעם שאומרים המזמור של למנצח לבני קורח מזמור כל העמים תקעו כף וכו' לפני תקיעת שופר, שהרי מזמור זה ענינו הוא מה שלעתיד לבוא כל העמים יכירו את ה' ויהי התיקון הגדול של כל הבריאה, והכל ע"י השופר וכנ"ל.

ה. ובר"ה שהוא היום שנברא אדם הראשון ונזדכך חומרם במה שהכיר את גדלות ה' והגיע לאהבתו, ורצה רק לעשות את רצונו, והרי זהו קבלת מלכות שמים באופן מושלם, שאין לו שום רצון עצמי. וביום זה חוזרות ההארות של גילוי מלכות ה' וקבלת מלכותו. ולכן ע"י השופר גם ישראל חוזרין למצב זה, וע"י השופר הם מקבלים מלכות ה' וכמש"נ, שבתקיעת השופר הם תובעים שיעשו עמהם דין, משום שכל רצונם הוא שיתקיים רצון השי"ת לעשות עמהם דין.

ו. וכל זה נעשה דוקא ע"י השופר, דכיון שכל ענין זה של תיקון העולם הוא שכיון שע"י אהבה רוצין לעשות את רצון ה' ומבטלין כל רצון עצמי, וזהו ענין של קבלת מלכות, לכן נעשה דבר זה ע"י שופר, שכן דרך המלכים שע"י תקיעת שופר מקבלין עליהם המלכות.

ז. וזהו הענין שכל מהותו וענינו של ראש השנה הוא השופר, משום שהשופר הוא הכרזת קבלת המלכות.

תקיעת שופר כלפנים – דבקות בה'

לח. והנה בראש השנה (דף כ"ו א') איתא כל השופרות כשרין חוץ משל פרה, וכמו שאין כהן גדול משמש בבגדי זהב בפנים, בקודש הקדשים, משום שאין קטגור נעשה סגור, כן שופר כיון שלזכרון הוא, הרי הוא כלפנים. וצ"ב מהו הכוונה ששופר הוא כלפנים.

לט. ולמש"כ אפשר דהכוונה, דהנה בפנים, שהוא קודש הקדשים הרי שם הוא מצב ובחינה של לפני ה'. וגם שופר הוא בחינה של לפני ה', שהרי בארנו שענינו של שופר הוא שמזכך את החומר ומבטל הרע, ונעשה אוהב ודבוק, וכל רצונו הוא רק לעשות את רצון ה', שזהו ענין של דבקות תמידית, (וכפי שיבואר להלן פרק ג') ובדאי שדבקות תמידית הוא בחינה של לפני ה'. וזה הכוונה ששופר הוא כלפנים.

מ. ואפשר שלכן תוקעין על הבימה במקום שקוראים בתורה, שהרי האופן להתדבק בהקב"ה הוא ע"י התורה, וכדאיתא בזה"ק שקוב"ה ואוריתא וישראל חד הוא, והרי זהו כל ענינו של שופר להתדבק בה' ולהיות בבחינה של לפני ה', ולכן תוקעין על הבימה.

מא. ולפי הנ"ל זהו עבודת ר"ה, שצריך לקבל מלכותו, היינו להכיר גדלותו וע"י זה להגיע לדרגה גבוהה של אהבה, שרצוננו הוא שיתקיים רצונו יתברך, ואם רצונו הוא לעשות דין, הרי גם רצוננו הוא שיעשה עמנו דין, ואנו תוקעין בשופר ותובעין שיעשה עמנו דין, וזהו קבלת המלכות האמיתית והשלימה.

ההכנעה לה' מתוך הכרה בגדלותו, היא סיבה לזכות בדין

מב. [ובאמת בזה שמכיר גדלות הבורא, וממילא יודע שהכל מאיתו ית', יש בזה גם סגולה ועצה לזכות בדין, וכעין שכתב המבי"ט בספר בית אלוקים בבאור ענין התפילה, שלכאורה קשה דמהו ענין של תפילה, והרי הקב"ה יודע מה חסר לו. אלא שהענין הוא שבוזה גופא שמכיר שהכל מאיתו ית' לכן ה' עוזרו. וכן איתא בחז"ל על הפסוק השמיעני את קולך, שהקב"ה מביא הצרה כדי שיכירו שהכל מאיתו ית' וישימו מבטחם רק בה'. וכעין זה כתב בנפש החיים סגולה להנצל מכל רע, ע"י שמתבונן שכל הכוחות הם רק מאיתו ית', ואין שום כח אחר חוץ ממנו. ועפ"י גם בראש השנה, כיון שמכיר בגדלות ה' זו סיבה לכך שהקב"ה יזכהו בדין].

מג. ומן הגר"י היה מביא מש"כ ר' שלמה אבן גבירול בפיוט "כתר מלכות" וז"ל אלוקי, אם עווני מנשוא גדול, מה תעשה לשמך הגדול, ואם לא אוחיל לרחמך, מי יחוס עלי חוץ ממך. לכן, אם תקטלני לך איחל, ואם תבקש לעווני, אברח ממך אליך ואתכסה מחמתך בצילך עכ"ל. וכן כתב הרמב"ם בפרוש המשנה (פ"ד דר"ה) וז"ל לא היו קורין הלל לא בראש השנה ולא ביום הכיפורים לפי שהם ימי עבודה והכנעה ופחד ומורא מה' ויראה ממנו ומברח ומנוס אליו עכ"ל.

מד. וצ"ב מהו ענין זה שבורחין ממנו אליו, והרי הוא דבר והיפוכו, ואם בורחים ממנו איך מתקרבים אליו.

מה. ואפשר דהביאור הוא, שהרי הטעם שבורחים ממנו הוא משום שמכירים גדלותו ורוממותו ויראים מפניו, וממילא כיון שמכירים גדלותו הרי זהו גופא קירוב גדול לה' שמכירים גדלותו והדר גאונו, ועצם הברחה היא היא הקירוב אליו.

מו. ובפרט לפי מש"כ שע"י שמכירים גדלותו מגיעים לאהבה הענין מוטעם ביותר, שהרי ע"י האהבה נעשים דבוקים בו וכמש"כ, אם כן הברחה ממנו, כלומר הכרת רוממותו היא עצמה הגורמת לאהבה שהיא דביקות בו, והרי הברחה מביאה לחסות בו ולהיות דבוקים בו.³

פרק ג'

ענין גילוי מלכות ה'

מלך על כל העולם כולו

א. הנה עד עכשיו התבאר ענין של קבלת מלכותו. אמנם יש עוד ענין, של גילוי והכרת מלכות ה', ומלכות ה' בגילוי. והנה בתפילות ר"ה כל הבקשות והתחינות הם לגילוי מלכותו, וכמש"כ לעיל בשם הרמח"ל והגר"ח מוולוז'ין, דלעיתיד לבוא יהי התקון השלם של גילוי מלכותו, והתפילות הם שיגלה מלכותו. והנה צריך לבאר מהו ענין זה של גילוי מלכותו, וברמח"ל שהבאנו לעיל (וכן בשם הגר"ח) שלפני חטא אדה"ר וכן לעת"ל כשטוב ישלוט והרע יתבער מהעולם, בזה יהי תקון הבראה וגילוי כבוד מלכותו. ועדיין צריך לבאר מדוע כשיש חטא ורע ליכא גילוי מלכות, וכשיש מצב של טוב איכא גילוי מלכות, וכן צריך לבאר הא דאיתא דשכינתא בגלותא, ושכינתא בגלותא וצער השכינה הוא בזה שכל העמים אינם מכירים מלכותו, ובזה שליכא גילוי מלכותו, וצ"ב דכי מה צריך

3 והנה מאחר שנתבאר שעבודת היום היא לעבוד את ה' מאהבה, ושיהיה רצונו כרצונו, אל יאמר הקורא בליבו, שהרי מידה זו היא נחלת יחידים, ואיך אבוא אני הקטן למידה זו. שמחשבה זו שגגה היא והאמת אינו כן, דהנה הרי מצות אהבת ה' היא מצות עשה וחובה גמורה. וכ"כ הרמב"ם (בפ"ב מיסוה"ת ה"א), הקל הנכבד והנורא הזה, מצוה לאהבו וליראה ממנו, שנאמר ואהבת את ה' אלוך, ונאמר את ה' אלוך תירא, עכ"ל. ובודאי שאין זה מצוה רק ליחידים, ובודאי שמצוה זו ראויה לכל אחד, והן אמנם שלקיים מצוה זו של אהבת ה' בשלימות היא מדריגה גבוהה, אמנם גם קיום מצוה זו שלא בשלימות גם כן חשיב קיום מצות אהבה וכבר כתב הרמב"ם בהלכות תשובה (פרק י' הלכה ו') וז"ל אינו אוהב את הקב"ה אלא בדעת שידעוהו, ועל פי הדעה תהיה האהבה, אם מעט מעט, ואם הרבה הרבה, עכ"ל,

הרי דגם אם אוהב מעט חשיב קיום של מצוה זו, והוא בבחינת אוהב, וכל אחד אם יתבונן במאורע של השגחה פרטית שארע עמו, שכפי שנתבאר לקמן פרק ג', הרי רואה בזה את גדלות ה' באופן מופלא, וכמש"כ הרמב"ם שע"י שמתבונן בגדלות ה' בא לידי אהבה, ועוד מלבד זה, הרי כיון שרואה בזה את השגחת ה' עליו במיוחד, שזהו מכח אהבת ה' אליו, וכמש"כ בזה"ק שאם היה יודע האדם גודל אהבת ה' אליו היה נמשך להשי"ת באהבה עצומה, בודאי יתעורר בו רגשי קודש של אהבת השי"ת.

ועוד, בהתבונן ברוב הטובות שעשה ועושה עמו הקב"ה, וכמש"כ במס"י (פרק ח') בביאור איך יקנה האדם את מידת הזריזות, וכתב וז"ל ואמנם

הקב"ה כביכול שיכירו כח מלכותו, והרי אם תצדק מה תתן לו.

גילוי מלכות ה' הוא ע"י ישראל

ג. ואפשר דהענין הוא כך, דהנה מבואר דכל גילוי מלכותו הוא דוקא ע"י ישראל, וכמבואר ברמח"ל (דרך השם ח"ב פ"ד) דלא נדחה האדם הראשון לגמרי מפני החטא, ורק אומות העולם נדחו לעולם למצב של אחר החטא, אבל ישראל נבחרו להיות האדם השלם המכיר את בוראו, ותכלית ישראל הוא לגלות כבוד מלכותו, וכ"כ הגר"א (על אגדות דרבב"ח) וז"ל ארז"ל שאין השם השלם ואין הכסא שלם עד שיגאלנו, וענין כסאו ידוע כי גדולת הקב"ה ומלכותו עם ישראל הוא, וכשהן בשפלות ובגלות אין מלכותו שלימה, ולכן אמרו בקריעת ים סוף ה' ימלוך לעולם ועד, כי אין מלך בלא צבא, ואין נקרא ה' צבקות עד שיגאל את צבאו וימלוך עליהם, עכ"ל.

ד. ובאמת כבר מבואר כן במשנה בתמיד (פ"ז מ"ד) בשישי היו אומרים ה' מלך גאות לבש, וכבר הבאנו לעיל (מהגמ' בר"ה) שהוא משום שגמר מלאכתו ביום השישי, והרמב"ם ביאר דהיינו משום שייצר את האדם ביום השישי שמבין גדלות הבורא, וכ"כ הגר"א במשנה בתמיד שבאלף השישי יהי ה' עלינו למלך והיתה לה' המלוכה, והיינו שגילוי המלכות תהי ע"י שהקב"ה ימלוך על ישראל.

ה. וכן מפורש בספרי (דברים ל"ג ה') עה"פ ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל וז"ל, כיוצא בו אתה אומר זה א-לי ואנוהו כשאני מודה לו הוא נאה, וכשאין אני מודה לו כביכול בשמו הוא נאה? כיוצא בו אתה אומר ואתם עדי נאום ה' ואני א-ל, כשאתם עדי אני א-ל, וכשאין אתם עדי אין אני א-ל, כיוצא בדבר אתה אומר אליך נשאתי את עיני היושבי בשמים, אלמלא אני

מה שיוכל להגביר ההתעוררות בזה, הוא ההסתכלות ברוב הטובות שהקב"ה עושה עם האדם בכל עת ובכל שעה, והנפלאות הגדולות שעושה עמו מעת הלידה עד היום האחרון, כי כל מה שירבה להסתכל ולהתבונן בדברים אלה, הנה ירבה להכיר לעצמו חובה אל הקל המיטיב לו, וכו' וכו' והנה אין לך אדם באיזה מצב שימצא, אם עני ואם עשיר, אם בריא ואם חולה, שלא יראה נפלאות וטובות רבות במצבו וכו' וכו' עכ"ל.

והרי כל לב יודע מרת נפשו, ויודע הוא כמה הרבה להמרות את השי"ת שכ"כ מיטיב עמו, ובהתבונן בזה שאעפ"כ ובכ"ז הקב"ה מיטיב עמו ואוהבו בלי גבול, בודאי יתעורר בו רגשי אהבה להשי"ת, וכל מעט של אהבה להשי"ת חשיב לאדם בחינה של אוהב.

ועוד, שהרי כתב בשערי תשובה (בתחילת שער הראשון) וז"ל והתבאר בתורה, כי יעזור ה' לשבים כאשר אין יד טבעם משגת, ויחדש בקרבם רוח טהור להשיג מעלת אהבתו, שנאמר, ושבט אל ה' אלוך וגו' וגו' ומל ה' אלוך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ה' אלוך וגו' להשיג באהבתו עכ"ל.

הרי שהקב"ה הבטיח לכל מי ששב אליו שיתן בליבו אהבתו יתברך. מבואר מכל הנ"ל שכל אחד ראוי למצוה זו אם רב ואם מעט, ובפרט בעיצומו של יום ראש השנה, ובמיוחד בזמן תקיעת שופר, שאז כל אחד מתעלה למדריגה רוחנית גבוהה, בודאי שאם יתבונן בכל הנ"ל בודאי יבוא לידי אהבת ה' אם מעט ואם הרבה, והרי בראש השנה איכא ענין מיוחד של "באשר הוא שם" כמבואר בר"ה דף ט"ז ע"ב.

לא היית יושב בשמים, ע"כ. והיינו כנ"ל שכל גילוי מלכות שמים הוא רק ע"י ישראל, וע"י רמב"ן (דברים ל"ב כ"ו) שכל גילוי מלכות ה' הוא על ישראל, (וע"י לקמן פרק ד' שהבאנו לשון הרמב"ן).

תכלית הבריאה היא להיטיב לאדם שיתענג על ה'

ו. וצריך ביאור בכל זה, אמאי דוקא ע"י ישראל מתגלה מלכותו.

ז. ואפשר דהביאור הוא כך, דהנה הא ודאי ברור שאין הקב"ה צריך לזה שיכירו כח מלכותו, ואם תצדק מה תתן לו. אמנם הענין הוא, שהרי הקב"ה הוא מקור הטוב והרחמים וההטבה, ורצונו להיטיב עם ברואיו, וכל תכלית היצירה כולה הוא רק להיטיב עם ברואיו, והנה הטוב הגדול ביותר הוא להתענג על ה', וכמשי"כ במסי' שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה', והנה כדי להגיע לדרגה זו של להתענג על ה', צריך להיות קרוב אל ה' ודבוק בו, דאם אינו קרוב אליו ודבוק בו היאך יתענג עליו.

ח. והנה הרי ענין של דביקות בה' הוא כמבואר בפתיחה לספר אהבת חסד (בסוף ההג"ה) שהוא ענין של אהבה תמידית. והרמב"ם במורה נבוכים (ח"ג פרק נ"א) כתב להסביר את ענין השמירה מהפגעים שמבואר בתהילים במזמור יושב בסתר עליון (פרק צ"א), כי הסבה לשמור מהפגעים הוא מחמת מה שכתוב בפס' "כי בי חשק ואפלטו אשגבהו כי ידע שמיי", וכתב וז"ל, וכאילו אמר, זאת השמירה באיש הזה היא בעבור שידעני וחשק בי אח"כ, וכבר ידעת ההפרש בין אוהב לחושק, כי הפלגת האהבה עד שלא תשאר מחשבה בדבר אחר אלא באהוב ההוא, הוא החשק, עכ"ל, והיינו כנ"ל שאהבה תמידית היא ענין של חשק, וזה יותר מאהבה סתם, וזהו ענין של דביקות, והנה ע"י האהבה והדביקות הוא נהי' קרוב ודבוק בה' ומתענג על ה' וזוהי תכלית היצירה.

ט. והנה כל כמה שיותר מכיר ומשיג גדלות הבורא כך יותר אוהב וכמשי"כ הרמב"ם (בה' יסודי התורה) דע"י שמכירים גדלות הבורא מגיע לידי אהבה, וכך יותר דבוק ומתענג. וכן כתב עוד (בה' תשובה פי"ו) וז"ל אינו אוהב הקב"ה אלא בדעת שידעוהו, ועל פי הדעה תהי' האהבה, אם מעט מעט, ואם הרבה הרבה, לפיכך צריך האדם לייחד עצמו להבין ולהשכיל בחכמות ובתבונות המודיעים לו את קונו כפי כח שיש באדם להבין ולהשיג, כמו שביארנו בה' יסודי התורה, עכ"ל.

הרי ככל שירבה להכיר בגדלות ה', כך תגדל אצלו האהבה. וככל שתגדל האהבה כך תגדל הדביקות והעונג.

השגחה פרטית מיוחדת לעובדי ה'

י. והנה מבואר ברמב"ם וברמב"ן שהעובדים את ה' מאהבה זוכין להשגחה פרטית מיוחדת. כ"כ הרמב"ן בפי"א (פי"א פסוק י"ט) עה"פ כי ידעתיו וז"ל והנכון בעיני כי הוא ידיעה בו ממש, ירמוז כי ידיעת השם שהיה השגחתו בעולם השפל היא לשמור הכללים, וגם בני האדם מונחים

בו למקרים עד בא עת פקודתם, אבל בחסידיו ישים אליו לבו לדעת אותו בפרט, להיות שמירתו דבקה בו תמיד, לא תיפרד הידיעה והזכירה ממנו כלל, כטעם לא יגרע מצדיק עינו עכ"ל.

יא. ועוד מבואר בדבריהם, שככל שיותר יאהבו כן תהיה בהם השגחה יותר מיוחדת, שהרי גם בהשגחה יש דרגות בלי גבול, וכפי גודל האהבה כן תגדל הנהגת ההשגחה. שהרי הרמב"ם במו"נ (ח"ג פי"ז) כתב שההשגחה נמשכת אחר השכל ומדובקת בו, וכפי מה ששיגהו מן השכל ששיגהו מן ההשגחה, וכ"כ שם בפרק י"ח וז"ל ולא תהיה אם כן ההשגחה האלוקית בבני אדם כולם בשווה, אבל יהיה יתרון ההשגחה עליהם כיתרון שלימותם האנושי זה על זה וכו' ותהיה השגחתו בחסידים ובטובים כפי חסידותם וישרונם עכ"ל. וכ"כ שם (בפנ"א) שלפי מה שלא יסור שכלו מה' תמיד, תהיה ההשגחה בו תמיד, וכ"כ הרמב"ן באיוב (ל"ו ז') וכפי קרבתו להידבק באלוקיו יתשמר שמירה מעולה, עכ"ל.

השגחה פרטית היא בבחינת נס נסתר

יב. והנה ברמב"ן בכמה מקומות מבואר שהנהגה בהשגחה פרטית הוא בבחינת נס נסתר, וכדלהלן.

יג. שז"ל הרמב"ן בפי"א לך לך (י"ז א') כי בו יעשו הנסים הנסתרים לצדיקים, להציל ממות נפשם ולחיותם ברעב ולפדותם במלחמה מיד חרב, ככל הנסים הנעשים לאברהם ולאבות, וככל הבאים בתורה בפר' אם בחוקותי ובפר' כי תבוא בברכות ובקללות שכולם נסים הם, כי אין מן הטבע שיבואו הגשמים בעתם בעבדני האלוקים, ולא שיהיו השמים כברזל כאשר נזרע בשנה השביעית, וכן כל היעודים בתורה. אבל כולם נסים ובכולם תתנצח מערכת המזלות אלא שאין בהם שינוי ממנהגו של עולם כנסים הנעשים ע"י משה רבנו בעשר המכות ובקריעת ים סוף והמן והבאר וזולתם שהם מופתים משנים הטבע, עכ"ל.

יד. וכן כתב בסוף פר' בא שזהו מהנסים הנסתרים. וכן כתב בפר' וארא (ו' ב') וז"ל בענין הכתוב כי נראה לאבות בשם הזה שהוא מנצח מערכות השמים ולעשות עמם נסים גדולים שלא נתבטל מהם נוהג העולם, ברעב פדה אותם ממות, ובמלחמה מידי חרב, ולתת להם עושר וכבוד וכל טובה, והם ככל היעודים בתורה בברכות ובקללות, כי לא תבוא על האדם טובה בשכר מצוה או רעה בעונש עבירה רק במעשה הנס, ואם יונח האדם לטבעו או למזלו לא יוסיפו בו במעשיו דבר ולא יגרעו ממנו, אבל שכר כל התורה בעוה"ז ועונשה הכל נסים והם נסתרים, יחשב בהם לרואים שהוא מנהגו של עולם, והם באמת עונש ושכר באמת עכ"ל.

טו. הרי מבואר ברמב"ן, שענין של השגחה הוא נס נסתר, שהרי לפי הטבע אין סיבה שיבוא לו רע אם יתרחק מהבורא, או שכר אם יתקרב לבורא, אלא הכל בחינת נס.

טז. וצריך לבאר אמאי הוא בגדר של נס, והרי הוא רק ענין של שכר ועונש, [ואין כוונת הרמב"ן שכל טבע הוא ג"כ נס, שהרי כתב שענין של השגחה הוא חוץ מגדר הטבע].

עומק הנס שבהנהגת השגחה פרטית

יז. והנה ענין זה של השגחה פרטית הוא ענין רחב וגדול שצריך אריכות גדולה. אמנם מה שנוגע לענינינו ניגע בו בקצרה בראשי פרקים בלבד.

זחנה הרי השגחה פרטית ענינו הוא ההיפך ממקרה, והיינו שכל המאורעות שבאין על האדם אינם במקרה אלא בהשגחה ובחשבון הכל לפי מעשיו, והכל לפי ענין של שכר ועונש, וכפי שיתקרב האדם אל השי"ת כן יגיעהו הטוב, וכפי שיתרחק מהשי"ת כך יגיעהו עונש.

ואילו הרשעים הקב"ה מניחם למקרים והם מונהגים עפ"י מהלך טבעי של עולם כמנהגו נוהג, והכל במקרה ע"י מהלך של סיבה ומסובב. אבל בצדיקים כל המאורעות שבאין עליהם הם עפ"י מצבם הרוחני כפי התקרבותם אל ה'. ואם לפעמים נכשלים בחטא הקב"ה מיד מביא עליהם עונש.

יח. ולפי"ז הסבר דברי הרמב"ן במה שכתב שהשגחה פרטית הוא נס נסתר, הוא, שהנה עפ"י המהלך של טבעו של עולם הרי כל המאורעות הולכים במהלך של סיבה ומסובב, שמאורע זה מסבב ומביא מאורע שאחריו וכן כל המאורעות, והכל הולך עפ"י טבע בלי איזה סיבה רוחנית שתביא את המאורע הזה, אלא כל מאורע מכריח ע"י סיבה ומסובב שיבוא המאורע שאחריו. והנה בהנהגת של השגחה פרטית, הרי המאורעות הם מסיבה רוחנית לפי מצבו של האדם ולפי קירובו וריחוקו מהשי"ת, וכשמתקרב להשי"ת הרי יארע לו מאורע טוב וכן להיפך. והנה הרי בעיני בשר נראה שהכל הולך עפ"י טבע ומנהגו של עולם, וכמש"כ הרמב"ן "יחשב בהם לרואים שהוא מנהגו של עולם", כלומר שלפי מהלך של סיבה ומסובב הרי מוכרח שכך יהיה בלי קשר למצב הרוחני של האדם. ובכ"ז הרי המציאות היא שכל מה שאירע הוא מתאים גם לפי מצבו הרוחני, והיינו שמה שאירע מצד סיבה ומסובב שהוא מוכרח בגלל המאורע שקדם לו, בכ"ז אף שהוא מוכרח כך להיות עפ"י טבע, בכ"ז הרי זה בדיוק מתאים בדקדוק לפי מצבו הרוחני שכך אירע משום מצבו הרוחני, והסיבה האמיתית למסובב היא מצבו הרוחני ולא הסיבה הטבעית. והוא באמת פלא עצום, שהמאורעות לטובה או להיפך הם מחמת קירובו או ריחוקו מהשי"ת ומחמת גמול ועונש, ובכ"ז המאורעות הללו ניסתבבו ע"י מהלך טבעי ומוכרח של סיבה ומסובב, ומחמת המהלך של סיבה ומסובב צריך להיות כן בלי קשר לגמול ועונש. ובכ"ז כשיש מהלך של השגחה פרטית הרי תמיד שני אלה מתאימים בדקדוק נפלא, גם שמאורע זה אירע משום גמול וגם שמאורע זה אירע משום ההכרח של סיבה ומסובב.

יט. ולדוגמא אדם שהמרה את פי ה' ואירע לו מאורע של עונש, וכשחוזר בתשובה המאורע הקודם של עונש גורם

ומסבב את המאורע של עכשיו שיהיה בבחינת שכר וגמול, וזהו פלא, שהרי הסיבה שגורמת ומסבבת המאורע של עכשיו היא סיבה טבעית, ומבחינת הטבע היא מכריחה את המסובב העכשווי גם בלי שחזר בתשובה, והסיבה למאורע של עכשיו [שהוא שכר] כבר היה לפני שחזר בתשובה, ואיך זה קשור למצבו הרוחני, וזהו פלא נגד הטבע.

כ. והנה הרי אין סוף למספר המאורעות שקורים בעת ובעונה אחת, שעפ"י מהלך של סיבה ומסובב כולם קשורים זה בזה, ומאורע אחד מכריח את השני, וכל המאורעות הללו גם מתאימים עם המצב הרוחני של כל הנוגעים בדבר, וכשמצבם הרוחני משתנה גם המאורעות משתנים, והשינוי הוא גם מתאים עפ"י המהלך של סיבה ומסובב, שזהו באמת פלא ומופת עצום מנוגד לכל מהלך טבעי.

כא. ודוגמא לדבר הוא הנס של פורים, כמבואר בספרים שהיה בחינה של נס נסתר, שכל המהלך היה באופן טבעי, ורוב הדברים כבר ארעו עוד לפני גזירת המן, וכדאיתא בחז"ל שהקב"ה הקדים רפואה למכה. וכל המאורעות הללו במהלך של סיבה ומסובב, באמת היו במהלך של גמול ועונש, והכל התאים בדקדוק לפי מצבם של ישראל, וכשחזרו בתשובה הכל התאים שנהפך לטובה, וכל המהלך הטבעי והמוכרח של סיבה ומסובב הכל התאים לפי מצבם הרוחני של ישראל, אשר זהו באמת פלא עצום, ולכן כתב הרמב"ן שזהו נס, אלא שזה נס נסתר מפני שכל המאורעות שאירעו נסבבו והלכו לפי טבעו ומנהגו של עולם.

כב. וכ"כ הרמח"ל בדעת תבונות (סימן ק"ע עמוד קצ"ג) וז"ל, והאמת צריך שתדע הקדמה וכו', כי אפי' בזמן שהאדון ב"ה רוצה להנהיג את עולמו בהנהגת המזל שזכרנו, הנה הוא מחזיר ומסבב הדברים, שאפי' מה שצריך לבוא לפי המזל, יבוא מתוך דרכי הנהגת השכר והעונש וכו', אבל כך הוא המידה, שהקב"ה מרכיב שתי ההנהגות אלה ביחד, ואף גזירת המזל לא יבואו אלא על ידי ענין מה המתייחס אל השכר והעונש שיוכלו להיתלות בו עכ"ל.

כג. הרי כתב כמש"כ שאף שיש מהלך של מזל, בכ"ז הוא מתאים עם המהלך של גמול ועונש, וזהו פלא עצום ובחינה של נס, שאין זה כלל בטבע שהמצב של הכרח של הטבע יהיה קשור לגמול ועונש, שהרי אם זה הכרח של טבע א"כ הרי הוא מוכרח מצד עצמו של הטבע של סיבה ומסובב, ואיך יהיה זה משום גמול ואיך זה מתאים עם המצב של הגמול, ולא עוד אלא שהרי באמת הגמול והעונש הוא הסיבה האמיתית למהלך של הטבע וזהו ממש פלא ונס שלא כדרך הטבע כלל.

ובמדרש תנחומא (פי' וישב אות ד'), זשי"ה לכו חזו מפעלות אלוקים נורא עלילה על בני אדם, א"ר יהושע בן קרחה אף הנוראות שאתה מביא עלינו, בעלילה אתה מביאן וכו' [עיי"ש כמה דוגמאות], וכן הוא ביוסף וכו', וא"ר יודן, היה הקב"ה מבקש לקיים גזירת ידוע תדע, והביא עלילה לכל דברים אלו, כדי שיאהב יעקב את יוסף וישנאוהו אחיו ומכרוהו לישמעאלים ויורידוהו למצרים

וישמע יעקב שיוסף חי במצרים וירד עם השבטים וישתעבדו שם וכו', כך הקב"ה היה מבקש לקיים גזירת ידוע תדע, והביא עלילה לכל אלו הדברים, וירדו למצרים ופרעו את השטר. לכך נאמר ויוסף הורד מצרימה, הוי נורא עלילה וגו'.

מבואר במדרש ענין זה, שבאמת הסיבה הרוחנית של גזירת ידוע תדע היא הסיבה לכל המהלך הטבעי והמוכרח של סיבה ומסובב שירדו למצרים.

גילוי המלכות בהנהגת השגחה פרטית

כד. ובאמת בהתבוננות בזה הוא מהדברים הפלאיים ביותר, וזהו גילוי מלכות באופן מופלא מאד, שהרי בלי השגחה פרטית כשהעולם כמנהגו נוהג והכל נתון למקרים, לא ניכר כ"כ מלכותו. משא"כ במצב של השגחה שרואים עין בעין את יד ה' בכל דבר בזה ניכר לעיני כל גילוי מלכותו.

גילוי מלכות כשיש ביעור הרע

כה. וזהו הביאור בדברי הרמח"ל שיש גילוי מלכות דוקא כשיש ביעור הרע, והטעם שכשאינן תשוקה לרע והכל הוא טוב בעצם ויש רק תשוקה ורצון לעשות את רצון ה' שזוהי מידת האהבה אזי יש הנהגה של השגחה פרטית ואז יש גילוי מלכות.

כו. והנה דעת הרמב"ם במו"נ ח"ג פרק י"ז וכן דעת הרמב"ן באיוב פרק ל"ו ז' וכן כתב הרמח"ל במאמר העיקרים פרק בהשגחה שיש השגחה פרטית רק על אדם, אבל על בע"ח יש רק השגחה כללית לקיום המין, או עד כמה שזה נוגע לאדם. ובספורנו סוף פ' תזריע כתב שעל אומות העולם אין השגחה פרטית. ומובא בשם הבעש"ט ויש אומרים שכן דעת הגר"א שיש השגחה על כל הברואים ואפילו על צומח ודומם. אמנם מה שנוגע לענינינו הרי לכו"ע גם אם יש השגחה על כל הברואים הרי בכ"ז לא ניכרת ההשגחה לעיני האדם וממילא אין גילוי מלכות ע"י השגחה עליהם, ורק בהשגחה פרטית שיש על ישראל וצדיקים שהיא גלויה לעיני כל וניכרת לעיני האדם בזה רואים את יד ה' וגילוי מלכותו.

כז. ולכן רק ביום הששי שנברא האדם והכיר והשיג מלכותו ועבד את הקב"ה מאהבה, ובזה איכא השגחה פרטית, והרי רק על האדם יש השגחה פרטית הניכרת לעיני כל [משא"כ על בע"ח] וממילא איכא גילוי מלכות. אבל לפני יצירת האדם, כיון שאין על בע"ח השגחה פרטית או שאין השגחה ניכרת, ממילא ליכא גילוי מלכותו.

רק בישראל אפשרי גילוי המלכות שבהשגחה פרטית

כח. והנה כיון שהתבאר שגילוי מלכותו הוא ע"י ההנהגה של השגחה פרטית, ממילא מובן מדוע גילוי מלכותו הוא בדוקא ע"י ישראל.

דהנה ענין זה של השגחה פרטית הרי זה שייך רק בישראל שיש בהם השגחה הניכרת, שבעכו"ם אין השגחה פרטית, וכיון שבישראל יש השגחה פרטית, וכל ענין של

השגחה פרטית הוא שהקב"ה מודד לאדם כפי מעשיו והכל באופן שעולם כמנהגו נוהג, וכשאחז"ל עה"פ ה' צלך, שזהו דבר מופלא מאד שלא עפ"י טבע כלל, לכן רואים בזה גילוי מלכותו במופלא.

גילוי המלכות לעתיד לבא גם הוא בהנהגת השגחה פרטית

כט. והנה בכל הנהגה של השגחה יש גילוי מלכות ה', אמנם לפי גודל ההשגחה כך יגדל גילוי המלכות, והנה לעתיד לבוא שישראל יבטלו הרע, וכל רצונם יהא רק לעשות את רצון ה' ויגיעו לידי אהבת ה' במופלא ממילא תהיה בהם השגחה תמידית באופן מופלא ביותר, ואז יהיה גילוי מלכות באופן מופלא וזה יהיה התיקון הגדול שלעתיד לבוא.

ל. וכן כתב הרמב"ן בפ' בחוקותי (כ"ו י"א) באריכות. וז"ל, ואע"פ שהם נסים נסתרים שעולם כמנהגו נוהג עמם, אבל הם מתפרסמים מצד היותם תמיד לעולם בכל הארץ וכו', אבל שתה"י ארץ אחת כולה, ועם אחד תמיד, ברדת הגשם בעיתו, ושובע ושלוח ושלום ובריאות וגבורה ושברון האויבים, בענין שאין כמוהו בכל העולם, יודע לכל כי מאת ה' היתה זאת. ועל כן אמר וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך, ויראו ממך. והיפך זה יהי בקללות בעונש הארץ וכו', ויתפרסם הנס בהיותו תמיד קיים בכולם. ע"כ כתוב, ואמר הדור האחרון בניכם אשר יקומו מאחריכם והנכרי אשר יבוא מארץ רחוקה וראו את מכות הארץ ההיא ואת תחלואיה וכו', רק בארץ ההיא יתמהו וישאלו כל הגוים על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת, כי כולם יראו וידעו כי יד ה' עשתה זאת וכו'. והכלל, כי בהיות ישראל שלמים והם רבים, לא יתנהג ענינם בטבע כלל עכ"ל.

לא. מבואר בדבריו, שעתיד לבוא תהיה השגחה תמידית על ישראל באופן מופלא, וע"י זה יכירו כל העמים ויראו את גדלות ה' ויהיה גילוי מלכות באופן מופלא.

לב. וזהו הענין של שכינתא בגלותא וצער השכינה. שהקב"ה הוא מקור הטוב וההטבה, ורצונו הוא להיטיב לברואיו, ולכן ברא את עולמו כדי להיטיב, וההטבה הגדולה ביותר היא שיתענגו על ה', והעונג הגדול הוא להיות קרוב ודבוק בה' [שאם אינו דבוק וקרוב איך יכול להתענג ממה שאינו קרוב ושייך אליו], והענין של דביקות הוא אהבה תמידית וכמש"כ בשם הח"ח, שע"י האהבה נעשה דבוק, וכדי לאהוב את ה', צריך להכיר את ה' ולדעת את גדלותו ורוממותו, וכמבואר ברמב"ם, וכדי להכיר רוממות ה' צריך להתבונן בגדלותו, וזה שייך ע"י שהקב"ה מראה ומגלה את כחו וגדלותו ורוממותו, וע"י השגחה פרטית מתגלה ביותר גדלותו ורוממותו וכוחו. וזהו התיקון הגדול של היצירה שיתגלה כבוד ה' לעתיד לבוא ע"י השגחה פרטית, וזה דוקא ע"י ישראל שבהם שייך ענין של השגחה פרטית. ולעתיד לבוא שישראל יעקרו ויבטלו הרע לגמרי ורצונם יהיה רק לעשות את רצון ה' שזוהי מידת אהבת ה', ויהיו דבוקים בה', תהיה עם ישראל הנהגה של

השגחה פרטית, ובזה יהיה יותר גילוי כבוד מלכותו יתברך, ויותר יכירו ישראל את כח מלכותו, ויגיעו לידי אהבה ודביקות, ויגיעו לעונג הגדול שזהו ההטבה הגדולה שזהו תכלית היצירה וכונת היצירה כולה, וככל שיתעלו יותר בהכרת ואהבת השי"ת הרי יהיו יותר מושגחים בהשגחה פרטית, [וכמבואר ברמב"ם וברמב"ן] וממילא יותר יכירו ויהיו יותר מושגחים, כך למעלה למעלה בלי גבול. וגם כל העמים יכירו גדלותו ע"י שיראו הנהגת ה' בהשגחה פרטית במופלא עם ישראל, וממילא גם הם יכירו ויתקרבו ויתענגו.

לג. וכל זמן שלא הגיע מצב זה הרי חסר לכל הברואים מצב של להתענג על ה', וזהו שכינתא בגלותא וצער השכינה שאין יכול להיטיב עם בוראו.

לד. וזהו עיקר תוכן תפילת ר"ה שאנו מבקשים שנגיע למצב של בטול הרע לגמרי כמו שהי' לפני חטא אדה"ר ואז יתקיים רצון ה' להיטיב עם בוראו.

לה. וכפי שנתבאר לעיל, אולי זהו הטעם שאומרים המזמור של למנצח לבני קורח מזמור כל העמים תקעו כף וכו' לפני תקיעת שופר שהרי מזמור זה ענינו הוא מה שלעתיד לבוא כל העמים יכירו את ה' ויהי' התיקון הגדול של כל הבריאה, והכל ע"י השופר וכנ"ל.

ר"ה הוא הזמן המוכן לגילוי המלכות בהנהגת השגחה

פרטית

לו. שהרי בר"ה שהוא יום הששי לבריאת העולם, בזה היום שנוצר האדם והכיר גדלות הבורא ואז נתגלה מלכותו וכנ"ל ע"י ההשגחה פרטית על האדם, זהו הזמן שחוזר הארה זו של גילוי מלכות ה', ובזה היום אנו מתפללים על זה, ובכן תן פחדך וכו'. והיינו שאנו מבקשים שיהיה גילוי מלכות ה' ע"י שיהיה השגחה פרטית על ישראל. וכן בהמשך התפילה, ובכן תן כבוד ה' לעמך, ובכן צדיקים יראו וישמחו, והיינו שהרי יש השגחה פרטית יותר על צדיקים, ולכן מבקשים שע"י ההשגחה המיוחדת על צדיקים יהיה יותר גילוי מלכות, ואח"כ מבקשים על מלכות בית דוד, משום שעל מלכות בית דוד יש השגחה מיוחדת וכפי שיבואר להלן פרק ד', ולכן ע"י ההשגחה על מלכות בית דוד יהיה יותר גילוי מלכות ה', והיינו שתקון ותכלית היצירה הוא שיתגלה מלכותו, [וכל הרשעה כולה כעשן תכלה, כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ] וזה לא שייך רק ע"י ישראל וע"י צדיקים וע"י מלכות בית דוד, וכנ"ל שרק ע"י אלו שבהם יש הנהגה של השגחה פרטית, רק על ידם שייך שיתגלה מלכותו.

לז. וזהו שאנו מתפללים תפילת עלינו לשבח בתפילת ראש השנה, ומבקשים ועל כן נקווה לך לראות מהרה בתפארת עוזך, שע"י השגחה פרטית על ישראל יכירו כל האומות שאין שום כח אחר בעולם כלל, וזהו להעביר גילולים מן הארץ, והאלילים כרות יכרתו, לתקן עולם במלכות שקי, שיהיה התיקון הכללי והגדול שהכל יכירו את מלכות וכח ה' שאין בלתו. וממילא כל בני בשר יקראו

בשמך, להפנות אליך כל רשעי ארץ, שגם הרשעים יכירו את כח וגדלות ומלכות ה', ואז יכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל ברך תשבע כל לשון, לפניך ה' אלו קינו יכרעו ויפולו, ולכבוד שמך יקר יתנו. וממילא כיון שיכירו את כח וגדלות מלכות ה', לכן יגיעו לידי אהבת ה', וממילא יקבלו כולם את עול מלכותך, היינו שע"י אהבה ירצו לעשות את רצון ה' וכמבואר לעיל שזהו קבלת עול מלכות ה' שאין להם רצון עצמי כלל, ולכן ותמלוך עליהם לעולם ועד, והיינו בבחינת מלוכה, ולא ממשלה, שמלוכה הוא כמו שכתב הגר"א שמקבלים המלכות ברצון. ומוסיפים כי המלכות שלך היא ולעולמי עד תמלוך בכבוד, היינו שזהו גילוי המלכות של לעתיד לבוא, ככתוב בתורתך, ה' ימלך לעולם ועד, ונאמר והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, שזה יהיה לעתיד לבוא שכל העמים יכירו את כח ומלכות ה' ע"י שיראו את כח ומלכות ה' בגילוי, ע"י שיהיה השגחה פרטית על ישראל.

לח. וזהו הענין של התפילה עשה למען שמך, והיינו כנ"ל, שהרי כל רצונו הוא להיטיב, וא"כ אנו מבקשים, שאף שאין אנו זכאים מ"מ הרי רצונך הוא להיטיב, וע"י שיתגלה מלכותך הרי נכיר גדלותך ונתקרב ונתדבק ונתענג על ה', ואז יתמלא רצונך להיטיב וזהו הרי תכלית מה שיצרת עולמך. וע"י רמב"ן פ' האזינו (ל"ב כ"ו) וז"ל, כי בגלותינו עתה תמה זכות אבות ואין לנו הצלה מיד העמים רק בעבור שמו, כמו שנאמר וכו' ונקדשתי בכם לעיני הגוים וכו' והטעם בטענה הזאת איננו כרוצה להראות כחו בין שונאיו, כי כל הגוים כאין נגדו מאפס ותוהו נחשבו לו, אבל השם ברא את האדם בתחתונים שיכיר את בוראו ויודה לשמו ושם הרשות בידו להרע או להיטיב, וכאשר חטאו ברצונם וכפרו בו כולם, לא נשאר רק העם הזה לשמו, ופרסם בהם האותות והמופתים כי הוא אלו קי האלוהים ואדוני האדונים, ונודע בזה לכל העמים, והנה אם ישוב ויאבד זכרם ישכחו העמים את אותותיו ואת מעשיו, ולא יסופר עוד בהם, ואם אדם יזכיר כן, יחשבו כי ה" כח מכח המזלות והכוכבים וחלף ועבר, והנה תהי' כונת האדם בטילה לגמרי, שלא ישאר בהם יודע את בוראו, רק מכעיס לפניו, ועל כן ראוי מדין הרצון שהי' בבריאת העולם, שיהי' רצון מלפניו להקים לו לעם כל הימים, כי הם הקרובים אליו ויודעים אותו מכל העמים וכו' עכ"ל.

לט. וע"י רמב"ן פ' כי תצא (כ"ב ו') ששם מבאר שתכלית היצירה הוא שיכירו את הבורא, משום שרצון ה' להיטיב עם בוראו, וממילא ע"י שיכירו יהיו קרובים אליו ודבוקים בו ומתענגים על ה' וזהו תכלית היצירה. וז"ל שם, ואפילו הנזכר לנפלאותיו שעשה שצוה לעשות לזכר ליציאת מצרים ומעשה בראשית, אין התועלת לו, רק שנדע אנחנו האמת ונזכה בו עד שנהי' ראויים להיות מגן עלינו, כי כבודנו וסיפורינו בתהילותיו כאפס ותוהו נחשבו לו, עכ"ל.

שלמות המלכת ה' במחית עמלק

מ. והנה הבקשה שאומרים בקדיש, יהא שמיא רבא מבורך לעלם ולעלמי עלמיא, מבואר בספרי הקבלה, שזהו ענין של מחית עמלק, וצריך לכון זאת כשאומרים יהא שמיא רבא. וצ"ב דמה זה שייך למחית עמלק.

מא. אמנם הביאור הוא כמש"כ, שהרי ענין של קדיש הוא תפילה ובקשה שיהא גילוי מלכות ה', ויהא שמיא רבא הוא בקשה על אותו גילוי ה' שיהיה לעולם ועד, והכוונה לגילוי המלכות שיהא לעתיד לבוא. והרי גילוי המלכות יהיה ע"י השגחה פרטית, ולעומת זאת הרי יסודו של עמלק הוא הכפירה בהשגחה, שעמלק מכחיש את ההשגחה ושהכל מקרה בלי שום השגחה. ועל כן לעתיד לבוא שתיראה ההשגחה לעיני כל, זהו ביטול ומחית עמלק.

גילוי מלכות ה' בכל העולם

מב. וע"י ברש"י בפ' בשלח (ט"ו י"ז) וז"ל, חביב בית המקדש, שהעולם נברא ביד אחת שנאמר אף ידי יסדה ארץ, ומקדש בשתי ידים, ואימתי יבנה בשתי ידים, בזמן שה' ימלוך לעולם ועד, לעתיד לבא, שכל המלוכה שלו, עכ"ל. והנה משמע בזה שכמו שיש קדושה והשראת השכינה במקדש ה"נ יש השראת השכינה בעולם, שאלמלי כן, לא שייך לדמותם זה לזה, ומהא שדימו אותם זה לזה, שאמרו שלעתיד לבא יבנה העולם בשתי ידים, כבית המקדש, משמע שבאמת שניהם הם מסוג אחד אלא שהמקדש יותר גדול וקדוש מהעולם. ולכאורה היכן מצינו שיש השראת השכינה בעולם, ולהנ"ל ניחא, דבאמת כל תכלית היצירה היא לגילוי מלכותו, וכדכתיב כל הנברא בשמי לכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, וכמשנ"ב לעיל הרי תכלית היצירה הוא שע"י השגחה פרטית יראו את כח מלכותו, ובזה יכירו וידעו את ה' ויהיו דבוקים בו באהבה תמידית, וזה יהיה באמת לעתיד לבוא, וזהו מצב של השראת השכינה, וא"כ באמת איכא קדושה והשראת השכינה בעולם.⁴

פרק ד'

גילוי מלכות ה' ע"י מלכות בית דוד

השייכות של מלכות בית דוד לגאולה ולתיקון השלם

א. מבואר בכמה מקומות שענין מלכות בית דוד קשור ותלוי בבנין בית המקדש ובנין ירושלים והגאולה העתידה, וכל התיקון השלם של כלל ישראל ושל כל הבריאיה מתלא

4 והנה במדרש משלי (פרשה ט') איתא שכל המועדים עתידים בטלים, וימי הפורים אינם בטלים לעולם, שנאמר וימי הפורים וגו', וכן כתב הרמב"ם (בפ"ב מהל' מגילה ה"ח) וז"ל אע"פ שכל זכרון הצרות יבטל שנאמר כי נשכחו הצרות הראשונות, וכי נסתרו מעיני, ימי הפורים לא יבטלו, שנאמר וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם עכ"ל. וצריך לבאר מה הטעם שימי הפורים לא יבטלו, ומ"ש משאר המועדים.

תלי נמי במלכות בית דוד ושניהם ענין אחד הם, וכמבואר בארוכה בחידושי מרן הגר"י (ע"ת דף נ"ג ע"ב עיי"ש). וצ"ב בזה אמאי קשורים ותלויין הם זה בזה, ואמאי אי אפשר להגאולה ולהתיקון בלא מלכות בית דוד.

הנהגת השגחה פרטית מיוחדת לבית דוד

ב. ולפימש"כ לעיל, אפשר דהנה כל ענין תיקון השלם והגאולה השלימה הוא ענין של גילוי מלכות ה', שאז ישפוך ה' את רוחו, וראו כל בשר את הדר גאוונו, וזה מתקיים ע"י השגחה הפרטית על כלל ישראל. והנה מבואר דעל מלכות בית דוד איכא השגחה פרטית מיוחדת, ע"י במלבי"ם בתהילים (פ' פ"ט עיי"ש בארוכה בכל הפרק, ובמיוחד בפסוקים ב', ט"ו, ט"ז, כ, כט) שמסביר ומבאר שהקב"ה כרת ברית עם דוד שיתנהג עם דוד ועם מלכות בית דוד בהשגחה פרטית. שיש ב' הנהגות, הנהגה טבעית, והנהגה נסית היינו הנהגה של השגחה פרטית, שהטבע מתנהג במהלך טבעי אבל הוא מתאים ושוה להנהגת האדם עפ"י התקרבותו והתרחקותו מהקב"ה, שזהו הנהגה של נס נסתר (וכמבואר בארוכה במלבי"ם תהילים פ' ל"ו), ואח"כ ממשיך המלבי"ם לבאר בפסוק ט"ז וזו היא ההנהגה שהקב"ה מתנהג עם ישראל. בהנהגה נסית, וממשיך לבאר בפסוק כ' אך ישנה הנהגה נסית מיוחדת וגלויה למלכות בית דוד, וממשיך לבאר בפסוק כ"ט שהקב"ה כרת ברית שמלכות בית דוד לא תיפסק לעולם, והיינו דאם יחטאו הקב"ה יענישם מיד כדי שיחזרו למוטב.

ג. וכן בשמואל (ב' פ' ז') בארוכה בכל הפרק, ובמיוחד בפסוקים י"ט, כ"ג, כ"ו) מאריך המלבי"ם לבאר כנ"ל וז"ל, שמה שבחר ה' בבית דוד ואבן מאסו הבונים היתה לראש פינה, אינו חסד פרטי עם דוד, רק הוא דבר כללי מהענינים הכוללים שהכין ה' בחכמתו הנעלמת למהלך שלימות המין האנושי בכלל, כמו שבחר בישראל מכל עם, ובבית אהרן מכל זרע ישראל לשרתו ולברך בשמו, וכן בחר בית מלכות קיימת לנצח, באופן שהכין זאת בחכמתו ורצונו הנעלם להיות זה לצורך הכלל. והוא חוליא משלשלת הגדול של סיבות ומסובבים, המקיפים הנמצאים והזמנים והמינים לצורך שלמותם עד אחרית הימים, עד שחז"ל יחסו זאת לשבעה דברים שנבראו קודם לעולם, ואחד מהם שמו של משיח, כי בו תלוי קיום העולם ושלמותו בכלל, עכ"ל. וכן עיי"ש בפסוק כ"ג, וכן בפסוק כ"ו וז"ל, הנה ע"י בני ישראל שהתנהג עמהם בדרך הפלאיי וההשגחיי עשה לו שם, כי כמו שערך ה' ההנהגה הטבעית

ואפשר, דשאר המועדים הם לזכר הניסים הגלויים שהיו, ולכן לעתיד לבוא שיהיו ניסים יותר גדולים כדכתיב ולא יאמר עוד אשר הוצאתיך מארץ מצרים, לכן יבטלו המועדים. אבל בפורים הרי היה נס נסתר, כלומר, נס של השגחה פרטית, והרי לעתיד לבוא הרי כל ההנהגה וגילוי המלכות תהיה בבחינה של נס נסתר של השגחה פרטית [כפי שיתבאר להלן] והיא ממש ההנהגה שהיתה בנס של פורים, ולכן ימי הפורים לא יבטלו לעתיד לבוא.

המסודרת מצבא השמים חק נתן ולא יעבור, כן ערך לעומתו ההנהגה הנסיית המסודרת לפי מעשי עם ה' ועבודתו, שבו ישדד כל מערכת השמים. והנהגה זו ינהיג ה' בעצמו שלא ע"י אמצעי, ובזה יודע בשם כי הוא האדון והמנהיג. וכמו שבהנהגה הטבעית תהי' השמש מולכת השמים וראש לכל הכוכבים היוצאים על ידה, כן בהנהגה ההשגחית שע"י ישראל הכין את בית דוד, אשר כסאו כשמש נגדו, שינהיג מערכת ה' כשמש המנהגת מערכת השמים וכולם יסובו לרגלה. וכמו שהכלים שעל ידו ינהיג ההנהגה הטבעית קיימים לעולם, כן ראוי שהכלים שע"י ינהיג ההנהגה ההשגחית יהיו נצחיים, שהם בית ישראל ובית דוד, וכמש' בירמ' אם תפרו בריתי היום וכו' גם בריתי תופר את דוד עבדי מהיות לו בן מולך על כסאו, מבואר ששניהם דומים אל הכלים שבהם ינהיג ההנהגה הכללית שבהתבטלם תושבת כל המציאות. וז"ש ויגדל שמך עד עולם לאמור ה' צבקות אלוקים על ישראל, ר"ל שעל ידם הוא אלוקים מנהיג הנהגה מיוחדת כפי חפצו ורצונו, ובית עבדך דוד יהי' נכון לפניך, שהם היושבים ראשונה במלכות שמים בהנהגה הזאת האלוקית, עכ"ל. עיי"ש בארוכה בכל הפרק. ומבואר בזה, שיש ברית למלכות בית דוד שהם יונהגו בהשגחה פרטית מיוחדת, וממילא הם הכלים שעל ידם יתגלה כבוד מלכותו, ולכן באמת הגאולה העתידה ובנין ירושלים ומלכות בית דוד ענין אחד הם.

ד. ובספר חידושי מרן הגרי"ז (שם) אחר שכתב דבנין ירושלים ומלכות בית דוד תלויין וקשורין זה בזה וא"א לזה בלא זה, כתב וז"ל, ונראה דזהו ג"כ ביאור הכתובים בתהילים (צ"ב) ותרים כראם קרני בלותי בשמן רענן וגו' שתולים בבית ה' בחצרות וגו' יפריחו, דקרני ר"ל קרן המלוכה של מלכות בית דוד, כדמסיים בלותי בשמן רענן דהיינו שנמשחה בשמן המשחה, ועיי"ז אמר שתולים בבית ה' וגו' דמלכות בית דוד קיומה שתול בבית ה' דהיינו ביהמ"ק, בהנבואה של זאת מנוחתי עדי עד, ושם בחצרות וגו' יפריחו, כענין שנאמר שם אצמיח קרן לדוד, עכ"ל.

ה. והנה מרן הגרי"ז (בתחילת הספר הנ"ל) כתב על פרק זה בתהילים שזהו שירה על ב' ענינים, על עצם הבריה, ועל הנהגת ה' בעולם. וכמש"כ שם וז"ל, ועיי"ז ג"כ אמר שירה, ואמר מאד עמקו מחשבותיך, על כל ההנהגה כולה שמהקב"ה מתחילת הבריה עד סוף כל הדורות. ושני דברים נכללו בפסוק זה, דמה גדלו מעשיך וגו' הוא שיר על בריה, ומאוד עמקו מחשבותיך הוא שיר על ההנהגה, וזהו שמתחיל אח"כ מפריחת הרשעים כמו עשב ומסיים באבידתם לבסוף ומהרמת קרנם של צדיקים כדכתיב ותרים כראם קרני וגו', דהיינו כל הנהגת הקב"ה בעולמות מתחילת הבריה עד סופה שהוא יום שכולו שבת, עכ"ל. והיינו הרי הנהגה זו של הקב"ה היא ההשגחה פרטית וכדמפורש שם בהרמת קרנות הצדיקים ובהאביד הרשעים, ושם הזכיר בלותי בשמן רענן והיינו מלכות בית דוד, והיינו כנ"ל שמלכות בית דוד הוא חלק מהנהגה של השגחה פרטית שע"ז אמר שירה.

יהודה זכה למלכות בית דוד מכח קידוש ה'

ו. והנה בתוספתא ברכות (סוף פ"ד) איתא שם מפני מה זכה יהודה למלכות וכו', אמר להם מפני שקידש שמו של הקב"ה, שכשעלו שבטים ועמדו על הים זה אומר אני יורד וזה אומר אני יורד קפץ שבטו של יהודה וירד בתחילה וקידש שמו של הקב"ה וכו', וכן הוא אומר היתה יהודה לקדשו, יהודה קידש שמו של הקב"ה על הים ולפיכך ישראל ממשלותיו. ע"כ.

ז. וצריך לבאר אמאי זכה בדוקא למלכות משום שקידש את ה'. ולפימש"כ לעיל אפשר דהא מלכות יהודה היא מלכות בית דוד, והא איכא ברית מיוחדת על השגחה פרטית על מלכות בית דוד, ועיי"ה השגחה פרטית הרי מתגדל ומתקדש שמו של הקב"ה וכמש"כ לעיל דכל גילוי מלכות ה' בגאולה העתידה הוא עיי"ה שאז ינהיג ה' עולמו בהשגחה פרטית ויראו כולם את הדר גאונו ויתקרבו אליו ויתענגו ויתדבקו בו, ולכן כיון שיהודה קידש את ה' בקפיצתו לים, לכן זכה שבטו למלכות, כיון שעיי"ה ההשגחה פרטית שיהי' למלכות בית דוד יתקדש שמו של הקב"ה.

בפרוס הימים הנוראים ראינו זכות להביא מדבריהם של גדולי תורה ויראה שנסתלקו לעוה"ב בשנה זו, וע"י דבריהם יעמוד לנו זכרונם.

וכאן נבוא בהתנצלות שאמנם היו עוד כמה וכמה גדולי תורה שנפטרו בשנה זו ומקוצר הזמן לא עלתה בידנו להגיע לדברי תורתם. ויש"כ של משפחות הרבנים שהעמידו לרשותינו מדברי תורתם והנהגתם, זכותם תעמוד להם בזה ובבא.

הרה"צ רבי יאיר ישראל ישראלי זצ"ל נלב"ע שב"ק י"ח השו"ן תשע"ט

דברים אחדים

איה סופר ואיה הקולמוס אשר יביע רגשות הלב בסילוקו של הצדיק ר' יאיר ישראל ישראלי זצ"ל אשר לבו היה פתוח לכל אחד ואחד באופן נדיר שלא נראה כמותו כמעט, והעמיד תלמידים רבים בישיבתו ראשון לציון ובנה אותם באופן מיוחד במינו אשר ירד למעמקי לבם וגידלם ורומם אותם. חביב היה לגדולי ישראל זצוק"ל ויבדלח"ט אשר ראו בו האדם השלם בתורה בעבודה ובגמ"ח. עבודה רבה השקיע בתפילה בביאורה ובכונתה, וסנסן קטן אחד מתפילת ר"ה הבאנו כאן. זכותו תעמוד לכל משפחתו הרוממה וכל ישראל. תנצב"ה.

בביאור מלכויות זכרונות ושופרות כנגד עיקרי הדת, ועבודתינו בר"ה

הנה תפילת מוסף דראש השנה נתייחדה משאר תפילות השנה, שנתקנו לומר בה פסוקי מלכויות זכרונות ושופרות, ויש להתבונן בטופס הברכות והפסוקים ולהבין מה עיקר תוכן ומהות התפילה וביאורה. ומצינו בזה ביאור נפלא לרבי יוסף אלבו בעל ספר העקרים מרבתינו הראשונים, שעמד בזה במאמר ראשון פרק ד'. וקודם שנביא דבריו נקדים תחילה הקדמה המועלת. ידועים ומפורסמים לכל, י"ג עקרי האמונה שסדרם וייסדם הנשר הגדול רבינו משה בן מיימון בפרושו למשניות בסנהדרין פרק חלק. ואלו הם בקצרה :

א. מציאות ה'.

ב. ייחוד ה'.

ג. שאינו גוף ואין לו דמות הגוף.

ד. שהוא קדמון ואחרון.

ה. שלו לבדו ראוי לעבוד ולהתפלל.

ו. שכל דברי הנביאים אמת.

ז. שנבואת משה רבנו אמת, והוא אב לנביאים.

ח. שהתורה ביד משה מן השמים.

ט. שהתורה לא תהא מוחלפת.

י. שהקב"ה יודע מעשה בני אדם ומחשבותם.

יא. שהקב"ה מעניש לרשעים ומשלם שכר טוב לצדיקים.

יב. ביאת המשיח.

יג. תחיית המתים.

ורבנו בעל העקרים כלל כל אלו השלושה עשר בשלושה עיקרים. ואלו הם, מציאות ה'. ההשגחה ושכר ועונש. תורה מן השמים.

וביאור העניין: כי **א. מציאות ה'** כוללת את מציאותו, השגחתו, ייחודו, קדמותו. וממילא, שרק לו לבדו ראוי לעבוד.

ב. תורה מן השמים כוללת את עצם המושג שיש נבואה בעולם, ושהקב"ה מודיע רצונו על ידי נביאיו, ושהתורה נתנה בנבואה, ושאותה נבואה שעל ידה נתנה התורה אין בה שום פקפוק כלל, וזוהי נבואת משה כמבואר ברמב"ם בהלכות יסודי התורה ובהלכות תשובה.

ג. והעיקר השלישי שהוא **ההשגחה ושכר ועונש**, כולל שהקב"ה משגיח ויודע כל המעשים וכל המחשבות, והוא מעניש ונותן שכר, ועתיד ליתן שכר לעתיד לבוא.

וכאשר תתבונן בדבר, תראה, ששלושת עיקרים אלו כוללים כל עבודת איש הישראלי בזה העולם. כי מתחילה עליו לחשוב מי בראו, וכאשר יבין מי בראו, יבין שנברא לצורך מסויים והיינו לעשות רצון בוראו.

וכאשר יסיק שנברא לתכלית לעשות רצון בוראו, מוכרח לחפש ולמצוא היכן הודיע הבורא רצונו בעולם, ועל ידי זה יסיק שהבורא הודיע רצונו בעולם על ידי נבואה, ומסרה להם בתורה.

וכאשר יגיע לכל זה ישוב ויתבונן, בעבור מה יש לו לעבוד את בוראו, ומה שכרו אם יקיימו, ומה עונשו אם יחדל מעשותו, ובזה יבין ענין ההשגחה ושכר ועונש.

***

עוד נקדים ונאמר, דהנה נתייחד ראש השנה משאר ימות השנה, שעיקר עבודתנו בזה היום היא להמליך את ה', וכדאמרין במסכת ר"ה "אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם".

אמנם הדבר צריך ביאור, דבשלמא מלכות בשר ודם זקוקה להמלכת העם, שכן אין מלך בלא עם, אך לא כן מלכותא דשמיא, שהרי הקב"ה הוא מלך בלא עם, ולא זו בלבד שאינו זקוק להמלכתו, אלא שהמלכתו לא מועילה ואינה מוסיפה מאומה במלכותו.

וכן מבואר זאת בפיוט 'אדון עולם'. שהרי כך נאמר שם: **אדון עולם אשר מלך**. כלומר שהוא בעצמותו ובמהותו מלך. **בטרם, כל יציר נברא** - לפני שכל היצורים נבראו **ולעת נעשה בחפצו כל. אזי מלך שמו "נקרא"** - דהיינו שכאשר נבראו הנבראים בחפצו וברצונו, אזי היה מי שיוכל "לקרותו" מלך, אבל לא שבלא זה אינו מלך. וכן, גם **אחרי ככלות הכל, לבדו ימלך נורא**. דהיינו שיחזור למלכותו גם כשיאבדו כל הנבראים.

ואם כן, צריך ביאור מה הפירוש שאנו ממליכים את הקב"ה?

וביאור העניין, שבאמת הוא אינו זקוק להמלכתו כלל, וכל ההמלכה היא **עלינו**, וכמאמרם ז"ל 'כדי שתמליכוני עליכם'.

וביותר התבוננות, יש לומר, שהקב"ה הטיב עמנו ונתן לנו את האפשרות להמליך אותו עלינו, וזה מחסד ה' עלינו, ומאהבתו אותנו שבחר ורצה בנו, להיות זוכים להמליך אותו עלינו.

והנה הרוצה להמליך את הבורא על עצמו, יש לו להאמין ולקיים ולאמת את שלושת העיקרים הנ"ל, שהם: מציאות ה'. ההשגחה ושכר ועונש. ותורה מן השמים. כי אלו השלושה כוללים כל עבודת איש הישראלי, כמו שנתבאר לעיל.

***

ועתה נצטט דברי בעל העקרים, ונראה שדבריו צחים ובהירים. וזה לשונו שם [מאמר ראשון פ"ד] "כי העקרים הכוללים וההכרחיים לדת האלהית הם שלשה, והם: מציאות השם, וההשגחה לשכר ולעונש, ותורה מן השמים.

ותחת עיקר מציאות ה' הוא הרחקת הגשמות שהוא עיקר פרטי לתורת משה, והאחדות. ותחת תורה מן השמים, הוא שורש נבואת משה ושלחותו. ותחת ההשגחה והשכר והעונש הוא ביאת המשיח, שהוא עיקר פרטי לתורת משה לפי דעת הרמב"ם ז"ל.

והמורה על היות ג' העקרים הללו שרש ויסוד לאמונה, אשר בה יגיע האדם אל הצלחתו האמתית, הוא מה שיסוד לנו אנשי כנסת הגדולה בתפילת מוסף של ר"ה ג' ברכות, שהם, **מלכיות. זכרונות. ושופרות שהם כנגד ג' עקרים הללו** להעיר לב האדם כי בהאמנת העקרים הללו עם סעיפיהם ושרשיהם כפי מה שראוי יזכה האדם בדינו לפני השם."

וממשיך בעל העקרים ומבאר היאך ג' ברכות אלו הם כנגד שלושת העיקרים הנ"ל.

וזה לשונו **"כי ברכת 'מלכיות' היא כנגד עיקר 'מציאות השם'**, ויורה על זה נוסח הברכה 'על כן נקוה לך ה' אלהינו לראות מהרה בתפארת עוזך, להעביר גלולים מן הארץ והאלילים כרות יכרתון, לתקן עולם במלכות שדי וכו', יכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל ברך תשבע כל לשון כו', ויקבלו כולם את עול מלכותך וכו'."

וכן ברכת 'זכרונות' תורה על ההשגחה והשכר והעונש, וכן יורה נוסח הברכה 'אתה זוכר מעשה עולם ופוקד כל יצורי קדם לפניך נגלו כל תעלומות' וכו'.

וברכת 'שופרות' היא לרמוז על העיקר השלישי שהוא תורה מן השמים, וע"כ היא מתחלת קאתה נגלית בענן כבודך על עם קדשך לדבר עמהם מן השמים השמעתם קולך וכו', ולפי שמתן תורה היה באמצעות קול שופר חזק מאד כמוהו לא נהיה מן העולם נקראת שופרות. "עכ"ל.

***

היוצא מכל הנ"ל הוא, שתכלית עבודת ראש השנה היא להמליך את הקב"ה **עלינו**. ובכדי להמליכו עלינו להאמין

בשלושה עיקרים שהם מציאות ה', וההשגחה ושכר ועונש, ותורה מן השמים. שבהאמנת אלו שלושת העיקרים יבוא האדם להכרה ולהבנה שהקב"ה הוא המלך, ושאותו ראוי לעבוד ולעשות רצונו שנתגלה בתורה הקדושה. וזה תוכן תפילת מוסף דראש השנה, שבברכת **מלכויות** אנו מאמתים את מציאות ה' המביאה להכרה שהקב"ה הוא מלך ולו לבדו ראוי לעבוד. ובברכת **זכרונות** אנו מאמתים ההשגחה בשכר ועונש, ושהקב"ה זוכר כל המעשים ומשלם גמול לכל הנבראים. ובברכת **שופרות** אנו מאמתים שהתורה מן השמים, כי העיקר השלישי שהתורה מן השמים הכולל בתוכו שהקב"ה מנבא את בראיו ושנבואת משה אמת ושהתורה מן השמים ושלל תשתנה, כל אלו נתאמתו לנו במעמד הר סיני, שאז כל ישראל נתנבאו, וראו שה' מנבא את משה ושנבואתו אמת ושהוא אב לנביאים. ובהצטרף האמנת שלושת העיקרים הנ"ל בזה כבש האדם וסלל את דרכו להמלכת ה' ולעבדו נאמנה.

הגאון הגדול רבי יחיאל יצחק יעקובוביץ זצ"ל גלב"ע ג' שבט תשע"ט

דברים אחדים

דמות עילאית טמירה מעולם הרבנים של הדור הקודם, היה הגאון ר' יצחק זצ"ל אשר בברכת החזון איש התמנה לרב העיר הרצליה, ושם עשרות בשנים העמיד תורה והלכה לא פשרות וללא כחל ושרק, וזכה להקים משפחה מפוארה בישראל אשר כל הרואה אומר בקראי, שגידלם בתוך עיר כזו ליראת שמים ואהבת תורה מופלאה. זכותו תעמוד לכל יוצאי חלציו ולבני עירו להתברך בכל מילי דמיטב.

שיחה בערב יוכ"פ תשע"ה

איתא בתהילים 'תקעו בחודש שופר בכסא ליום חגיגו כי חק לישראל הוא "משפט" לאלקי יעקב'. ומכאן אנו לומדים שראש השנה הוא יום דין. ומבאר הגר"א בסידורו ש'חק' היינו המצוה של תקיעת שופר ואזיל על יום א' דראש השנה. ומש"כ 'משפט לאלקי יעקב' אזיל על יום ב' דר"ה. וביאור עוד דיש בר"ה ב' דינים 'דינא קשיא' ו'דינא רפא'. ודינא קשיא היינו ביום א' דר"ה 'ודינא רפא' היינו ביום ב' דר"ה.

הטעם שראש השנה נקרא חג

אך יש להבין מש"כ בקרא 'בכסא ליום חגנו', וזה מעורר פליאה, שדוד המלך אומר על ראש השנה שהוא יום חג. וזה דבר הצריך ביאור למה נקרא "יום חגנו", אמנם כתוב בעזרא על ר"ה 'אכלו מעדנים', אך איך שייך להבין יום המשפט שנקרא בשם "חג".

וראיתי בשפת אמת (ראש השנה תרנ"א) דבר נפלא, והוא אף מעורר מאוד. דהנה בכל הג' רגלים יש חיוב לעלות לבית המקדש, כדכתיב בקרא 'ג' רגלים בשנה 'יראה כל זכורך'. מבואר שיש מצווה של 'ראיה', ומחיוב המצווה להראות ולעמוד לפני ה' יתברך. [ומאי דצריך להביא קרבן זהו חיוב נוסף]. נמצא שהמאפיין של הג' מועדים פסח שבועות וסוכות שנקראים בשם חג, זהו בגלל שיש בהם 'מצוות ראיה', דכל אחד מישראל מחויב להראות לפני הקב"ה, ובמצוה של ראיה שהיו עומדים לפני ה' זה היה התקרבות עצומה לקב"ה לכך אף נקרא בשם 'חג'.

והנה בתקיעת שופר כתוב בגמ' בראש השנה דף כו. 'שאני שופר כלפנים דמי', ולכך אף לא תוקעים בשופר של פרה כי הוא מזכיר את חטא העגל, ולא מזכירים חטא בפנים. ואף שתקיעת שופר איננה כלל בקודש הקדשים אלא בחוץ, בכ"ז חשבינן 'שופר כלפנים'. והביאור שע"י תקיעת שופר מתקרבים לה', עד כדי כך שאדם צריך להרגיש בעצמו בזמן תקיעת שופר שהוא כאילו עומד בקדשי קדשים, ככהן הגדול שהיה נכנס לפני ולפנים ומאימת הקדושה היה נמצא שם רק כמה דקות, אף שופר כלפנים דמי. ובזמן שתוקעים אנו בשופר והרי השופר בא לעורר אותנו, עד שאנחנו חשיבי כלפנים דמי.

ולפ"ז ביאר השפ"א נבין מש"כ בקרא בכסא ליום "חגנו", דמבואר שראש השנה הוא יום חג. והביאור בזה שכיון שמצוות היום הוי בשופר, ונתבאר דשופר כלפנים דמי, דהיינו שאותה התקרבות שיש בשלשה רגלים בשעה שבאו להראות לפני ה' יש גם בשופר. ובזמננו אנו דבשלשה רגלים אין לנו אפשרות לקיים את המצוה 'להראות לפני ה', כיון שבעוונותינו אין לנו בית המקדש. אולם שאני ראש השנה כיון דשייך אצל כל בן אדם מישראל בשעה שעומד בר"ה בשופר, והרי שופר הוא כלפנים דמי והיינו דע"י השופר זה כמו שעומד לפני ה' ולכן אף קרא ר"ה בשם 'יום חג'.

מלכויות ע"י פסוקים מהתורה

כתוב בגמ' בראש השנה (דף לד): אמרו לפני מלכויות זכרונות ושופרות מלכויות כדי שתמלכוני עליכם זכרונות כדי

שיעלה זכרונותיכם לפני לטובה ובמה בשופר. מבואר שצריכים להמליך עלינו את הקב"ה, ובאמת שזהו כל עבודת הראש השנה. ומה נחשב 'להמליך הקב"ה', היינו לדעת שה' הוא מולך על האדם ועל כל מה שנעשה בעולם, וכל תנועה שיש באדם הכל זה מאת ה', כי ה' הוא 'מלך' והוא 'מושל בכל'.

ואיך אנו ממליכים את הקב"ה, מבואר שם בר"ה שזה על ידי שאומרים עשרה פסוקים של מלכויות. ולכאורה אם אנו האנשים הקטנים היינו צריכים להמליך את הקב"ה היינו מתבוננים איפה יש 'מעשה המלכה' הכי גדול בעולם, והיינו ממליכים בצורה הטובה והיפה ביותר, ולזה יקראו 'המלכה'. ואמנם היום אין אומות שיש להם מלך, אולי באנגליה יש מלך ובאמת רואים שם איך מפארים את המלך. אך בגמ' כתוב לא כך, אלא ממליכים ע"י שאומרים אותם עשרה פסוקים. וכן בזכרונות ושופרות הצורה שחז"ל קבעו היא על ידי שאומרים עשרה פסוקים. ואף זאת יש להבין מה הטעם זה נקבע דוקא באופן זה.

וראיתי מובא בשם הגאון ר' נח שמענוביץ זצ"ל [שאמר בזמן שיסד את הישיבה בזכרון בשנת תש"י] הרי אנו יש לנו פעמיים ביום קבלת עול מלכות שמים. על ידי שאומרים ק"ש שחרית וכן בערב תפילת מעריב. ולכך תקנו חז"ל לומר שבע ברכות ק"ש, שנים לפנייה ואחת לאחריה בשחרית, ושנים לפנייה ושנים לאחריה בערבית, דע"י ברכות ק"ש אנו מתכוננים לקבל עול מלכות שמים.

והרי תקנו עוד לומר בבוקר ברכת 'אהבה רבה', וזו ברכה שכולה הולכת על תורה. שמתפללים אנו 'ותן בלבנו להבין ולהשכיל ללמוד וללמד לשמור ולעשות'. וכן אומרים 'הבוחר בעמו ישראל באהבה', מברכים אנו את הקב"ה שנתן לנו את האפשרות ללמוד את התורה. וכן במעריב אנו אומרים 'כי הם חיינו ואורך ימינו', ומיד אח"כ אומרים 'ואהבתך אל תסיר ממנו ברוך אתה אוהב עמו ישראל', הרי ברכת ק"ש במעריב הולך על התורה. וכן בשחרית תקנו ברכות על התורה ומיד אח"כ אומרים אנו קריאת שמע, וחזינן מהא אמנם אנו באים להמלכת הקב"ה שזה מהות קריאת שמע אבל כל ההמלכה באה היא מכוח התורה, ואי אפשר להמליך בצורה אחרת.

וזאת עפ"י מש"כ בזה"ק 'אורייתא קודשא בריך הוא וישראל חד הוא', מבואר שהתורה והקב"ה וישראל זה דבר שמאוחד יחד, והתורה היא זו שמקשרת אותנו. וכשאנחנו לומדים ויגעים ועמלים בתורה בזה אנחנו מקושרים בקב"ה. ולכן כהקדמה לקבלת עול מלכות שמים מתפללים אנו על התורה, כי עול מלכות שמים בא מכוח התורה. ונראה לבאר לפי"ז שזה טעם אמירת פסוקים של מלכויות שבזה 'תמליכוני עליכם'. כמו שכל יום עושים אנו המלכה של הקב"ה ע"י שאנחנו מקושרים בתורה, חז"ל אף תקנו המלכת הקב"ה על ידי פסוקי תורה של מלכויות ובזה אנו ממליכים את הקב"ה. נמצא שכל ענין המלכויות זה ההתקשרות בתורה.

בביאור ענין העקידה

אומרים אנו בסוף ברכת זכרונות 'ותראה לפניך עקדה שעקד אברהם אבינו וכו' וכבש רחמיו לעשות רצונך בלבב שלם', מזכירים הנסיון העצום שהיה לאברהם אבינו, שהסיר מלבו את כל האהבה שהיה לו ליצחק, ודבק בקב"ה וכבש רחמיו בלבב שלם, ומבקשים ומתפללים אנו 'כן יכבשו רחמין את כעסך מעלינו', כמו שאברהם אבינו כבש את רחמיו, גם בנו יתקיים שיכבשו רחמין על מידותיך. ובסוף הברכה מסיימים 'ועקידת יצחק לזרעו ברחמים תזכור'. ויש בזה קצת סתירה שבתחילה אומרים ותראה לפניך עקדה "שעקד אברהם אבינו" ואח"כ מבקשים "ועקדת יצחק" לזרעו תזכור.

[אגב, יש לעמוד על הלשון "עקידת" יצחק, דעקידה זה מלשון 'קשירה', ומזכירים את מה שקשרו את יצחק. ויש להבין למה נקטו דוקא לשון זה, וכי כל המעלה של העקידה היתה הקשירה. וראיתי לבאר שעקידה זה מה שעשה לפניו משורת הדין, שיצחק ביקש שלא יהיה מום, שהרי לא היה חייב לקושרו. ובכ"ז ביקש זאת יצחק כדי שהקרוב יהיה שלם תעקוד אותי כדי שח"ו אני לא יזוז, ולכן נקרא בלשון עקידה לעורר רחמים מהקב"ה שנוזח לפניו משורת הדין]

והנה כתוב בגמרא 'והאלוקים נסה את אברהם ויאמר לו קח נא את בנך את יחידך', א"ר שמעון בר אבא אין 'נא' אלא לשון בקשה, משל למלך בשר ודם שעמדו עליו מלחמות הרבה והיה לו גבור אחד ונצחן, ועמדה עליו עוד מלחמה חזקה אמר לו בבקשה ממך עמוד במלחמה זו שלא יאמרו הראשונות אין בהם ממש, אף הקב"ה אמר לאברהם ניסיתך בכמה נסיונות ועמדת בכולם עמוד בניסיון זה שלא יאמרו אין ממש בראשונים. והנסיון של העקידה היה הנסיון התשיעי. והיו לו קודם שמונה נסיונות ועמד בכולם, ובכ"ז אומר לו הקב"ה ניסיתך בכמה נסיונות, עמוד בנסיון זה שלא יאמרו אין ממש בראשונות. ואם לא תעמוד בנסיון של העקידה יאמרו שאין ממש בראשונות. וצריך ביאור למה נאמר שנסיון זה מבטל נסיונות הקודמים.

ידידי אף על הטא האבות

וראיתי ע"ז תי' קצת חסידי ויש בו דברים עמוקים מאוד. [בספר 'אור תורה' לאדמו"ר מאוסטרובצא] הנה אנו אומרים בווידי 'עונותינו ועוונות אבותינו', וכן בנוסח התפילה ביום כיפור הוזכר כן כמה פעמים שמבקשים מחילה

אף על עוון אבותינו, ובאמת כן כתיב 'פוקד עוון אבות על בנים'. ויש להבין מה טעם שמתוודים אף על עוונות של אבות. מה הבן אשם בעוונות אבותיו.

ויבואר זאת עפ"י מה שכתוב במדרש תנחומא (פרשת כי תשא סימן י"ב) על הפסוק 'ראה קראתי בשם בצלאל וז"ל, 'אמר שלמה מה שהיה כבר נקרא שמו ונודע שהוא אדם וכו', עד שאדם הראשון מוטל גולם הראה לו הקב"ה כל צדיק וצדיק שעומד מזרעו, יש שתלוי בראשו, יש שתלוי בשערו, ויש תלוי בצוארו, יש בשתי עיניו, ויש בחוטמו, ויש בפיו, ויש באזניו, ויש בזרועו. תדע לך שבשעה שבקש איוב להתווכח עם בוראו ואמר מי יתן ידעתי ואמצאהו אבוא עד תכונתו אערכה לפניו משפט ופי אמלא תוכחות אדעה מילים יענני ואבינה מה יאמר לי, והשיבו איפה היית ביסדי ארץ, אמר רבי שמעון בן לקיש איפה כתיב, אמר לו היכן היתה האיפה שלך באדם הראשון תלויה, בראשו או בשערו, בצוארו או בעיניו, באי זה איבר וכו'. עכ"ד.

מבואר בתנחומא שכל מה שנברא ונעשה בעולם הכל תלוי באדם הראשון, והכל תלוי בדורות הראשונים. וכל הכוחות של הדורות הבאים טמונים בדורות הראשונים. וכן מצאנו בפרשת קורח, שקורח ראה שעתיד שמואל לצאת ממנו, ושמואל הרי משול כמו משה ואהרן, ולכן חשב שיש בו את הגדולה הזאת. ומבואר מזה שכל הדורות הבאים הם תלויים בשורש וזה בין לטוב ובין למוטב, אם יש צדיקים גדולים הכל נזקף לאבות כמו שהיה אצל קורח, וגם למוטב מצאנו בחזקיהו המלך שכתוב שלא רצה להתחתן כי ידע שמנשה ייצא ממנו. וכן יש הרבה גמרות שידעו מראש מה שייצא ממנו, כי כל מה שנעשה אח"כ הכל חוזר לשורש.

אברהם אבינו היה הראשון שבנה את עם ישראל ואח"כ היה יצחק וכן הלאה, וכל מה שיצא מאברהם אבינו הכל נמצא באברהם, ואחר כך כשנולד יצחק עבר הכל ליצחק, וזה מה שאנחנו אומרים אברהם יצחק ויעקב, כי אנחנו קשורים לאברהם ואח"כ ליצחק וכן הלאה.

ולפי זה מבאר בספר אור תורה את ניסיון העקידה, כיון שבזמן שציוה את אברהם בעקידה יצחק כבר בא לעולם, וכל זרעו של אברהם הבא אחריו טמון ביצחק, יוצא שאם יכשל בנסיון זה של העקידה אברהם נמצא בלי הדורות שלאחריו שאף הם מתיחסים אליו, ולכך ביקש הקב"ה מאברהם תעמוד בנסיון הזה כדי שלא יגידו שהנסיונות הראשונים בטלים, שהרי באמת כל הנסיונות הראשונים כוחו לעמוד היינו בגלל שיש דורות אחריו, אבל עכשיו שאנחנו אברהם עמוד בניסיון אבל בלי זרעו אחריו הרי שזה מגרע אף בכוחו של אברהם.

ויבואר ג"כ מ"ט בעקידה אנו מזכירים אף את יצחק, [ולא סגי בנסיון של אברהם] אלא שבתחילה אנו מזכירים את אברהם אבינו שעמד בנסיון העקידה ועשה כל מה שיכול לעשות, אולם כיון שבנסיון זה יצחק כבר נולד והיה לו נסיון מצד עצמו שלא מכוח אברהם לכן אנו מבקשים גם 'ועקידת יצחק ברחמים תזכור'.

[עוד יש להוסיף דאיתא דכל העקידות שהיו אח"כ בעם ישראל בכל דור ודור הכל זה מכח יצחק, ולכן מסיימים את הברכה ועקידת יצחק ברחמים תזכור, שמתפללים שיזכור לנו אף את כל העקידות שנעשו מכח יצחק]

ביאור תפילת "כתבנו"

מזכירים אנו בתפילת שמונה עשרה 'כתבנו לחיים' וכן 'ונכתב לפניך'. ויש להבין מה שייך תפילה על כתיבה, הרי הקב"ה יודע הכל. וכן באבינו מלכנו שאומרים 'כתבנו בספר חיים טובים' יש להבין מה יועיל הכתיבה 'בספר', וכי זה יועיל יותר ממה שעשינו. ובספר בראשית חכמה מביא יעב"ץ בפירושו על מסכת אבות שמבאר זאת דספר הוא 'נפשו של אדם', כאמרו מי מעיד עליו 'נפשו', שנאמר משוכבת חיקך שמור פתחי פיך. למה הדבר דומה לאדם שמלא נגעים בגופו וכיסה אותם בלבושו, וכשיתגלה לבושו תגלה ערותו ותגלה חרפתו, כך הנפש לבושה בחומר שנאמר בגוה יכסה וכו' ותראה חרפתה אוי לאותה בושה, וזה שאמר איוב ביד כל אדם יחתום, וזה מה שאומרים בנתינת תוקף וחיותם כל אדם בו.

וזה ביאור מה שכתוב 'כתבנו לחיים', [ומה שייך לבקש תפילה על 'כתבנו' שהרי תלוי בו אם הוא ראוי להכתב או לא] דכתיבה היא לא רק 'בספר' אלא כתיבה היא 'בנפש', ומתפללים אנו 'כתבנו' היינו לכתוב 'בנפש של אדם' את המצוה שנעשתה, וכן במה שמבקשים זכרנו לחיים איזה חיים אנחנו מבקשים, אין הבקשה רק לחיות ולהיות בריא, אלא עיקר הבקשה לחיים זה להיות דבוקים בנפשינו וברוחנו בקב"ה. וזה מזעזע מאוד, שכותבים 'בנפש האדם'. וזה התפילה שלנו שהנפש תהיה מקושרת לקב"ה, ואיך היא תהיה מקושרת ע"י מצוה, וזהו גם כן החיים שאנו מבקשים.

וזה גם כן הביאור במה שכתוב 'מצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה', ויש להבין וכי בגלל שעשה מצוה אחת יעשה עוד מצוה, אלא הפשט שהמצוה חקוקה בנפש האדם. וזה משפיע עליו שיעשה עוד מצוה. ולכן אם למשל אדם הניח תפילין כראוי, נוסף לו עוד מצות תפילין ולכן יעשה אח"כ עוד מצוה, כי הנפש התגדלה. ולהפך אם אדם יעשה ח"ו עבירה העבירה מכתימה את האדם וכיון שהוא מוכתם זה מביא עבירה אחרת.

וזה מה שאומרים בתפילה קדשנו במצותיך ותן חלקינו בתורתך, וקודם אומרים קדשנו במצוותיך ואח"כ מתפללים על התורה, והביאור בגלל שקודם מתחילים ע"י קיום המצוות והנפש מתקדשת ומתגדלת ע"י המצוה, ואח"כ

מגיעים לותן חלקנו בתורתך.

וכן במה שאומרים 'כתבנו לגאולה וישועה' אומר הרב דסלר זצ"ל שגם זה נכתב 'בנפש', והביאור שיש חיוב לקוות ולצפות לישועה, וזה צריך להיות קשור בנפשנו שנחכה ונצפה לביאת משיח צדקנו וזה דבר שלא נעשה מאלינו אלא צריך לשאוף ולעבוד לזה. ועל זה מתפללים כתבנו - שיכתב זאת בנפשנו שיהיה לנו ציפיה לגאולה וישועה.

הנה ניתן לנו מתנה גדולה של יום הכיפורים יום שאין בו יצר הרע, אמרו חז"ל 'עיצומו של יום מכפר', כל רגע ורגע נותן המון. יעזור ה' לנו שנדע לנצל את יוהכ"פ כמו שצריך. ונזכה להתפלל על עול מלכות שמים, וזאת על ידי ה'והאר עינינו בתורתך', להיות קשור ודבוק בתורה. ולחנך בתורה את הילדים והילדות, וכן את כל מי שאפשר להשפיע. ונכתב ונחתם לחיים טובים ארוכים ולשלום.

הגאון האדיר רבי יחזקאל ברטלר זצ"ל נלב"ע י"ה אדר תשע"ט

שקיעותו בלימוד בא לידי ביטוי בביקוש האמת מתוך אהבת תורה מופלגת, והי' מייגע את עצמו בסוגיות סבוכות ומורכבות ימים שבועות וחודשים ללא לאות, ופעמים רבות הי' שב ללמוד הסוגי' שכבר שנה ושילש בה וקבע בה מסמרות עוד הפעם מתחילה, אחת הסוגיות שצורבות בזכרון בהקשר לזה היא סוגיית בתר מעיקרא או בתר לבסוף בריבית שהשקיע בזה את ראשו שבועות ארוכים ללא גוזמא וכבר סידר בזה מערכות ברורות ומסועפות, אך הרגיש בעצמו שעדיין אין הדברים מחוורים אצלו כשמלה לפי השגתו, ומשך כמה שנים כשהיו עסוקים באפיית המצות בחבורת תלמידי החזו"א משך שלשה ימים הי' מבקש מהחברותא שיבוא למאפית המצות ושם הי' מתחיל להסתובב עמו הלך ושוב לשנן וללבן מחדש את הסוגי' הנ"ל. וכן בראש השנה אחה"צ בא ודפק בביתו של החברותא וקרא לו בא נסתובב קצת עד מעריב עם בתר מעיקרא ובתר לבסוף, זה מה שמעסיק ומטריד אדם גדול כל הזמן אם בראש השנה ואם בזמן אפיית המצות. וזהו החינוך שהשריש החזו"א בתלמידיו שהלימוד מעל הכל בכל זמן ובכל יום, וכמו שכתוב בספר דינים והנהגות מהחזו"א שהעיר החזו"א על מה שמאריכים בישיבות בר"ה יותר מדאי בתפילות ואמר הרי צריכים ללמוד.

זכור לכל המתפללים במחיצתו וביחוד בסביבתו איך הי' עסוק בתלמודו במשך התפילות הארוכות בימים נוראים, ובין הפרקים כל אימת שיש שיהיו זמן בתפילה כבר היו באים לשאול אותו בלימוד וכבר נשמע קולו ביני עמודי בכל בית הכנסת איך שהוא עונה ומתלהט בלימודו.

הי' שקוע בלימודו שקיעות מופלגת, וגם בלכתו בדרך ובשכבו ובקומו היו שפתותיו מרחשין בסוגיות שהיה שקוע בהם באותה עת, וסיפר משהו שראהו מגלגל את התפילין לאחר התפילה בבהכ"נ לדרמן ותוך כדי כך משמיע קולות של תקיעת שופר אוטו אוטו אוטו וכו' משום שאז עסק בסוגי' זו והיה שקוע בה ומלמל תוך כדי מחשבותיו וחשבונותיו, וכך היה תדיר, ואכן פעמים רבות היה קשה לשאלו במסכתא אחרת מרוב עיונו במסכת זו, והיה צריך להמתין עד שיוכל לעקור עינו לענות לשואלים בנושא אחר.

פעם אחת ערער אחד על התרועה שהי' פחות מט' טורמטין שהוא פחות משיעור התרועה, ובא להעיר על זה לאחר התפילה, שמע הגר"י זצ"ל את טענתו ועמד וחשב ושיחזר בראשו את הניגון של אותו תרועה ואמר הי' מספיק טורמטין מספיק קולות באותו תרועה.

כידוע שהי' ישן עם החזו"א בביתו כמה שנים, משום הקפידא שלא לישן יחידי, וזכה אז לשמש הרבה מאוד, והי' נוכח בבית כשבא ר' שלמה כהן הבעל תוקע של החזו"א לחזור על התקיעות לפני ר"ה, אמר לו החזו"א שיקפיד לגמור את השברים ואז להתחיל את התרועות. ואמר הגר"ח גריינימן זצ"ל שהוראה זו נאמרה על מריע מתוך השבר דוקא כי בתקיעות שעושים שתי נשימות לא שייך לומר כן דהא יש הפסק ממש ואינו רק ענין של לגמור קול אחד קודם שמתחיל קול השני.

עוד אמר שהחזו"א הורה לבעל תוקע לעשות תקיעות ארוכות ותרועות ארוכות.

עובדא הוה בבית המדרש בראש השנה שחל בשבת ושכח אחד המתפללים להזכיר של שבת בתפילת מוסף, והסתפק הגר"י זצ"ל שצריך לחזור על מוסף בלא זכרונות ושופרות אלא רק הברכות של שבת ויו"ט, כיון שכבר יצא ידי מלכויות וזכרונות, ועסק בזה שעות רבות בר"ה ולסוף הורהו לצאת מאחר שוא ש"ץ ידי מוסף. ולאחר ר"ה המשיך ללמוד פרק זה כמה חודשים עד שהעלה מסקנתו בזה.

קיום המצוות בכל זמן, אין כזה דבר שיום פלוני לא מתאים לעסוק במצוה כזו או אחרת, פעם ביו"כ נודע לו על קרוב משפחה השוכב בביתו עם שושנה ברגל, מיד הלך לעשות ביקור חולים ביו"כ בצהריים בין התפילות, בעודו מהלך יחף כמנהגו שלא ללבוש כלל מנעלים ביו"כ.

כשאמו ע"ה היתה בגיל זקנה מופלגת והרופא אסר עלי' לצום, טרח הגר"י וחיפש איזה מאכל מזין וקל לאכילה

שתוכל לאכול שיעורים ולעבור את הצום בשלוי. וזה מצטרף לכל הכיבוד אם הנפלא שראו אצלו גם בזקנותו. הי' מטייל עמה וכל יום בלי הפסק היה לוקחה לגינה ועושה עמה פיזיותרפיה ובמוש"ק מביאה לחצר ביתו והי' קורא לנכדות שיבואו לשמחה, וסיפרו שאמהות מהבתים שמקיפים את גינת ויזניץ היו מראים לילדיהם שיבואו לצפות על אותו צדיק איך שנוהג כרבי טרפון.

בואו שנה אחת עם העוף של הכפרות לשוחט והשוחט צעק וכעס על האנשים, אמר הגר"י זצ"ל שוחט שכועס הוא לא רגוע הוא לא יכול לשחוט כראוי, והלך לשוחט אחר לשחוט את הכפרות.

חידושים וצייונים מהאברך המופלא הרה"ג ר' יהושע בן פז זצ"ל

דברים אחדים

דודי ירד לגנו ללקוט שושנים, בי"ט מנחם אב תשע"ט עלה ונסתלק לשמי מרום האברך המופלא הרה"ג ר' יהושע בן פז זצ"ל, עולה תמימה וזכה, פניו האירו לכל אחד ואחד, מנער ועד זקן, הכל חיבבוהו, וגדלותו בתורה היתה ניכרת לכל, כולך יפה ומום אין בך, שלם ומושלם בכל מדה נכונה ביראתו במדותיו ובעיקר בתורתו, אשרי עין ראתה את 'הכהן בעבודתו', פטירתו זיעזע את כל העולם כולו מתחילתו ועד סופו, והכל בוכים 'איכה יוהם זהב, ישנא הכתם הטוב'.

בחדר אוצרתיו נמצא ספר שלם שהכין וכתב ברוב דעתו ובו ציין בקצרה את המו"מ והמראה מקומות במאות מקומות בש"ס, וכל הרואה אומר ברקאי על יופי כתיבתו וגודל בהירותו.

לקראת הימים הנוראים הבאנו באדיבות אשתו החשובה תח' את אשר כתב בעניני יוה"כ ותשובה. שאותם בירר וסידר באופן מוחלט, יתן ה' שיזכו להוציא את כל כתביו לאור עולם, ובזה יהיו שפותיו דובבות ויעלה מחיל אל חיל, עד נזכה לתחיית המתים בקרוב.

יום הכיפורים

- בכוחו של יום הכיפורים

בכריתות ז, א' וביומא פה, ב, ועוד, אי' לפלוגתא דרבי ורבנן, בכפרת יוה"כ, דרבי ס"ל דהכפרה היא אף בלא תשובה^{1,2}, ורבנן ס"ל דהכפרה היא רק בתשובה, [וביומא פז, ב' הו"א דלרבי אף באומר אחטא ואשוב יוה"כ מכפר [ומתני' דתנן דאינו מכפר דלא כרבי], ומסקנא דבזה אף לרבי אינו מכפר], והלכה כחכמים, [ראה בר"מ תשובה א, ג' ובתוס' כריתות ז, א' ד"ה ובפלוגתא וכ"ה ברמ"א או"ח תרז, ו], וראה להלן אריכות בדעת רבי ובדעת רבנן,

(עוד נחלקו ר' יוחנן וריש לקיש אם המבעט ביוה"כ יוה"כ מכפר לו או לא, והלכתא כר"י דאין יוה"כ מכפר [ראה בצייונים הנ"ל], ובגדרו של המבעט נחלקו הראשונים ולע"ע הדברים עדיין לא מסודרים לי דיים)

- ביומא יט, ב ובמהרש"א שם אי' דכפרת יוה"כ [אילולי חוטאים בו ביום עצמן] היתה ראויה להביא הגאולה,

- בחידושי הגר"ז מנחות ד, א' כ' לבאר מה דהקשו בכריתות כו, א דקרבן יולדת יתכפר ביוה"כ, והוא פלא דיוה"כ מכפר על חטאים וקרבן יולדת דאינו על חטא, והיא רק מחוסרת כפרה, האיך יתכפר, וכ' שם דיוה"כ יש לו דין קרבן עיי"ש.

- בדעת רבנן

בפשטות היה נראה בדעת רבנן, דאין כח ביו"כ לכפר לחוד, וצריך גם תשובה,

אכן רבותינו [ראה בפחד יצחק יוה"כ מאמר ג, יא ועוד] למדו דאף לרבנן יש כח ביוה"כ לבד לכפר כרבי, ורק דבלא תשובה הוא כטובל ושרץ בידו ולכן לא מהני יו"כ לחוד, [וכע"ז כ' הגרא"ו בקובה"ע סז, ג לענין קרבנות ראה הערה³]. ולדבריהם לכא' הפלוגתא דרבי ורבנן היא אם מי שלא שב, הוא כטובל ושרץ בידו או לא ויל"ע בזה]

1. [חזן מג' עבירות והם כופר בעיקר מגלה פנים בתורה שלא כהלכה, ומי שאינו משמר בריתו דכתיב בהו 'הכרת תכרת', ודרשו הכרת קודם יוה"כ הכרת אחר יוה"כ, ואין מתכפרים אלא בתשובה, דכתיב 'עוונה בה' לא אמרתי אלא כשעוונה בידה].

2. באחרונים הגבילו דברי רבי, בנוסחאות שונות ראה בזה בפירוש הח"ח לתו"כ פ"ד סב, ובמשנת ר"א ימים הנוראים שער שישי מאמר ב'.

3. דהנה באומר לא אכלתי חלב ועדים מעידים אותו שאכל ר"מ מחייב קרבן יבמות פז, ב', ובתוס' שם כ' דלר"מ ממשכנין אותו, דהא דאין ממשכנין חייבי חטאות ואשמות הוא מפני דודאי יביאו, והכא דאומר לא אכלתי לא יביא לעולם,

והק' הגרא"ו האך מחייבים [ומה מהני], הא מבואר בגמ' שבועות יג, ב דחייבי חטאות מתכפרין רק בתשובה, והכא דאומר לא אכלתי הרי לא יעשה תשובה וממילא לא יתכפר לו, ותר"ץ ע"ד זו, דדין תשובה בקרבנות הוא מפני דאם אינו עושה תשובה הרי הוא כמזיד, ולכן אינו מכפר אבל היכא דמה דאינו עושה תשובה

- בדעת רבי

נחלקו הראשונים בגדר הכפרה לרבי, דהתוס' בשבועות יג, א' ד"ה בעומד כ' דלרבי הוא מכפר לגמרי⁴, ובתו"י ביומא שם הק' בתו"ד דאם יוה"כ מכפר לגמרי על מה נחרב הבית, וכ' דאף לרבי אין יוה"כ מכפר לגמרי בלא תשובה, - יל"ע לרבי דיוה"כ מכפר לבד, אם במיתה ג"כ אי"צ תשובה כיוה"כ או לא, ראה בזה בתוס' בשבועות שם דנראה דשוו אהדדי, אכן במנח"ח שסד, כז, הסתפק בזה, - וידוי

בידוי דיוה"כ 'על חטא שחטאנו לפניך' באונס' וברצון', מבואר דמתודין אף על האונס, והק' בזה דבכמה ראשונים נראה דאי"צ כפרה על אונס כלל ואינו חטא, [ובאבודראם כ' דהוא וידוי על ג' עבירות דיהרג ואל יעבור ומ"מ הוי אונס ראה בר"מ (סנהדרין כ, ח')] וראיתי מי שכתב (*) דביוה"כ הוידוי אינו מלתא דתשובה לבד, אלא מדינא ד'לפני ה' תטהרו' ולענין זה בעינן נמי להתודות על האונס וצ"ת. (ולא ידעתי עתה המקורות בזה)

- בגדר העינוי דיום הכיפורים

ביומא עו, א איתא המקור לה' העינויים ביוה"כ מקרא 'דתענו את נפשותיכם', והאחרונים [ראה בקובץ הערות עג, ג'] דנו בגדר האיסור, אם עיקרו הוא איסור עינוי, וה' העינויים הם מחמת ביטול העינוי [ואינו תלוי בגדרי כאו"א], או דהקרא הוא ילפוטא לאיסור עצמי, [וכל איסור יהיה תלוי בגדריו, אכילה בגדרי אכילה, ונעילה בגדרי נעילה וכו']

והגרא"ו כ' דנחלקו בזה אב"י ור"ב ביבמות קב, ב, דאב"י ס"ל שם דמנעל דיש בו תענוג, אף דאין לו שם מנעל אסור, והיינו דהאיסור הוא ביטול העינוי, ולכן אף דאין בו שם מנעל אסור, ור"ב אמר 'ומשום תענוג בלא מנעל ביום הכפורים מי אסיר', והיינו כיון דאינו מנעל הגם דיש בו ביטול עינוי, אין איסור ללבושו ביוה"כ, דהאיסור הוא לבשת מנעל ולא רק ביטול עינוי,

[וכתב שם דמה דהוכיחו ביבמות מ, א ממה דר"ל פוטר אכילה גסה ביוה"כ, דאכילה גסה לא שמה אכילה, הוא כר"ב, דלאב"י דהאיסור ביוה"כ הוא משום ביטול עינוי, אין ראיה ממה דביוה"כ פוטר על אכילה גסה, דאינה אכילה, דאפשר דדוקא ביוה"כ פוטר משום דאין בה ביטול עינוי, אף דבכח"ת חשיב אכילה, וע"כ דהאיסור ביוה"כ הוא איסור אכילה וקר"ב, וממה דפסור ביוה"כ, ע"כ דאכילה גסה אינה אכילה,

והוסיף דלפ"ז גם באכילה שלא כדרכה יהיה פסור, הגם דיש בה ביטול העינוי, כיון דאינה אכילה והאיסור הוא איסור אכילה, אכן בשאג"א עו כ' דאכילה שלא כדרכה חייב, דאף דאינה 'אכילה' מ"מ יש כאן ביטול עינוי ודוקא באכילה גסה דאין בה ביטול עינוי פסור, והגרא"ו הק' עליו כנ"ל]

- בירושלמי תרומות ו, א' כ' דר"ל דס"ל חצי שיעור מותר מהתורה מודה ביוה"כ דח"ש אסור⁵, והגר"א וכעין זה בר"ש סירילאו ביארו וז"ל 'מודה ר"ל ביוה"כ דלא כתיב ביה אכילה אלא עינוי, ובפחות משיעור נמי מיתב דעתו כל שהוא', והיינו דלמדו דהאיסור ביוה"כ הוא דין בעינוי, ולכן חצי שיעור אסור דיש בו ביטול עינוי⁶,

עבודת יוה"כ - ענינים

- קטורת לפני ולפנים

בירושלמי יומא ה, ב הביא דדרשין מקרא ד'וכל אדם לא יהיה באהל מועד' דבשעת ההקטרה אפילו אותם שכתוב בהם ופניהם פני אדם היינו המלאכים, אסורים ליהות באהל מועד.

והגר"י פ' פערלא לאוין ל"ת קפג עמד במה דיש איסור אף על המלאכים, וז"ל 'תורה לא ניתנ' אלא לישראל ואין מלאכים מוזהרים עליה', עוד העיר מפני מה לא מנו מוני המצוות המצוה דלא יהיה אדם באהל מועד כמצוה לעצמה.

וביאר בגדר האיסור דהוא איסור גברא, אלא הוא מדיני ההקטרה, דיש דין להקטיר בחשאי, ולכן יש איסור שמלאכים לא יהיו [והיינו דאינו איסור על המלאך אלא על המקטיר, ולכן לא מנוה מוני המצות כמצוה לעצמה, דהוא מדיני ההקטרה].

- וביומא לט, ב' א' דשמעון הצדיק אמר 'בכל יום הכפורים היה מזדמן לי זקן אחד לבוש לבנים ועטוף לבנים, נכנס עמי ויצא עמי וכו' והתו"י כ' 'בירושלמי פריך והכתיב 'וכל אדם לא יהיה באהל מועד' וכו' ותירץ הירושלמי כבוד

הוא מפני דחושב שלא אכל אינו מזיד ולכן מכפר עליה,

4. ובפנ"י האריך להק' ע"ד, [בסגנון קושיית התו"י שבפנים] ודחק דבריו באו"א עיי"ש

5. [וזה דלא כהבבלי יומא עג, ב' דהביאה הגמ' הפלוגתא דר"י ור"ל באכילה ביוה"כ].

6. [וראה עוד בדברי הירושלמי ב'חצי שיעור']

הקדוש ברוך הוא היה.

-שעיר המשתלח - ענינים

הגר"ח [הובא בחידושי הגרי"ז זבחים קיג,ב'] דן אם יש לשעיר המשתלח יש דין קרבן, ונפק"מ אם יש בו דין שחוט חוץ [והבין הגר"ח דאם יש בו דין קרבן יש בו דין שחוט חוץ, ואם אין בו דין קרבן אין בו דין שחוט חוץ וראה בהערה מה שהעיר בזה הגרי"ז⁷]

והביא ממה דכ' הר"מ יח,יא דיש לו דין שחוט חוץ קודם הוידוי [ראה לשונו בהערה⁸], דיש לו דין קרבן קודם הוידוי, [ודן הגר"ח דיתכן דאף אחר וידוי לא פקע מיניה שם קרבן, אלא דאין בו דין שחוט חוץ, דאחר וידוי אינו ראוי לקרב לפני אוהל מועד, אכן הביא ראייה דפקע מיניה שם קרבן דהנה בגמ' סו,א' אי' איתא איש להכשיר את הזר לשילוח, ופריך פשיטא, ותירצו מהו דתימא כפרה כתיבא ב' קמ"ל, ואמר הגר"ח דההוא דלא פקע מיניה שם קרבן, ובמסקנא אמרין דפקע מיניה שם קרבן אחר הוידוי,

לשון של זהורית הגר"ח ראה חידושי הגרי"ז זבחים קיג,ב' הק' דהנה מבואר בגמ' יומא מא,ב' דמה שקשרו לשון של זהורית לשעיר המשתלח הוא כדי שלא יתערב באחרים והק' הגר"ח הרי הגמ' דימתה לשון דזהורית דשעירים לפרה ומצורע ונראה דהוא מעיקר הדין וביאר דב' ענינים יש בקשירת הזהורית עיי"ש

*תשובה

- בגדר מצות תשובה

בגדר מצות תשובה נחלקו הראשונים, אם תשובה היא מצות עשה, או דהיא רק אפשרות להתכפר ואינה חובה במצות עשה, ולהלן נציין עיקרי הדברים.

בדברים ל' [א-יד] כתיב 'ושבת עד ה' אלוקיך ושמעת בקולו וגו' ושב ה' את שבותך וריחמך וגו' ואחרי כן כתיב כי המצווה הזאת אשר אנוכי מצווך היום לא נפלאה היא וגו' ונחלקו הראשונים בקרא דכי המצוה על מה קאי אם קאי על מצות תשובה או דקאי על מצוות ת"ת.

דעת הרמב"ן שם דקרא דהמצווה הזאת חוזר על מצות התשובה, ולפי"ז מפורש דאיכא מצות עשה לשוב בתשובה, [ואף שהרמב"ן לא מנאח בסדר המצות שלו פי' האחרונים דהוא מפני שהכל כלול במצות הוידוי שלמדה הרמב"ן נמי מהאי קרא ד'בפיך' שהוא על הוידוי].

וכן דעת הרבינו יונה בשע"ת א,א' וז"ל 'והזהרנו על התשובה בכמה מקומות בתורה' והביא הפסוקים הנ"ל, וכ"ה בר"ן ראה בדרשות דרוש ו' [ד"ה ובפרט נתבאר זה] שכ' 'שהיא מצות עשה מן התורה' וכ"ה בעיקרים (מאמר ד פרק כה), ובחרדים (פ"ט מצות עשה התלויות בלב מצווה לד)

אכן דעת רש"י דקרא ד'כי המצוה הזאת' קאי על מצות ת"ת, (וכ"ה בגמ' בעירובין נה,א' וכ"ה בר"מ ת"ת ג,ח') ובתרגום יונתן שם פי' 'לימד הכתוב חובה לפתוח הפה ללמוד תורה', ולפי"ז אין הכרח דאיכא מצוה לשוב בתשובה, [וכ"כ בהגה' הרי" פערלוב על הרס"ג ח"ג פרשה מב ד"ה אלא].

ובדעת הר"מ יש בזה מבוכה, דמחד השמיט הרמב"ם ממנין המצות את מצות התשובה, והאחרונים [ראה במנח"ח שס"ד אות א⁹] דייקו בדעתו [ומעוד כמה דקדוקים] דלמד דאין מצוה לשוב, ואיכא רק מצות וידוי, [וראה במשך חכמה דברים לא,יז ובהעמק דבר דברים ל,יא].

אכן מאידך הר"מ בהקדמה לה' תשובה [בפרטי המצווה] כ' בהדיא דאיכא מצות עשה של תשובה, וראה בזה בקרי"ס תשובה א,א' וצ"ת.

- עוד בענין התשובה ראה ב'יום הכיפורים.

7. והגרי"ז העיר על מה דמבואר בדברי הגר"ח דרק אם יש דין קרבן יש דין שחוט חוץ ממה דמבואר בזבחים קיב, ב' דבהטבת נרות בחוץ אינו חייב מדין עבודה בחוץ כי אינו עבודה תמה, ומבואר דבלא הסברא דאינה עבודה תמה היה בזה דין עבודה בחוץ הגם דאינה קרבן, ומבואר דיש דין עבודה בחוץ אף היכא דאין בו דין קרבן,

וביאר הגרי"ז דיש לחלק ותו"ד שם בסטענסיל הוא דהיכא דאין הדבר קרבן אפשר לחייב בחוץ רק על העבודה שהיתה ראויה להיעשות בפנים, וכגון בנרות דהיה צריך להיטיב בפנים והיטיב בחוץ, אבל היכא דהדבר קרבן אפשר לחייב גם היכא דלא עשה את העבודה דבפנים בחוץ דהא בשעיר אין דין שחיטה בפנים ואעפ"כ חייבים עליו בשחיטה בחוץ,

8. וז"ל 'שני שעירי יום הכיפורים ששחטם בחוץ, אם עד שלא התודה עליהם חייב כרת על שניהן הואיל וראויין לבוא לפני השם לוידוי, ואם אחר שהתודה פטור על המשתלח שהרי אינו לבוא לפני השם'

9. וראה שם דכן דקדק בדעת החינוך.

ויאמרו הנה יום הדין

מרן הגאון רבי דוד פוברסקי זצוק"ל - ראש ישיבת פוניבז'

מאת: יוסף צבי רינהולד

עוד הרחבת הדברים בספר מוסר-ודעת חלק שני מאמר ט'

... בהיותי קרוב אל שולי אדרתו מזה שנים רבות, יכולני להעיד כי ככל שקרבו הימים, ימי המשפט, היה רבי דוד אחוז כולו 'רעדה', עד אשר אמירת השיעורים היומיים שהיה כה עיקבי במסירתם להנחיל את מסירת-התורה שהיתה מופקדת בידו מזה שלוש דורות, החלה להיות קשה לו.

אולם, בד בבד 'לימוד התורה' עצמה, היתה למקום המפלט לו, לשם נס כדי להינצל ולחוש בטוח בדין.

וכאשר נתכבד בעלייה לתורה בימים הנוראים, היה בוכה ובוכה עוד בדרכו אל הבימה, דמעות נראו 'נשפכות' מבעד לעדשות משקפיו, עד שלא היה יכול לפתוח בברכת התורה, בעומדו רכון על גילייה. רק לאחר התאפקות והתגברות - לגדול ה'זכות' לברך על התורה.

שיא פחדו היה כאשר נכנס להיכל הישיבה עוד בטרם יכנס היום הגדול,

היה נעצר לרגע שתיים על מפתן הדלת ואומר 'הנני נכנס לבית-המשפט'. ובזקנותו כאשר נאלץ להישען על ידי תלמידים 'מקבלים', חש בביטול עצמיותו לחלוטין, עד אשר התבטא ואמר: 'איר אתם שלעפט נושאים ד'נבילה נבילה, צו ד'משפט' אל המשפט.

***

השגות, על ידי פחד מפני הדין

הפחד שאוחז בנו, בימים אלו, תועלתו רב ועצום.

הבה נלמד את דברי רבי איצ'ל ב'כוכבי-אור' (אור ישראל, כוכבי אור סימן ו סוף ד"ה אמת כי) עתה, על ידי מדת התשובה, הנה, ביד כל אחד להתנער מכל עוונותיו ... ועוד הוא כותב (להלן) אולם, את אשר סוף סוף עם עזיבת החטא יוכל להשיג גם מחילה וסליחה לחטאיו, להתנער מכל עוונותיו ולמחות אותם כעב וכענן.

והדברים נפלאים, אדם בא עם 'פעקלע' כה גדול כלשון רבנו ניסים גאון (בוידיו) אם עמדתי לפרש את חטאי ולבארם, יכלה הזמן והם עוונותי לא יכלו, והאיך על ידי התשובה יוכל לנער מכל עוונותיו ?

ניעור, מלכלוך חיצוני. וניעור, מלכלוך פנימי

ואמנם, הניעור מסוגל להגיע עד אל 'עצמו' של האדם. ממש כך. יוכל הוא לנער עצמו מכל מה שנדבק בו, זיך געבען א שאקל.

ואם כי מהלכלוך החיצוני שעדיין לא נתערב בו בעצמו, די קל להתנער. אבל מחטאים שהינם פנימיים ותקועים עמוק בנפשו, ככתוב (ישעיהו לא, ו) שובו לאשר העמיקו סרה בני ישראל, האיך יתכן להתנער מהם בבחינת (ישעיהו נב, א-ב): התנערי מעפר קומי עד אל לבשי בגדי תפארתך.

באיזה אופן יהא ה'ניעור' ?

נוכל ללמוד מדברי רבנו יונה (שערי תשובה ב, יג) הדרך הרביעית שיתעורר האדם לשוב מדרכיו הרעים, בעת אשר יהגה האדם בתורת ה', ויקרא בדברי הנביאים והכתובים, זיבין בנועם המוסריים, ויראה האזהרות והעונשים, יחרד לדברים ! מי מאיתנו אוחז בזה... ויכן לבו להיטיב דרכיו ומעלליו, ויתרצה אל ה'. כאן כתוב, שדוקא על ידי 'פחד' יתרצה אל ה'.

והדברים יבוארו כי כאשר האדם מפחד, הלא 'בהכרח' הוא מנער הכל מעל 'עצמו'. הפחד, זהו דבר פנימי ועמוק המגיע עד אל הנפש, וכאשר מתנערים מדברים תפלים הנדבקים בו, הם מנוערים אל סביבותי, וביכולתי לעזבם ולנוס מפניהם, ולהיות משוחרר אפילו מהדברים שהיו הכי הכי טמונים ועמוקים בקרבי.

וקירבתו אל ה' בעת הפחד היא כה גדולה, עד אשר מתחדשת כלפיו השגחת-ה' באופן כה קרוב, כאמור בהמשך דברי רבנו יונה (הנ"ל) על הכתוב (ישעיהו סו, ב) ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וחרד על דברי.

וכן כתוב בענין יאשיהו (מלכים ב, כב, יא): ויהי כשמוע המלך את דברי ספר התורה ויקרע את בגדיו. ובענין עזרא נאמר (נחמיה ח, ט) על ימי הדין שעברו על עולי-בבל: כי בוכים כל העם כשמעם את דברי התורה.

ככי אינו יכול לבוא סתם כך, אדם בוכה אך ורק כאשר הדבר נוגע לו בעצמו !

דמעות באות ממעמקי נבכי הנפש. ומה שבא משם, זה פותח את כל השערים. רייסט אופ אום-מיט-דום - - - -

ועל ידי עצה זאת קל לקיים את המצוה שרבים לא מקיימים את זה כיון שכרוך בקושי רב לכן נראה לנו שזה עצה נכונה.

מש"כ על קריעה על ערי יהודה, אם יבוא ע"א ויאמר שלא ראינו שקורעים על מערת המכפלה וכיו"ב, בר מזה שלא ראינו אינו ראי', יש ליישב חוסר המעשה רב בזה כיון שהרבה פעמים רואה ערי יהודה אחר שכבר ראה ירושלים בחורבנה ובין אם קרע ובין אם ראה בתוך ל' כמדו' דבשניהם פטור הוא מקריעה על ערי יהודה אחר שכבר ראה את החורבן הגדול יותר והוא העיר האבלה והשוממה, ולכן לא מצוי כולי האי שיקרעו על מערת המכפלה כמו שמצוי על מקום המקדש.

הערת מלכות

לא אני המצאתי את המנהג אלא כבר מובא בספרים אמנם שמעתי שיש ת"ח שכן קורעים בחברון וזה מנהג חדש אפשר שמנהג טוב אבל חדש

שערי תשובה סימן תקסא

[א*] הרואה ערי יהודה כו'. וכתב בר"י בשם מו"ה הבעל חסד לאברהם שכתב נהגו העולם שלא לקרוע על חברון תוב"ב שמעתי בשם גדולים לפי שחברון מערי מקלט שניתנו ולא מערי יהודה מיקרי וכתב בגליון בר ברת' הרב הגדול בדורו מוהר"ר אברהם יצחק ז"ל שדברים חלושים הם עכ"ל ואף אנא אמינא דאין לסמוך ע"ז עכ"ל:

ובזמננו לא נוהגים לקרוע על ראיית ערי יהוד

ס' ארץ ישראל להגר"מ טיקוצינסקי זצ"ל סי' כ"ב סעי' א', ונותן ב' טעמים לדבר, חדא כי ערי יהודה אינן ידועות כיום בגבולותיהן ועוד דבזמננו שבאים לירושלים מצד מערב לא מצד דרום אין פוגעים לפני ירושלים בערי יהודה וכשבאים לירושלים וקורעים עליה שוב א"צ לקרוע על ערי יהודה

*****

הודעה נחוצה לקראת ראש השנה.

לקראת ב' ימי ראש השנה יש להקפיד להגדיר את ה"פיקוד שבת" למצב של לכל הפחות 52 שעות ע"מ שהפיקוד שבת לא יפוג במהלך החג ח"ו.

ואף שמותר לבשל באש שאתה קיימת מערב החג ביום טוב לצורך אוכל נפש. בעת פתיחת דלת המקרר יש עברת אש שאסורה גם במועד ואף לצורך אוכל נפש.

בברכת כתיבה וחתומה טובה

ארגון "מקדשי שביעי"

הערת מלכות

מדובר על ההתקן של המכון הטכנולוגי ובאמת הערה נחוצה אבל בהתקן של משמרת השבת עובר אוטומטי למצב שבת לשני הימים פתיחת המקרר אינה איסור העברת אש אלא איסור של הפעלת חשמל של מלאכת בונה לדעת החזון איש

*****

לפי המבואר במטה אפרים (סי' תר"ג ס"ה) שאנשי מעשה נוהגים להיות זריזים ולקנות ד' מינים קודם יו"כ כדי שמצוה זו תכריע לכף זכות, ובשע"ת סי' תרכ"ד (ס"ק א') שטוב להקדים ולבנות הסוכה כדי שמצוה זו תכריע לכף זכות כמו שכתב הלבוש לענין קידוש לבנה.

רואים שלמדו שאפי' הכשר מצוה יש להקדים ולעשות קודם יו"כ, א"כ לכאורה ג"כ יש להכין את המעות עבור יזכור קודם יו"כ, ושמא יש לחלק.

א.פ.

הערת מלכות

מרן הגר"ח זללה"ה היה מקפיד לתת לפני החג את מעות היזכור והיה אומר בעבור שנתתי ואחרי שנפטר בחג בא אחד לומר שיזכרו לתת את המעות ואמרו שתמיד נותן קודם

*****

בענין חיוב נשים בקריעה בכותל המערבי

בשו"ע אבן העזר סימן צ סעיף יט, מבואר שאין לאשה בעלות גמורה על לבושיה לעשות בהם כחפצה (ובגדר הדין עי' בשו"ת חת"ס קטו). וממילא הוא הדין שאין לה לקרוע כאשר הוא מקפיד על כך (וכ"ש בת הסמוכה על שלחן אביה). (ולא דמי להקנות מלבשו לאחר שדעת הפוסקים להחמיר היות וע"פ האמת אינו מקפיד שיקרעו).

ולכאורה אין לומר שמחויב להעמיד את הבגדים כדי שתקיים בהם דין קריעה, שהרי יכולה וצריכה לשמור את בלאותיה לשם כך כנהוג, ולא מחויב להעמיד לשם קריעה דוקא בגדים מכובדים.

(ולפי זה מוטל על האשה לשמור בלאות לשם קריעה (כפי שנוהגים יר"ש) אבל אם לא עשתה כן אסור לה לקרוע אא"כ אין לה בעל).

אברהם יצחק מאור

הערת מלכות

אעפ"כ נהגו לקרוע ונהגו שהבעל מרשה להם

*****

מש"כ בבמת יחיד המעיר על ענין קריעה במקנה הבגד לחברו וחברו אינו מרשהו לקרוע דפטור מקריעה, זאת מנלך, הרי גם אם חברו אומר שאינו מרשה לקרוע הרי אנן סהדי שאין לו קפידא אם יקרע שהרי אין הבגד של חברו אלא הקנאה לפטור מקריעה ובליבו ולב כל אדם שאין לו קפידא על חברו שיקרע, ולא מצינו אלא אם שואל בגד חברו בזה מהני מה שאינו מרשה לו לקרוע. ולכן יכול להחליף עם חברו בגד וחברו לא ירה לו לקרוע הבגד.

הערת מלכות

האם אדם לא יכול לבקש מחברו שלא ירשה לו ואם יש צורך הלכתי שלא ירשה והצורך ידוע לשניהם אז בלבו ובלב על אדם הוא לא מרשה לו

ובפרט שאנחנו עושים כן רק עד שיגיע ואחר כך קורע בגד אחר ולא נפטר ממצוה לגמרי אלא מהחיוב לקרוע מיד

במאמרו של הרב בייפוס שליט"א בענין קריעה על מקום המקדש
נוכח לומר הפס' בית קדשנו ותפארתנו אשר הללך בו אבותינו וגו'
-אמנם כך הודפס בהרבה מהדורות של שו"ע ומשנ"ב אבל יש כאן
ט"ס, וצ"ל ללא התיבה "בו" שכן הוא במקורו בס' ישעיה ס"ד י', וכן
הוא במקור הדין בגמ' מו"ק כ"ו ע"א.

הערות מלכרי

אבל אנחנו עושים מה שכתוב ספר היכלות בטור שו"ע הועתק בחכ"א
פאת השלחן ובסידורים ולא משנים אמנם בשונה הלכות כתבו
בסוגרים עגולות

בברכה,

אריה פייסט ירושלים

****

בענין ברכת שעשה לי כל צרכי בלובש מונעלי גומי

הנה ידע דעת הגר"א (מעשה רב או' ט') שאין לברך ביה"כ שעשה
לי כל צרכי כיון דאין לובשים מנעלים. ובלוח ההלכות ומנהגים רצו
לחדש שכל דברי הגר"א הם רק לעלו שהולכים יחפים לגמרי, אבל מי
שהולך עם נעלי בית או נעלי גומי וכדו' יכול לברך שעשה לי כל צרכי.

אמנם נראה דבדעת הגר"א זה אינו, דהגר"א מבאר בביאור ברכת
שעשה לי כל צרכי (אמרי נעם ברכות ס, ב) וז"ל "ברכות אשר נתן
לשכוי בינה כן הוא עיקר שנתקנה בלשון העבר דקאי על תחלת
הבריאה והוא לישנא דקרא מי נתן לשכוי בינה (איוב לח ו) ושאר
הברכות צריך לומר בלשון הזה כגון המכין מצעדי גבר ופוקח עורים
חונן מברכה זו וברכה של סיים מסאנא והטעם הוא דמה שנתקנה
על סיים מסאניה שעשה לי כל צרכי הוא ע"ד מ"ש כל שתה תחת
רגליו צונה ואלפים כו' (תהלים ח ז) פי' דהפסוק מורה על השליטה
שהשליט הקב"ה את האדם על הכל שהאדם נוטל הזרע ועוקר ועושה
בה כרצונו ולא עוד אלא שנוטל וולד הבהמה ושחטו ואוכל החלב של
אמה ויותר מכן ששחט הבהמה עצמה ואוכל בשרה וגם נוטל עורה
ועושה ממנה מנעלים לרגליו וזה הוא שליטה גדולה שאין למעלה
ממנה וזה שרמז לנו הכתוב במ"ש כל שתה תחת רגליו היינו שדורס
ברגל את עור הבהמה וזה שאמר על סיים מסאנא שעשה לי כל צרכי
לשון עבר שעשה מכבר זה הממשלה אבל שאר הברכות צ"ל בלשון
בינוני ובלשון נסתר

ומעתה לפ"ד אם לובש נעלי בד אין טעם לברך שעשה לי כל מרכי,
דהברכה היא דוקא על נעלי עור, וידוע דבדברי הגר"א אגדה והלכה
חד הם, וא"כ ודאי דלשיטתו אין לברך ביה"כ שעשה לי כל צרכי גם
בהולך הנעלי בד, ולב מי לא יחדר מספק ברכה לבטלה בשיטת הגר"א
ביום הקדוש.

והנה בכאיל תערוג מועדים הבאנו בשם מרן הגרא"ל זצ"ל שסובר
שיש לברך שעשה לי כל צרכי אם לובש נעלי בד, אכן לכאן אי"ז
בדעת הגר"א אלא זה באופן כללי כך הורה, וכן כבר מצינו במור
וקציעה סי' מ"ו ובדעת שם. עכ"פ בדעת הגר"א נראה כמ"ש.

בברכה

ישראל גולדברג ירושלים

הערות מלכרי

משנה ברורה סימן תקנד

והנה אף על פי שאסור בט"ב וביוה"כ בנעילת הסנדל מ"מ הסכימו
[לט] הרבה אחרונים שיוכל לברך ברכת שעשה לי כל צרכי.

ולכן אנחנו נוהגים לברך אף מי שהולך יחף.

תגובה לנדון בהלכות קריעה

ראשית העתיק מש"כ השבט הלוי בספרו ח"ז סימן ע"ח וז"ל
המשתמטים מחיוב קריעה על מקום המקדש ועושים תחבולות
שונות להיפטר מזה, אינו מנהג ותיקים, ודברי הש"ס מועד קטן כ"ז
טור, ושו"ע סימן תקס"א מטפחים על פניהם.

עוד הובא בספר קרא עלי מועד ממרן הגר"ק שעדיף לא לילך לכותל
מאשר לקחת מאחר את בגדו ולהפטר מקריעה.

ולימוד זכות על העולם שאינם מקפידים משום חוסר ידיעה
שבעוונותינו הרבים זמן רב לא היינו בארץ וכמו שמצאו לטבח יר"ש
שהקפיד בקלה כבחמורה אבל לא עישר ושאלו אותו מדוע ואמר
שאביו בפולין לעולם לא עישר,

והנה בראית הכותל אינו ברור לכולי עלמא שמחוייב קריעה אבל
בראית הקובה - כיפת הזהב לרוב הפוסקים חייב בקריעה וכיום מי
שמגיע לכותל כמעט מכל צד שקצת מסתכל רואה את הכיפה, ויתכן
שבבילה יכול ליהרהר.

ומי שמגיע לכותל מוכן כרואי בקלות יכול לקיים הלכה זו.

ניתן להשיג במחיר 2 ₪ נוסח הקריעה והלכות הקריעה בקיצור היה
למראה קמיה מרן הגר"ח שליט"א בטל: 03-6749374

האם מברכין בליל ר"ה על הסימנים שברכתן בופה"א

****

יש לדון לגבי הסימנים שברכתן בופה"א כקרא וסילקא [בגוונא שאינו
מתוק] שיש מקום לומר שהם נחשבים כבאים מחמת הסעודה ואילו
היו מביאים אותם תמיד באמצע הסעודה לא היה עולה על דעת אף
אחד לברך עליהם באמצע הסעודה ויש מהאחרונים שכתבו הבדיא
שהם נפטרים בהמוציא ויש שדנו בזה.

ולכן הציע מרן פוסק הדור הגר"נ קרליץ שליט"א [בחוט שני] שיפטרו
מינים אלו עם ירק שברכתו בופה"א גם בתוך הסעודה [כקומפוט
וכדו'] ויכונו לפטור שאר המינים. וכן נמסר בשם מרן הגר"ש
אלישיב זללה"ה

א. ל

ירושלים עיה"ק תובב"א

האם הציבור אומרים בחזרת הש"ץ דמוסף בר"ה מהפיוט שלא יכשלו בלשונם וכו'

בחזרת הש"ץ במוסף דר"ה ישנו פיוט בתחילת המלכויות המיועד
לש"ץ המתחיל או"א היה עם שלוחי פיפיות עמך בית ישראל וכו'.
ורבים נוהגים שבאמצע הפיוט כל הקהל אומר שלא יכשלו בלשונם
ולא ינקשו בשונם וכו'.

ויש לתמוה ע"ז שזו תפלה השייכת לש"ץ ואינה שייכת כלל לקהל כיון
שזו תפלה של הש"ץ על הקהל וכדמוכח מלשון התפלה להמתבונן
בה.

ושבו שמעתי מחכ"א שליט"א שמע ממרן שה"ת הגר"ח קניבסקי
שליט"א שזה מנהג טעות וכן מנהג מרן שה"ת שליט"א בעצמו שאינו
אומר עם הקהל קטע זה אלא יושב ודומם.

א. ב.

מטרת במת יחיד לתת אפשרות לאברכים לעזור על דברים מעשיים שנתקלים בהם.

ניתן לשלוח כל הערה קושיא או חידוש בנידונים מעשיים, וכמובן תגובות לגליונות קודמים.

הגליון יוצא ע"י מערכת "קובץ גליונות": k.gilyonot@gmail.com

אין המערכת מתחייבת לפרסם כל מכתב, הדברים עוברים ביקורת ע"י הרה"ג אליהו בייפוס שליט"א.

הדפדפן

מראות מדרן רשכבה"ג רבנו אהרן יהודה ליב שטינמן זצוק"ל | גליון מס. 16

עניני אלה"ר ד"ה ז"ה"ב

תחזי דראש השנה

שיעבוד ג' ראש השנה שבהם הקב"ה שומע את תפילתם ופוקד את העקרות, וכלשונו של רש"י: שהקב"ה פוקד העקרות 'לשמוע תפלתן בראש השנה' וגו' עליהן הריון, ללמדך שבר"ה יש לכל אחד כוח לשנות אפילו את הטבע.

וכן מטו משמא דרבינו החפץ חיים (ע"ה"ח עה"ת, ח"ה חיו ופעלו עמ' תתשיח) שלכן קורין בראש השנה וז' פקד את שרה, כי לידה זו היתה כנגד ולמעלה מדרך הטבע, להורות לנו כי ר"ה הוא זמן של מהפכות לטובה ולברכה למעלה מדרך הטבע.

ובעת שנאמן ביתו חלה במחלה הנוראה, נכנסה אשתו לבית רבנו וביקשה מרבנו שיבטיח לה שהוא יבריא, ורבנו אמר שבכוחו רק לברך ולהתפלל שיבריא ויחיה, אך היא הפצירה ברבנו שיבטיח לה דבר זה, בגדר צדיק גוזר... ואז אמר לה רבנו, להבטיח אני יכול רק אחרי התפילות בר"ה, שאז אפשר לפעול ולבטל את הגזירה ולא

רבינו היה מעורר על כוח שיש לכל אדם בראש השנה בתפלתו, וכמו שמצינו במסכת ב"מ דף ק"ו ע"א [ונפסק בשו"ע חר"מ] שאף תפילה של עובד אדמה, פשוט שבפשוטים מתקבלת, עד כדי כך שיכול לבוא בטענה ממי ששינה ממה שביקש בר"ה ולומר אילו זרעתה חיטי הוה מקיים בי (איוב כב-כח) ותגזר אומר ויקם לך, ופרש"י ותגזר אומר - 'מה שתבקש מן היוצר יעשה ואני לא בקשתי מן השמים בתחילת השנה שיצליחני בשעורים אלא בחטין, ולהוציא ע"ז ממון (והיינו שזה טענת ודאי שתפילותיו היו מתקבלות). עוד מצינו שהתפילות בר"ה בכוחה אף לשנות את הטבע, וכדאיתא ביבמות סד, ב דחנה היתה עקרה ונפקדה בזכות התפילות של ר"ה, ובגמ' ילפי מיניה לענין הנושא אשה ואין לה בנים שלאחר ג' שנים צריך לגרשה, ושיעור זה הוא כדי

בענין אלול וימים הנוראים ראה באריכות בס' ימלא פי תהלתך מועדים שהאר"י והרחיב במשנת רבנו בענינים אלו, ונביא מספר דברים קצרים שלא הובאו בספר הנ"ל.

לקראת אלה"ר

כותב הגר"א שטרדאוס שליט"א: שאלתי את רבנו מה עלי לומר ברבים לקראת אלול?

וענה לי שבזמנים ההם [כשהיה רבנו צעיר] והיתה על בני הישיבות גזירת גיוס לצבא, היו בני הישיבות מרעיבים עצמם כדי לא יהיו כשירים לצבא, והיו יורדים במשקל 10-12 קילו, לאחר מכן תוך ימים אחדים היו חוזרים לעצמם למשקלם הקודם, ואם המשיכו לאכול עוד ועוד, לא השמינו יותר ממה שהיו קודם. וכן אנחנו בדרגת התשובה והעליה עולים עד נקודה מסוימת, ומשם ואילך לא עולים כלל, ונשארים אותו דבר. (נאות אפרים)

להרגיש את התקוה

מספר הרב דוד ברורמן שליט"א: לפני כשבע שנים ניגשתי לרבנו ושאלתי אותו על מה נכון שאדבר כאשר אני מגיע להרצות בסמינרים וישיבות בחודש אלול?

יש הרי כל הרבה נקודות, מה הכי חשוב להעלות?

ענה לי רבנו: "יש להדגיש את התקווה שבימים הנוראים". העזתי ושאלתי למה להתמקד דווקא בה?

אמר לי רבנו שהדורות חלשים משהיו, ששימת הדגש על הפחד בפני הצעירים עלולה להרחיקם מלשמוע. קיבלתי על עצמי לעשות כדברי הרב וכבר באותה שנה ראיתי עד כמה היו דבריו צודקים ומבינים לנפש האדם.

בדרך למקוה בערב יום כפור.

באמצע השנה, ולכן בעד'ה בראש השנה אני
יתפלל ואז יהיה בידי להבטיח לך דבר זה.
אך בשמים נגזרה הגזירה, ולא נתנו לרבנו
את האפשרות לבטל את הגזירה, וממש
בערב ר"ה עלה בסערה השמימה.

מה זיכוי הרבים

מספר הרה"ג ר' איסר זלמן שוב שליט"א
משגיח בשיבת אמרי משה ירושלים: הדבר
החשוב מכל שראינו אצל מרן זצוק"ל
במיוחד בימים אלו היה זיכוי הרבים.

זה דבר שבלט אצלו כל השנים אך במיוחד
בשנים האחרונות שלקראת ימי ראש השנה
ובמיוחד בימים אלו הוא חיפש ודאג עוד
ועוד בענין שנכרך בזה זיכוי הרבים.

אמחיש לכם זאת בדוגמא אחת המעידה
על הכלל כולו, סיפר לי אברך שהורגל
בכל השנים להתפלל בימי ראש השנה
באווירה ישיבתית שהוא קיבל טלפון דחוף
ולפיו במושב קשת חסר להם עתה עשירי
למנין וחזן ובעל תוקע, ובהיות והוא מתאים
לך ביקשו ממנו לבא להשלים להם מנין
ולשמש שם כבעל תוקע ובעל תפילה הוא
ניגש לשאול את מרן ראש הישיבה מה עליו
לעשות עתה?

ואמר לו שייענה להם וילך לשם. הוא המשיך
ושאל שהרי כל ימיו רגיל הוא להתפלל

לבוש בקיטל.

באווירה ישיבתית במחיצת רבים?

השיב לו מרן מה לעשות והרי צריך זיכוי
הרבים לכן תיסע.

ואם חפצים להבין עד כמה זיכוי הרבים
היה בנשמת אפו במיוחד בימים אלו. הוא
מסר נפשו ממש להתפלל כהרגלו בימי
ראש השנה בשיבת גאון יעקב. בלילה
הראשון וכך אף נהג כך עד לפני שנתיים
ימים כשהלך במסירות נפש במצבים קשים

ברגל עד לשיבה. בהלך עוד היינו נוסעים
ברכב, אבל בחזור הוא התעקש ללכת את
הדרך בחזרה רגלית עד לביתו ולא להתארן
לשהייה שם במקום.

אנו ניסינו למנוע בעדו כי ידענו כמה מצבו
הבריאותי אינו פשוט לכך והוא אמר לנו
בפשטותו האופיינית אתם יכולים לדאוג לי
לכל הברכות שאני מקבל בדרך מידי שנה
בשנה בשובי מהתפילה! הרי כשאני הולך
בדיוק היו יוצאים אנשים ומברכים אותי
לשנה טובה תכתב ותחתם לחיים טובים
ולשלום.

דוגמא נוספת שתעיד עד כמה סבר מרן
שענין זיכוי הרבים בראש השנה חשוב עד
מאד עליה יוכל להעיד הגר"צ אייזנשטיין
שליט"א בעל התפילה הותיק בימים נוראים
בישיבת פוניבז'.

הוא בא לשאול את מרן זצוק"ל האם עדיין
לגשת לעמוד התפילה בראש השנה בגילו
ובכוונו והוא היטיב לתאר שבעודו צעיר
יותר כבר רצה לפרוש מקריאת התורה שבה
היה רגיל באותם ימים לקרא בשיבה וכשבא
לשאול זאת את מרן הגר"ד פוברסקי זצוק"ל
אמר לו בקול פסקני מי יודע בשביל מה
אתה חי אל תפסיק משליחותך, אך ברבות
השנים כשהמשיך בגיל שיבה את התפילה
לפני העמוד הוא בא לשאול את מרן זצוק"ל
באומרו שמפחד הוא מעין הרע.

מיד שאלו מרן ומה עם זיכוי הרבים??

בשנה הקודמת עוד הגיע לשאול שוב את
מרן זצוק"ל ואמר שבשנת תשע"ז הוא
התפלל לפני העמוד בשיבה ואחרי התפילה
הוא הצטנן וכך היה מקורר בחג הסוכות ועד
פרשת חיי שרה לא יכל לקרא בתורה מחמת
כך וחושש הוא שזה מעין הרע ולכן הוא
רוצה להפסיק ושוב שאלו מרן ומה עם זיכוי
הרבים?

ומקרה נוסף המעיד על כך אידע באברך
שהתפלל במנין שהיו שם כמה וכמה
כאלו שלא חפץ היה להתפלל במחיצתם,
והם ביקשווהו שיבא להתפלל לפני העמוד
להתפלל תפילת טל, ושאל את מרן זצוק"ל
אם עליו ללכת להתפלל לפני העמוד או לאו.
ומרן הורה לו שלא יילך אך כששאל כעבור
חודשים ספורים לקראת ראש השנה שהם
מבקשים ממנו שיתפלל לפני העמוד בראש
השנה ייעץ לו מרן זצוק"ל שזיכוי הרבים
צריך בראש השנה יותר מכל ולכן עדיף
שיילך להתפלל ובכך יזכה את הרבים.

והוסיף והביא לו את דברי מרן הגר"י סלנטר
זצוק"ל שהאדם יכול להכריע כף הדין עם
זיכוי הרבים ולכן היה ממליץ לו למרות

חששותיו שיילך להתפלל שם ולזכות הרבים.

פנים חדשות

ניתן לומר ברורות שלמרן ראש הישיבה של
אחר התקיעות לא היו כלל אותם פנים של עד
לתקיעות היה זה מחזה מרנין כל לב לראות
לפתע אחרי התקיעות איזו הארה נראתה על
פניו וכולו היה מלא שמחה ובטחון בבוא.

אך קודם התקיעות ועד התקיעות עצמם ראו
עליו בחוש כמה הוא חי בפחד ובמורא ממש
כאילו עומד הוא חלילה לפני הגרוע מכל הוא
הקפיד כל השנים ללכת לגאון יעקב לשמוע
את התקיעות מנכדו הרה"ג רבי ישעיה כהן
שליט"א ורק בשנתיים האחרונות עשו מנין
בביתו וביקש שרבי ישע' יבא לתקוע והוא
למרות כוחותיו הדלים עמד כל התפילה
וכששאלנוהו מדוע ענה בפשטות איך אוכל
שלא לעמוד לפני מלך מלכי המלכים וראו
בחוש כמה מורא ופחד הדין היה לו באותם
רגעים, אולם לאחר התקיעות ראו עליו
שמחה מיוחדת.

שיבת יעלה ויבא בלילה ד"ה

כתב הגר"צ פלמן: והנה איש ששכח ביר"ט
להזכיר יעלה ויבא בברכת המזון של יר"ט
חוזר ומברך וכש"כ המ"ב סימן קפ"ח ס"ק
כ"ו ואשה אינה חוזרת [כש"כ בתשובות ר'
עקיבא איגר סימן א' עיי"ש חוץ מליל פסח
דחייבת בפת משום מצות מצה לעיין במ"א
שפסק שיוצאים ידי חובה מצה בסובין של
חטים וברכתם מזונות ובראש השנה כיון
שיש אומרים דשרי להתענות אע"פ דלא
קיי"ל כן מ"מ דיעבד אי שכתב בברכה"מ
להזכיר כ' המ"א דאינו חוזר והאליהו רבא
חולק וכו' דחוזר ע' כל זה במ"ב קפ"ח ס"ק
י"ט והנה בלילה כ' המ"ב בס' תקצ"ז סק"ה
דלכולי עלמא אסור להתענות וא"כ ה' מקום
לדון דשכת בליל ר"ה להזכיר בברכה, מ"ז של
ר"ה דחוזר דמשום כבוד יר"ט עכ"פ יש חובת
סעודה בליל יר"ט לכרע וכשאר יר"ט ומאחר
דזו חובה ה"ה חוזר אבל שמעתי מרבנו
דאכתי צ"ע על פי מה שכתב בתור"י ברפ"ד
בברכות ד"א דמי שהתפלל תפלת חול בליל
ר"ה במקום תפילת יר"ט דדיעבד יצא דכיון
דאין מקדשין את החודש בלילה א"כ הוה
כר"ה שאם שכת בערבית דר"ה יעלה ויבא
דאינו חוזר ולס' זו י"ל ג"כ בששכת בליל
ר"ה יעלה ויבא בברכת המזון [ועיין בשער
הציון תקפ"ב סק"ד]. (בית ועד לחכמים ח"ו
עמ' 186)

תפילת נשים לפני שריש יעלה

נשאל רבנו: בשו"ע סימן תקצא' סעיף ח'

בהלכות ראש השנה נפסק שאדם לא יתפלל מוסף ביחידות בתוך ג' שעות של היום, ומבואר במ"ב כי אז הקב"ה דן את העולם, ולא טוב כשהוא יחיד.

כיצד הדין באשה שרוצה להתפלל מוסף כמה שיותר מוקדם בתוך ג' שעות שאז הילדים הקטנים ישנים ויכולה להתפלל יותר בכונה ממה שתמתין עד לאחר ג' שעות ואז יפריעו לה להתפלל בכונה. מה תעשה?

והשיב. לא תתפלל מוסף בתוך ג' שעות. (רשימות הגר"א קרבין שליט"א)

לחיות לפני השנה

מספר נכדו הרה"ג ר' אשר שטינמן שליט"א: אלול תשע"ד ערב ראש השנה רבנו לא חש בטוב כי היה לו דלקת ראות ביקשו ממנו שילך למסור שיחה באורחות תורה ואמר שהשנה לא מרגיש את ר"ה בגלל שהיה חולה והאנטיביוטיקה מחלישה אותו (ובשעה שכל היום בוכה ר"ה וכל) ולכן לא יכול ללכת למסור, שיחה לר"ה צריך שיהא כתוב על לוח ליבי והשנה לא כתוב, ואיך אני יכול להגיד? ועוד להגיד לאחרים (וזאת אחרי שכל היום היה בוכה כנ"ל)

יום ראשון של סליחות

כותב הגר"א שטראוס שליט"א: א' סליחות כ"ד אלול תשס"ג, אמר לי הבוקר רבינו, היום זה יום טוב – לא אוכלים הרי זה יום א' דסליחות, ונוהגים שאין אוכלים עד חצות. זה טוב מאוד שלא צריך לאכול. ניסיתי לשדלו שיאכל כי הוא חלש, אבל רבינו נשאר בשלו.

מספר נכדו הרה"ג ר' שרגא ברלין שליט"א: ידוע בעולם כבר שה' מתענה בכל הזדמנות ורב הנסתר בזה על הנגלה, מעשה א' שנחרט בזכרוני ונחקק כי ביום א' דסליחות כמדומה שנת תשע"ה או אפי' תשע"ו והוא כבר בין מאה שנה וה' חלוש מאוד והרופאים ביקשו שיוריד מהתעניות שאינם מחויבים לפחות, והחליט שביום זה שהוא א' מהעשרה ימים שמתענים וכל יצום עד אחר מנחה, וכיון שאחר המנחה ה' קבלת קהל שלוקחת זמן מרובה קבעו בני הבית שמיד אחר מנחה יבקשו מהמשתתפים לצאת מהבית, ומיתנו מחוץ לבית כדי שיאכל ואח"כ יתחיל הקבלת קהל, ומיד שגמר הקדיש נסתלקו הממתנים לקבלת קהל והוא הרגיש בחכמתו שלא סתם אין קבלת קהל, ושאלני על כך וכיון שה' פחד לשקר אותו אמרתי לו על ההחלטה, וענה לי וכי מה אני עדיף מהם הרי הם הולכים לצום עוד כמה שעות ואני ממלא הולך לאכול א"כ להם קשה יותר ומדוע

ימתינו עבורי, וה' פשוט לו שכולם צמים התעניות הכתובים עכ"פ בהלכה, אמרתי לו וכי נראה לזיידה שהמתנים כאן צמים, תמה מאוד וכי כל המתנים כאן הם חולים וזקנים, וראינו שאפי' שה' מכיר את הציבור על בוריו, בעיני הלכה לא העלה בדעתו שמאן דהוא יקל.

ערב ראש השנה

כותב הגר"א שטראוס שליט"א: ער"ה תשס"ד, אמר רבנו לאחר תפילת שחרית היום זייער גוט [טוב מאד] פטורים היום מלאכול. שאלתי עד אחרי מנחה? וענה לי בשנה שעברה שכחתי כל היום לאכול, ורק בליל ר"ה בשעה תשע בערב לערך, לאחר תפילת ערבית וברכת שנה טוב אז אכלתי.

השתדלות בפרנסה

(י"ב אדר תשנ"ח): אנשים לא יודעים שכל כמה שישתדלו בפרנסה – יקבלו מה שנקצב להם בר"ה ולא יותר, לפעמים אדם אומר: עבדתי אותו דבר כמו שנה שעברה והיו לי כשלונות, מה קרה כאן? ולא מבין שהכל קבוע מראש השנה, ובשלמא שהיו מדברים כך החילונים. אבל כך מדברים גם יהודים עם זקן לבן (מיט אַוואסען בארד...).

ועוד בזה: גם לגבי ישיבה אם תצליח יותר או פחות – ג"כ תלוי מסתמא בר"ה, ישנן ישיבות שבשנה זו נקראות מוצלחות, ובשנה אחרת יורדות קצת, וזה כנראה אותו חשבון של ר"ה.

תקיעת שופר עבור מהללי שבת

הגר"א דינר שאל את רבנו לגבי מקרה שאדם א' הלך בראש השנה לבילינסון כדי לתקוע לחולים, ובידו שופר. בדרך נעצרה ליזו מכונת וידרו ארבעה חילונים ובקשו ממנו שיתקע להם בשופר... וענה רבנו: מדוע לא? וכי מי שיש עבירה בידו, תהיה עוד עבירה בידו? מדוע שלא תהיה להם זכות של תק"ש?

לדחות שחיטת ר"ה לא יגבה חלקו

דברתי עם רבינו על עייפות בימי הסליחות, אמר רבינו שלא רגילים לעמוד ולקום קודם, ואחר ר"ה היצה"ר יוצא מרווח מכל עסק בר"ה מתפללים ב"ה טוב ובהתאמצות, היצה"ר גובה את חלקו בעשיית פי כמה. (מפי הרה"ג ר' יצחק שבדרון נ"י)

הוא שי"ך בכפרה

סיפר הרה"ג ר' אברהם צבי טובי שליט"א שבנו הבה"ח חיים בן ציון ז"ל זכה שעל

ידו יהודי אחד שהיה רחוק מאוד החל לשמור יום כיפור, ואחרי שצם יוכ"פ הראשון נסתלק לעולמו ובאו לשאול את רבנו אם שי"ך לעשות עילוי נשמה לאחד שהיה מנותק לגמרי מיהדות? ושאל אותו רבנו מעצמו האם יום כיפור אחד הוא צם, וכשהשיבו בחיוב אמר א"כ יש לו שייכות ויועיל לו עילוי נשמה. (מפי הרה"ג רמ"י שניידר שליט"א)

זה לא יסתלק

שאלו את רבנו כיצד שומרים על כל ההרגשים הנעלים שזכו להם בימים הנוראים? והשיב רבנו 'אם באמת הרגיש התעלות רוחנית זה לא יסתלק ממנו'

זהירות בהלכה

מספר הרה"ג ר"י מקלב: זכורני שפעם

נזיר. מרן מקיים את מנהג הכפרות על הכסף, ערב יום כיפור.

בעשיית במנחה בשבת הגיע לתפילה וביקש מהחזן שיוציאו, כי נסתפק שמא לא אמר כמדומה מי כמוך אף שמן הדין אי"צ לחזור.

עשה למענך

מספר הגר"ר יעקב גולדברג שליט"א: יהודי מפריז הגיע להגרא"ל שטיינמן זצ"ל ושאלו, מה הביאור במה שאנו מבקשים "עשה למענך אם לא למענינו", מה בקשה היא שיעשה למענו בנתינתו לנו. התחיל הגרא"ל לענות לו, הפסיקו האיש וביקש לומר לו את הביאור שהוא חושב. שמע הרב את דבריו בסבלנות.

פתח האיש והחל לספר, על ידידו הגר בפריז יש לו שכן שהוא חותנו של מלך מרוקו,

וביקש היהודי משכנו כשחתנו המלך יגיע לבקרו רוצה הוא גם להגיע לראות את המלך. וכך היה ביום אחד מן הימים צלצל אליו שכנו כי חתנו המלך נמצא אצלו, ואמר לו הנך יכול לבוא אלי לביקור בבקשתך.

הגיע אליו היהודי עם בנו, שאלו המלך מפני מה הביא לכאן את בנו. ענה לו, כי מלאו לבנו שלש עשרה שנים וחגו לו בר מצוה, ולשמחה זו הוסיף מתנה לבנו, גם את ביקור זה שיראה את פני נמלך. שאלו המלך, מה זה בר מצוה. הסביר לו היהודי את הענין. והוסיף כי חגו לו את מסיבת הבר מצוה באולם מפואר, לגודל שמחתנו בהגיעו למצוות. והוסיף מה חבל שהמלך לא בא לשמחה זו.

הוציא המלך פנקס המחאות, וכתב לו מתנה לבר מצוה בסך ארבעים אלף יורו, לתדהמת כל הנמצאים שם. אמר לו חתנו של המלך, כי מקובל לתת מתנה קטנה, מקסימום מאה יורו ולא סכום שכזה. אמר לו המלך, כי הוא יודע ומבין כמותו, אולם מלך זהו משהו אחר, ומכבוד המלכות איננו יכול לתת מתנה פחותה מזאת.

ואז הוסיף היהודי וביאר, כי אנו מבקשים בזכות עצמינו, ואם אין לנו זכויות עשה למענך, היינו בכבוד המלכות שמלך נותן מתנה ביד רחבה. (דביר קדשו חומש דברים)

יזה"כ בשנה האחרונה

מספר נכדו הרה"ג ר' אשר שטינמן שליט"א: בערב יזה"כ (תשע"ח) רצו שזיידע יטול ידיים ויאכל אך אמר שבהלכה לא כת' שצריך ליתול ידיים, קשה לו ליתול ידיים.

לילה לפני יזה"כ שאלו אותו אם רוצה לעשות קידוש לבנה כי פחדו אולי יהיה לו פחות כח אחרי זה, וענה: שמצד אחד עדיף עוד זכות ליה"כ אבל מצד שני הוא לא מספיק בשמחה.

כשדברו אם לשים לו עירוי ובאיזה יד וכו' אמר לנח: אתם בונים בנינים שלמים "ואני כחרש לא אשמע, כאלם לא אדבר".

בהבדלה – מוצאי יזה"כ תמיד הוא מקפיד בשישית מהיום, אבל הוא אמר שבגלל שלא רוצה להחמיר על עצמו – הסכים 50 דק' אחרי לאכול.

ובס"ד צם ולא אכל אפי' שיעורים כל היום.

בתפילת מוסף של יזה"כ (תשע"ח) עשו בלי פיוטים אבל את סדר העבודה אמר שכן להגיד בגלל שזה דינא דגמרא. ולהגיד את הפיוט על עשרה הרוגי מלכות שזה היה ביה"כ ולכן הוא אמר גם להגיד "מסוד חכמים" ובגלל שיש כאלו שאוחזים ש"מסוד חכמים" לא הולך על עשרה הרוגי מלכות אך

אמר להגיד עוד פס' אחד שם ולהגיד ג"כ "אוחילה לקל" שהרמב"ם מכנים את זה לתוך חזרת הש"ץ.

זיידע אמר כמה פעמים שברוך ה' לא היה צריך לעבוד לא על דאורייתא ולא על דרבנן ביה"כ.

הזרה ששוכב אם מבדך

שעשה לי כל צרכי

נשאל רבנו: שיטת הגר"א שביום כפור לא מברכים שעשה לי כל צרכי כי לא לובשים געליים, לפי"ז יש לעיין לדינא כיצד הדין בחולה ששוכב במיטה ולא לובש געליים או מי שיש לו גבס ברגליו, האם ג"כ לא יברך ברכה זו, כי הרי לא לובש געליים, או ששיטת הגר"א זה רק ביום כפור.

והשיב: רק כשאסור ע"פ דין ללבוש געליים לא מברכים. אבל אם מסיבה אחרת לא לובש, מברך אף לשיטת הגר"א.

רא' להשמיע קול

מספר חתנו הגר"ר זאב ברלין מספר שפעם כשהיה גר ברח' אליהו הנביא רצה שיעירו אותו ביום כיפור בוותיקין וסבא הגיע להעירו וסבא דפק עם מרפק הרגל כדי שלא יהא משמיע קול.

אחר יזה"כ להישובה

מספר ח"א: בחור שעמד איתי בקשר קרוב והגיע אלי באמצע חודש אלול כשבדיו מכשיר לא כשר ואמר לי אני יודע שהרב אוהב אותי ולא בודק בציציותי מה אני

עושה ומה לא ולכן אני מרגיש בנוח לספר שיש לי פלאפון לא כשר, אני מבקש שהרב ייקח אותו ממני כדי שאוכל לפתוח דף חדש. כששאלתיו מה לעשות עם המכשיר הוא ענה בחצי חיוך מבחינתי אפשר להשליך אותו מקומה חמישית. ההמשך היה פחות נעים לקראת זמן חורף נודע לראש הישיבה שלו שלבחר היה מכשיר פלאפון לא כשר והוא רצה לזרוק אותו מהישיבה לאלתר. הצעתי לו ללכת לרבנו לשמוע את דעתו הצגנו בפניו את הנידון על כל צדדיו ואז פנה הגרא"ל ושאל הרי הבחור בא מעצמו לתת את המכשיר רק עכשיו עבר יום כיפור הבחור לבטח עשה תשובה. שאלו הראש ישיבה ושם לא עשה תשובה גמורה ואיך אכנים אותו לישיבה.

השיב לו שמובא בתנא דבי אליהו שהקב"ה מכנים תחת כנפיו גם כאלו שלא שבו בתשובה שלמה. לצערי למרות התשובה הברורה ראש הישיבה לא קיבל אותו הכנסתי את הבחור לישיבה אחרת בה הוא התחזק והתעלה באופן מיוחד אך לאחר תקופה נחלש במקצת בשיחה מלב אל לב שאלתיו מה גרם לחיזוק ומה לחולשה והוא ענה לי כשראיתי עד כמה הגרא"ל שטינמן מבין אותי חשבתי לעצמי אם הוא כך בורא עולם ודאי מבין אותי ומחשבה זו גרמה לי להתחזק מאד הבעיה שלי הייתה שבמקביל לכך חשתי כל הזמן את הכאב הצורב למה ראש הישיבה שלי לא הבין לליבי באותו זמן.

נותן את כספי הכפרות.

"כי יודע הוא שחילולי היו שמים
ליצם כמעט מתחילים להנחם
ממעשיהם והייתה החרטה הולכת
ומתגברת בהם, עד שהיו עוזבים
החטא לגמרי". (מסילת גרים פרק ב')

מאמר זה נערך על פי קונטרס 'סדר קיום מצוות עשה דתשובה' בשפה ברורה ושווה לכל נפש.
על ידי קבוצת בעלי ניסיון בישיבת מיר, שעבדו בדרך זו במשך תקופה ארוכה וראו כי טוב.

עצות מעשיות לעשיית תשובה: 1

בכל שנה, בבוא אלול והימים הנוראים, אנו ניגשים לעשות תשובה. ובשנה לאחר מכן-שוב נגשים לעשות תשובה, על אותם עניינים בדיוק... איך קורה הדבר? מדוע למרות הרצון האמיתי וההשתדלות הכנה איננו מצליחים במשימה?

מצוות התשובה אמורה הייתה קלה ופשוטה לביצוע, כמו שכתב הרמב"ן בפ' ניצבים על הפסוק "כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו". כי אותו דבר קרוב היינו מצוות התשובה. ומבואר במדרש רבה על מקרא זה שמצווה זו הינה קלה שבקלות כהוצאת דיבור מפיו של אדם.

ואם כך מדוע מצווה זו הינה בלתי אפשרית עבורנו? מדוע למרות שאנו רוצים כל כך להשתנות ולהיות טובים יותר – אנו מגלים בכל שנה ששוב נפלנו באותם בורות מוכרים? טעינו באותם טעויות וביצענו את אותן שגיאות כמו בשנה שעברה?!

מצוות התשובה, בדיוק כמו אתרוג בסוכות ומצה בפסח, הינה חובה גמורה שנתן לנו בורא עולם, וכיוון שברור ומוכן לכל בר דעת שלא ייתכן שבורא עולם העניק לנו מצווה שאי אפשר לקיימה, אולי הבעיה היא שפשוט איננו מבינים נכון כיצד עלינו לקיים מצוות התשובה?

ונראה שאכן אנו נוהגים בתמימות מסוימת כשאנו חושבים שהצער שאנו חשים כשאנו מתבוננים על מעשינו בימים הנוראים נקרא בשם 'תשובה'. וכך מובא בלקט רשימות-אלול, ממרן המשגיח דליקוד זצוק"ל (עמ' קד): "אנשים טועים טעות גדולה בעניין התשובה, וסוברים שהעיקר הוא חלק הסור מרע, ועומדים ומתוודים, ודופקים על חטא, ולצערנו נשארים עם דפיקה בלבד, ולא יודעים שהעיקר הוא חלק העשה טוב, שעל ידו ניתן להתרומם ולהתקדם".

מובן מדבריו אלו של המשגיח ר' נתן מאיר ווכטפויגל כי חלק אינטגרלי מן התשובה הינו עשיית הטוב! צער וחרטה הינם שלב התשובה הראשון רק כאשר מדובר על חטא חד פעמי ויוצא דופן, כאשר מדובר על חטא שמתרחש לעיתים קרובות הצעד הראשון אינו צער וגם לא חרטה, אלא יצירת שינוי כמו שמביא הרבינו יונה (שער א' אות ו'): "...אבל הרוצה לשוב בחטא שאינו דרך מקרה, ראשית תשובת האיש הזה היא לעזוב דרכיו" – דהיינו לשנות את הרגליו.

המשגיח מליקוד אף הביא שם (בעמוד קט) יסוד מרבנו ירוחם ליבוביץ ממיר שכל השנה אפי' שהאדם נכשל, צריך לחשוב הלאה על העתיד ולהתקדם, ולא לחשוב על העבר. רק יום אחד בשנה, מותר לאדם לחשוב על העבר, ביום הכיפורים, וביום זה מותר, רק מחמת החידוש של התשובה, אבל המהלך כל השנה הוא, להמשיך הלאה ולהתקדם.

וכאן שואל הבן: איך ניתן לשנות הרגלים? והרי זה בדיוק מה שאני מנסה לעשות מזה שמונה עשרה, עשרים ושמונה, שלושים ושמונה או שישים ושמונה שנים-ולא מצליח! ובכן, מסתבר שאפשר לשנות הרגלים ולתקן מידות קשות, ונזכור – שינוי זה לא אמור להיות קשה, שהרי למדנו וידענו שעל פי דברי חז"ל מצוות התשובה הינה מצווה קלה ופשוטה לביצוע! ואם כך חייבת להיות דרך פשוטה וקלה שתאפשר לנו ליצור בחיינו שינוי ולשמר אותו לאורך השנה כולה.

דפים אלו באו לפרוס לפניכם בס"ד תוכנית מסודרת, פשוטה וברורה ליצירת השינוי המיוחל. דרך זו מיושמת בשנים האחרונות אצל קבוצות רבות הן אצל אברכים והן אצל נשים שמבצעים ביחידים, חברות או קבוצות, את התוכנית התשובה הזאת, בכל השנה כולה, ורואים בס"ד תוצאות נפלאות, בהתקדמות מתמדת בכל חלקי עבודת ה'.
אין זו דרך חדשה, אלא רק צורת הגשה חדשה ויצירת סדר המאפשר לשלוט על תהליך התשובה ולשמור עליו במשך השנה כולה.

אם כן- איך משנים הרגלים? איך חוזרים בתשובה?

ראשית כל נשאל: "הרהורי תשובה" מה הם? האם מחשבה כמו "מהיום יותר לא אדבר לשוה"ר" או "מהיום כל התפילות יהיו בכוונה" נחשבת תשובה? אם אנו מבינים שלא ייתכן שהחלטה שאין לה כל סיכוי להתממש נקראת בשם תשובה, מה כן נקרא 'תשובה'?

עד היום ניסינו לעשות תשובה, בשתי דרכים:

דרך א. להתחזק ביראת שמים ובתפילות בימים נוראים- זוהי אכן אחת העצות להינצל ביום הדין, אולם זו אינה תשובה! בימים אלו הקב"ה קרוב אלינו, ומוכן ברחמי לשפוט אותנו על פי מדרגתנו בשעת הדין. ולכן, יעצו חז"ל לאדם להתחזק ואפילו באופן זמני בעניינים הדורשים תיקון. כך לדוגמה נפסק בשו"ע שאפילו אדם אוכל בכל השנה "פת פלטר" בימים אלו לא יאכל לחם זה.

בנוסף ההתחזקות הזמנית, מנערת אותנו, ומבהירה לנו שאנו יכולים להשתנות מהמצב הירוד של כל השנה. בעצם השינוי אנו מצהירים שמצב זה אינו חלק בלתי נפרד מאתנו, אנחנו מסוגלים ליותר! אבל, כמו שאמרנו בראשית דברינו, זו אינה תשובה. זו אינה הדרך שבסיומה יוכל יודע תעלומות להעיד עלינו שלא נשוב לעולם לעונותינו הראשונים... האם רק כאלה שלא זכו להיוולד בעולם התורה והקדושה יכולים לשנות את חייהם באופן ברור וחד משמעי ועלינו נגזר להתקדם בצעדי צב, להאבק שנים על עניינים פעוטים ולא להצליח לבצע בחיינו מהפך של ממש? השאלה הנשאלת היא: איך מגיעים למצב בו נזכה לתשובה שלמה ולא רק לחלקיק תשובה?

דרך ב. מקבלים קבלה- עצה נוספת שנתנה לנו הינה לקבל עלינו קבלה קטנה אחת שתיתן לנו 'אחיזה' כלשהי בעולם השווה. על ידי שינוי קטן זה נצאיר כי אנו רוצים לשוב בתשובה שלמה, ובזכות כך נזכה אי"ה לגמר חתימה טובה.

(1) ע"פ אגרות הגר"ס מעובד למציאות ימינו-מאמר זה היה לעיני הגר"צ רבי משה אהרון ברורמן שליט"א מחבר ביאור תשובת ישראל על אגרות הגר"ס והאיר בו את הארותיו.

לעיני א"מ רבי **אברהם** בן ר' **שלמה** זצ"ל – נלב"ע י"ג אדר תשס"ו. ולע"נ ר' יצחק אלטער אלעזר בן בנימין יחזקאל ז"ל – נלב"ע י"ז חשוון תשע"ז.
כתבה נרחבת אודות סדר קיום מצוות התשובה וסקירת פעילות הקבוצות הפועלות בנושא חשוב זה ממוסף שבת קודש "יתד נאמן" ערב ר"ה תשע"א.
ניתן להשיג בדוא"ל: amudeyorl@gmail.com בכל עניי המאמר לפנות לדוא"ל הנ"ל.
המעוניינים להצטרף לקבוצה או לחברותא, וכן המעוניינים בהכוונה והדרכה בהקמת קבוצה ישאירו שם וטל' במסר: 0527673413.
ניתן להשיג דף זה: בכל מוקדי קובץ גיליונות, וכן בירושלים בישיבת מיר בנין פרידמן קומה 1- במתקן.
המעוניינים לתרום להפצת עלונים נוספים יפנו לטל הנ"ל. עלות כל גיליון 20 אג' צא וחשוב כמה זיכוי הרבים ניתן לזכות בתרומה קטנה, ועי"ז להיות בכלל מזכה הרבים שאין חטא בא על ידו.

וכך כותב הגר"ס באגרת ז': יום כיפור דבר טוב מאוד, יום סליחה וכפרה, וכו' אם היינו עושים הכנה הראויה לתיקון דרכינו, כי יום הכיפורים מכפר עם תשובה היא עזיבת החטא אכן גם המעט טוב מאוד, אין ערוך לה בענייני תבל לראות לכל הפחות שתהיה איזו קבלה על להבא ביוה"כ, ואין לנו מסחר הנושא פרי רווח כמו לעשות הכנה בלימוד המוסר, ולהתבונן להטיב דרכיו, עד אשר יבוא לאיזה קבלה להבא ביוה"כ, ובכל בחינה קטנה שבקטנות, אשר יכין האדם את עצמו, להגדיל בחינת יום הכיפורים שלו, אין ערוך ואין די באר הצלחת נפשו להינצל מצרות רבות ונצורות ואין לנו רווח גדול מזה"

אף שכדברי הגר"ס אין לזלזל בקבלה אחת זה דבר מאוד טוב, ונצרך ליוה"כ, אך הרי קבלה אחת אינה משנה אותנו! האם אפשר בכלל להתקדם בקצב של קבלה אחת לכל שנה?!

התוכנית הייתה למראה עיניהם של מחנכים רבים ושמענו מהרה"צ ר' משה אהרון ברוורמן שליט"א – מחבר ספר "תשובות ישראל" על אגרות הגר"ס – שתוכנית חשובה זו היא ממש כוונת ר' ישראל סלנטר באיגרותיו (איגרת ו' ואיגרת ח') לעשיית תשובה בבחינת הקלות.

וכך כותב הגר"ס באגרת ח': "מה מאוד עתיקין הדברים בעשיית, למצוא בהם דרך מעט ויסוד ראשי ואבן פינה לתשובה, לעזיבת החטא בעיקר בדברים שבני אדם רגילים להכשל בהם, ועזיבתם קשה מאוד. כי אחר שיתבונן האדם בכישלונות מעשיו, וימצא כי רובם הגדול המה קלות ביותר לקיימם, א"כ נקל לפניו לקבל על עצמו קבלה של קיימא, לשמור אותו בגדר הקלות לפניו, אשר למין בפ"ע יחשב ובוה יינזר כמעט מרוב עוונותיו בנקל, כי מידת העונש ואיכות העונש גודלת בהיותן מהקלות, עכ"ד בשינוי לשון קצת.

ולאחר שרבים רבים ניסו ליישם את התהליך בשטח וזכו לחולל שינוי של ממש בחייהם, היא מוגשת לכם, בצורה מסודרת, המאפשרת ליהודי הרוצה בשינוי הצלחה לבצעו בקלות בס"ד.

מה עושים – סדר התוכנית המעשית.

תכנית זו מורכבת מארבעה שלבים עיקריים.

(הערה: ניתן גם להתחיל מהשלב השלישי, שם עיקר התועלת למעשה, שלבים א' וב' הם לתוספת בקיום המצווה)

השלב הראשון – מתבצע בימי אלול/עשי"ת, או בעת התעוררות אחרת.

זהו הזמן להתבונן במעשינו- כשאנו מתבוננים על מעשינו (ובלשון חכמים: עורכים חשבון נפש) אנו מוצאים עניינים רבים שברצוננו לתקן ולשפר, ואם נעבור על סדר היום (והשבוע) שלנו בצורה מסודרת, ודאי תתפח הרשימה עוד יותר (ניתן להיעזר בווידיאו השלם).

אולם, ישנה בעיה מסוימת: גם לאחר שעברנו על מעשינו וגילינו כמה רבים הנושאים שברצוננו לתקן, שבוע או שבועיים לאחר מכן כבר קשה לנו להיזכר בכל העניינים שגרמו לנו לנקיפות מצפון בעשרת ימי תשובה... כיוון שכן, אדם חכם מקדים רפואה למכה! ומתהליך חשבון הנפש והתבוננות הפנימית, אנו פונים לשלב נוסף:

השלב השני – הכנת רשימה כתובה

ברשימה זו נכתוב את כל העניינים שרצינו לתקן, ונציין ליד העניין שברצוננו לתקן (לדוגמא: הימנעות מלשון הרע) גם את הצעד המעשי הראשון בו נתחיל את מלאכת התיקון. (למשל לא להתקשר לפלוני בזמן שאני כועס ונרגז כדי שלא להשמיע באוזניו מי הרגז אותי ומי הכעיס אותי)

אין טעם לכתוב ברשימה משימות גדולות מידי, שסביר להניח שאכשל בהם מיד לאחר שתפוג התעוררות הראשונית (למשל: לעולם לא אשוחח עם פלוני) וגם לא משימות שכבר הוכח שהן אינן יוצרות אצלי את השינוי המיוחל. זהו המקום הנכון לזכור את דברי רבי ישראל סלנטר האומר באגרת ו':

"ויבוא לבחינת בעל תשובה ביום הכיפורים לכל הפחות בקבלת עזיבת החטא בבחינת הקלות ובוה הבא לטהר יסיעהו הקב"ה לילך מדרגה לדרגה גם בבחינת הכבדות".

מבואר בדבריו כי התשובה היא כסולם, היא הסולם שעל ידו ניתן לשוב מן החטא כולו, וכמו בסולם – גם בתהליך התשובה לא ניתן לדלג על שלבים. כשאי אפשר לשוב מהחטא כולו בבת אחת, ובמצבים שכאלה הדרישה מן האדם אינה לבחור את הדברים הקשים ולשנות אותם באופן מידי. משמים מצפים ממנו להשתנות דווקא בדברים הקלים ודווקא עליהם על הפרטים אותם יכול האדם לשנות ללא מאמץ מיוחד- גדולה יותר התביעה, היות והיה לו קל לעשותם.

הכנת רשימה זו דורשת עבודה רבה, אבל בסיום המלאכה יהיה בידכם אוצר, רשימת העניינים שברצונכם לשפר במשך השנה הקרובה, כולל הדרכים המעשיות לשינוי!

מובן מאליו שאין שום תועלת ברשימה שאיש אינו מסתכל בה, ולכן כבר עכשיו, מיד לאחר סיום הכנת הרשימה מומלץ לבצע שני דברים:

א. להכין לה העתק שיישמר במקום בטוח.

ב. להחליט לעיין בה בכל תקופת זמן (מומלץ ערב ראש חודש, שגם הוא זמן מסוגל ומיוחד לתשובה)

מומלץ מאוד ליצור לעצמנו סימן (כמו רישום בלוח השנה) שיזכיר לנו לעיין ברשימה ביום המתאים.

וכאן הגענו לשלב השלישי: התמקדות מעשית

כאמור לעיל ניתן לדלג על שלבים א' וב'. ולכן, מי שלא עשה את שלב א' וב' ואין לו רשימת משימות בידו יבחר לו משימה מתוך סדר יומו מומלץ בדברים עיקריים (בתורה, תפילה, בין אדם לחברו) או בדברים שמרגיש רצון עז להתקדם בהם ולשפרם.

בכל ערב ראש חודש, שהוא כאמור זמן המיועד לתשובה, נמצא לעצמנו פרק זמן לפתוח את הרשימה, לעבור עליה ולבחור מתוכה מספר תחומים ומשימות שאנו רוצים לתקן ולשנות. (מומלץ לבחור בכל פעם מספר מצומצם של משימות, ורק לאחר שמשימות אלו יוטמעו אצלנו והעמידה בהן תהפוך לנו לטבע, נוכל להגדיל את תחומי ההתמקדות).

כשאנו בוחרים את תחומי ההתמקדות שלנו, כדאי להשים לב לכך שהעבודה המעשית שנדרשת מאתנו מתחלקים לשלושה סוגים: (שלוש טבלאות המצ"ב)

א. ישנם תחומים שמספיק בהם קריאה יום יומית שתזכיר לנו לבצעם. (בטבלת: "תזכירים לקריאה בלבד")

ב. ישנם עניינים שנדרשת בהם גם סימון יומי, (בטבלת: "תזכירים לסימון יומי") כך שאם נקרא אותם בכל יום ונסמן סימון קטן של ✓ או ✕ בצד המשימה - נוכל להתקדם גם מבלי לבצע שום מאמץ נוסף.

ג. ישנם תחומים שבהם אנו נדרשים לבצע בהם מעקב מעמיק מורכב מכמה שלבי עבודה (טבלת: "העבודה החודשית") להלן נבאר את שלבי העבודה

כשאנו בוחרים את תחומי ההתמקדות החודשיים שלנו כדאי לבחור משימות משלושת הקבוצות גם יחד.

וכדי לא לשכוח במהלך החודש במה אני רוצה להתמקד ועל מה תכננתי לעבוד- אנו עוברים לשלב הרבעי שבלעדיו כל התוכנית כולה נידונה לכישלון.

השלב הרביעי: תזכירים ומעקבים יומיים

כמו שכבר ציינו קודם-ישנם תחומים בחיינו שבהם אם רק נזכור שברצוננו להשתנות, גדלים מאוד הסיכויים שגם נצליח בס"ד. וכיוון שאנו הרי רוצים להשתנות, לחזור בתשובה, ולזכות לשנה טובה, וכיוון שכבר הכנו רשימה של עניינים הדורשים שיפור, והחלטנו לבחור בכל ראש חודש כמה סעיפים בהם נתמקד במשך החודש כולו – נותר לנו רק משימה קטנה אחת: להקפיד לקרוא בכל יום את רשימת התזכירים הפרטית שלנו, וכן את רשימת ה"תזכירים לסימון יומי" ולסמן בצידה את קצב ההתקדמות ב ✓ או ✖ או ציון.

זה לא לוקח זמן רב, וכל אחד יכול למצוא את הרגע המתאים לכך. אפשר לאחסן את הרשימה בכיס, בתוך הסידור, לצד הבגדים בארון ובכל מקום זמין אחר. לא נדרשת כאן התעמקות, לא השקעת זמן וגם לא מאמץ. בלי שום טרחה מיוחדת, עצם הרפרוף היומי הזה על רשימת השאיפות שלי והסימון שבצדו מחולל פלאים! עצה זו בעצם מבוארת בשערי תשובה פרק א' אות ח' "וכן ראוי לכל בעל תשובה לקרוא בספר זיכרונותיו בכל יום"

אבל, ישנם גם תחומים בהם נדרש ממני שינוי הדורש ממני מאמץ גדול יותר. עניינים שעלי לאבק כדי להצליח לשנות ולשפר. לתחומים אלו ישנה עצה אחרת שמקורה בדברי מסילת ישרים בפרק ג' במידת הזהירות: מעקב יומי מפורט. (טבלת העבודה החודשית)

טבלת "העבודה החודשית"

המעקב היומי הוא תהליך של בדיקה עצמית הכולל שלוש שאלות:

1. כיצד עמדתי היום בתחום שבו אני רוצה לחזק? איזה ציון מגיע לי?
2. במה הצלחתי היום במיוחד ולמה?
3. במה נכשלתי היום? למה?

נשים לב לנקודה חשובה: כשאנו שואלים את עצמנו במה הצלחתי או נכשלתי היום – לא נתמקד במחשבה על הכישלונות או ההצלחות, אלא ננסה להבין מה גרם לנו להצליח או להיכשל בביצוע משימה מסוימת. הניסיון הוכיח שאם אנו מבררים עם עצמנו את סיבת ההצלחה או הכישלון, אנו יכולים להתמודד עם בעיות שקודם נראו בלתי עבירות.

העבודה החודשית מתפרסת על פני כמה שלבים:

השלב הראשון-אבחון:

בשלב זה אנו עושים בירור מקיף על המתרחש לדוגמא: במעקב אחר ניצול הזמן בלימוד התורה נרשום : כמה זמן למדתי בפועל? מה היו הגורמים המפריעים ? וכן להפך מה היו גורמי ההצלחה. בירור מקיף זה יגלה בפנינו תוך מספר ימים את נקודות התורפה שבלימודינו, ואת נקודות ההצלחה שאנו יכולים להגיע. את מסקנות האבחון נרשום במשבצת ה"מסקנה" ואז נתקדם לשלב נוסף: שלב ה"התמקדות"

השלב השני- "התמקדות"

בשלב ה"התמקדות" נמקד את המעקב במעקב כללי למעקב פרטני: האם מיגרתי את נקודות התורפה, ולמה? או, האם עודדתי את נקודות ההצלחה, ולמה? ומה עוד ניתן לעשות בכדי להגיע לתוצאה טובה יותר וכו'. כעבור מספר ימי מעקב ממקודם, נגלה שע"י המעקב ותשומת לב נפתרו בעיות רבות שבאו אך ורק מתוך הרגל וחוסר שימת לב, אך עדין יתגלו מחסומים שיש בהם קשיים של ממש להתגבר עליהם ולתקנם נציין אותם במשבצת המסקנה ונעבור לשלב הבא- שלב ה"חיזוקים".

השלב שלישי –שלב ה"חיזוקים"

בשלב זה נצטרך למצוא תחבולות ועצות, לפעמים יעזרו קנסות או תמריצים, וכמובן לימוד המוסר יוכל לתת כח להתגברות ולהצלחה. בשלב זה שאנו בסיומה של העבודה נוכל להבחין שגילנו כמעט את כל ה"בחינות הקלות" שהיו לנו בתחום העבודה החודשית שעליה עבדנו. מה שנותר לנו זה רק עוד כמה ימי התרגלות והדרך סלולה כבר לעבור לתחומי עבודה חדשים.

עצה: בכדי שלא נאבד כעבור זמן את ההישגים שהישגנו נכתוב משפט מסכם על הישגינו בטבלת "תזכירים לקריאה".

סיכום התכנית בקצרה והוראות למילוי הטבלאות

1. כדי להצליח לעשות תשובה אמיתית – עלינו לעסוק בשינוי הרגלים.
2. שינוי ההרגלים מתחיל מעבודה על תחומיים מעשיים ואפשריים, אותם מכנה ר' ישראל סלנטר 'בחינות הקלות'.
3. על ידי הכנת רשימה כללית של עניינים עליהם אני רוצה לעבוד בשנה הקרובה בצירוף פירוט מעשי נפתח לפני פתח לשינוי אמתי.
4. בכל ערב ראש חודש בוחרים מן הרשימה מספר תחומים עליהם רוצים לעבוד, ומכינים רשימה קטנה שתהווה את 'רשימת העבודה שלי' לחודש זה. (טבלת עקרי הרשימה השנתית ורעיונות חדשים)
5. בכל ערב קוראים ומסמנים את רשימת התזכורות שהכנתי לעצמי, וכן מבצעים מעקב יומי מפורט אחר ההצלחות והכישלונות בתחומים שבחרתי ובודקים מדוע הצלחתי או נכשלתי.
6. לאחר שמצליחים לזהות ולמצוא את הגורמים המעודדים הצלחות- מחפשים ומוציאים בס"ד דרך להגביר את התדירות בה יופיעו בחיינו אותם גורמים חיוביים.
7. לאחר מכן יש להתחיל מעקב חדש וממוקד יותר על המסקנות שהתבררו בשבוע הקודם.
8. חשוב מאוד! בכדי שנצליח למגר מהשורש נקודות שליליות וכן כדי לחזק את הרצון בנקודות ההצלחה יש למקד את לימוד המוסר בנושא שבו אנו עוסקים או בחיזוק כללי ביראת שמיים ולמקדו על חיזוקים אלו. לימוד המוסר ומאמרי חז"ל משנים את צורת העבודה מעבודה חיצונית לעבודה פנימית ושורשית בנפש האדם.
9. חיזוק לתוכנית זו ע"י קבוצה תומכת או חברותא שיבררו זה אצל זה האם עמדו במילוי היומי ויתנו דברי חיזוק ועצות זה לזה, הניסיון מוכיח שללא תמיכה חברתית קשה להחזיק מעמד זמן רב.
10. נקבל על עצמנו ביו"כ קבלה לעתיד כמו שפסק הרמב"ם: "שלא נשוב בדרך הזה עוד" וזאת ע"י שנקדיש 5 דקות ביום לצורך מלוי דף המעקב ו15 ד' בשבוע לצורך התכנסות השבועית ובה כל ההצלחה שתהיה לנו במהלך השנה יהיה בכלל קבלה על העתיד שנעשתה ביו"כ.

עיקרי הרשימה השנתית

ורעיונות חדשים

תזכירים לקריאה יומית

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

תזכירים לסימון יומי	א	ב	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	י	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל
1																														
2																														
3																														
4																														
5																														
6																														

העבודה החודשית:

אבחון, התמקדות וחזוקים.

שבוע פרשת: _____			שבוע פרשת: _____		
אתגר ב'		אתגר א': _____	אתגר ב'		אתגר א': _____
יום	ציון	הסיבה/הרקע	יום	ציון	הסיבה/הרקע
א			א		
ב			ב		
ג			ג		
ד			ד		
ה			ה		
ו			ו		
ז			ז		
מסקנה			מסקנה		

שבוע פרשת: _____			שבוע פרשת: _____		
אתגר ב'		אתגר א': _____	אתגר ב'		אתגר א': _____
יום	ציון	הסיבה/הרקע	יום	ציון	הסיבה/הרקע
א			א		
ב			ב		
ג			ג		
ד			ד		
ה			ה		
ו			ו		
ז			ז		
מסקנה			מסקנה		

קובץ שיחות ומאמרים

מחכמי תימן בדור האחרון
ונלווה עליו קובץ הלכות בעידן הטכנולוגי

אוצר הספרים

הבמה לסקירת ספרים ומחבריהם

מוסר השכל

מאמרי מוסר והתבוננות מאת הגאון רבי
יהושע ברכץ שליט"א

עוד לא בא כבשם הזה

קובץ שיחות ומאמרים מחכמי תימן בדור האחרון.

קובץ הלכות בעידן הטכנולוגי מחכמי תימן

יו"ל ע"י מכון 'המאורות' המחולל מהפכה בשימור ושכלול תורת
ומסורת חכמי תימן.

פריחת יהדות תימן בארה"ק נמצאת בסימן עליה מתמיד, מסורת
יהדות תימן וחכמיה מקבלים בשנים האחרונות חיזוק מתמיד
מבוגרי הישיבות הק' מקרב עדת תימן העושים אזנים לתורת
רבותיהם חכמי תימן לדורותיהם.

רק בשבוע העבר זכה 'אוצר הספרים' לסקר את ספרו של הרב
סעדיה בן יוסף אשר חולל מהפכה בקרב שומעי לקחו ורבים
מתלמידיו מפארים היום את עולם התורה. ועתה נתבשרנו על
קובץ תורני מיוחד אשר נקרא בשם 'קובץ שיחות ומאמרים' בו
לוקטו כעמיר גרנה משיחותיהם ומאמריהם של גדולי חכמי תימן
זצוק"ל ושיבלחט"א- להלן התרשמותינו-

קובץ מפואר זה מלא וגדוש בשיחות חוצבי להבות אש
בענייני תשובה וימי הדין, מגדולי רבותינו חכמי ומאורי
יהדות תימן בדור האחרון זי"ע, ולהבדל לחיים ארוכים.
שיחות אלו נערכו ונסדרו ע"י חו"ר מערכת מכון המאורות
להוצאת כתבי רבותינו, מפיהם ומפי כתבם.

קונטרס נוסף נלווה לספר זה, ומקום מיוחד קובע הוא לעצמו, אלו
הן שיחות גדולי ישראל שליט"א, אשר נדרשו לחוות דעתם
הברורה והבהירה בעניין ההנהגה הראויה בעידן הטכנולוגי
והדרכים להתגברות והתעלות, ודבר בעתו מה טוב לצרפו לשיחות
רבותינו לימים הנוראים, שאין לך חיזוק גדול ועצום בדורינו זה
יותר מדברים אלו.

קובץ זה רואה אור עולם על
ידי בית היוצר - מכון
המאורות להוצאת והאדרת
כתבי רבותינו חכמי תימן
זי"ע"א, ומצטרף לשרשרת
המפעלים האדירה להאדרת
והנצחת מורשת וגחלתם של
רבותינו הגדולים.

חברי 'אוצר הספרים' שולחים
את ברכותיהם לחברי מכון
'המאורות' להמשך עשייה
וס"ד בכל פועלם הטוב להגדיל
תורה ולהאדירה.

מוסר השכל - מאמרי מוסר והתבוננות

ימים נוראים

יו"ל ע"י מכון 'עץ הדעת שע"י כולל עץ החיים ליוצאי צרפת

מפעים! זה עתה הנחתי את ידי משקיעה ממושכת באוצר הנפלא
'מוסר השכל' - חש אני כאילו נשאבי ממקום אחר, כך היא התחושה,
ישנם ספרי מוסר, ויש בעלי מוסר, יש שכוחם בכתב, ויש שכוחם
בפיהם, נדיר למצא יכולת שילוב בין שניהם בצורה מושלמת שכזו,
כזה הוא הספר הנכבד שיוצא כבר במהדורה נוספת 'מוסר השכל'.

אכן מוסר והתבוננות בנבכי הימים הנוראים העומדים לפתחינו- אין
ספק כי המעיין בספר ימצא את עצמו בין בתריו, ויזכה לשוב אל ה'
בתשובה שלמה, מתוך רוממות.

משיחות תלמידי הגאון רבי יהושע ברכץ שליט"א אנו למדים על
הדברים הנאמרים בלבת אש ברתת ובזיע, תוך האצלת הודו
והדרות לשומעי לקחו, להראות להם הדרך העולה אל האדם
השלם, מעל כל הרגל וטבע ועקלתון מחיי העולם, והכל ע"י שימת
לב להתבוננות בפנימיותם של הדברים וממקור נביעתם-

החלק הראשון במאמרי הגאון
רבי יהושע ברכץ הוא 'שיחות
ימים נוראים' לא בכדי זכו
שיחות אלו להיות עולים עלי
ספר בראשונה, שכן שיחותיו
בכלל טבולות ביראת הימים
הנוראים במשך כל מעגל השנה,
ראוי א"כ שתחילת חקיקתם עלי
ספר יהיו ממקור נביעתם הימים
הנוראים אשר בתפיסה נכונה
זורקים מאורם לאורך כל מעגל
השנה.

השיחות נאמרו בהיכל הכולל
הגדול 'עץ חיים' ובישיבת
'שערי רחמים' במהלך הימים
הנוראים. הספר יוצא לאור ע"י
מכון 'עץ הדעת' שע"י כולל עץ
חיים ליוצאי צרפת בארה"ק.

ניתן יהיה לרכוש את הקובץ בחנות נוסח תימן רח' בירבנוים 26 בני ברק
או במשרדי המוסדות, פרטים בטל: *8416 שלוחה 14. המעוניינים לקבל
את הקובץ בדוא"ל יש לשלוח בקשה לכתובת sm08830222@gmail.com

ניתן להשיג את הספר בהיכל הכולל הרב טולדאנו 12 בני ברק
בכל ענייני הספר ניתן לפנות 052-7603461
הוצאה לאור והפצה: טקסט רץ- הוצאה לאור 039-111-444

אוצר הספרים יו"ל ע"י מערכת קובץ גליונות. לפרסום ספרים ניתן לפנות לטלפון 05331459000 או במייל k.gilyonot@gmail.com

**שנה חמישית ברציפות
של ישועות ובשורות טובות!**

בספר

שלא מש מעיניהם של גדולי ישראל בימי הרחמים והסליחות

מרן ורבנן שליט"א עם הספר בע"ח אשתקד

בערב ראש השנה יונח על שולחנם של מרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור שליט"א

ספר 'דורות ישרים מבורכים'

ובו פירוט שמות התורמים המאמצים ילד ב'קרן ההסעות' ובני משפחותיהם לתפילתם של רבותינו שליט"א בימי הרחמים

להיזכר ולהתברך לבריאות ונחת מהילדים, דורות ישרים מבורכים וזיווגים הגונים

ולא ימוש הספר מעיניהם ויוזכרו בתחינתם בכל יום עד מוצאי יו"כ

הספר יונח על שולחנם של:

מרן רשכבה"ג רבי חיים קניבסקי שליט"א | מרן פוסק הדור הגר"נ קרלין שליט"א

מרן ראש הישיבה רבי גרשון אדלשטיין שליט"א | ב"ק מרן האדמו"ר רבי דוד אבוהצירא שליט"א | מרן הגה"צ הגר"ש גלאי שליט"א